DE AVONTUURLIJKE SIMPLICISSIMUS

DOOR

HANS VON GRIMMELSHAUSEN

AMSTERDAM
UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ-PROMETHEUS

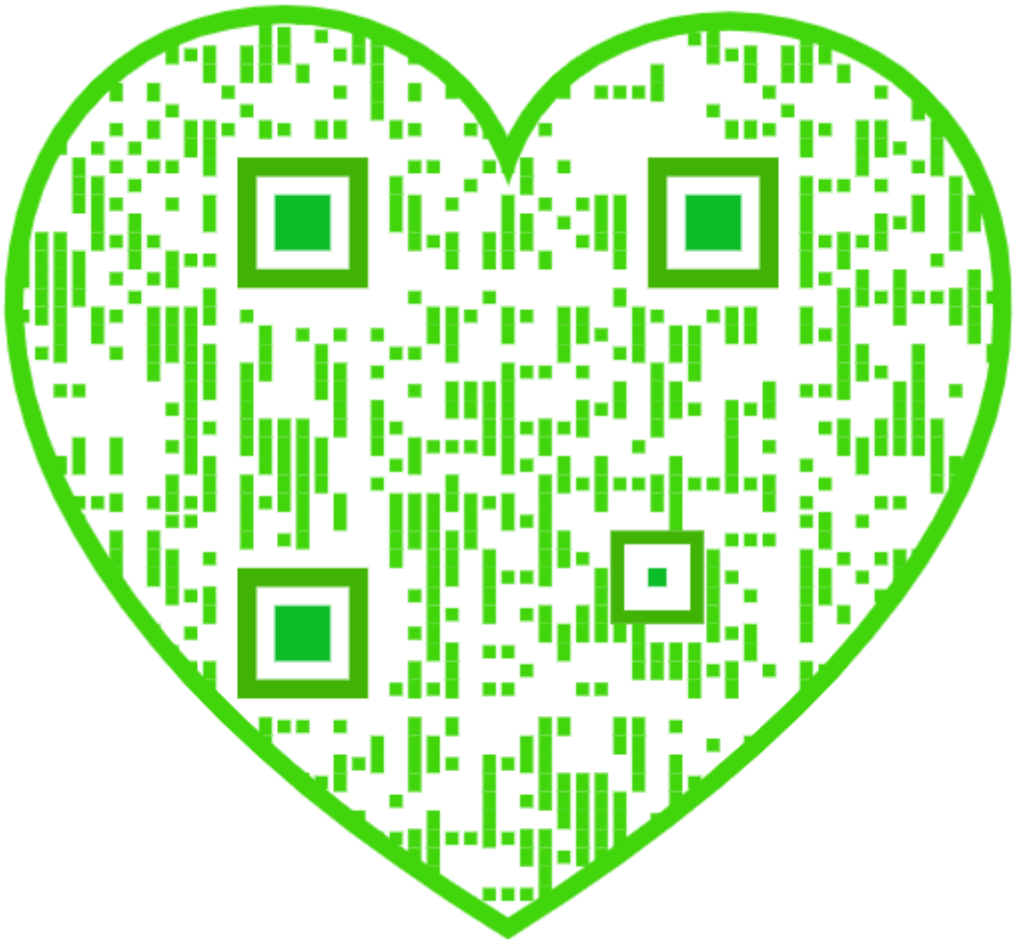

DE AVONTUURLIJKE SIMPLICISSIMUS

DE AVONTUURLIJKE SIMPLICISSIMUS

DOOR

HANS VON GRIMMELSHAUSEN

NAVERTELD DOOR
ANTOON THIRY

UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ PROMETHEUS - AMSTERDAM

HET EERSTE BOEK

In dezen onzen tijd, waarvan men gelooft, dat het de laatste zij, doet zich onder menschkens van geringen komaf eene kwaal voor, die de patiënten, als ze daarvan aangestoken zijn en zooveel te gare hebben gescharreld en geschacherd, dat zij, met een paar duiten in den buidel, een zottemans kostuum naar de nieuwe mode met duizenden zijdene tirlantijnen aan 't lijf, of anders door een gelukkigen trof manhaftig en bekend zijn geworden, willen doorgaan voor heeren van ridderlijken doene en nobele personen van overoud geslacht alsdan dat het dikwerf met hun gesteld is, en ook na vlijtig navorschen niet anders uitkomt, als dat hun voorouders schouwvegers, dagblooners, kartrekkers en lastdragers geweest zijn, hun neven ezeldrijvers, goochelaars en koordedansers, hun broers hannekenuits en beulsknechten, hun zusters naaisters, waschvrouwen, bezembindsters en zelfs hoeren, hun moeders koppelaarsters of wel tooveressen en in het totaal hun heel geslacht terug tot over de tweehonderddertig voorvaderen, zoo besmeurd en bezoedeld is als 't gildeken van den Suikerbastel te Praag van zijn leven kan zijn ; ja, deze nieuwe nobiljons, zij zijn dikwijls zelfs zoo zwart, als dat ze in Guinea geboren en gekweekt waren geworden.

Met zoo'n zot volk kan ik mij niet op een rootje zetten, alhoewel, om de waarheid te bekennen, ik mijzelf heb ingebeeld, dat ik zonder twijfel

ook van een grooten heer of tenminste toch van een gewonen edelman moest afstammen, gezien ik van natuur geneigd ben 't jonkersstieltje te prakiseeren, als ik er dan de middeltjes en 't alaam voor had. Alhoewel, zonder te lachen, mijnen komaf en mijn opbrengst wel te vergelijken zijn met die van een prins, als men niet letten wil op 't groot verschil. Mijnen ouwe immers (zoo noemen ze bij ons de vaders) had een eigen paleis zoo goed als een anderen, ja zoo aardig, dat geenen koning, hij mag dan ook machtiger als de groote Alexander zelf zijn, er zoo een met eigene handen niet eens bouwen kan, en zoo iets wel in der eeuwigheid zal nalaten. Het was met leem beschilderd en in de plaats van dorre schaliën, blauw lood en rood koper, bedekt met stroo waarop het edele graan wast. En opdat mijnen ouwen, met zijn hooggeachten en van Adam in eigen persoon afstammenden adel en rijkdom goed pralen mocht, liet hij de muren rond zijn slot niet met steen, die men langs den weg vindt of op onvruchtbare plekken uit den grond graaft, en nog minder met gemeenen baksteen, die in een kort tijdeken vervaardigd en gebakken kan worden, optrekken, zooals andere groote heeren dan wel te doen plegen, maar hij nam daarvoor eikenhout, van den nuttigen en edelen boom waarop braadworsten en vette hespen wassen, en die om tot een vollen ouderdom te komen meer dan honderd jaren noodig heeft. Waar is de monarch die hem dat nadoet? Waar is de potentaat die zoo iets op te richten begeert? Zijne kamers, zalen en vertrekken had hij inwendig van rook laten zwart worden, alleen daarom, omdat deze de bestendigste verf zij van de wereld, en daar zulk schilderwerk tot zijn perfectie meer tijd vraagt als een kunstig schilder voor zijn voortreffelijkste kunststukken vergt. De wandtapijten waren van 't teerste weefsel

op den heelen aardbodem, want deze maakten ze ons die het van oudsher aandorst en met Minerva zelfs om den eersten prijs te spinnen. Zijn vensters waren alleen daarom aan Sint-Nietglas toegewijd, uit oorzake daar hij wist, dat zoo een, gerekend van hennep of vlaszaadje af tot dat het tot zijn volkomenheid geraakt, veruit meer tijd en arbeid kost, als het beste en doorzichtbaarste glas van Murano; daarbij zijn stand maakte hem het lief te gelooven, dat alles wat door veel moeite tewege wordt gebracht, ook daarom zeer te schatten en des te kostbaarder is, wat ook voor den adel zeer welvoegelijk is en met hem allerbest overeenstemt.

In de plaats van pagen, lakeien en stalknechten had hij schapen, bokken en verkens, elk fijn ordentelijk in zijn natuurlijke liverei gestoken en die mij dikwerf op de weide opwachtten, totdat ik, hun diensten moe, ze voor mij uit joeg en huis toe dreef. De wapen- en harnaszaal was van ploegen, hakken, houweelen, schuppen, rieken en hooigaffels genoeg en tegelijk zeer goed en sierlijk voorzien; met deze wapens oefende hij zich alle dagen. Want hakken en roeien was zijn Disciplina militaris, lijk bij de oude Romeinen in vredestijd; ossen aanzetten was zijn commando van kapitein, mest uitschudden zijn vestingswerk en labeuren zijn veldtocht, hout kappen was zijn dagelijksch Exercitium corporis, zooals den stal uit-mesten zijn adelijk tijdverdrijf en tornooispel was. Daarmee bevocht hij den heelen wereldbol, zoover ten minste als hij reiken kon, en joeg hem daarmee bij alle oogsten een rijken buit af. Dit alles zet ik achteraan en poch er niet op, zoodat niemand er reden in vinde mij met andere nobiljons van mijns gelijken uit te lachen. Want ik schat mij zelf niets beter dan mijnen ouwen was, die deze zijn woonstee liggen had in een zeer lustig oord, namelijk in den Spessert,

alwaar de wolven malkanderen goeden nacht zeggen. En als ik niet uitweid over mijnen ouwen zijn geslacht, stam en naam van voor-dezen, geschiedt dit om wille van de bondigheid, bezonders, daar het alhier om geene adellijke stichting te doen is, waar ik op zweren moet! 't Voldoet als men weet dat ik in den Spessert geboren ben.

En precies lijk mijnen ouwen zijn huishouding in alle deelen zeer adellijk gestempeld is, zoo kan iedereen met een beetje verstand wel gemakkelijk besluiten, dat mijn opvoeding ermee in overeenkomst is geweest; en die het zoo inziet, bedriegt zich ook niet. Want op mijn zevenste jaar had ik reeds de Principia in der voormelde, adellijke exercities van mijn ouwen gevat; maar uit oorzake van de studie kon ik wel passeeren nevens den beroemden Amplistidus, van wie Suidas meldt, dat hij niet tot vijf kon tellen. Mijnen ouwen immers had een veel te hoogen geest en volgde daarom 't gebruik van dezen tijd, gepratikeerd door vele voorname luiden die zich niet bekommeren met studeeren of, zooals zij het noemen, met schoolkluchten, daar zij hun volk hebben om de pennelikkerij af te wachten. Anders was ik wel een treffelijken muzikant op den doedelzak, waarop ik zeer schoone treurliedjes maken kon, en waardoor ik dan in niets onderdeed voor den voortreffelijken Orpheus, zoodat precies lijk hij 't deed op zijn harpe, ik op mijn doedelzaksken uitblonk. En wat nu de Theologia betreft, laat ik mij niet wijsmaken dat er in de heele kerstenheid iemand van mijnen leeftijd zou gevonden zijn, die daarin mijns gelijken was; want ik kende God noch menschen, hemel noch helle, engelen noch duivels en kon goed noch kwaad onderscheiden, waaruit licht te begrijpen is, dat ik dank zoo een Theologia, daar leefde als onze eerste ouders in het Paradijs, die in hun onschuld

van ziekte, dood en sterven en nog minder van de opstanding iets wisten. O, edel leventje (gij moogt wel ezelsleventje zeggen) waarin men zich ook al niet om de medecijn bekommert! En op deze manier kan men mijn voortreffelijke kennis in de wetgeleerdheid en al de andere kunsten en wetenschappen, zooveel er ook in de wereld mogen zijn, ook begrijpen. Ja ik was zoo perfect en volkomen in de on-wetendheid, dat het mij onmogelijk was te weten dat ik absoluut niets wist. En 'k zeg nog een keer: o, edel leventje dat ik toenmaals leidde! Maar mijnen ouwen wilde mij zulke gelukzaligheden niet langer genieten laten, maar oordeelde het billijk dat ik in overeenstemming met mijn adellijke geboorte ook adellijk van doen en leven zijn zou; deswegen begon hij mij tot hoogere dingen op te voeren en gaf mij zware lessen te spellen.

Hij beleende mij met de heerlijkste weerdigheid, die niet alleen in zijn hofhouding, maar in de heele wereld te vinden was, namelijk met het overoude ambt van herder. Hij vertrouwde mij ten eerste zijne verkens toe, tweedens zijn geiten en lestens zijn heele kudde schapen, opdat ik dezelven hoeden, weiden zou en door middel van mijn doedelzak — wiens geluid daarenboven lijk Strabo schrijft, de schapen en lammekens in Arabijen vet maakt — beschermen voor den wolf. Toentertijd geleek ik wel op David, uitgezonderd het feit dat deze in plaats van een doedelzaksken een harpe had, wat dan ook een goed voorteeken was voor mij te weten dat ik met den tijd, als ik er het geluk toe had, een wereldberoemd man worden zou. Want van 't begin van de wereld, altijd zijn hooge personen herder gewezen, zooals wij dan van Abel, Abraham, Isaäc, Jacob, zijne zonen en Mozes zelf in de heilige

schrift kunnen lezen, die eerst de schapen van zijn zwager hoeden moest, alvorens hij legerleider en wetgever van 600,000 man in Israël werd. Nu kon wel iemand mij voor de voeten werpen dat het heilige godgewijde menschen waren en geene boerenjongens uit den Spessert, die geen woord afwisten van God. Ik moet het toegeven en ben er heelemaal mee t' akkoord; maar wat heeft mijn onnoozelheid uit die dagen daarmee te maken? Bij de oude heidenen zoowel als bij 't uitverkoren volk Gods vond men zulke exempelen. Onder de Romeinen zijn voorname geslachten geweest, genoemd Bubulcos, Statilios, Pomponios, Vitulos, Vitellios, Annios, Capros en alzoo meer, omdat zij ongetwijfeld met soortgelijk vee omgingen en dat misschien ook wel gehoed hebben. Warelijk Romulus en Remus zijn zelfs herders geweest; Spartacus, voor wien de heele Romeinsche macht danig in de ontzetting zat, was een herder. Wat zeg ik? Herders, precies lijk Luceanus in zijnen dialoog met Helena getuigt, waren ook Paris, Priamus de zoon van den koning, en Anchises, Vader van den trojaanschen vorst Aneaus. De schoone Endymion, naar wien de kuische Luna zelfs vrijde, was ook een herder, item de gruwelijke Polypheem. Ja, zoowaar de goden, lijk Phornutus zegt, hebben zich in deze processie niet geschaamd; Apollo, hoedde de koeibeesten van Admetus koning van Thessaliën, Mercurius, zijn zoon Daphnis, Pan en Proteus waren herders tot in hun knoken, van waar ze nog bij de zotte poëten de patronen genoemd worden der herders; Meda, koning van Moab, is, zooals men het in het tweede Boek der Koningen leest, herder geweest; Cyrus de geweldige koning der Perzen, is niet alleen opgekweekt geworden door Mithridatus, die ook al herder was, maar heeft zelf gehoed. Gyges was

herder en daarop door de kracht van zijn ring, koning. Ismael Sophi, een perzische koning, heeft in zijn jeugd eveneens vee gehoed, zoodat de Jood Philo in zijn „Vita Moysis" voortreffelijk redeneert van deze zaak als hij zegt dat het ambt van herder een voorbereiding en een begin is tot het heerschen ; want precies zooals men de geesten van den oorlog en den strijdlust eerstens in de jacht oefent en opkweekt, zoo ook moet men dezen die tot het heerschen opgeleid moeten worden, eerst in het liefelijke en vriendelijke herdersambt inwijden, wat dan ook door mijnen ouwen wel begrepen is geworden, voorzien als hij was van een treffelijken kop en een diepzinnig verstand en mij tot op dezen oogenblik geen geringe hoop geeft op een komende heerlijkheid.

Maar om intusschen terug bij mijn kudde te komen, moet ge weten dat ik den wolf even weinig kende als mijn eigene onwetendheid zelf. Daarom was mijnen ouwe met de leering van hetzelfde des te vlijtiger

Hij zei : „Jongen, zij vlijtig. Laat de schapen niet te ver vaneen loopen en speel snel op uw doedelzak, dat de wolf niet kome en schade doe. Want het is zoo nen vervloekten schelm en dief, die vee en menschen vreet, en als ge nu niet goed oppast, dan zal ik op uwen schoft trommelen".

Ik antwoordde even lieftallig :

„Ouwe, zeg mij eerst, hoe de wolf er uit ziet ; 'k heb nog geenen wolf gezien".

„O gij groote ezelskop", wedervoer hij, „uw heele leven lang blijft ge nen zot. 't Zal mij verwonderen wat er uit u groeit. Ge zijt nu al zoo'nen grooten vlegel en ge weet nog niet wat de wolf voor een vierpootige sloeber is".

Hij gaf mij nog verdere onderrichtingen en was ten leste onwillig, waarom hij dan ook met een

gebrom voort ging, wijl 't hem dacht dat mijn grove, ongeschaafd en door zijn onderwijs nog niet genoegzaam gepolijst verstand, zijn subtiele gezegden niet vatten noch er te dezer tijd bekwaam voor zijn kon.

Alstoen begon ik met mijn doedelzak zoo'n fijn leven te maken, dat men er de padden in onzen groentenhof mee had kunnen vergeven, zoodat ik mijzelf wel veilig dacht voor den wolf die me stadig in de zinnen bleef. En daar ik mij van mijn moer herinnerde (zoo heeten de moeders bij ons in den Spessert en aan den Vogelenberg) dat ze zoo menigen keer gezegd had bezorgd te zijn dat de kiekens wel een schoonen keer van mijn muziek zouden sterven, zong ik, opdat de remedie tegen den wolf des te krachtiger werken zou, een lied dat ik zoo waar van mijn moer zelf geleerd had:

Gij zeer misprezen boerenstand,
Gij zijt de beste in het land,
Genoegzaam prijst een mensch u niet,
Als hij met goed oog u aanziet.

Hoe was 't wel met ons al gesteld
Had Adam niet verbouwd zijn veld?
Met hakken voedde deze zich
Uit wien de vorsten zagen 't licht.

En zoo voort, nog een heel stuk, tot aan het stroofjen:

Ja 't boos gebruik van den soldaat
't Komt zelfs te goed aan uwen staat,
Dat ge niet vallen zoudt in hoogmoed,
Zegt hij: Mijn is uw hebbe en goed.

Tot daar en verder niet geraakte ik met mijn liefklinkend gezang. Want temet werd ik in een oogenblik door een troep kurassiers samen met mijn kudde schapen omsingeld, die in het groote bosch verdoold waren geraakt en door mijne muziek en herdersgeschreeuw den weg hadden gevonden.

„Aha!" peinsde ik, „daar zijn de ware schurken, daar zijn de vierpootige schelmen en dieven, waarvan mijn ouwen sprak". Want 'k aanzag in den beginne ros en man, precies lijk de Amerikanen 't deden bij de Spaansche ruiterij, voor één schepsel en ik kon niets anders peinzen of het moesten wolven zijn. Daarom wilde ik deze verschrikkelijke centauren nen keer laten springen en maken dat ze wegkwamen. Pas had ik echter met dit doel mijn doedelzak opgeblazen of eenen van den hoop greep mij bij mijnen kraag en zwierde mij met zoo'n vaart op een leegloopend boerenpeerd, zooals zij er naast vele anderen tot buit hadden gemaakt, dat ik er langs den anderen kant weer aftuimelde plat op mijn beminden doedelzak, die zoo erbermelijk begon te schreien en klagelijke geluiden los te laten, alsof hij de heele wereld om een beetje bermhertigheid bewegen wou. Doch dat baatte niets, alhoewel hij zijn laatste asemken niet spaarde om mijn ongeluk te bejammeren. 'k Moest opnieuw te peerd, wat mijn doedelzak dan ook zong of vertelde. En wat mij 't meeste verdriet aandeed nog was dat de ruiters beweerden dat ik mijn doedelzak al vallend pijn had gedaan, waarvoor hij dan zoo godvergeten geschreid had. Zoodus ging mijn merrie er in snellen draf met mij vandoor, precies lijk het Primum mobile, tot aan de hofstee van mijnen ouwe. Wonderlijk rare, kromme grillen speelden mij toen door de hersenpan, want ik verbeeldde mij, nu ik ook op zoo'n beest zat lijk ik er nog nooit een gezien en had, dat ik ook

omgeschapen was tot zoo'nen ijzeren vent, vermits zij die mij wegbrachten ook heelengansch van ijzer waren. En daar die metamorfoze maar niet plaats greep, schoten er andere gedachten door mijn zotten kop. 'k Peinsde dat deze rare creaturen daar waren om mijn schapen te helpen naar huis drijven, vermits geeneen hunner er eentje van wegvrat, maar dat ze allemaal te zamen in eene vaart en langs den rechten weg naar de hofstee van mijnen ouwen toe renden. En daarom keek ik vlijtig rond of mijnen ouwen en mijn moer ons weldra niet tegemoet geloopen kwamen om ons welkom te heeten. Maar 't was nutteloos : hij en mijn moer en ook Ursel die de eenigste en liefste dochter was van mijnen ouwen, hadden langs 't achterdeurken de plaat gepoetst en wilden deze gasten van onheil niet afwachten.

Al lag 't mij niet in den zin, den vredelievenden lezer met dezen lichtzinnigen ruitersjongen in de woonste en 't hof van mijnen ouwen binnen te leiden, vermits het daar toch al duvelsch genoeg toegaan zou, zoo vereischt 't vervolg van mijne historie nochtans die ik het lieve nageslacht kond doe wat voor afschuwelijke en ongehoorde wreedheden in dezen onzen Duitschen oorlog zijn uitgestoken, te meer, om het met mijn eigen exempel te bevestigen, dat al dit onheil door de goedheid van den Allerhoogsten dikwijls ons eigen nut over ons moet komen.

Want, lieve lezer, wie zou mij anders hebben verteld dat er een God in den hemel is, als er geene soldeniers het huis van mijnen ouwen vernietigd hadden en mij alzoo gedwongen hadden onder de menschen te komen, die mij dit aan 't verstand zouden moeten brengen?

Tot vóór korten tijd kon ik niets anders weten

noch voorstellen, als dat mijnen ouwe, mijne moer, onze Ursel, ik en 't overige van onze huisgenoten alleen op de aarde waren, daar mij geeneene andere menschelijke woonstee bekend was, buiten de vroeger beschreven adellijke zate van mijnen ouwe, waar ik dagelijks in en uit ging. Doch algauw leerde ik van de afkomst der menschen op deze wereld en dat zij geene blijvend-vaste woning hadden en dikwijls, eer ze er op voorzien waren, er al uit moesten. Van gestalte was ik wel een mensch en van naam een kristenkind, voor de rest slechts een beest. Maar de Allerhoogste zag mijne onschuld met bermhertige oogen aan en wou mij 't een en 't ander ter kennis brengen. En al had Hij daarvoor duizenden wegen, toch wilde Hij buiten twijfel slechts deze gebruiken waardoor, anderen ten voorbeeld, mijnen ouwen en mijn moer voor hun liederlijke opvoeding gestraft werden.

Het allereerste wat deze ruiters in de zwartgeverfde kamers van mijnen ouwen begonnen, was er hunne paarden te stallen ; daarna had ieder van hen zijn eigen arbeid te doen, wat niets anders dan ondergang en verwoesting aanbracht. Want al waren dan eenigen bezig met slachten, bakken en braden dat het er uitzag of er zou banket gehouden worden, anderen daarentegen doorstormden het huis van boven tot onder. Ja, zelfs de beste kamer was niet verzekerd, precies of 't gulden vlies van Kolchis was erin verborgen. Anderen maakten van goed, kleerstukken en allerhande huisgerief groote balen, alsof ze ievers een voddenmarkt gingen houden. Wat ze niet mee wenschten te nemen sloegen ze simpelweg kapot. Daar waren er die 't hooi en 't stroo met hunne degens doorstaken alsof ze niet genoeg schapen en zwijnen te kelen hadden gehad. Eenigen schudden de veeren uit de beddezakken en vulden ze met

spek, gerookt vleesch en ander gerief, of 't daar beter op slapen ware. Anderen sloegen de kachel en de vensters in, precies of ze brachten den eeuwigen zomer aan. Koper en tingerij sloegen ze tegare en pakten de geblutste en gebogen stukken in. Beddebakken, tafels, stoelen en banken verbrandden ze, alsdan dat er dor hout genoeg op de koer lag. Potten en schotels 't moest alles kapot, om reden dat ze liever gebraden aten of anders omdat ze zinnens waren alhier maar eenen maaltijd te gebruiken. Onze maarte werd in den stal dermate getrakteerd dat ze er niet meer uit geraakte, wat wel een schande is om te vermelden ! Den knecht legden ze gekneveld op den grond, staken een wig in zijn muilwerk en goten hem een melkstoop vies mestwater in 't lijf ; dat noemden ze een zweedschen teug, wat hem echter absoluut niet smaakte en op zijn gezicht allerlei zeer wonderlijke grimassen verwekte ; waardoor ze hem dwongen een troepken naar ievers anders den weg te wijzen, alwaar ze menschen en vee tesamen dreven en naar onze hofstee brachten en waaronder mijnen ouwen, mijne moeder en ook onze Ursel was.

Toen begon men de steenen van de pistolen en in de plaats daarvan de duimen van de boeren vast te schroeven, en de arme sloebers zoo te folteren, alsof men heksen verbranden zou. Ook stopten ze eenen der gevangen boeren in den bakoven en staken 't vuur aan, alhoewel hij nog niets bekend en had. Bij een anderen draaiden ze een zeel rond zijn kop, wrongen het met een beugel aan, zoodat hem 't bloed uit mond, neus en ooren sprong. Per slot, ieder had zijn eigen uitvinding om de boeren te pijnigen en alzoo kreeg ook iederen boer zijn eigen martelie. Alleen mijnen ouwen leek mij, naar het mij toen dacht, de gelukkigste, daar hij met lachenden mond bekende wat

anderen met smert en jammerlijk geklaag zeggen moesten ; en deze eer genoot hij wellicht omdat hij de huisvader was. Want ze zetten hem dicht bij een vuur, bonden hem dat hij handen noch voeten roeren en kon en wreven zijn voetzolen met nat zout, hetwelk onze oude geit dan aflekken moest en waardoor ze hem zoo kittelde dat hij van 't lachen bijkans berstte. Dat kwam mij zoo aardig en vriendelijk voor, daar ik mijnen ouwen nooit tot zulk een langdurig lachen had verleid gezien, dat ik om hem gezelschap te houden of liever omdat ik het niet beter begreep, van ganscher herte moest meelachen. In zoo'n vlaag van lachen bekende hij zijne schuld en opende zijn verborgen schat, die veel rijker was aan goud, paarlen en juweelen als men van zijn leven achter nen boer had kunnen zoeken. Van de gevangen genomen wijven, maarten en dochters weet ik echter niets te zeggen, daar de soldeniers mij niet lieten toekijken wat ze met hen uitvoerden. Ik weet nochtans wel dat men af en toe in de hoeken erbarmelijk schreien hoorde en ik vermoed dat het met mijn moer en met onze Ursel niet beter verging dan met de andere. Te midden van al deze ellende draaide ik de braadspit en niets bekommerde mij, aangezien ik nog niet fijn verstond wat dat altemaal bediedde.

's Achternoens hielp ik ook de paarden te drinken geven, waardoor ik bij onze maarte in den stal kwam en die er verwonderlijk verstreuveld uitzag. Ik verkende ze niet ; zij echter sprak mij aan met kranke stem : „Jongen, jongen ! loop gauw weg, anders nemen de ruiters u mee ; zie dat ge weg komt, ge ziet toch ook hoe slecht het staat". Meer kon ze niet zeggen.

Toen maakte ik er een begin mee, mijn onge-

lukkigen toestand die ik voor mijn oogen zag, aandachtig te bekijken en te peinzen hoe ik zoo rap mogelijk hier tusschen uit en van hier weg kon geraken. Waar naar toe echter? Mijn verstand was veel te gering om een plan te kunnen maken. Doch lukte het mij nochtans in zoo ver dat ik tegen den avond den dans kon ontspringen en 't woud invluchtte zonder dat ik in deze uiterste ellende mijn lieven doedelzak verliet. Waar nu echter verder naar toe, gezien de wegen en het woud mij al even weinig bekend waren als de straten door de toegevrozen zee achter Nova Zembla tot aan China toe? De stikdonkere nacht bedekte mij wel om mij gerust te stellen; nochtans was hij voor mijn donker verstand nog niet donker genoeg. Daarom stak ik mij weg in dicht gestruik, zoodat ik even goed 't geschrei der gedrilde boeren als 't gezang der nachtegalen hooren kon, van welke vogelkens de boeren — die men bijwijlen ook vogels noemt — toch niet vragen konden met hun medelijden te hebben of omwille van hun ongeluk hun liefelijk lied te staken. Alzoo legde ik mij ook zonder zorg op mijn oor en sliep in. Als nu echter de morgenster in 't oosten te voorschijn flikkerde, zag ik 't huis van mijnen ouwen in volle vlammen staan en niemand was er die te blusschen begeerde. Ik liet mijn eigen zien in de hoop iemand van bij ons aan te treffen, werd echter van vijf ruiters gezien en toegeschreeuwd: „Jonk, kom naar hier of, de duvel hale mij, ik schiet u dat u de rook langs den hals uitbreekt".

Ik bleef echter staan, roereloos als een paal en 'k had mijn mondwerk wijd open, daar ik niet wist wat de ruiter wilde of bedoelde en ook daar ik ze zóó aankeek als de kat een nieuwe schuurdeur, en zij, uit oorzake van een moeras, niet tot mij konden komen, wat hun dan zonder twijfel zoo

ergerde dat een van hun zijn karabijn op mij losvuurde. Van 't plotse vuur en den onvoorzienen knal, door mij nog nooit gezien noch gehoord, wat dan door de veelvuldige echo's nog eens zoo vreeselijk gemaakt werd, schrok ik zoo dat ik temet op den grond neersloeg en de vier pekkels uitstrekte. Ja, 'k bewoog van schrik geen vin meer en alhoewel de ruiters verder draafden en mij voor dood lieten liggen, zoo had ik den heelen dag nochtans het hert niet, op te staan noch naar links of rechts uit te kijken. Als de nacht echter weer over mij viel, stond ik recht en marcheerde zoo ver het bosch in, totdat ik van verre een rotten boom zag fosforesceeren, die mij dan zoo'nen schrik in 't hert blies, dat ik keer-om maakte en zoo lang liep tot ik weer zoo eenen boom zag die mij op zijne beurt op de vlucht joeg. En zoo op dezen manier met van den eenen rotten boom naar den anderen te rennen bracht ik den nacht door. Ten leste kwam de lieve dag mij ter hulp die aan de boomen gebood mij in zijn tegenwoordigheid gerust te laten. Maar hiermee was ik niet veel geholpen, want mijn hert stak zoo vol schrik en angst, de beenen vol vermoeidheid, de leege maag vol honger, de muil vol dorst, de hersenpan vol zotte inbeeldingen en de oogen vol slaap. Ik liep dan nog voorts, wist echter niet, waar naar toe. Hoe verder ik liep, des te dieper versukkelde ik in het woud en verder steeds van de menschen.

Toen ondervond ik en gevoelde aan den lijve de werking van 't onverstand en van de onwetendheid. Was een dom beest in mijne plaats geweest, 't had veel beter dan ik geweten wat het doen moest voor zijn onderhoud. Toch was ik nog zoo slim, als mij andermaal de nacht overviel, in eenen hollen boom te kruipen ; ik schonk mijn lieven doedelzak een

goed plaatsken en was vast besloten alzoo mijn slaapstee te houden.

Pas had ik mij te slapen gedraaid of ik hoorde de volgende stem: „O groote liefde voor ons ondankbare menschen! Ach, mijn eenigen troost, mijne hoop, mijn rijkdom, mijn God!" en soortgelijke dingen meer, die ik allen niet volgen noch verstaan kon.

Dit waren wel woorden die een christenmensch die in zoo'n vel stak lijk ik in het mijne, gemakkelijk optrekken, troosten en opvroolijken moesten. Doch o! onnoozel- en onwetendheid, 't was voor mij latijn en een heelengansch onverstaanbare tale, waarvan ik niet alleen niets vatten kon, maar ook eene die mij door hare wonderlijkheid van de wijs bracht. Daar ik echter hoorde, dat dezen, die ze sprak, honger en dorst zouden gestild worden, raadde mijn niet meer te verdragen honger en mijn bijkans van holte tesamen gekrompen maag mij aan, mijzelf uit te noodigen te gast. Ik raapte mijnen moed te saam weerom uit mijnen hollen boom te kruipen en naar de stem toe te gaan.

Daar zag ik een grooten vent, met lange, zwartgrijze haren, die hem verward over de schouders hingen. Hij had een wilden baard, die er bijkans uitzag als een zwitsersche kaas. Zijn aangezicht was wel bleek-geel en mager, maar toch tamelijk lief van aanzien en zijn lang kleed was van meer dan duizend lapkens van allerhande goed gelapt en overnaaid. Rond den hals en 't lijf had hij een zware ijzeren ketting gewonden lijk Sinte-Guilhelmus en in mijn oogen zag hij er zoo vreeselijk en leelijk uit dat ik begon te beven als een natte hond.

Wat echter mijnen schrik opjoeg, dat hij een kruis-lieven-heer van omtrent zes voet lang tegen de borst drukte, en vermits ik hem niet kende,

kon ik niets anders bepeinzen of deze oude grijsaard moest zonder twijfel de wolf zijn, waarvan mijnen ouwe voor kort nog gesproken had. In dezen angst kwam ik met mijn doedelzaksken vóór de pinnen, dat ik als mijnen eenigsten en waardevolsten schat van de ruiters had gered. Ik blies het op, duwde er op los en liet mij met geweld hooren om dezen verschrikkelijken wolf te verdrijven.

De heremijt moest waarschijnlijk in den beginne, over deze plotselinge en ongewone muziek op zoo'n verlaten en wild oord, geen klein beetje verschieten, zonder twijfel peinzende dat er iets lijk een helsch spook verschenen was om hem, zoo ongeveer lijk de groote Antonius het ondervonden had, te komen bestoken, en zijn gebed te storen. Zoodra hij zijn eigen echter herpakt had, spotte hij met mij, zijn plaaggeest in den hollen boom, waarin ik mezelf had teruggetrokken. Ja hij was zoo gerust dat hij tegen mij, den vijand van het menschelijk geslacht, opkwam en mij bespotte.

„Ah!" sprak hij, „gij lijkt mij er een vlegel toe, om heiligen zonder goddelijk oorlof, enz." Meer heb ik niet verstaan, want zijn naderen wekte in mij zulk een schrikken en gruwelen, dat ik van het gebruik van mijn zinnen beroofd werd en er bewusteloos nederzonk.

Op welke manier ik terug tot mijzelf werd geholpen, weet ik niet, doch dit wel, dat ik mij buiten den hollen boom bevond, dat de oude mijnen kop in zijn schoot hield en dat hij mijn sip van voren had opengedaan. Als ik alzoo bijkwam, en den heremijt zoo dicht bij mij zag, zette ik zoo'n vreeselijk gehuil in, alsof hij mij op staanden voet het hert uit het lijf had willen scheuren. Hij zegde echter: „Zwijg mijn zoon, ik doe u geen

kwaad, wees tevreden, enz." Hoe meer hij me troostte en me liefkoosde, des te feller schreeuwde ik: „O! gij vreet mij op! Gij vreet mij op! Gij zijt de wolf en wilt mij opvreten".

„Wel neen, mijn zoon!" sprak hij, „wees tevreden, ik vreet u niet op".

Deze strijd en verschrikkelijk gehuil voerde ik zeer lang, tot ik mij zoo ver liet bepraten, met hem in zijn hut te gaan. Daarin was armoe hofmeesteresse, honger kok en gebrek keukenmeester. Daar werd mijn maag met een soepke en een slok water gelaafd, en mijn gemoed, dat zoo zeer in de war was, door de troostende vriendelijkheid van den oude opnieuw opgeheven en in orde gebracht. Alzoo liet ik mezelf dan door het lokken van den zoeten slaap licht verleiden, om tegenover de natuur mijn schuld te betalen. De eenzaat zag mijn nood; daarom liet hij mij de ruimte alleen in zijn hutteken, opdat ik mij neer zou kunnen leggen. Omtrent middernacht ontwaakte ik weder en hoorde hem 't volgend liedje zingen, dat ik nadien ook heb aangeleerd:

Kom, nachtergaal, gij troost der nacht,
Laat uwe stem in vreugde zacht
En liefelijk weerklinken;
Kom, kom, en loof den Schepper dijn
Nu de andere vogels slapen zijn
En niet meer mogen zingen:
Laat uw stemme fijn
Luide schallen, 't eerst van allen
Kunt gij loven
God in den hemel, hoog daar boven.

Ofschoon reeds weg de zonneschijn
En wij in 't duister moeten zijn,
Zoo kunnen wij doch zingen,

Van 's Heeren goedheid en Zijn macht,
Dat ons niet hindert, zelf de nachts,
Zijn lof te laten klinken.
Laat uw stemme fijn,
Luide schallen, 't eerst van allen
Kunt gij loven
God in den hemel hoog daar boven.

Hij riep vervolgens den echo op, en de uilkens en de sterren om mee het loflied in te zetten.

En waarachtig, tijdens zijn gezang, leek het me wel als dat de nachtergaal evengoed als de uilkens en den weergalm mee hun stem lieten hooren, en hadde ik van mijn leven de morgenster gehoord of kon ik haar melodij op mijn doedelzak weergeven, zoo was ik uit de hut gewipt om mijn kaartje mee te leggen, daar mij deze harmonia zoo liefelijk docht te zijn. Doch ik sliep in en ontwaakte niet eer als een goed stuk in den dag. De heremijt stond vóór mij en zegde : „Op, kleine, 'k zal u eten geven en dan den weg uit het woud toonen, dat ge terug bij volk en nog eer het nacht is in 't eerste dorp geraakt". Ik vroeg hem : „Wat zijn dat voor dingen, volk en dorp?" Hij sprak : „Zijt gij dan nooit in een dorp geweest en weet gij ook niet, wat volk of menschen zijn?" „Neen", zei ik, „'k ben nievers anders als hier geweest ; maar zeg me toch wat zijn dat volk, menschen en dorp?" „God beware mij!" antwoordde de heremijt, „zijt ge nu gek of al te sluw?" „Neen", zei ik „'k ben de jongen van mijn moer en mijnen ouwen en niet de gek of de al-te-sluw?" De heremijt luchtte zijn verwondering met zuchten en kruiskens slaan en sprak : „Wel, beste jongen, 'k zie mij verplicht u om de liefde van God beter onderricht te geven".

't Was nogal tegen veel wat die arme heremijt met dat jongske begon. Van niets wist hij iets af en 't moest hem

alles, lijk pap, met een lepel ingegoten worden. Hij kreeg er den naam van Simplicissimus. Op de vragen hem gesteld gaf hij somwijlen zoo'n zotte antwoorden dat de gestrengheid in den heremijt ervan wegsmolt en hij 't met den besten wil niet laten kon te lachen. Op zijn smeken en bidden mocht 't boerenjong bij hem blijven. 't Werd op treffelijke manier opgeleid in de christelijke leering, leerde lezen in den bijbel en schrijven op berkenschors en ondertusschen, als 't bidden en mediteeren hun part hadden, hielp hij den eenzaat bij 't zoeken naar wild ooft, bij 't vangen van vogelen en visch, bij 't bewerken van 't hofken, kortom bij alles wat er daar al te doen viel. Zout kregen ze van een predikant uit een naburig dorpken en 't was ook naar dezen zijn kerksken dat ze 's Zondags, in den donkeren morgen, naar toe trokken om er ongezien, verdoken boven op het orgel, de diensten bij te wonen.

Twee jaren bleef hij daar, tot de heremijt stierf. Hij begroef hem onder vele tranen en gejammer en trok toen naar den predikant.

Doch als hij uit het bosch kwam, zag hij het dorp uitgebrand en woonde er van uit de verte een vreeselijk gevecht bij tusschen boeren en krijgsvolk, wat hem vol vrees van de menschen deed wegvluchten terug naar zijn hutteken in het bosch.

Opdat ik dit mijn besluit zou nakomen en een waarachtigen boschbroeder zijn, trok ik het achtergelaten, haren hemd van mijnen heremijt aan en gordde zijn ketting er rond; niet als ware 't mij noodig geweest mijn opstandig vleesch te kastijden, maar om mijnen voorganger zoowel in het leven als in zijn habijt gelijk te zijn en ook om mij door dit kleed des te beter tegen de straffe winterkoude te beschutten.

's Anderendaags, nadat bovengenoemd dorp was geplunderd en uitgebrand, daar ik in mijn hutteken zat en tesamen met mijn gebed gele rapen in 't vuur braadde, omringden mij plots veertig, vijftig musketiers; deze, al stonden ze verwonderd tegenover mijn eigen vreemd personage, stampten toch mijn hutteken 't onderste boven, snuffelden alles tot in 't minste af en zochten naar

dingen die er niet te vinden waren. Want 'k bezat niets anders dan boeken, die ze dooreen smeten omdat ze voor hen niet deugden. Ten leste als ze mij een beetje beter aankeken en aan mijn pluimen zagen wat voor een slechten vogel ze gevangen hadden, konden ze gemakkelijk de rekening maken dat er bij mij maar kwaden buit te verwachten was. Alzoo verwonderden ze zich over mijn hard en zeer streng leven en hadden met mijn teere jeugd een groot medelijden, in 't bizonder de officier die hun commandeerde. Ja hij deed mij de eer aan mij te verzoeken hem en de zijnen weer den weg uit het woud zou wijzen, waarin ze nu reeds zoo lang op den dool aan 't rond loopen waren. 'k Verzette er mij absoluut niet tegen, doch om dit onvriendelijk volk nog eerder kwijt te zijn, bracht ik ze langs den kortsten weg naar het dorp toe, waar bovengenoemden paap zoo kwaad getrakteerd was geworden, en ook omdat ik geen korteren weg en kende. Eer wij echter uit het bosch waren, zagen we daar een boer of tien, waarvan een deel van vuurroeren was voorzien en 't andere deel druk doende iets onder te graven. De musketiers schoten er op los en riepen: „halt, halt!" doch de boeren antwoordden met te schieten. En als ze zagen dat ze overmand zouden worden door de soldaten, liep de eene naar daar en de andere naar ginder, zoodat de moede musketiers er geeneen van te pakken kregen. Daarop wilden ze weer opgraven wat de boeren zoo ijverig in den grond hadden gestopt. Dat ging des te gemakkelijker daar de schuppen en houweelen zoo juist nog in gebruik waren blijven liggen. Ze hadden nog maar weinig gegraven, als ze daar van onder uit de aarde een stem hoorden die sprak: „O, gij ondeugende schelmen! O gij, booswichten! O gij verdomde loeders! Peinst ge nu dat de hemel

uwe onkristelijke wreedheid en schelmstukken ongestraft zal laten voorbijgaan? Neen, nog menig treffelijke kerel leeft er, door wien uwe onmenschelijkheid dermate zal vergeld worden, dat geeneen van uw medemenschen ulie nog 't achterwerk zal komen aflekken".

Daarop keken de soldeniers malkanderen aan, daar ze niet wisten wat ze doen moesten. Enkelen meenden dat ze een spook hoorden, ik echter peinsde dat ik in een droom stond. Hun hopman zei van flink door te graven. Dadelijk stootten ze op een ton, beukten ze open en vonden er een kerel in die noch neus noch ooren had en nochtans nog leefde. Zoodra deze een beetje bijkwam en dezen en gindschen uit den hoop verkende, vertelde hij dat de boeren den vorigen dag, toen ze met eenigen van hun vendel op foerage uit waren gegaan, er zes van hun hadden gevangen genomen. Van dezen hadden ze er pas over een uurken al vijf, die achter malkanderen moesten staan, doodgeschoten en daar de kogel hem niet trof, hem die de zesde was, en ook omdat het lood reeds door vijf lijven gedrongen was, hadden ze hem neus en ooren afgesneden, nadat ze hem gedwongen hadden van vijf van hun, met oorlof gezegd, het achterwerk af te lekken. Als hij zich alzoo door die eer- en godvergeten schelmen zoo beleedigd zag, had hij hun, al wilden ze hem dan het leven gunnen en laten loopen, de allerleelijkste woorden die hij verzinnen kon naar den kop gesmeten en ze de schoonste namen 't eerst gegeven, in de hoop dat eenen ervan ongeduldig zou worden, en hem den kogel schenken. Maar was zonder baat, integen deel, toen hij ze verbitterd had, hadden ze hem in dees vat gestopt en levendig begraven, zeggend binstdien, vermits hij de dood zoo vierig begeerde, dat ze hem voor de grap hierbij ter wille wenschten te zijn.

Terwijl deze over zijn doorstane ellende alzoo te klagen stond, kwam een andere troep soldaten te voet dweers het woud in. Zij hadden de vermelde boeren ievers aangetroffen, vijf ervan gevangen genomen en de anderen doodgeschoten. Onder de gevangenen warer er vier wie de leelijk-geschonden ruitersknecht zoo schandelijk ten dienste had moeten zijn. Daar de twee troepen bij 't toeroepen de eene naar de andere, malkanderen verkenden als hoorende tot hetzelfde volk, kwamen ze bijeen en vernamen nog eens van den ruiter hoe het met hem en zijn kameraden was toegegaan. 't Maakte een mensch effenaf verpaft te zien alsdan hoe de boeren gedrild en gefatsoeneerd werden.

Enkelen, in hun eerste woede, wilden ze sito doodschieten. Anderen zegden : „Neen, men moet deze onbeschaamde vogels eerst eens treffelijk pijnigen en hun inprenten wat ze aan dezen ruiter verdiend hebben".

Intusschen kregen ze met de musketten zoo'n rake stooten op de ribbenkast dat ze bloed spuwden.

Ten leste kwam een soldenier naar voren en sprak : „Mijne Heeren, daar het voor 't heele soldatenvolk een schande is, dat dezen schurk door vijf boeren zoo leelijk gedrild is, zoo is het billijk, dat wij deze schandvlek uitwisschen en deze loeders den ruiter honderd keeren laten lekken".

Een andere wedervoer : „Deze kerel is niet weerd dat hem zulke eer toekomt. Want was het geenen leeglooper geweest, dan had hij ten spot van alle treffelijke soldaten zoo'n schandalige karwei niet gedaan, doch ware duizend keeren liever gestorven".

Eindelijk werd eenstemmig besloten dat elk der thans gedresseerde boeren dit aan tien soldaten zoo goed maken en iederen keer zeggen zou :

„Alzoo los ik weer af en wisch uit de schande, die de soldaten zich inbeelden ontvangen te hebben, doordat een leeglooper ons van achter lekte".

Daarop wilden ze tot een besluit komen wat met de boeren te beginnen als dezen dit proper werkske gedaan zouden hebben. Maar de boeren waren zoo koppig dat ze er noch met de belofte levend los gelaten te worden, noch door wat voor pijniging ook toe gedwongen konden worden. Een soldaat bracht de vijfde boer, die niet gelekt was, een beetje terzij en sprak tot hem: „Als ge God en al zijne heiligen afzweert, dan laat ik u loopen waarheen dat ge wilt".

De boer antwoordde dat hij maar luttel ophad met de heiligen en tot den dag van vandaag maar weinig zaken met God had gedaan; hij zwoer plechtstatig God niet te kennen en geen deel aan zijn rijk te begeeren, waarop de soldaat hem een kogel naar 't voorhoofd joeg. Die maakte daartegen echter zooveel effect, al was hij tegen een stalen berg gevlogen. Dan trok hij zijn zweerd uit, sprak: „Holala, zijt gij van dien kaliber? 'k Heb beloofd u te laten loopen waarheen dat ge begeert. Zie, 'k stuur u dan maar naar de hel vermits ge niet in den hemel wilt!" en hij kloof hem den kop in tweeën tot aan de tanden. Als hij neer stuikte sprak de soldaat: „Zoo moet men wraak nemen en deze looze schelmen tijdelijk en eeuwig straffen".

Intusschentijd hadden de andere soldaten de overgebleven vier boeren ook onder handen; ze bonden ze alover een omgevallen boom met handen en voeten te samen en wel zoo aardig dat ze, met oorlof gezegd, hun achterste omhoog staken. Nadat ze hun de broeken hadden afgestroopt, namen ze eenige vamen lont, legden er knoopen in en met dit als strijkstok speelden ze er zoo

properkes viool op, dat 't rood sap er uit sprong. „Zoo schelmen" zegden ze „moet men ulie 't achterwerk al afdrogen". De boeren schreeuwden wel jammerlijk, doch er was geen erbermen; 't was voor de soldaten een tijdverdrijf, want ze scheidden niet uit met zagen, totdat 't vel en 't vleesch er tot op 't been af was. Mij lieten ze echter naar mijn hutteken terug keeren, daar het laatste bijgekomen troepken wel den weg kende. En zoo kan ik niet zeggen wat ze ten leste met de boeren verricht hebben.

Toen ik weer thuiskwam zag ik dat mijn stookgerij en mijn keukengerief en ook mijnen heelen voorraad armzaligen mondkost, dien ik in den zomer in mijn hofken had gekweekt en voor den komenden winter opgeslagen, weg was. „Wat nu gezongen?" peinsde ik. De nood leerde me toen eerst goed bidden. 'k Trok mijn klein beetje verstand te saam om te weten wat mij te doen of te laten stond. Doch daar mijn ondervinding slecht en gering was, zoo kon ik tot geen treffelijk besluit komen. 't Beste was, dat ik mijn eigen aan God overgaf en mijn vertrouwen op hem zetten kon. Anders was ik zekerlijk in wanhoop vervallen en was ervan tegronde gegaan. Bovendien bleven mij de zaken van den gekwetsten soldaat en van de vijf zoo erbermelijk getormenteerde boeren, die ik denzelfden dag gehoord en gezien had zonder openthoud in de zinnen staan. 'k Dacht niet zooveel aan etenskost en mijn onderhoud, dan wel aan de vijandschap die er tusschen soldaten en boeren bestaat. Doch uit oorzake van mijn onnoozelheid kon ik niets anders verzinnen alsdat ik er ongetwijfeld twee soorten menschen in de wereld moesten zijn, niet uit een geslacht van Adam ontsproten, maar wilde en tamme, precies lijk

bij de onredelijke dieren, daar ze malkander zóó wreedaardig achtervolgden.

Met zulke gepeinzen in 't hoofd sliep ik in, vol van wrevel en kou en met een grollende maag. 't Kwam me toen voor lijk in een droom, alsof alle de boomen die rond mijn hutteken stonden plots veranderden en heelegansch anders werden van aanzien. In ieder tjop zat er een ruitersknecht en alle de takken werden in plaats van met blaren met allerhande kerelen versierd ; van dezen droegen enkelen lange spiezen, andere musketten, korte sabels partisaans, vlagskens, en ook trommelen en fluiten. 't Was een plezier er naar te kijken, daar dat alles zich zoo fraai en trapsgewijze uiteen deelde. De wortelen echter waren bezet met volk van geringen tel als handwerkers, daglooners, heel veel boeren en soortgelijken, die niet te minder aan den boom zijn kracht gaven en er hem zelfs nieuwe gaven als hij deze bij tijden verloor ; ja zij vervingen het te kort der afgevallen blaren met de hunnen en dit tot hun eigen nog grooter ongeluk. Daarbij kloegen en jeremiasten zij over dezen die daar boven op den boom zaten en dat niet zonder reden. Want de heele last rustte op hun en drukte ze dermate, dat hun al het geld uit den zak en zelfs van achter zeven sloten los sprong. Als dat niet lossen wilden, dan roskamden de commissarissen hun zoo met bezemen die men militaire executies noemt, dat hun de zuchten uit het hert, de tranen uit de oogen, het bloed uit de nagels en 't merg uit de beenen drong. En zelfs dan waren er kerels onder die men zotten noemde; die zaten er niets mee in namen alles van den lichten kant op, vonden in hun kruis inplaats van troost allerlei reden tot spot.

En Simplicissimus zag verder in zijn droom hoe de wortelen werden gekweld en geplaagd, afgebeuld en afge-

jakkerd door 't volkske dat aan de takken zijn eigen vast hield. En hij zag ook hoe dezen, zoowel de pijkeniers die van onder hingen als de venten met de vlagskens en al wat er hooger zat, 't bijlange niet gemakkelijk hadden en malkanderen dood treiterden om maar één taksken hooger te geraken en tevens hoe de bovenste takken toptig met volk van adel waren bezet en er daar geenen duim meer open was voor de anderen. Hij zag daarop ook, hoe een stormwind de boomen ten leste begon te schudden en hoe die hangende kerels naar beneden tuimelden, in een sibot hunnen nek braken en naar 't pierenland verhuisden. Dat deed hem verschrikt wakker schieten. Hij vond zijn eigen gelukkiglijk terug in zijn hutteken. Seffens zat hij weer te peinzen en te zoeken naar wat hij nu toch in Godsnaam beginnen moest, als hij daar plots een briefken vond, geschreven door den heremijt en sprekend als volgt:

„Lieve Simplici, als ge dees briefken vindt, ga dan rap het bosch uit en red u zelf en ook den paap uit den nood, want hij heeft mij veel goedheid bewezen. God, dien ge t'allentijde voor oogen moet houden en tot wien ge veel en vurig bidden moet, zal u wel op die plaats brengen waar 't voor u het beste is. Heb Hem steeds voor de oogen en zorg ervoor Hem steeds zoo te dienen alsof ge nog bij mij in 't bosch waart. Bepeins veel mijn laatste woorden en gij zult behouden blijven. Vale!"

En verders vertelt hij dan:

Ik kuste het briefken en het graf van den heremijt wel duizend keeren en zonder nog te treuzelen trok ik er op uit, om menschen te zoeken tot ik dezen vinden mocht. Twee dagen liep ik alzoo maar rechtuit en waar de nacht mij besprong zocht ik een hollen boom uit tot herberg. Mijn verteer bestond uit niets anders dan beukenootjes die ik onderweg opraapte. Den derden dag echter kwam ik niet ver van Gellenhuizen op een tamelijk effen kouter, waar ik al seffens een echtig bruiloftseten genoot, want overal op het veld lag het vol graanschoven die de boeren, verjaagd van hun zate na den slag van Nordlingen, tot mijn geluk niet binnen rijden konden. In een stuik maakte ik mijn slaapstee voor den nacht want het was

verschrikkelijk koud en 'k at mijn eigen zat aan uitgewreven tarwe, wat voor mij den fijnsten kost was, daar ik zoo iets sedert lang niet genoten had.

Toen het dag werd voederde ik mij nog eens met tarwe, marcheerde naar Gellenhuizen en vond er de poorten open. die ten deele verbrand waren en nochtans ten halven met mest verschanst. Ik trok binnen, werd er echter geen levende ziel gewaar. De straten daarentegen lagen overal vol dooden, waarvan velen tot op het hemd leeggeplunderd waren. Dit jammerlijk gezicht was voor mij een verschrikkelijk tooneel, zooals iedereen het zich wel voorstellen kan. In mijn onnoozelheid kon ik maar niet verzinnen wat voor een ongeluk deze plaats in zoo'n toestand had gebracht. Ik vernam een beetje daarna dat de keizerlijken alhier eenig volk van Weimar overrompeld hadden en zoo erbarmelijk met hun omsprongen. Amper twee steenworpen ver liep ik de stad in, of ik had er genoeg van gezien. Ik keerde daarom maar terug, liep er door 't land nevens en kwam op een begaanbaren straatweg die me leidde tot voor de heerlijke vesting Hanau. Zoodra ik de eerste schildwacht ervan in de mot kreeg, wilde ik er vandoor gaan. Maar seffens zaten mij twee musketiers op het lijf, die mij vast pakten en naar hun wacht brachten.

'k Moet den lezer nu ook eerst een woordeken reppen over mijn zichtbaar uiterlijk, vóórdat ik hem zegge hoe 't met mij verder verliep. Want mijn kostuumken en mijn optreden waren vreemd, verwonderlijk en terugstootend, zoodat de Goeverneur mij liet afschilderen. Eerstens waren mijn haren in derdhalf jaar noch op zijn grieksch,duitsch of fransch gesneden, noch gekamd, gekruld of gepoeft geworden ; ze stonden in hun natuurlijke verwarring onder meer dan jarig stof in plaats van onder haarprullen, poeders of hoe ze dat

zotten- en zottinenwerk ook noemen mogen, zoo sierlijk op mijnen kop, dat ik van daaronder met mijn geel-bleek gezicht uitzag als een kerkuil die toeknappen gaat of op een muis loert. En daar ik t'allen tijd blootshoofds rondliep en mijne haren van natuur gekroezeld waren, leek het wel of ik een turkschen tulband op had. De rest van mijn habijt was in treffelijke harmonie met mijn koptooisel ; want 'k had het kleed van mijnen heremijt aan, ten minste als ik dat een kleed heeten mag, daar de stof waaruit men het oorspronkelijk gesneden had heel en gansch verzwonden was en er niets meer van over bleef dan de vorm alleen, 't welk u liet zien meer dan duizend aaneengestuksten lappekens van allerlei kleur die door vele grove naden aaneengenaaid waren. Over dit versleten en toch zoo vele keeren versteld kleed droeg ik bij wijze van mantel een haren hemd, waarvan ik de mouwen had afgesneden om ze te gebruiken als kousen. Mijn heele lijf was van voren en van achter kruisgewijs met kettingen omwonden, lijk men Sint-Guilelmus pleegt af te schilderen, zoo dat ik was als dezen door de Turken gevangen en die al bedelend voor hunne vrienden door het land trekken. Mijn schoenen waren gesneden uit hout en de bindsels geweven uit lindeboomenschors. Mijn voeten zagen er zoo rood uit als kreeft, precies of 'k had een paar kousen aan van spaansche lijfkleur, of mijn vel met Fernambuc geverfd was.

'k Geloof vast, had mij toenmaals een goochelaar, kwakzalver of baanketser in zijn bezit gehad en mij uitgegeven voor een Samojeed of een Laplander, hij had menigen zot aangetroffen die een stuiver over had om mij te zien.

Alhoewel iedereen met een beetje hersenen gemakkelijk uit mijn mageren, leeggehongerden

corpus en mijn slordig kostuum besluiten kon dat ik uit geene gaarkeuken noch vrouwenkamer, minder nog uit de hofhouding van een grooten heer was weggeloopen, zoo werd ik nochtans door de wacht tot in de puntjes onderzocht. En evenveel als de soldaten mij aangaapten, keek en keek ik naar 't zottekostuum van hunnen officier dien ik ten antwoorde staan moest.

'k Wist warelijk niet of 't een hij of een zij was. Want hij droeg zijn haren en zijn baard op zijn fransch ; van weerskanten had hij lange vlechten afhangen lijk paardestaarten ongeveer, en zijn baard was zoo miserabel toegetakeld en verknoeid, dat er tusschen zijn mond en zijn neus slechts zoo weinige korte haarkens uitstaken dat men ze amper zien kon. Niet minder zetten zijn breede broek mij in twijfel omtrent zijn geslacht, die me eer voorkwamen te zijn een vrouwenrok als een mansbroek. 'k Peinsde bij mezelf : „Is dit een man, zoo moet hij ook een fatsoendelijken baard hebben, want de zot is bijlange zoo jong niet meer als hij zich uitgeeft. Is het echter een wijf, waarom heeft dees oude hoer dan zoo veel stoppels rond heur bakhuis ? Zekerlijk is 't een wijf, want een treffelijken vent zal toch nooit zijn baard zoo jammerlijk laten verknoeien, daar de bokken reeds, als men hun het sikje afsnijdt, van groote schaamte geenen stap meer onder een vreemde kudde zetten".

En gezien ik zoo maar aldoor in twijfel staan bleef en niet wist wat de mode van den dag was, hield ik dit creatuur voor man en wijf tegelijk.

Dit mannelijk wijf of deze vrouwelijke vent liet mij overal aftasten, maar vond op mij niets anders dan mijn boeksken van berkenschors, waarin ik mijn dagelijksche gebeden geschreven had en ook dat briefken geborgen hield, dat mijn vrome heremijt mij, zooals 'k het reeds vertelde, als

vaarwel had nagelaten. Dat nam hij mij af. Daar ik het niet geerne kwijt geraakte, viel ik vóór hem op den grond neer, pakte hem bij zijn knieën en zegde: „Ach mijn lieve hermaphrodiet, laat mij toch dat gebedenboeksken!"

„Gij zot", antwoordde hij „wie voor den duivel heeft u gezegd, dat ik Herman heet?" en hij beval aan twee soldaten mij naar den Goeverneur te brengen. Hij gaf hun het boeksken mee, daar de kwispel, lijk ik 't seffens zag, lezen noch schrijven kon.

Alzoo bracht men mij in de stad en alleman liep toe, precies of er werd een wonder uit de zee ten toon gevoerd. En precies lijk iedereen mijn wonderlijk postuur van dichtenbij wou bekijken, zoo fantaseerde iedereen ook iets bizonders uit mij. De eenen hielden mij voor een spion, anderen voor een krankzinnige, een derde voor een wilden boschmensch en een vierde voor een geest, een spook of een ander wonder, wat iets heel bizonders te beteekenen had. Ook waren er die mij voor een zot hielden, en die zouden er 't dichtste bij geweest zijn, had ik Onzen-Lieven-Heer niet gekend.

Als ik voor den Goeverneur stond, vroeg hij mij, van waar ik kwam. 'k Antwoordde dat ik het niet wist.

Hij vroeg verder: „Waar wilt ge naar toe?"

Ik antwoordde andermaal: „'k Weet het niet". „Voor den duivel, wat weet ge dan?" vroeg hij verder, „wat is uw beroep?" En almaardoor gaf ik ten antwoord dat ik het niet en wist. Hij vroeg: „Van waar komt gij ergens?" en als ik andermaal antwoordde dat ik 't niet en wist, veranderde zijn gezicht, maar 'k weet niet of het van verwondering of van koleire was. Daar elkendeen het kwaad pleegt te mistrouwen, temeer daar de vijand in de

nabijheid was, die, zooals ik 't reeds vertelde, den vorigen nacht Gellenhuizen had ingenomen en er een regiment dragonders in de pan gehakt, trad hij de meening toe van dezen die beweerden dat ik een verrader of een boodschapdrager was, en hij gaf daarop 't bevel mij af te tasten.

Als hij echter van de soldaten van de wacht die mij tot bij hem brachten hoorde dat dit reeds was geschied en op mij niets anders was gevonden als dit boeksken dat ze hem temet in de hand gaven, las hij er twee, drie regels uit en vroeg wie mij dat boeksken had gegeven. 'k Antwoordde 't was altijd mijn eigendom geweest, want 'k had het zelf gemaakt en volgeschreven. Hij vroeg : „Waarom juist op berkenschors ?" 'k Zei : „Omdat de schors van andere boomen daarvoor niet deugt". „Sloeber" sprak hij, „'k vraag waarom dat ge 't niet op papier hebt gedaan ?" „Wel", zei ik, „we hadden er geen ni-meer in 't woud". De goeverneur vroeg : „Waar ? in wat voor woud ?" 'k Antwoordde met mijn zelfde refreintje dat ik 't niet wist.

Toen keerde de Goeverneur zich naar eenige van zijn officieren die op hem stonden te wachten en zei : „Ofwel is dat een aartsschurk ofwel een zot. Maar een zot kan hij niet zijn, daarvoor schrijft hij veel te schoon".

En binst hij zoo aan den klap is, bladert hij in mijn boeksken en laat hun mijn schoon handschrift zien, wat ten leste het briefken van mijnen kluizenaar doet vallen. Hij liet het oprapen. Ik werd er bleek van, daar ik dit voor mijn grootsten schat en voor mijn heiligdom hield. De goeverneur zag het en 't versterkte hem in zijn achterdocht voor verraad, bezonders als hij 't had opengeplooid en gelezen. Want hij sprak : „Ik ken dit schrift en weet dat het geschreven is door een welbekenden officier. 'k Kan mij echter niet juist herinneren door welken".

De inhoud van 't briefje kwam hem ook zeer vreemd en onbegrijpelijk voor.

„Da's zonder twijfel een afgesproken taal, die niemand kan verstaan als dezen met wien het afgesproken is", sprak hij.

Aan mij vroeg hij, hoe ik heette. En als ik zei: „Simplicius" sprak hij: „Ja, ja, gij zijt van d'echte soort! Voort, voort, dat men hem seffens met de handen en voeten in de ijzers sluite, daar moet wat anders uit dien rakker te krijgen zijn".

Daarop brachten de twee bovengenoemde soldaten mij naar de voor mij bestemde, nieuwe herberg, naar 't kot namelijk en leverden mij over aan den provoost die mij, naar 't hem gegeven bevel, met ijzeren ringen en kettingen de handen en voeten versierde, precies of ik had nog niet genoeg te dragen aan wat ik zelvers rond mijn lijf gedraaid had.

Deze manier om mij welkom te heeten was nog niet wel genoeg voor de wereld, maar er kwamen beulen en beulsknechten met vreeselijk foltertuig, die mij, al vertrouwde ik nog zoo op mijn onschuld, mijn ellendigen toestand gruwelijk deed voorkomen. „Och God!" sprak ik tot mezelf", mij geschiedt recht! Simplicius is uit den dienst van God weggeloopen, opdat zoo'n misgeboorte van het christendom 't verdiende loon ontvange dat ik door mijn lichtzinnigheid op den kop heb getrokken. O gij rampzalige Simplici, waartoe leidde u uwen ondank? Zie, pas heeft God u in zijn dienst gebracht, opdat ge hem zoudt leeren kennen, of ge loopt uit zijn dienst weg en draait hem den rug toe. Kont ge dan niet meer precies lijk vroeger eikelkes en boonen eten en uw Schepper dienen in volle overgave? Hebt ge niet geweten dat uwen trouwen heremijt en leermeester uit de wereld was

weggevlucht en voor hem de wildernis had verkozen? O gij blind kalf! Gij hebt deze verlaten, in de hoop aan uw schandelijke begeerten naar de wereld te voldoen. En zie nu maar, gij die dacht uw oogen den kost te geven, nu moet gij in dezen gevaarlijken doolhof vergaan. En hebt gij, onverstandige dwaas, u tevoor dan niet kunnen voorstellen dat uw voorganger-zaliger de vreugde van de wereld zeker niet geruild zou hebben met het harde leven dat hij in de verlatenheid leidde, had hij er kunnen op rekenen in de wereld den waren vrede, de echte rust en de eeuwige zaligheid te vinden? Gij arme Simplici, stapt nu maar op en neem het loon in ontvangst voor uw ijdele gepeinzen en vermetele dwaasheden! Gij hebt u van geen onrecht te beklagen, ook niet te vertrouwen op uw onschuld, dewijl gij zelf uw martelie en de daarop volgende dood tegemoet geloopen zijt en alzoo het malheur dat u te wachten staat met eigene handen op den nek hebt gehaald".

Met deze woorden kloeg ik mezelf aan, bad God om vergiffenis en beveelde hem mijn zielken aan. Intusschen kwamen wij dichter bij den dieventoren, en als de nood op zijn hoogste steeg, toen was de hulp van God het naaste bij. Want toen ik daar omgeven van dienders en een grooten hoop volk voor 't gevang stond te wachten, tot de poort was opengedaan en ik binnengeleid, wilde de predikant, wiens dorp zoo juist was leeggeplunderd en uitgebrand, ook zien wat er aan den gang was. Want hij ook was daar opgesloten.

Als hij zijn kop door 't venster had gestoken en mij daar zag, riep hij luidop: „O Simplici, zijt gij het?" Als ik hem hoorde en zag, kon ik niets anders als mijn beide handen naar hem opsteken en roepen: „o Vader! o Vader! o Vader!" Hij vroeg mij, wat ik gedaan had. Ik antwoordde dat

ik er niets van wist, dat men mij misschien had opgeleid, omdat ik uit het bosch was weggeloopen. Als hij echter hoorde dat men mij voor een spion hield, deed hij het verzoek om even met mij te wachten, totdat hij van mijn toestand aan den heer goeverneur bericht had gegeven, want zulks zou tot mijne en zijne invrijheidstelling leiden en verhoeden dat de heer goeverneur zich aan ons beiden vergreep, want geen mensch kende mij zoo goed als hij.

't Werd hem toegestaan naar den goeverneur te gaan. Een dik half-uurken later werd Simplicissimus ook gehaald en nadat een schilder hem in zijn boschkostuum had afgeschilderd, werd zijn haar afgeknipt, hij moest zijn pij en zijn hemd uitspelen, werd in een bad gestopt en gewasschen, hij kreeg een schoon kostuumke aan naar de mode en een hoed met pluimen, mocht zijn eigen zat eten en mocht in een bed slapen.

Den anderen dag vertelde hem de predikant waaraan hij dit te danken had.

„Mijn beste Simplici" sprak de predikant „de heremijt bij wien gij in 't bosch hebt gewoond, was niet alleen de zwager van den goeverneur, maar ook zijn besten vriend en beschermer, die hem in 't krijgsleven danig vooruit had geholpen. Lijk de goeverneur 't mij wel wenschte te vertellen, zoo was hij van in zijne jonge jaren noch van zijn dapperheid als heldhaftig soldaat, noch aan devotie en godsdienstigheid, wat men anders maar bij een monnik vindt, maar een haartje afgeweken, welke beide deugden men in der waarheid zeer zelden bijeen te vinden pleegt. Zijn geestelijk begeeren en de rampzalige gebeurtenissen remden eindelijk den loop van zijn wereldsche leven, zoodat hij zijn adel en zijn aanzienlijke eigendommen in Schotten, waar hij geboren was, versmaadde en achteruit schoof, daar alles wat van de wereld is hem flauw, ijdel

en verwerpelijk voorkwam. In een woord, hij hoopte zijn tegenwoordige hoogheid te ruilen met een toekomstige, betere glorie, daar zijn verheven geest een hekel had aan alle tijdelijke pracht. Al zijn droomen en begeeren was maar naar zulk een erbarmelijk leven gericht, als dat waarin gij hem in 't bosch hebt aangetroffen en dat gij trouw met hem gedeeld hebt tot in zijnen dood. Mijns inziens is hij door het lezen van vele paapsche boeken over het leven van oude kluizenaars en ook wel door het hem ongunstig lot daartoe verleid geworden."

„'k Wil u echter ook niet verduiken, hoe hij in den Spessert en volgens zijn wensch zoo'n armzalig heremijtenleven begonnen is, opdat gij later ook aan andere menschen daarvan iets zoudt kunnen vertellen. Den tweeden nacht nadat de bloedige slag van Höchst verloren was, kwam hij eenzaam en alleen voor mijn pastorij staan en dat juist als ik met mijn vrouw en mijn kinderen tegen den morgen was ingeslapen; want, uit oorzake van het lawijt over 't land, evengoed door de vluchtelingen als door de achtervolgers verwekt, hadden wij den nacht ter voren en ook 't grootste deel van dezen geen oog kunnen toedoen. Eerst klopte hij zachtjes, doch daarop hard en fel, tot hij mij en mijn slaapdronken gezin wakker had. En nadat ik op zijn aandringen en ook na een klein woordeken overentweer, de deur had opengedaan, zag ik den ruiter van zijn moedig peerd stijgen. Zijn kostbaar kleed was evenveel met 't bloed van zijn vijanden besprenkeld als dat het met goud en zilver was afgeboord. En daar hij zijn zweerd nog in de vuist hield, kwam er vrees en angst over mij. Nadat hij het echter in de schee stak en zich zeer hoffelijk gedroeg, verwonderde het mij ten zeerste dat een zoo fellen heer een simpelen dorpspredikant, lijk

ik was, zoo vriendelijk om herberg verzocht. 'k Sprak hem, daar hij een zoo schoon en heerlijk aanzien had, aan als Mansfeld zelf. Hij zegde dat hij voor dezen keer in 't ongeluk niet alleen met dezen gelijk te stellen was, maar ook voor te trekken. Over drie dingen bekloeg hij zich, namelijk ten eerste om zijn verloren, zwangere gemalin, tweedens om den verloren slag en derdens dat hij niet lijk andere soldaten het geluk had gehad, ter wille van het evangelie zijn leven te mogen laten. 'k Wou hem troosten, maar 'k zag dat hij groot van moed was en geenen troost noodig had. 'k Deed hem kond wat te doen in onze macht was, en liet hem een soldatenbed maken van versch strooi, want op geen ander begeerde hij te liggen, alhoewel hij meer dan genoeg rust noodig had. 't Eerste wat hij den morgen daarop deed, was dat hij mij zijn peerd ten geschenke gaf en ook het goudene geld wat hij in groote hoeveelheid bij zich droeg; kostbare ringen deelde hij uit onder mijne vrouw, mijn kinderen en andere huisgenooten. 'k Wist niet wat daarvan te moeten gelooven, en 'k kon er ook niet vlug wijs uit worden, te meer daar het veeleer soldatengewoonte is te nemen dan te geven. 'k Stribbelde dan ook bij zoo'n vereerend aanbod tegen, en wendde voor dat ik zoo veel van hem niet verdiend en had en ook niet wist hoe ik dat van mijn leven verdienen kon. Daarbij, zei ik, als men al die kostbaarheden en bijzonderlijk dat schoone peerd, dat niet kon verborgen worden, bij mij en de mijnen zag, zoo zou menigeen peinzen dat ik hem had helpen uitplunderen of zelfs vermoorden. Hij zegde 'k moest er mij niet om bezorgd maken; hij zelf zou mij door zijn eigen handschrift van zulk gevaar behoeden. Ja hij verlangde zelf zijn hemd noch zijn kleeren uit de pastorij te dragen en meteen zegde hij mij heremijt te willen worden.

'k Weerde mij met handen en voeten om er hem van af te doen zien, want 't docht mij, dat zulke voornemens al te papistisch smaakten. 'k Herinnerde hem eraan dat hij 't evangelie beter met zijn degen kon dienen dan zoo. Maar 't was allemaal boter aan de galg. Hij redeneerde zoo lang en zoo veel tot ik er den kop bij neerlegde en hem voorzag van die boeken en prenten en dat huisgerief wat ge bij hem gezien hebt. Alleen den wollen deken waaronder hij dien nacht had geslapen, wilde hij aanvaarden in ruil voor dat waarmee hij mij had overladen. Uit dien deken liet ik hem een kleed maken. Ook moest ik mijn wagenketting, die hij steeds droeg, vertuikelen voor een goudene waaraan hij 't konterfeitsel van zijn lieve vrouwe droeg, zoodat hij noch geld noch iets van waarde bij zich meer had. Mijn knecht leidde hem naar de verlatenste plek van het bosch en hielp hem daar een hutteken bouwen. Hoe hij daar zijn leven doorbracht en wat ik hem af en toe aan de hand deed, weet ge wel genoeg, ja zelfs beter dan ik.

Nadat laatst de slag van Nördlingen verloren was en ik, zooals ge weet, heelemaal leeggeplunderd werd en tevens deerlijk gekwetst, ben ik, ten ende mezelf in zekerheid te brengen, naar hier gevlucht; ook omdat mijn beste eigendom hier al was. En als mijn geld op geraakte, nam ik drie ringen en ook de bovenvermelde goudene ketting met het konterfeitsel eraan, precies zooals ik ze van den heremijt ten geschenke had gekregen — en droeg dat naar een jood om er geld van te maken. Deze echter bood dit uit oorzake van zijn kostbaarheid en zijn schoon werk te koop aan aan den goeverneur, die het wapen en het konterfeitsel meteen verkende, en mij deed opzoeken en vroeg hoe ik aan die juweelen geraakte? 'k Zei hem de waarheid, toonde hem het handschrift en den overdrachts-

brief van den heremijt en vertelde hem 't heele verloop, ook hoe hij in 't bosch geleefd had en er gestorven was. Hij wilde het maar niet gelooven, deed mij opsluiten, totdat hij beter achter de waarheid was gekomen. En terwijl hij doende was om een troepje uit te sturen dat zich met eigene oogen van dat hutteken zou kunnen overtuigen en u mee naar hier zou brengen, zag ik u vóór den toren. Daar ik mij beroepen kon op 't plekje waar de heremijt had gewoond, op u en op andere getuigen meer, in 't bizonder op onzen koster, die u en hem zoo menigen keer voor dauw en dag de kerk binnen liet, meer nog op het briefje dat hij in uw getijden boek vond (wat niet alleen de waarheid bevestigt maar ook een treffend bewijs is van den heremijt zijn heiligheid), zoo had de goeverneur niet de minste reden meer om aan mijn verhaal te twijfelen. Om wille van zijn zwager-zaliger wil hij ons, voor zoover het hem mogelijk is, niets dan goed doen en ons rijkelijk verzorgen. Gij moogt nu vrijelijk kiezen wat ge wilt dat hij voor u doen zou. Hebt gij goesting om te studeeren, hij zal 't al betalen. Hebt ge zin om een handwerk aan te leeren, gaarne zal hij 't u laten doen. Wilt ge liever bij hem blijven, hij zal u behandelen als zijn eigen kind. Want ware 't maar een hond van zijn zwager-zaliger, zegt hij, hij nam hem op".

Simplicissimus, samen met den predikant ten eten gevraagd bij den goeverneur, hoort dat de heremijt danig van hem hield, omdat hij zoo zeer geleek op zijne lieve vrouwe die hij in den slag van Höchst kwijt geraakte. De goeverneur, die daarna gehoord had hoe ze gevangen genomen was door de keizerlijke ruiterij, had haar willen loskoopen, maar in den Spessert werd ze door boeren uit de handen der ruiters verlost en nooit vernam hij nog iets van haar.

't Ging Simplicissimus, ondanks zijn hoogen beschermer, niet al te best onder dat soldatenvolk. Niets anders had hij

dan zijn rein geweten en zijn vroom gemoed en van de wereld met heur zonden en ongerechtigheid verstond hij eerst niets. 't Neep hem menigen keer van ontzetting het herte toe als hij zien moest hoe de menschen precies 't averechtsche deden van wat hun door God bevolen was en meer nog als hij daarbij met al wat heilig is hoorde spotten. Boeleerders, afgoddienaars, tuischers, dieven, vloekers etc. etc., den heelen rommel leerde hij kennen, en als hij in hun godvergeten gesprekken soms het woord nam om hun de les te spellen, keken ze hem allen scheef aan en hielden hem gewoonweg voor den aap. Alleen met den predikant zijnen vriend, kon hij nog vrij uit spreken en deze gaf hem menigen goeden raad.

Intusschen — zoo vertelt Simplicissimus verder — klom ik alle dagen een trapken hooger in de gunst van mijn meester, niet alleen omdat ik danig op zijn zuster trok die de vrouw was geweest van den kluizenaar, maar ook omdat ik op hem zelf begon te gelijken, daar de goede kost en de luie dagen mij rap genoeg gladde haren gaven en mij gratielijk maakten. 'k Genoot de gunst van iedereen, want wie ook maar 't luttelste met den goeverneur had uit te staan betuigde mij zijn welwillendheid en vreemd genoeg kon de secretaris mij wel lijden. Deze moest mij leeren rekenen en zoo kwam het dat hij menigen keer plezier beleefde uit oorzake van mijn simpel- en onwetendheid. Hij had zoo pas met 't studeeren gedaan en hij stak vol schoolkluchten, die hem bijwijlen deden aanzien alsof hij een slag van den molen weg had. Hij filosofeerde dikwijls met mij, zei dat zwart wit was en wit zwart, zoodat ik hem in den beginne alles en later niets meer van hem geloofde.

'k Sprak een keer over zijn smerigen inktpot. Hij antwoordde dat dit zijn beste stuk was uit heel de kanselarij, want daaruit langde hij wat hij begeerde: de schoonste ducaten, kleederen, in een woord alles wat hij bezat had hij eruit opgevischt. 'k Wou niet gelooven dat men uit zoo'n

ding van nietsmandalle zulke schoone voorwerpen kon halen, doch hij hield staan dat dit in de macht was van den Spiritus Papyri — zooals hij den inkt doopte en den inktpot werd een pót genoemd en geen potteke, juist omdat hij groote dingen inhield. 'k Vroeg hem hoe men er dat allemaal toch uitkreeg, gezien men er met moeite twee vingeren kon insteken. Hij antwoordde dat hij een arm in zijn kop had die dit werk verrichten moest; hij hoopte dat deze er binnen kort ook een schoon en rijk jonkvrouwken uit zou halen, en ook dat hij het geluk mocht beleven er eigen land en volk zien uit te voorschijn te komen, wat geen nieuwigheid was doch al menigmaal gebeurd. 't Sloeg mij met verwondering zulke knepen en 'k vroeg hem of er nog ander volk was dat deze kunst verstond. „Zekerlijk" sprak hij „alle kanseliers, doctoren, secretarissen, procuratoren en advocaten, commissarissen, notarissen, handelaars en kooplieden en nog velen meer, niet-te-tellen, die in den regel, als ze maar vlijtig visschen en hun belang in 't oog houden, rijke heeren worden op deze manier". 'k Sprak: „Dan vind ik de boeren en 't ander arbeidend volk, dat in 't zweet zijns aanschijns zijn brood moet eten, lomp en stom dat ze deze kunst niet leeren". Hij antwoordde: „Velen begrijpen het nut van deze kunst niet. Daarom begeeren ze deze ook niet te leeren. Er zijn er die ze geerne zouden leeren, maar ze missen dan arm in hun kop of een ander middel. Anderen daarentegen leeren de kunst aan en hebben armen genoeg, doch ze kennen de knepen niet die vereischt zijn als men daardoor rijk wil worden. Andere weten en kennen alles wat daartoe hoort; ze wonen echter op een verkeerden heuvel en hebben de gelegenheid niet zooals ik de kunst rechtschapen uit te oefenen".

Als wij op deze manier over den inktpot die mij

niet meer of niet minder als 't zakske van Fortunatus scheen, zaten te discureeren, viel mij toevallig het titelboek in de handen, waarin ik, volgens mijn begrip van toen, meer dwaasheden vond dan mij tot nu toe voor oogen kwamen. 'k Sprak tot den secretaris : „Dat zijn toch allemaal Adamskinderen daarin vermeld en allen van 't zelfde maaksel, dat is uit stof en assche ! Van waar dan zoo'n groot onderscheid ? Allerheiligste, onovertroffene, doorluchtige ! Zijn dat geene goddelijke eigenschappen ? Hier is de eene genadig, ginder de andere gestreng, en wat komt daar altijd dat geboren bij doen ? Men weet toch dat er niemand uit den hemel valt, ook dat er niemand uit het water opstaat en dat er geeneen uit den grond schiet als een koolstronk. Waarom staan daar hoog, weledel, grootge-achte en geen ge-negene ? Of waar blijven de ge-vijven, ge-zessen en ge-zevenen ? Wat is dit voor een zot woord : voor-zichtig ? Bij wien staan de oogen van achter op zijn kop ?" De secretaris moest met mij lachen en gaf zich de moeite mij den eenen en den anderen titel en alle de woorden daarbij te verklaren. 'k Hield echter staande dat de titels niet juist waren. 't Stond 'nen mensch toch schooner als men hem „vriendelijke" betitelde in plaats van „gestrenge". Zoo ook, als het woord edel in zijn eigen genomen niets anders dan hoog te schatten deugden beteekende, waarom moest het dan in hooggeboren, welk woord een vorst of een graaf aanduidde, tusschen geschakeld worden ? 't Woord welgeboren was een onwaarheid ; dat kon de moeder van iederen baron getuigen, als men haar vroeg hoe 't bij de geboorte van haar zoon verliep".

Binst ik daar zoo stond te lachen, ontsnapte mij onverziens zoo'nen wind dat ik en de secretaris er danig bij schrokken. Hij liet zich in onzen neus en in de gansche kamer zoo krachtig waarnemen,

precies of we hadden hem nog niet goed genoeg gehoord.

„Maakt u weg, gij varken" zei de secretaris tot mij „weg bij de andere varkens in den stal, met wien gij, onbeschofterik, beter t'akkoord zult gaan dan hier met treffelijke menschen te converseeren".

Hij zoowel als ik moesten de kamer verlaten en de plaats over laten aan den stank. En alzoo had ik 't goede verkeer, dat mij de schrijfkamer bood, op eenen keer verkorven.

De ongewone spijzen en kruiden waren de schuldigen die in den armen Simplicissimus zulke schielijke orkanen verwekten. 't Bracht hem danig in verlegenheid soms, want in het bosch bij den kluizenaar had hij zijn eigen nooit leeren bedwingen. En dit te meer nog daar een schurk van een knaap, die mede met hem page was van den goeverneur en dien hij als een eigen broeder vertrouwde — hem, den goed-geloovigen, een middel leerde zoogezegd om ze zonder beslag noch kwalijke reuken kwijt te geraken. Hij had niets anders te doen als 't linkerbeen op te heffen en verstolen te fluisteren : „je pete, je pete, je pete" en te duwen zoo fel hij 't maar kon. Simplicissimus vond het spijtig dat niet eerder geweten te hebben. Voorzeker had hij er zijn profijt mee gedaan in de kanselarij In alle geval zou hij 't goed onthouden en toepassen bij een naaste gelegenheid. En die werd hem weldra geboden op een groot feesteten.

Bij dit banket — zoo gaat het verder — ging men met zeer christelijke manieren aan tafel. Men bad 't gebed voor het eten zeer stil en naar het leek met vrome aandacht. Die stille aandacht duurde zoo lang als men met de soep en de eerste spijzen bezig was, precies of men was in een convent van capucienen. Doch pas had eenieder drie, vier keeren „God zegene u" gezegd, of daar werd alles veel rumoeriger. 'k Kan niet beschrijven hoe zoo stillekensaan elke stem hooger en hooger klom ; 't beste is het te

vergelijken aan een redenaar, die eerst zachtjes begint en dan ten slotte alles uitdondert. Men bracht gerechten, speciaal vóór-gerecht genoemd, omdat ze zoo gekruid waren en voorgeschreven om van een teug goed te genieten, om hem beter in en voort te laten vloeien, daarna bij-gerechten, omdat ze bij het drinken niet onaangenaam smaakten, en dan zwijgen we nog van allerhande fransche moezen en spaansche allegaartjes, welke door duizend kunstige toebereidsels en niet te tellen bijvoegsels zoodanig verpeperd, bestrooid, vermomd, gemengeld en te pas gemaakt voor het drinken, dat ze door al die kruiden zoo ver van hun eigen aard, zooals de natuur ze voortbracht, waren afgebracht, dat Cnaeus Manlius in eigen persoon, alhoewel die uit Azia gekomen was en de beste brokken bij zich had, ze onmogelijk zou herkend hebben.

'k Peinsde: „Waarom zou dat goed, dat in de eerste plaats gereed is gemaakt om zich zelf en den drank te laten smaken, niet den mensch zijn zinnen in den war brengen en hem veranderen of zelfs maken tot een beest? Welk mensch weet, of Circe andere middelen gebruikt had als deze, toen ze Ulyssis zijn kameraden veranderde in zwijnen?"

Ik zag toch, dat deze gasten de schotels binnen slokten lijk varkens, daarna zopen lijk koeien, te werk gingen als ezels en allen ten slotte kotsten lijk honden. De edele Hochheimer, Bacheracher en Klingenberger, ze goten het met glazen groot lijk emmers 't lijf in, wat sito zijn uitwerking merken liet aan hun kop. Daarop zag ik het wonder gebeuren. Allen veranderden ze. Verstandige menschen namelijk, die kort te voren nog hun vijf zinnen gezond bijeen hielden en treffelijke taal te voorschijn brachten, begonnen plots zot te doen en vertelden de gekste dingen van de wereld. De groote dwaasheden, die ze uithaalden en de groote

dronken, die ze op malkanders welvaart uitbrachten, werden hoe langer hoe fabuleuzer, zoodat het mij leek, alsof die twee met elkaar voor een weddingschap den een den anderen wilden overtroeven en laten zien wie den felsten was. Ten leste liep hun tweestrijd uit op een vuile zwijnerij. En 't schoonste van al 'k wist niet hoe die zinnenverbijstering plots over hun was gekomen, daar de werking van den wijn of de dronkenschap zelf mij onbekend was, noch de plesante kuren en de phantastische invallen, die ze op zoo vreemde manier verwekken. 'k Zag wel hun vreemde gezichten, maar van waar dat voortkwam, 'k wist het niet. Tot dan toe had iedereen met veel appetijt zijn schotels leeg geëten; als de buik echter vol stak, ging het moeilijker precies als met den voerman, die wel over de vlakte vooruit komt met zijn gerij, maar voor den berg stop zit. Nadat ook de koppen zot waren, sloeg de onmogelijkheid om nog verder te geraken, bij den eenen om in moed, dien hij met den wijn ingegoten had in zijn lijf, bij een anderen in trouwhartigheid om zijn vriend iets uit te leggen, of bij den derden in duitsche welsprekendheid om ruiterlijk bescheid te geven.

Doch daar zooiets ten langen leste ook niet uit te houden was, bezwoer den eenen den anderen bij alle mogelijke groote heeren of lieve vrienden en zelfs bij de gezondheid van zijn liefste, den wijn met mate in te gieten, waardoor bij menigeen de oogen vol tranen schoten en 't angstzweet uitbrak. En toch moest er gezopen worden. Ja, ten slotte maakte men met trommels, fluiten en spel van snaren veel lawijt en dan lieten ze nog schoten knallen daarbij, zonder twijfel omdat de wijn de magen met geweld moest innemen.

'k Stond er stom op te kijken waar ze dat alles maar in klonken, daar ik nog niet wist dat ze, eer

de drank warm bij hen was, terug met groote pijn uit de plaats dreven, waar ze hem kort te voren met groot gevaar voor hunne gezondheid ingegoten hadden.

Onze predikant was ook op deze zuippartij. Hij lustte alles precies lijk de anderen, want hij, even goed als de anderen, was mensch en tegen zijnen wil moest hij op staan en naar buiten teenen. 'k Schoot hem achterna en sprak: „Mijnheer, waarvoor doen die menschen toch zoo vreemd? Hoe komt het, dat ze zoo overentweer waggelen? Het dunkt me, dat ze niet meer bij hun zinnen zijn. Ze hebben hun eigen zat geëten en gedronken en al vloeken ze dat ze niet meer zuipen kunnen, toch scheien ze er niet uit zich vol te gieten. Moeten ze het doen of verspillen ze het, God ten spijt, uit vrijen wil zoo nutteloos?"

„Beste jongen," antwoordde de predikant. „Waar de wijn is in den man, is de wijsheid in de kan! Maar 't is nog niets bij wat komen gaat. Morgen in den dag is 't nog tijd genoeg om van malkanderen afscheid te nemen. Want al steken hunne magen toptig vol, toch zijn ze nog niet plesant geweest zooals 't hoort."

„Bersten hunne buiken dan niet," vroeg ik, „als ze er zoo maar ringaaneen van alles in stompen? Kan hunne ziel, die gemaakt is naar Godes evenbeeld, blijven in zulke mestvarkens, waarin ze toch precies lijk in een donkere krocht of gevangentorens vol venijn, zonder eenige goddelijk beweeg, gevangen liggen? Hoe kunnen hunne edele zielen zich zoo laten martelen? Waarom blijven ze in zoo'n stinkende vuilnisgoten verstoken? Zijn hunne zinnen, waarvan hun ziel zich bedienen moet, niet als in 't ingewand van onredelijke beesten begraven?"

„Hou uw mond," antwoordde de predikant,

„anders krijgt ge nog slagen, meer dan ge haren op den kop hebt. 't Is hier nu de moment niet om staan te prediken. 'k Zou dat anders toch wel beter kunnen dan gij."

Toen ik dat gehoord had, keek ik verder maar stilzwijgend toe hoe men spijze en drank moedwillig verspilde, alhoewel de arme Lazarus, in de gestalte van honderd verjaagde dompelaars, wien de honger uit de oogen keek, vóór onze deuren omkwamen, omdat er niets in huis was.

Terwijl ik daar alzoo met een telloor in de hand aan de tafel te wachten stond en 't gemoed door allerlei grillige en werkelijke gedachten geplaagd werd, liet mijn buik mij ook niet gerust ; hij grommelde en brommelde zonder oponthoud en gaf alzoo te verstaan, dat er kerels in hem present waren, die de vrije lucht begeerden. 'k Peinsde er over na mij van dat vreeselijk geknor te verlossen, hun den bareel te openen en mij daarbij van mijn kunst te bedienen, die mijn kameraad mij den nacht te voren had aangeleerd. Zooals hij 't mij had voorgeschreven, hief ik het linker been omhoog, duwde en wou mijnen tooverspreuk : „je pète" drie keers heimelijk fluisteren. Doch als die gruwelijke sloeber, die ontsnapte tegen alle verwachting in, zoo geweldig knalde, wist ik van louter schrik niet meer wat ik deed. 't Neep mij zoo bang om 't herte alsof ik op de ladder had gestaan en de beul mij reeds de strop over mijn kop had getrokken en 'k was daarbij zoo in de war, dat ik mijn eigen ledematen niet meer bedwingen kon, mijn mondwerk in dat plotse lawijt ook rebelsch werd en niet kon uitstaan, dat den ontsnapte alleen het woord nam, te meer daar deze niet geschapen was om te spreken of te roepen, maar zijn woord heel stil en verstolen zou doen. Daarom liet mijn mondwerk datgene wat ik gedempt te fluisteren

had, den anderen ten trots, overluid hooren en weliswaar zoo fel alsof men mij den strot wou open steken. Hoe vreeselijker de vluchtende sloebers knalden, des te heviger klonk er boven uit: „je pète", precies alsof mond- en achterwerk met elkander wedstrijd hielden wie de schrikkelijkste stemme had om te donderen. 'k Kreeg hierdoor wel verlochting in mijn balg, maar een ongenadigen meester in den gouverneur. Zijn gasten werden door dit onverwacht geschal, trompetgeschetter en bombardengeknal bijna allemaal nuchter ; ik echter, omdat ik trots al mijn moeite en arbeidzaamheid geenen wind in den ban kon houden, werd in een voederwanne geriemd en zoo afgeranseld, dat 't mij tot op den dag van vandaag nog rillen doet. Dat waren de eerste stokslagen, die ik in ontvangst moest nemen sedert ik den eersten keer de vrije lucht had verkozen, omdat ik op zoo'n vuile manier deze verdorvenheid, waarin wij allen gemeenschappelijk leven moeten. Men bracht rooktafelkens en kaarsen en de gasten haalden uit hunne zakken hunne bisam-appelen en hun buskens met balsem er in, en zelfs trokken ze hunnen snuif te voorschijn. Doch de beste aromaten wilden schier niets helpen. En alzoo had ik van dit bedrijf, dat ik beter speelde dan den besten komediespeler op de heele wereld, vrede in mijn buik, en knuppels op mijn rug, de gasten echter hadden den neus vol stank en de wachters werk genoeg om weer goede lucht in de kamer te krijgen.

Hoe erg 't den armen Simplicissimus een wijle ook voorkwam wat hij had uitgestoken, lang duurde het niet, of hij kwam tot andere gedachten als hij 't einde van 't feest bijwoonde. Alle de gasten waren stomdronken, alleen de predikant verzette er zich tegen om mee te doen en ging weg. De eene zong, de andere schreide, een derde vloekte, een vierde bad, enz. enz. Zelfs waren er die aan 't vechten

geraakten en malkanderen bewerkten met drinkbekers, schotels en stoelen, zoodat bij enkelen 't roode sap hun over de ooren stroomde. Nadat hij zijn heer gevolgd had naar zijn kamer (waar deze zich precies lijk al de anderen ontlastte van 't onmatig eten), mocht hij met hem uit naar een groot huis. En 't heet dan:

In de zaal zag ik manne- en vrouwvolk zoo rap dooreen ronddraaien, dat het geweldig wemelde. Die tippelden en joelden zoo, dat het leek of ze waren allemaal razend zot geworden. Want ik kon het niet begrijpen wat ze met dit woeden en razen in den zin hadden. Ja, 't zicht er van maakte mij zoo angstig en vreeselijk, dat al mijn haar ten berge rees en ik kon niets anders gelooven of ze waren allen hunne zinnen kwijt. Toen we nader traden merkte ik dat het waarachtig onze gasten waren, die in den voornoen nog goed hun verstand bezaten.

„Heere!" dacht ik, „wat willen die arme menschen toch? Och! die zijn zekers met zotheid geslagen."

't Docht me plots of het misschien geen helsche geesten waren, die op deze manier door lichtzinnig overentweer getippel en apenspel met het gansche menschelijke geslacht den spot joegen, want ik dacht: hadden ze een menschelijke ziel en dus Godes evenbeeld in zich dan gedroegen ze zich toch zoo onmenschelijk niet. Toen mijn meester er over den dorpel was en de zaal binnen trad, hield de woede even op en ze maakte met den kop geen knikje meer, noch met de voeten een tred of sleep, zoodat het mij voorkwam of ze wilden de stappen, die zij in hun razernij gedrukt hadden, weder ongedaan maken. Aan 't zweet dat over hun wezen droop en aan hun gesnuif kon ik besluiten dat ze hun eigen sterk overwerkt hadden. Doch hun vroolijke gezichten gaven te verstaan dat hun die moeite niet zuur viel.

'k Had danig geerne geweten wat ze met dat zot gedoe bedoelden, en 'k vroeg aan mijn kameraad dien ik in alle oprechtheid mijn hertevriend waande, wat die furie bediedde en wat ze toch in dat razende trippelen en trappelen zagen. Hij gaf mij als waarachtige verklaring ervan dat al de aanwezigen waren overeengekomen den vloer van de zaal met geweld in te stampen.

„Waarom dacht gij wel" sprak hij, „dat ze zich anders zoo roerden? Hebt ge niet gezien hoe ze reeds zoo maar uit tijdverdrijf de ruiten insmeten? Evenzoo zal het ook met den vloer gaan."

„Heere God!" antwoordde ik, „dan steken wij er temet aan en breken onzen nek bij 't naar onder tuimelen."

„Ja," zei mijn kameraad, „daar leggen ze 't op aan en zitten er niets mee in. Ge zult het zien als ze zoo in doodsgevaar zijn, grijpt ieder een schoone vrouwe of jonkvrouw vast, want 't wordt gezegd, paren die zich goed vasthouden aan malkander, die overkomt niet licht kwaad."

Ik geloofde hem en er kwam over mij zoo'nen schrik en doodsangst, dat ik met mijn eigen geenen blijf en wist. En als de muzikanten, die ik tot dan toe nog niet gewaar was geworden, zich hooren lieten en 't manvolk naar de damen toeliepen, precies lijk soldaten naar hun wapens en post doen als de trommelen hun geroffel laten hooren, en ieder er eene bij de hand pakte, kwam het mij voor of zóó den bodem ging inzinken en ik mijn eigen en vele anderen nog naar beneden zag stuiken en hals en beenen breken. Daar men een pleizierig liedje afgaf, begonnen ze zoo te springen, dat het heele huis er van donderde en 'k zei tot mij zelf: „Nu is 't met uw leven uit, Simplex, nu zijt ge voor den lesten keer mensch geweest." 'k Kon me niets anders voorstellen of den heelen bouw moest

zoo ineen storten en om mij te redden in mijn grooten angst, pakte ik een dame van hoogen adel en voortreffelijke deugden, met wie mijn meester juist in gesprek was, bij den arm vast en 'k hield me aan heur vast als een klis. Ze trok om los te komen en wist natuurlijk niet wat voor kuren door mijn kop spookten, en ik speelde de wanhopige en begon te roepen en te schreeuwen alsof men mij wilde keelen. Dat was echter nog niet genoeg, want er ontsnapte mij wat in de broek en dat gaf zoo'n buitenmate slechten stank lijk mijn neus er sedert lang geen meer had geroken. De muzikanten werden op den slag stil, de dansers en danseressen scheidden met springen uit en de eerzame vrouw, aan wier arm ik hing, zegde zich beleedigd, daar ze in 't gedacht was, dat mijn meester dit had doen doen om heur te beschimpen. Mijn heer gaf daarop 't bevel mij af te rossen en mij ergens op te sluiten, want 'k had dien dag al genoeg kluchten verkocht. De stokslagers die mij pruggelen moesten, hadden niet alleen medelijden met mij, maar konden ook van den stank niet bij mij blijven. Ze zagen af van de stokslagen en sloten mij op onder een gang, in den ganzenstal.

TWEEDE BOEK

Daar zat Simplicissimus nu. Drie volle uren zat hij er. Toen kwam er iemand aan den grendel prutselen, deed de deur open, wipte binnen en trok een vrouw mee den stal in. Daarvan profiteerde hij om t' ontsnappen, grendelde de deur achter zich toe en na hier en daar rondgedoold te hebben, kwam hij bij den paap. Deze deed door zijn dienstmaagd den jongen zijn kleeren wasschen, doch pas had hij gehoord hoe 't met hem gestaan en gelegen was of hij verzocht hem sito zijn kleeren aan te trekken en zijn huis te verlaten. In de keuken bij den vlammenden haard was het dat hij zijn kleeren verder kon laten drogen en hij verlangde terug naar zijn bosch en zijn kluizenaarsleven.

Intusschen stroomden de gasten van gisteren terug het huis in van den gouverneur ten ontbijt, de paap lichtte zijn meester in over de malheuren van Simplicissimus met de belofte dat alles straks aan tafel te herhalen tot allemans vermaak en de dolle vaandrig, dien hij gisteren avond had opgesloten in den ganzenstal, kwam bij hem om hem met dreigementen en een daalder den mond toe te snoeren omtrent zijn avontuur.

't Begin van 't gesprek dat de gasten voerden ging over hun eigen, namelijk hoe ze zich gisteren dapper volgezopen hadden en toch was er geeneen onder hen, die beweren kon vol te zijn geweest, alhoewel ze allen den avond te voren bij alle duivels hadden gezworen ze konden niet meer zuipen. Enkelen zegden, ze waren toch eens goed zat geweest, anderen echter bekenden, dat niemand zijn eigen nog volgoot als hij zat was. Als ze nu moe waren van hun eigen zottigheid te spreken en hooren te spreken, moest de arme Simplicissimus ervoor dienst doen. De gouverneur in eigen persoon vroeg

aan den predikant die plesante historie in te zetten, zooals hij 't beloofd had. Deze bad er eerst het gezelschap om, men wou het hem pardonneeren woorden te moeten spreken, die kwalijk met zijn geestelijken stand in overeenstemming waren te brengen. Eerstens vertelde hij welke de natuurlijke oorzaken waren van mijn windplaag, hoe ik daarmee den secretaris in de kanselarij de pest aandeed, wat voor een kunst ik, samen met de waarzeggerij, tegen dat euvel geleerd had en hoe kwaad het mij vergaan was bij 't eerste probeersel ervan, evenzoo hoe wonderlijk mij het dansen was voorgekomen, daar ik zooiets nog nooit gezien en had, wat mijn kameraad mij daar omtrent had wijsgemaakt, waarom ik die voorname dame bij den arm had gepakt en in den ganzenstal was terecht gekomen. Dit alles bracht hij zoo treffelijk te woord, dat alleman bijna barstte van het lachen. Hij vroeg bescheiden om verontschuldiging voor mijn onnoozel- en onwetendheid en 'k werd zoowaar weer in de gratie van mijn meester aangenomen en 'k mocht weer mijn plaats vóór de tafel innemen. Doch van dat wat mij in den ganzenstal was overkomen en hoe ik daaruit ontsnapte, wou hij geen letterken los laten, wijl 't hem docht dat het al wel genoeg was wat hij verteld had en een geestelijke moest immers zuur zien.

Mijn meester vroeg mij alstoen, — dit om zijn gasten een grap te laten beleven — wat ik mijnen kameraad gegeven had, die mij zulke schoone kunsten had aangeleerd.

'k Zei : „Niets."

„Dan zullen wij hem in uwe plaats het leergeld uitbetalen," sprak hij en hij liet hem daarop in een voederwanne riemen en afpruggelen, precies zooals ze 't met mij gedaan hadden den vorigen dag, toen ik de kunst geprobeerd en valsch bevonden had.

Mijn meester wist nu genoeg over mijn simpelheid en hij wou mij er toe brengen om hem zelf en zijn gasten nog meer plezier te laten beleven. Hij zag wel dat de muzikanten voor niets golden zoolang men met mij bezig was, want 't leek mij, dat ik met mijn zotte invallen meer waard was dan de muziek van zeventien luiten. Hij vroeg mij waarom ik de deur van den ganzenstal had open gesneden en de plaat had gepoetst.

„Dat moet iemand anders gedaan hebben."

„Wie dan?"

„Misschien hij die binnen is gekomen."

„Wie is er dan binnen gekomen?"

„Dat mag ik niet zeggen."

Mijn meester was een rappe kop en zag wel hoe hij mij luizen moest. Hij vroeg mij wie mij dat verboden had.

'k Antwoordde : „De dolle vaandrig."

Pas was 't er uit of 'k merkte dat ik een dwaasheid had begaan, want allen schaterden ze van 't lachen en de dolle vaandrig, die mee aan tafel zat, werd zoo rood als vuur. 'k Wou dan ook niets meer zeggen of hij moest het mij toestaan.

Mijn meester gaf den vaandrig een wenk, dat wel een bevel zal geweest zijn en daarop mocht ik 't alles vertellen.

De schaterlach werd daarop zoo fel dat ik mijn meester niet meer hoorde en hij mij dus ook niets meer vragen kon. Dat was ook niet meer noodig, anders, men begrijpt het van zelfs, zou het eer- en deugdzame jonkvrouwken mee in den spot gedeeld hebben. Daarop vertelde de hofmeester aan heel de tafel dat ik kort geleden van 't bolwerk was thuisgekomen en beweerd had te weten van waar donder en bliksem kwamen. 'k Had groote boomstammen op halve wagens zien liggen en die waren van binnen hol. Daarin had men ajuinenzaad en

ook een ijzeren witte raap waarvan de staart afgesneden was gestopt, waarna men den stam van achter een beetje had gekitteld met een getanden spies. En daarvan was er van vooren uit damp, donder en helsch vuur geslagen. Nog andere kluchten van dien aard werden er ten gehoore gebracht, zoodat men schier zoolang het eten duurde van niets anders te spreken en te lachen had dan om mij. Dat was de oorzaak van 't algemeen genomen besluit omtrent mijn ondergang, die was dat men mij dapper onder handen pakken zou om van mij een raren tafelnar te maken dien men aan den grootsten potentaat van de wereld ten geschenke zou kunnen geven en die een stervende aan 't gieren zou brengen.

Binst ze daar alzoo te slampampen zaten en goed vertier maakten precies lijk gisteren, meldde de wacht samen met de overhandiging van een schrijven aan den goeverneur de komst aan van een commissaris, die alree vóór de poort stond en door den krijgsraad van de Kroon van Zweden gezonden was het garnizoen te inspecteeren en de vesting te bezoeken. Dat was peper op al het plezier en alle gelach smolt weg als een doedelzakpijpken waar de wind uit sterft. Muzikanten en gasten stoven uiteen lijk toebaksrook verzwindt en slechts een reuksken achterlaat. Mijn meester maakte dat hij weg was met zijn adjudant die de vestingsleutels droeg en hem volgden poortwaarts toe een troepken van de hoofdwacht en vele leegloopers, om den plakzwaaier zooals hij hem noemde, eigenhandig binnen te laten. Hij wenschte dat de duivel hem den nek in duizend stukken brak eer hij in de vesting geraakte. Doch van zoodra hij hem binnen had gelaten en op de binnenvalbrug welkom wenschte, scheelde het weinig of hij had

hem nog bij den stijgbeugel vastgehouden om hem zijn complimenten aan te bieden. Ja, de eerbetuigingen van den eenen voor den anderen stegen sito zoo hoog dat de commissaris van zijn paard sprong en te voet met mijn meester naar dezes logement verder wandelde. Ieder wou aan den linker kant gaan enz. enz.

„Ach!" peinsde ik „wat voor een valsche geest beheerscht toch de menschen, die den eenen door den anderen dwaas maakt!"

We kwamen zoo bij de hoofdwacht en de schildwacht riep zijn: „Wie daar?" al zag hij toch heel goed dat het mijn meester was. Deze wilde niet antwoorden, wou zijn bezoeker de eer van 't antwoord laten. De schildwacht herhaalde daarop zijn geschrei eens zóó luid. Eindelijk antwoordde hij op 't laatste „Wie daar?": „De man die 't geld geeft".

Terwijl wij nu voorbij den schildwacht passeerden en ik een beetje achterbleef, hoorde ik de soldaat die zoo pas aangeworven was en tevoren een welhebbende boer was geweest op den Vogelenberg, deze woorden grommelen: „Gij zijt een onbeschaamd beest: een man die 't geld geeft! Een strooper die 't geld afpakt dat zijt gij! Zooveel geld hebt gij mij doen uitzweeten dat ik wenschte dat de hagel u neersloeg eer ge terug uit de stad waart".

Van dien moment af vatte ik 't gedacht dat deze vreemde heer met 't fluweelen overkleed een heilig man moest zijn, niet alleen omdat er geen smetje aan hem kleefde, maar ook omdat zij die hem haatten hem met eer, goed- en lieftalligheid overlaadden. Denzelfden nacht nog werd hij vorstelijk gefeest, volgegoten en ten leste nog in een heerlijke beddekoets gelegd.

De dagen daarop ging het er nogal bont toe. Ik,

onnoozele sul, was zelfs rap genoeg om den slimmen commissaris, voor welk ambt en werkzaamheid men warelijk geen kinderen neemt, te bedodden en voor den zot te houden. 'k Leerde het aan in een uur tijd en de kunst bestond in niets anders dan in 5 en 9 op den trommel te slaan, dit omdat ik te klein was om een musketier te verbeelden. Men garnierde mij voor dit doel met een geleend kleed en ook met een geleenden trommel, misschien wel daarom daar ik zelf geleend was. Zoo slipte ik zonder ongeval door de inspectie. Omdat men in mijn simpelheid geen vertrouwen had een vreemden naam te onthouden, waarop ik zou moeten antwoorden en naar voren stappen, moest ik maar Simplicius blijven. De goeverneur zelf gaf mij hem en hij liet mij als Simplicius Simplicissimus op den rol schrijven, waardoor hij mij precies lijk een hoerenjong tot eerste van mijn geslacht maakte alhoewel ik lijk hij 't zelf bekende, danig trok op zijn eigene zuster. 'k Behield daarna dezen naam, tot ik achter den echten kwam, en 'k speelde daaronder mijn rolleken tamelijk wel verder tot nut van den goeverneur en tot luttele schade van de kroon van Zweden, wat dan ook heel mijnen krijgsdienst is en waarvoor mijn vijanden mij niet hoeven te benijden.

Als de commissaris weg was, deed de predikant hierboven vermeld mij in 't geniep in zijn logement komen en sprak:

„O Simplici, ik beklaag uwe jeugd, en tot medelijden stemt mij 't malheur dat u wacht. Luister, mijn kind, en weet dat uw meester u van uw zinnen wil berooven en besloten heeft u tot nar te maken, waarvoor hij u dan ook alreeds een kleed naaien laat. Morgen moet gij de school in, waarin ze u van uw verstand zullen ontdoen. Ze zullen u daar

ongetwijfeld zoo gruwelijk drillen dat gij, als God en natuurlijke middelen het niet verhinderen, tot een zot zult gemaakt worden. Daar dit een misselijk handwerk is, wil ik u, omwille van den godsdienstzin van uw heremijt en van uw eigen onschuld, uit trouwe kristelijke liefde met raad en daad ter hulpe zijn en u deze artsenij ter hand stellen. Volg mijn raad en neem dit poeder in, 't zal u de hersenen en 't geheugen zoodanig versterken dat gij zonder letsel voor uw verstand, alles gemakkelijk kunt doorstaan. Ook hebt ge hierbij een zalf. Smeer er uw slapen mee in, uw ruggegraat, uw nek en ook beide de neusgaten. Doe dat 's avonds als ge slapen gaat, want ge zijt er geen uur zeker van dat men u niet uit het bedde halen komt. Doch zie toe en hoed er u met zorg voor dat niemand achter dezen mijn raad noch achter de artsenij geraakt, 't zou u en mij anders slecht kunnen vergaan. En als ze u te pakken hebben in hun vervloekte praktijken, geloof niet alles wat ze u wijs willen maken, maar stel u zoo aan alsof ge 't werkelijk doet. Spreek niet veel, ze zouden 't anders in de gaten kunnen krijgen dat ze leeg stroo dorschen en ze zouden uwe plagen verlengen al kan ik niet weten op welke manier ze met u zullen omspringen. Als ge dan de zotskap en 't kleed aan hebt, kom terug tot mij, opdat ik u met verderen raad bijsta. Intusschen zal ik God bidden dat ge uw verstand en uwe gezondheid behouden moogt".

Daarop gaf hij mij 't poeder en de zalf ter hand en 'k wandelde ermee terug naar huis.

Zooals de predikant 't had gezegd, zoo ging het er ook toe. In mijn eersten slaap kwamen vier kerels, vermomd in duivelen mijn kamer binnen tot voor mijn bed en begonnen er rond te springen als hansworsten en vastenavondzotten. Een had een gloeienden haak in de hand en een andere

een fakkel. De andere twee streken neer over mij, trokken mij uit het bed, dansten een wijle met mij overentweer en dwongen mij de kleeren aan te trekken. 'k Gebaarde ze voor echte natuurlijke duivels te houden, schreeuwde moord en brand en deed alsof ik verging van schrik. Ze zegden mij dat ik met hen mee moest, bonden een handdoek over mijn kop, zoodat ik hooren, zien noch roepen kon. Ze brachten mij, onnoozelen sukkel die bibberde lijk een riet, langs vele wegen, vele trappen en gangen op en af en ten slotte in een kelder waar een groot vuur brandde. Nadat ze den handdoek hadden losgeknoopt begonnen ze op mijne gezondheid spaanschen wijn en malvazijner te drinken. Ze hadden mij goed wijsgemaakt dat ik dood was en thans in den afgrond der hel en 'k gedroeg mij alsof ik alles geloofde wat ze mij voorlogen.

„Zuip nu maar dapper mee" zegden ze „ge moet nu toch in eeuwigheid bij ons blijven. Wilt ge echter geen goeden kameraad zijn en meedoen met ons dan smijten we u in 't vuur". De arme duivels wilden hun taal en stemme veranderen, opdat ik ze niet verkennen zou, doch 'k hoorde maar al te goed wie 't waren, namelijk de foeriersoldaten van mijn meester. 'k Liet er echter niets van zien, doch lachte in mijn vuist, daar dezen die mij zot moesten maken, door mij voor den zot gehouden werden. 'k Dronk dan ook mijn part van den spaanschen wijn. Zij echter zopen meer dan ik, want dezen hemelschen nectar hadden zulke kerels wel nooit door 't keelgat gegoten en 'k kan er op zweren, ze waren nog eer dronken dan ik.

't Docht mij gauw tijd te zijn om daarmee uit te scheiden. 'k Begon overentweer te zwijmelen — precies zooals ik 't laatst van mijn meester zijn gasten had gezien en wou hun daardoor beduiden dat ik niet meer drinken wilde maar wel slapen.

Zij daarentegen joegen mij met hunnen haak, dien ze aldoor in 't vuur lieten liggen, van den eenen kelderhoek naar den anderen, dit opdat ik nog meer drinken zou en 't slapen laten. En wanneer ik bij zulke jacht nederstuikte, wat ik dan dikwijls met vlijt gebeuren liet, grepen ze mij vast, stelden mij te been en gebaarden mij in 't vuur te willen smijten. Zoo verging het met mij als met een valk die men wakker houdt en dat was mijn grootste kruis. 'k Had het wel uitgehouden tegen hun eigen zattigheid en slaap in, maar ze bleven niet te samen, doch losten malkanderen af. Daardoor zou ik er ten leste toch onder gebroken zijn. Drij nachten en twee dagen stak ik alzoo in dezen berookten kelder, die geen ander licht kreeg dan wat het vuur verspreidde. Mijn kop begon er ten leste van te ruischen en te suizen alsof hij bersten wou en 'k moest dan ook iets verzinnen om van mijn martelie en mijn kwelgeesten verlost te worden. 'k Deed dan wat de vossen doen, die de honden in den muil watert als hij hun niet meer ontkomen kan. En binst de natuur mij, met oorlof gezegd, er toe dreef mijn gevoeg te doen, stak ik een vinger in 't keelgat, en terzelfder tijd had ik broek en wambuis vol, waardoor ik met een ongenadigen stank de braspartij betaalde en mijn duivels het niet meer bij mij konden uithouden. Daarop rolden ze mij in een beddoek en pruggelden mij zoo, dat mijn beenderen en ook mijn ziel uit mijn lijf wilden schieten, en ik zoo van mijn zelven viel dat ik er als dood liggen bleef. 'k Weet dan ook niet wat ze verders met mij gedaan hebben, want 'k was heelemaal weg.

Als ik weer bij zinnen kwam, vond ik mijn eigen niet meer in dien kalen kelder, maar in een schoone zaal onder de handen van drij allerleelijkste oude

wijven, lijk Gods aarde er van zijn leven gedragen heeft. In den beginne toen ik de oogen zoo maar een klein beetje open deed, hield ik ze voor helsche geesten. En had ik toen de antieke poeeten gelezen gehad, zoo had ik ze voor de Eumeniden of allerminst die eene voor Tisiphone in eigen persoon gehouden, die dan, precies lijk bij Athamantem uit de hel waren gekropen om mij van 't verstand te berooven. Dit omdat ik goed wist dat ik hier was om tot zot gemaakt te worden.

Deze had een koppel oogen lijk twee dwaallichten en daartusschen een langen, mageren arendsneus waarvan het spitse ende de onderste lip taakte. 'k Zag maar twee tanden in haar muil; ze waren zoo lang, rond en dik, dat ze er van gestalte uitzagen als een ringvinger, doch van kleur geleken ze op het goud van den ring. Daar was gebeente genoeg aan voor een ganschen muil vol tanden, 't was maar alleen slecht verdeeld. Haar wezen was als van Spaansch leer en heur witte haren hingen streuvelig langs alle kanten, alsof ze zoo pas uit bed kwam. Haar lange mammen waren met niets anders te vergelijken dan met twee slappe koeblazen, waar twee derden van de lucht uit is, en t' ende van elk hing een zwartbruinen tepel van een halven vinger lang. Warelijk een schrikkelijk gezicht, de beste artsenij tegen de geilheid van zotte bokken. De twee andere waren geen sikkepit schooner, alleen hadden ze stompe apenneuzen en hun kleeragie zag er wat treffelijker uit. Als ik een beetje bijkwam na 't eerste verschieten, merkte ik dat de eene onze schotelwasscheres was, de andere echter de vrouwen van twee foeriersoldaten. 'k Gebaarde mij alsof alles aan mij kapot geslagen was en ik geen vin verroeren kon, en 'k hield me zoo ook als deze oude moerkes mij uitkleedden tot op 't bloote vel en mij, lijk bij een jong kind,

reinigden van alle vuil. 't Deed mij danig deugd. Ze waren onder den arbeid van groot geduld en vol van medelijden, zoodat ik hen bijna verheimelijkt had hoe goed het nog met mijn proeve stond. Doch 'k dacht bijtijds : „Neen, Simplici, betrouw geene oude wijven, doch gedenkt dat ge meer dan victorie kraaien moogt als ge in uw jonge jaren reeds drij afgeschuimde totebellen, waarmee men den duivel zelf in 't open veld vangen kan, bedriegen kunt. Ge moogt uit dit voorval hoop scheppen dat ge met het vorderen der jaren nog meer tot stand zult brengen!"

Toen ze met mij gereed waren, legden ze mij in een kostbaar bed en 'k sliep in zonder dat ik gewiegd moest worden. Zij echter gingen en namen hunne emmers en andere zaken mee, waarmee ze mij gewasschen hadden, en ook mijn vuile kleeren. 'k Geloof dat ik langer sliep dan vierentwintig uren, en toen ik weer wakker werd, stonden twee schoon-gevleugelde knapen vóór mijn bed, die waren met witte kleeren, taffen linten, peerlen, juweelen, gouden kettingen en andere blinkende dingen kostbaar versierd. De eene droeg een vergulden schotel die gevuld was met wafelen, suikerbrood, marsepein en ander gebak, en de andere had een vergulden beker in de handen. Deze, als engelen waarvoor ze zich uitgaven, wilden mij overtuigen dat ik nu in den hemel was, dat ik uit het vagevuur gelukkiglijk verlost werd en den duivel en zijn moer ontsnapt. 'k Mocht vragen wat ik maar begeeren kon, want van alles wat ik geerne had was er iets aanwezig of ten minste ze konden het zóó halen. Mij kwelde de dorst en daar 'k den beker zag, verlangde ik niets anders dan een teug drank, wat mij goedwillig toe gereikt werd. Dit was echter geen wijn, maar een aangename slaapdrank, dien ik heelemaal leegdronk, waardoor ik, van

zoodra hij mij verwarmd had, terug in slaap viel.

Den anderen dag ontwaakte ik weer. 'k Was echter niet meer in 't bed, noch in de vorige zaal bij mijn engelen, noch in 't rijk des hemels, doch in mijnen ouden ganzenstal. Daar was 't weer verschrikkelijk donker, precies lijk in den kelder, en 'k had een kleed aan van kalfsvel, waarvan het harige deel naar buiten was gekeerd. De broek was op zijn poolsch en 't wambuis was naar een nog zottere mode gemaakt. In den nek stond er een kap aan als bij een monnik, die was over mijn kop getrokken en met een schoon paar ezelsooren versierd. 'k Moest met mijn eigen ongeluk lachen, want 'k merkte aan 't nest zoowel als aan de pluimen wat voor een vogel ik geworden was.

Toen was het dat ik op mij zelf begon in te gaan en alles op zijn best aan te nemen. 'k Had reden genoeg om God te danken dat hij mijn verstand gered had en 'k bad hem daarbij zeer inniglijk dat hij mij verders behoeden, beheerschen en leiden zou. 'k Nam mij voor mij zoo zot aan te stellen als 't maar mogelijk was en voor de rest met geduld af te wachten wat 't lot mij geven zou.

Door 't gat dat de dolle vaandrig vroeger in de deur had gesneden ware 't mij gemakkelijk geweest te vluchten. Doch daar ik een zot zijn moest, liet ik het zooals het was en gedroeg mij niet alleen als een nar die zelfs zoo onnoozel is niet uit zijn eigen buiten te geraken, maar stelde mij aan als een hongerig kalf dat naar zijn moeder roept. Mijn geblaat werd dan ook weldra gehoord van de twee soldaten die vóór den ganzenstal daarvoor waren op wacht gezet. Ze kwamen en vroegen wie daarbinnen was. 'k Antwoordde: „Gij zotten, hoorde dan niet, dat hier een kalf zit?"

Ze deden de deur open, trokken mij buiten en

deden of ze verschoten dat een kalf spreken kon. Dat ging hun af als de gewrongen gebaren van een pas aangeworven ongeschikten komediespeler, die den persoon dien hij vervangen moet, niet best verbeelden kon, zoodat ik menigen keer peinsde hun zelf aan kluchten te helpen. Ze beraadslaagden wat ze wel met mij doen zouden en kwamen overeen mij aan den goeverneur ten geschenke te geven, wat hun, gezien ik spreken kon, meer zou in den buidel brengen dat wat de beschouwer betalen zou voor mij. Ze vroegen mij, hoe 't metmij ging.

„Slecht genoeg", sprak ik.

„Waarom?"

„Daarom, omdat het hier 't gebruik schijnt redelijke kalveren in een ganzenstalleken op te sluiten. Ge moet gij toch weten, als uit mij een rechtschapen os moet groeien, dat men mij ook zoo behandelen moet, lijk ze 't met een eerlijken stier doen".

Na zulke korte toespraak brachten ze mij over de straat naar 't kwartier van den Goeverneur toe. Ons volgden een bende straatjong en daar dezen even zoo goed als ik kalfgebler lieten hooren, had een blinde, afgaande naar 't gehoor, moeten oordeelen dat er een kudde kalveren voortgedreven werd. Maar voor 't gezicht was het een hoop jonge en oude zotten.

Alzoo werd ik door de twee soldaten bij den goeverneur gebracht, precies of ze hadden mij zóó op een strooptocht buit gemaakt. Hij schonk dezen wat drinkgeld, mij beloofde hij de beste dingen als ik bij hem blijven wilde. 'k Peinsde lijk de jongen van den goudsmid dat 't al geen goud is wat er blinkt en 'k sprak: „Wel Heer, men moet mij dan echter in geenen ganzenstal opsluiten, want wij kalveren verdragen dat niet, indien wij tot een schoon stuk vee willen opgroeien".

De goeverneur troostte mij met de belofte van een beteren en hij dacht zich knap dat hij uit mij zoo'nen geijkten nar had gemaakt.

Ik daarentegen peinsde: „Wacht maar, mijn beste Heer, 'k heb de vuurproef doorstaan en 'k ben daarin gehard geworden. Nu zullen wij probeeren, wie den eenen den anderen 't best eenen rol kan doen spelen".

Intusschen dreef een gevluchte boer zijn vee te drinken. Van zoo pas ik dat had gezien, liet ik den goeverneur zitten en sprong met kalfgeblaat naar de koeien toe, precies of dat ik aan een hunner zuigen wilde. Deze schrokken van mij erger als van een wolf, alhoewel ik haar droeg volgens hunnen aard. Ja, ze werden zoo schuw en stoven uiteen alsof er in de oogstmaand een nest vol hommels onder hen was losgelaten, zoodat hun baas ze niet meer te samen kon drijven, wat een kluchtig geval was. In een sibot was er een hoop volk tegare dat naar het zottekensspel toekeek. En als mijn meester lachte, dat hij er bijna van bersten moest, sprak hij: „Eén zot maakt er honderd!" Doch ik peinsde: „Trek u eigen bij den neus, want gij spreekt waarheid voor u zelf!"

Precies zooals iedereen mij van dien tijd af het kalf noemde, zoo noemde ik de anderen met een spotnaam. De menschen en bezonders mijn heer vonden die namen vol zin, want ik doopte een ieder zooals mijn kwaliteiten het vorderden. Om het in 't kort te zeggen, elkeen hield mij voor een onwijzen dwaas en ik hield iedereen voor een sluwen zot. Dit gebruik is thans in de wereld nog gangbaar; ieder immers is met zijn geestigheden tevreden en beeldt zich in dat hij de verstandigste is onder allen, 't heet daarom ook: stultorum plena sunt omnia.

De klucht die ik uithaalde met den boer zijn vee,

maakte voor ons de korte voornoen nog korter, want we waren toenmaals omtrent de wintersche zonnewende. Bij 't noeneten stond ik bij de tafel lijk vroeger, vertelde mijn zottenklap en als ik eten moest kon niemand eenig menschelijk eten of drank in mij in krijgen. 'k Wilde alleen maar gras eten, wat in dien tijd natuurlijk niet te krijgen was. Mijn meester liet een paar versche kalfsvellen halen bij den beenhouwer en deze werden twee kleine knapen over den kop getrokken. Dezen zette hij bij mij aan tafel, tracteerde ons voor eerste gerecht met wintersla en zei ons ferm toe te bijten. Ook liet hij een levendig kalf binnen brengen dat men er met zout toe bracht mee sla te eten. Ik keek zoo star toe, alsof ik er over verbaasd stond. De omstaanders maanden mij aan toch mee te doen.

„Ja, ja", zegden ze, daar ik zoo koud bleef „'t is niets nieuws, dat kalvers vleesch, visch, kaas, boter en zoo meer vreten. Wat zeggen wij? Zij drinken zich ook af en toe eens zat. De beesten weten thans ook wel wat goed is. 't Is zoo ver gekomen nu dat er maar een gering onderscheid meer is tusschen hen en de menschen. Wilt gij alleen daaraan niet meedoen?"

'k Liet mij ten slotte overhalen, want ik had honger. 'k Deed het echter niet, omdat ik 't vroeger gezien had hoe de menschen gedeeltelijk vuiler zijn dan varkens, wilder dan leeuwen, geiler dan bokken, nijdiger dan honden, uitgelatener dan paarden, grover dan ezels, dorstiger dan vee, sluwer dan vossen, vraatzuchtiger dan wolven, zotter dan apen en giftiger dan slangen en padden, al genoten ze dan allen menschelijke voeding en waren ze slechts door hun gestalte te onderscheiden van de dieren, om van de onschuld van een kalf niet te spreken. Ik at dus met mijn twee kalveren

mee, zooveel als mijn honger vroeg, en als een vreemdeling ons onvoorziens tegare aan tafel had gezien hij ware zich zonder twijfel gaan inbeelden dat de oude Circe weer verrezen was om uit menschen dieren te maken, een kunst die mijn meester toenmaals wel verstond en uitvoerde ook. Op dezelfde manier zooals ik 't middageten kreeg, ging het er ook 's avonds toe. En precies zooals mijn mede-eters en pannelekkers met mij goed teerden, opdat ik ook teeren zou, zoo moesten ze ook met mij te bed, daar mijn meester niet toestaan wilde dat ik over nacht in den koeistal sliep. En 'k deed dit daarom om dezen voor den zot te houden die meenden van mij een zot gemaakt te hebben en 'k kwam tot het besluit dat God iedereen in den stand waartoe hij hem geroepen had zooveel verstand gaf, als hij er van noode had voor zijn zelfbehoud, ook al zijn er dan vele doctors zus en doctors zoo, die zich nutteloos inbeelden alleen 't verstand in pacht te hebben en overal het fijne van te weten ; want achter de bergen wonen er ook menschen.

'k Bezat van dien tijd af de genade, de gunst en de liefde van mijn meester, en 'k mocht daarover in der waarheid wel fier zijn. Niets mankeerde er aan mijn geluk als dat ik te veel bezat aan mijn kalfsvel en te weinig aan jaren, al wist ik dit niet. De predikant wilde mij niet al te verstandig zien, 't leek er hem den tijd nog niet voor en baat bracht het ook nog niet bij. Mijn heer zag dat ik zin in muziek had en hij liet het mij leeren. Een voortreffelijken luitspeler werd mijn meester en 'k vatte zijn kunst zoo gauw, dat ik het weldra beter deed dan hij zelf, dit omdat ik er beter bij zingen kon. Zoo diende ik mijn heer en 'k schonk hem plezier, tijdverdrijf, goed humeur en verwondering.

Alle officieren betoonden mij hunne genegenheid, de rijkste burgers vereerden mij en 't huisvolk en de soldaten zagen mij geerne, omdat mijn meester iets over had voor mij. De eene schonk me hier iets, de andere gindsch, want ze wisten dat schalksche narren dikwijls bij hunnen meester meer vermogen dan rechtschapene lieden, en de eene gaven mij hun giften, opdat ik ze niet in 't vergeetboeksken zou laten, de anderen opdat ik het wel zou doen. 't Geraakte alzoo aan een flink stuiverken, wat ik den predikant ter hand stelde, want ik wist nog niet waartoe het dienen moest. En daar niemand mij scheef dierf bezien, zoo had ik ook van niemand last noch kommer. 'k Lei al mijn gedachten op de muziek en ook op de wijze hoe ik dezen en genen over zijn tekort zou kunnen aanpakken. 'k Groeide dan ook dat 't een plezier was, mijn lichaamskrachten verdobbelden zich en men kon 't goed zien dat ik mijn eigen niet meer kastijdde in 't bosch met water, eekelen, beukennootjes, wortels en kruiden, doch bij de fijne beetjes den rhijnschen wijn en den dobbelen van Hanau goed naar binnen sloeg, wat in zoo'nen miserabelen tijd te beschouwen was als een groote genade van God. Want in die dagen stond heel Duitschland in vuur en vlam, hongersnood en pestilentiën woedden erover, en Hanau was zelf belegerd door de vijanden, wat alles mij echter niet in 't minst hinderde.

Mijn meester nam zich voor, eens de belegering opgebroken, mij cadeau te doen aan Kardinaal Richelieu of aan Hertog Bernhard van Weimar. Want, afgezien van 't feit dat hij daarmee een schoonen bedanke-zeer zou verdienen, zei hij dat hij 't gezicht van mij niet langer meer rond zich kon uitstaan, daar ik hem 't figuur van zijn gestorven zuster, waarop ik hoe langer hoe meer te

trekken begon, in een narrenkleed dagelijks voor oogen stelde. De predikant raadde het hem echter af. De tijd was gekomen dat hij een mirakel doen kon en mij weer tot een redelijken mensch maken. Hij gaf den goeverneur den raad een paar kalfsvellen te doen gereed maken en er twee andere knapen mee te bekleeden; daarna moest er een derde persoon bij gehaald worden die, in de gestalte van een chirurgijn, profeet of pelgrim, mij en de twee knapen, onder 't beoefenen van vreemde ceremoniën 't vel van 't lijf zou trekken en zeggen dat hij uit dieren menschen en uit menschen dieren kon maken. Op die manier kon ik weer genezen worden en 't zou geen groote moeite kosten mij te doen gelooven dat ik terug een mensch geworden was.

De goeverneur stemde toe in dat plan. De predikant deelde mij mee wat hij afgesproken had met mijn meester en hij haalde er mij toe over het te laten gebeuren. Doch het jaloersche lot liet mij zoo gemakkelijk niet uit mijn zotskleeren sluipen, noch dat fijne leventje verder genieten. Want, binst de looiers en de kleermakers bezig waren met het kleedsel dat voor deze komedie dienst moest doen, en ik met enkele andere knapen vóór de vesting op het ijs speelde, verschenen er plots onvoorziens, 'k weet niet van waar, een bende Croaten die ons altegaar oppikten, op leegloopende boerenpeerden zetten, die ze ievers gestolen hadden en met ons op den loop gingen.

In den beginnen wisten ze niet goed wat ze met mij doen moesten. Maar eenen van de hoop sprak: „We nemen dezen zot mee en geven hem aan onzen kap'tein!" waarop de anderen riepen: „Bij God! ja, we houden hem te peerd! Onze overste verstaat Duitsch!" 'k Kon er binst dien rit over na peinzen hoe een enkel ongelukkig

momentje alles 't onderste boven kan keeren en een mensch zóó ver van zijn geluk en zijn heil verwijderen, dat hij 't zijn heele leven voelen moet.

Seffens gaven de menschen uit Hanau alarm, wipten te peerd en al hielden ze de Croaten op in een schermutseling, toch konden ze niets afpakken. Want deze lichte waar was gemakkelijk mee te voeren en ze namen hun weg naar Buedingen toe, alwaar ze een beet aten, aan de burgers de gevangengenomen rijkemenschenzoontjes uit Hanau in handen gaven om ze tegen losgeld vrij te laten en de gestolen peerden en andere waar verkochten. Ze braken er op eer voorgoed de nacht inviel, staken het Buedingsche bosch door naar Fulda toe en namen onderweg mee wat niet te zwaar of te heet was. 't Rooven en plunderen hinderde hunnen rappen tocht niet, want ze deden lijk den duivel van wien verteld wordt dat hij loopt en, met oorlof gezegd, zijn gevoeg doet zonder onderweg iets te verzuimen. Den anderen dag tegen den avend kwamen we met een grooten buit in 't sticht van Hirschfeld aan, alwaar ze in kwartier lagen. Alles werd er verdeeld en ik werd aan den kapitein geschonken.

Alles stak mij hier tegen. De lekkere fijnproeversbeetjes uit Hanau veranderden zich in zwart grof brood en taai rundvleesch of, als alles wel verliep, in een stuk gestolen spek. Wijn en bier veranderden in water en in plaats van in een bed, moest ik bij de paarden in 't stroo kruipen. In de plaats de luit te roeren, wat iedereen plezant stemt, moest ik op geregelden tijd lijk andere jongens onder tafel kruipen, huilen lijk een hond en spoorslagen opvangen, wat een slechte grap was. 't Wandeltoerkens doen werd vervangen door mee uit fourageeren te rijden, de peerden te roskammen en

hun mest weg te sleepen. Fourageeren is echter niets anders als dat men met veel zorg en arbeid, en dikwijls niet zonder levens- of lijfsgevaar op de dorpen neerstrijkt, dorscht, maalt, bakt, steelt en neemt wat men vindt, de boeren afranselt en leegplundert, en 't vrouwvolk verkracht. En als de arme boer zich zoo maar niet doen laat en de stoutheid heeft den eenen of anderen fouragier op de vingers de kloppen, — lijk er toen ter tijd in Hessen veel zulke vogels zaten — dan sabelt men ze neer als men ze in handen heeft of steekt hun huizen in brand. Mijn meester had geen vrouw, geen page, geen kamerdienaar, geen kok, wel daarentegen een hoop ruiters en knechten, die voor hem en de peerden moesten zorgen, en hij schaamde er zich niet in een ros te zadelen of het te voeren. Hij sliep altijd op stroo of op den naakten grond en dekte zich toe met zijn pelsen mantel, en men zag dan ook menigen keer de luizen op zijn kleeren rondloopen, waarmee hij lachen moest als iemand ze pakte. Hij droeg het haar kort en een breeden zwitserbaard, die hem wel dienst deed als hij zich in boer verkleedde en op verkenning uittrok. Hoewel hij geene grootheid was, toch werd hij door de zijnen en anderen die hem kenden, geëerd, bemind en gevreesd. Nooit hadden wij rust, nu eens waren wij hier, dan ginder en we moesten wel, de vijand zat ons gestadig na.

Dit onrustig leven stak mij tegen en 'k wenschte mijzelf terug in Hanau. Mijn grootste kruis was dat ik met de kerels bijna niet spreken kon en van iedereen stooten en stompen, slagen en plagerijen te verduren had. 't Grootste plezier dat mijn kapitein aan mij had was dat ik hem duitsche liedjes zong, hetgeen echter niet belette dat ik bijwijlen zoo'n felle oorvegen kreeg dat het roode sap uit mijn vel sprong en er voor langen tijd

genoeg aan had. Ten slotte begon ik er het koken te leeren en zijn wapenen, waarvan hij veel hield, zuiver te houden, want op 't fourageeren was ik nog van luttel nut. Dat viel zoo goed uit, dat ik eindelijk de gunst van mijn meester verworf en hij mij uit kalfsvellen een nieuw zotskleed liet maken met veel langere ezelsooren eraan als ik vroeger droeg. En daar mijn meester zijn mond niet lastig te voldoen was, hoefde ik niet veel latijn aan mijn kunst des kokens te hangen. En vermits het mij maar al te dikwijls ontbrak aan zout, reuzel en kruiderijen, werd ik mijn stieltje moe en lag dag en nacht op den loer om op een geschikte manier de plaat te poetsen, bezonders daar de lente weer over het land gekomen was. Om dit klaar te spelen nam ik 't op mij 't gedarmte van schapen en koeien waarvan het rond ons kwartier vol lag, ver weg te sleepen, opdat ze geen kwaden stank meer maken zouden. De overste liet mij betijen. Als ik daar nu mee aan den gang was, bleef ik, toen het donker werd, uit en vluchtte het nabije bosch in.

't Werd echter met mij hoe langer hoe erger, ja, zoo slecht verliep het dat ik me verbeeldde voor 't ongeluk geboren te zijn. Want 'k was pas eenige uren van de Croaten weg, of 'k werd gevangen door struikroovers. Die meenden zekers aan mij iets heel bizonders in handen te hebben, daar ze in den donkeren nacht mijn zot kostuum niet zagen en mij dadelijk door twee van hunne kornuiten naar een bepaalde plek ver in het bosch leiden lieten. Toen ze mij een endje weggebracht hadden, wilde de eene roover geld van mij hebben. Hij legde zijn handschoenen en zijn roer neer en begon mij af te tasten.

„Wie zijt gij? Hebde gij geld?" vroeg hij.

Doch pas had hij mijn harig kleed en de lange ooren, die hij zekers voor horens hield, gevoeld, en de heldere vonkjes gezien, die dierenvellen gemeenlijk zien laten in den donkeren, of hij verschoot en kromp ineen. 'k Merkte dat en seffens, eer hij zijn eigen vermannen kon en bij zinnen komen, wreef ik met bei mijn handen zóó over het vel dat het schemerde, precies of 'k stak van binnen vol brandenden zwavel, en 'k riep daarbij met verschrikkelijke stem : „De duvel ben ik en 'k nijp u allebei den strot toe !"

Het tweetal schrok er zoo van dat ze allebei over heg en steg op den loop schoten, als joeg het helsche vuur hun achterna. De donkere nacht kon hunne rappe vlucht niet hinderen, want al struikelden ze over stokken en steenen, al liepen ze tegen boomen, seffens waren ze weer recht en verder. Zoo ging het tot ik geeneen meer hoorde. 'k Lachte binstdien dat het helmde 't heele woud door, wat ongetwijfeld vreeselijk om aan te hooren moest zijn in zoo'n donkerte en verlatenheid.

Als ik nu opstappen wilde, struikelde ik over het vuurroer. 'k Raapte het op, want 'k had bij de Croaten geleerd een schietgeweer te hanteeren. Toen ik verder wilde, stiet ik met den voet tegen een knapzak, die precies lijk mijn kleed van kalfsvel gemaakt was. 'k Raapte dit ook op en 'k vond dat een patroontasch van kruit en lood en alles goed voorzien er onder aan hing. 'k Hing den ransel op den rug, lei het roer op den schouder lijk een echtige soldaat en 'k stak mij een beetje verder weg in een dichten struik om daar een beetje te slapen. Doch juist brak de dag aan of de heele bende roovers verscheen, zoekende op de voorgenoemde plaats naar het geweer en den ransel. 'k Spitste de ooren lijk een vos en roereloos lijk een muis hield ik mij. Daar ze nietsmandalle

vonden, lachten ze de twee uit, die voor mij op den loop geschoten waren.

„Foei, gij lafbekken!" zegden ze, „ge moest beschaamd zijn u laten bang te maken door éénen enkelen kerel, er voor op de vlucht te slaan en uw roer laten af te pakken".

Doch de eerste zwoer den droes mocht hem komen halen als 't de duvel niet geweest was. Hij had toch de horens en 't vel gevoeld. De andere was echter kwaad en sprak: „De duvel of zijn moer, 't is mij gelijk, als 'k maar mijnen ransel terug had!" Eenen van hun, dien ik voor 't kopstuk hield, antwoordde: „Wat peinst ge wel dat de duivel met uw ransel en uw schietgeweer zou doen? 'k Wil mijn kop laten afkappen als de kerel voor wien dat ge van de beentjes hebt gemaakt, ze alle twee niet heeft meegenomen".

Deze sprak daarop dat het ook boeren konden geweest zijn die die dingen hadden gevonden en opgeraapt en 't werd door de anderen voor waar aangenomen dat de duvel hun in zijn pooten had gehad, bezonders daar de eerste, die mij in den donkeren aftasten wou, niet alleen met veel gevloek zijn gezegde bevestigde, maar ook de ruwe, flikkerende huid en de twee horens duidelijk te beschrijven wist als onloochenbare kenteekens van den duivel. 'k Geloof, had ik mij op 't onvoorziens laten zien, de heele bende was gevlucht.

Ten leste, toen ze lang genoeg gezocht hadden zonder iets te vinden, trokken ze op. 'k Deed den ransel open om er een beet eten uit te halen, doch 'k haalde er met mijn eersten greep een beurzeken uit waarin drij honderd en omtrent zestig dukaten staken. 'k Moet wel niet zeggen, hoe blij ik hier mee was; doch de knapzak verheugde mij nog meer toen ik er al evenveel mondkost in vond als goud. En daar zoo'n geldeken onder de gemeene soldaten

al te dun gezaaid ligt dat ze zoo iets mee zouden sleepen op strooptocht, oordeelde ik dat de kerel dit op dezen laatsten tocht ongeweten gestolen en rap in zijn ransel had gestopt, om met de anderen niet mee te moeten deelen.

't Smaakte mij goed het eten. 'k Vond daarop ook een vroolijk bronneke waar ik mijn dorst leschte en mijn dukaten telde. Zelfs, al gold het mijn leven dat ik zeggen moest in welk land of streek ik mij toen bevond, 'k zou het niet gekunnen hebben. 'k Bleef zoolang in 't bosch tot mijn mondkost op was. Eens den ransel leeg, joeg de honger mij in de boerenhofsteden. 'k Kroop er 's nachts in kelders en keuken en nam etenswaar mee zooveel ik dragen of slepen kon. 'k Nam dat mee het bosch in waar 't hout het wildst stond. 'k Leidde daar terug een kluizenaarsleven precies lijk vroeger, zonder veel te stelen echter en nog minder te bidden. Ook had ik geen vaste woonstee, maar zwerfde nu eens hier en dan daar. 't Paste buitengewoon in mijn kraam dat het 't begin van den zomer was, en met mijn roer kon ik vuur maken wanneer ik 't wenschte.

Na lang overentweer peinzen sprak ik tot mij zelf : „Wie weet hoe 't met u nog loopt. Ge hebt nu geld en als ge dit in zekerheid brengt bij vertrouwde menschen, kunt ge er nogal lang mee voortspringen".

'k Nam het besluit het in iets in te naaien. Daarom maakte ik uit mijn twee ezelsooren die de menschen zoo bang maakten, twee armbanden, stopte er mijn ducaten vast in en 'k bond ze boven de ellebogen rond mijnen arm. Als ik mijn fortuin zoo in verzekering had gebracht, ketste ik weer den boer af en pikte er van hun mondkost weg, al wat ik noodig had en wegdragen kon, en al was ik

toen nog een beetje simpel, toch was ik zoo sluw nooit ni-meer terug te keeren daar waar ik reeds mijn paart had afgehaald. Daardoor was ik steeds zeer gelukkig bij 't stelen en werd nooit gepakt. Eens op een keer, 't was ende Mei, als ik andermaal mijn eten wou gaan dieven en met dit doel naar een boerenhofstee was geslopen, teende ik er zoo stil als een muis de keuken in, doch merkte gauw dat er nog volk op was. 'k Zette de eene keukendeur die naar buitenleid de wagewijd open, opdat ik, als er gevaar rees, sito wegwippen kon. Stil bleef ik er zitten en wachtte tot het volk zijn eigen had ter ruste gelegd. Intusschen zag ik in 't keukenluiksken dat in de kamer uitgaf een spleet. 'k Pierde er eens doorheen om te zien of 't volk nu weldra slapen zou gaan. Doch 't leek mij gauw van niet, want ze hadden zich zoo pas aangekleed en op de tafel stak er in plaats van 't licht een solferachtige blauwe vlam. In 't licht daarvan smeerden ze stokken, bezems, gaffels, stoelen en banken met iets in, zetten er zich schrijlings op en achtereen vlogen ze door het venster weg. 'k Stond er van verpaft en een groote schrik deed mij bibberen. Doch daar ik nog verschrikkelijkere dingen gewoon was, en nog nooit van mijn leven iets gelezen van hekserij, vond ik het toch niet vreemd, bizonders omdat het zoo stillekens gebeurde allemaal. Nadat ze allen de pijp waren uitgevlogen, stapte ik de kamer in, zette mij schrijlings op een schabbel om te bepeinzen wat ik mee zou pakken en waar ik het zoeken zou. 'k Zat echter pas neer of zie, 'k snorde met schabbel en al het venster uit en liet er ransel en vuurroer achter in ruil voor 't smeerloon en de wonderlijke zalf. Neerzitten, wegvliegen en neerstrijken 't leek mij in eenen sibot gebeurd te zijn, want ik was zóó bij een grooten hoop menschen, en 't is nu wel mogelijk dat ik er uit schrik niet op

lette, hoe lang ik over deze reis deed. Dezen dansten een wonderlijken reidans lijk ik er nog nooit eenen gezien had. Ze hielden malkander bij de hand en stonden met de ruggen naar malkander, op de wijze waarop men de drie Gratiën afgebeeld ziet. De binnenste rei bestond uit zeven, acht menschen, de tweede telde er eens zoo veel, de derde meer dan deze twee tegare en zoo voorts en zoo voorts, zoodat men in de buitenste rei wel tweehonderd menschen telde. En daar de eene rei naar rechts en de andere naar links voortdanste, kon ik niet zien hoeveel reien er zoo waren noch wat in 't midden ervan stond. 't Zag er in alle geval zeer vreemd uit, met al die koppen die zoo potsierlijk door malkander haspelden. En evenzoo als de dans vreemd was, zoo was ook de muziek, want ieder zong mee voor zijn e gen, wat wonderlijk klonk. De schabbel die mij droeg, zette mij neer bij de speellieden die buiten de reien rond de dansers stonden. Deze hadden in plaats van fluiten, scha meien enz. niets anders in de hand dan adders, serpenten en hazelwormen, waarop ze vroolijk los bliezen. Eenigen hadden katten onder den arm, ze bliezen in hun achterwerk en vingerden op de staarten, wat wel geleek op een doedelzak ; anderen vedelden op peerdskoppen en er waren er die harp speelden op ribbekasten van koeien, zooals men die op de vilderijen ziet liggen. Eenen was er ook die een teef onder den arm had ; hij zwengelde aan heuren steert en vingerde op de tepels en intusschen trompetten de duivels door hunnen neus dat het helmde door 't heele bosch.

En toen de dans naar zijn ende liep begon de gansche helsche compagnie te razen, te roepen, te brullen, te schreeuwen, te huilen, te tieren en te lawijen, alsof ze allen stapelzot waren. Iederen kan peinzen hoe bang ik was.

Binst dat vreeselijk lawijd aan 't woeden was, kwam er een kerel naar mij toe die een buitengewoon groote pad onder den arm droeg, wel zoo groot als een trommel. De darmen waren uit het beest zijn achterste getrokken en in zijn muil gestopt, wat er zoo vies uitzag dat ik ervan kotste.

„Zie eens Simplici !" sprak hij, „'k weet dat gij danig goed de luit roert, laat ons nu eens een schoon stuksken hooren". Toen ik mijn naam hoorde, schrok ik zoo, dat ik er van achterover sloeg en de schrik maakte mij stom ; 'k beeldde mij in dat ik in een zwaren droom lag en 'k bad innerlijk God den Almachtigen om hulp dat hij mij wakker maken zou en van dezen droom verlossen. De vent met de pad echter, dien ik met starre oogen aankeek, trok zijnen neus uit en in als doet een kalkoenschen haan en duwde mij zoo op de borst, dat ik er bijkans van stikte. 'k Begon toen luid tot God aan te roepen en 'k zegde : „Heer Jezus Christus !" Pas was dit krachtige woord uitgesproken of de heele bende verzwond. 't Was op een, twee, drie donker als in een kelder en mijn hert was zoo angstig beklemd dat ik op den grond voorover stuikte en wel honderd kruiskens sloeg.

Eerst toen het klaarlichten dag was riskeerde ik het en beetje recht te komen, want ik twijfelde er nog aan of ik dat alles nu gedroomd had, ja of neen. En alhoewel ik nog rilde van den schrik, toch was ik zoo stout de oogen toe te doen en in te slapen, want ik peinsde nergens slechter te kunnen liggen als in een wild en woest woud, waarin ik dan immers, sedert ik van mijn vâar weg was, 't grootste deel van mijn leven had doorgebracht en waarmee ik tamelijk bekend was. 't Was omtrent negen uur dat ik plots gewekt werd en eenige foeragiers rond mij zag. 'k Merkte toen eerst dat ik midden in 't bloote veld lag. Deze soldaten

voerden mij mee naar enkele windmolens en nadat ze daar hun koren gemalen hadden, reden ze naar Maagdenburg alwaar ik toegewezen werd aan een oversten van 't voetvolk. Deze vroeg mij, van waar ik kwam en wien ik toebehoorde. 'k Vertelde hem alles van naaldeken tot draadje en gezien ik de Croaten niet noemen kon, beschreef ik ze naar hun kostuum, gaf voorbeelden op van hun sprake en dat ik van dit volk weggeloopen was. Over mijn ducaten repte ik geen woordeken en wat ik kond deed over mijn vliegtocht en den heksensabath dat noemde men inbeelding en zotsnieuws, bizonder daar ik in mijn verhaal alles dooreen haspelde. Intusschen verzamelde er zich een heelen hoop volk rond mij. Want één zot maakt duizend zotten. Onder dezen was er eenen die verleden jaar in Hanau gevangen genomen was en er gediend had, doch die daarna weer bij de keizerlijken was gekomen. Hij verkende mij en sprak: „Zie! da's den Kommandant van Hanau zijn kalf!" De overste vroeg hem naar meer omtrent mij. Doch hij wist niets meer als dat ik fraai de luit kon spelen, dat de Croaten mij van vóór de vesting te Hanau hadden ontvoerd, dat de vernoemde kommandant mij niet geerne kwijt was geweest en dat ik een aardige nar was. De vrouw van den oversten stuurde iemand naar een andere overste-vrouw die tamelijk goed de luit bespeelde en er steeds eene bij zich had, met het verzoek effen haar instrument af te staan. 't Speeltuig kwam en werd mij ter hand gesteld met het bevel dat ik iets zou laten hooren. Doch ik was van meening dat men mij tevoren iets te eten zou geven, daar een leege en een dikke buik, zooals de luit er eenen had, wel niet goed zouden akkordeeren. Dit gebeurde dan ook en nadat ik mij tamelijk goed had volgestopt en daarbij een goeden slok oud bier naar binnen

gespoeld, liet ik tegare de luit en mijn stemme hooren, zoo goed als ik het kon. Daartusschen sloeg ik er van alles uit, zooals 't mij te binnen schoot, zoodat het volk rond mij zonder veel moeite geloofde dat ik warelijk van die kwaliteit was lijk mijn potsierlijk kalfskleed mij voorstelde. De overste vroeg mij waar 'k naar toe wou. 'k Zei hem dat het mij al gelijk was en we sloten toen den koop dat ik bij hem zou blijven en zijn hofjonker wezen. Hij wou ook weten waar mijn ezelsooren naar toe waren. „Ja!" sprak ik „als gij wist waar ze waren, ze zouden u niet slecht bevallen!" Maar ik kon wel zwijgen over wat ze vermochten, want al mijn have stak erin.

't Duurde niet lang of 'k was bekend bij de meeste officieren van het Keursaksische als van het keizerlijke leger, bizonders bij 't vrouwvolk die mijn kap, mijn mouwen en afgeknotte ooren versierden met linten en strikken van allerlei koleur, zoodat ik bijna gelooven moet dat menigen pronker de mode van vandaag daarvan afkeek. Wat de officieren mij aan geld schonken, dat liet ik mild rollen. Want 'k verteerde alles tot den lesten penning, daar ik het met lustige kameraden aan Hamburgsch bier, wat mij buitenmate goed smaakte, opdronk, afgezien van 't feit dat ik overal waar ik kwam nochtans genoeg binnen te spelen kreeg.

Toen mijn overste echter een eigene luit voor mij in zijn bezit had, want hij peinsde wel mij in der eeuwigheid bij zich te hebben, toen mocht ik niet meer in de beide kampen overentweer zwerven. Hij stelde een hofmeester aan die op mij letten zou en wien ik gehoorzamen moest. Dat was een man naar mijn hert. Hij was stil, verstandig, geleerd, van goede, doch niet overdreven conversatie, en wat wel 't voornaamste was, zeer gods-

vruchtig, belezen en kenner van wetenschap en kunst. 'k Moest 's nachts bij hem in dezelfde tent slapen en 's daags mocht ik niet uit zijn oogen gaan. Hij was vroeger de raadgever en ambtenaar van een vorst geweest en daarbij zeer rijk. Door de Zweden was hij totaal geruïneerd geworden, had zijn vrouw verloren en van armoe kon zijn zoon niet verder studeeren, doch diende als rolschrijver in het Keursaksisch leger. Nu was hij bij dezen oversten in dienst, diende hem zelfs als stalmeester, en was wachtende alzoo tot de oorlogskansen aan de Elbe zouden omgeslagen zijn en de zon van zijn vorig geluk voor hem weer rijzen zou.

Die hofmeester, Hertebroeder heette hij, werd algauw gewaar dat Simplicissimus bijlange niet die zot was waarvoor hij zich uit gaf. Ze werden dan ook algauw vriend en deelden malkander hun droevige verwondering mee over de losbandigheid die heerschte in 't kamp, bizonder over de passie voor het tuischen.

Ook sloot hij eeuwige vriendschap met den zoon van den hofmeester, den jongen Hertebroeder, die menigen keer uit het Keursaksische kamp zijn vader kwam opzoeken.

Daar de overste dezen jongen man, die, zooals gezegd, rolschrijver was, geerne lijden mocht, werd hij zeer benijd door den eigen schrijver van 't regiment, een zekeren Olivier, en deze zon op niets anders dan om hem ten val te brengen.

Dit lukte hem, toen hij, met de hulp van den provoost die een toovenaar was, na een feest waarop de overste zijn vergulden beker gestolen werd, den jongen Hertebroeder onschuldig deed betichten van de diefte en hem niet alleen uit het keizerlijke kamp deed wegjagen, doch hem ook zijn plaats van schrijver deed verliezen.

Dit ging den ouden hofmeester zoo aan 't hert dat hij er ziek van werd. Simplicissimus wist echter raad. Hij schonk den jongen man geld uit zijn opgebonden ezelsooren. zoodat hij zich vrijkoopen kon, naar Hamburg reisde, twee paarden kocht en in dienst trad bij de Zweden.

Niet lang daarop stierf de oude, zieke, hofmeester, vermoord door een luitenant die seffens opgeknoopt wierd, en Simplicissimus het zotsleven moe, muisde er, bij

een plundertocht die hij met fouragiers maakte. stillekens uit.

Doch hij vond niet de noodige mannelijke kleedij, waarmee hij zijn zotskleeding ruilen moest, alleen een vrouwenkleed, dat hij noodgedwongen aantrok, zoodat men hem voor een vrouw aanzag en hij als maarte bij een overste in dienst ging, waardoor hij in allerzonderlingste avonturen geraakte.

Dit spelleken duurde echter niet lang. 't Kwam uit dat hij een verkleede vent was. Hij werd voor den krijgsraad gebracht, men vond zijn geld en daar men zijn historie niet geloofde en men hem hield voor een spion, werd hij den deugeniet van een provoost overgeleverd, om den anderen dag op de pijnbank gelegd te worden.

Hoe 't mij toen te moede was, kan elkendeen zich zeer licht voorstellen. 'k Was wel onschuldig en 'k had een sterk vertrouwen in God. Doch 'k zag ook het gevaar in en bejammerde 't verlies van mijn schoone ducaten, die de generaal-auditeur in zijnen zak stak.

Doch eer men dit streng proces aan mijn lijf in 't werk stelde, vlogen de Zweden ons volk in 't haar. In den beginnen vochten de legers om den voorsprong doch seffens daarop reeds om 't zwaar geschut. Dit verloren de onzen kort daarop. Onze felle en wakende provoost hield zich wel ver met zijn volk en zijn gevangenen achter de gevechtslijn, nochtans waren we zoo dicht bij onze brigade, dat we elk onzer soldaten in den rug aan zijn kleeragie konden verkennen. En als een zweedsch schwadron op de onzen stortte, waren wij zoowel als de vechters in doodsgevaar. Want sito vloog de lucht boven onze koppen zoo dicht vol zingende kogels dat het wel leek of het salvo ons ten gevalle afgeschoten was. De bangeriken bukten zich alsof ze zich in hun eigen verbergen wilden. Deze echter die couragie hadden en al meer bij zulke grappen aanwezig waren geweest, lieten dit zonder te verbleeken over zich heenvliegen. Bij 't samenstooten echter

zocht een ieder 't eigen leven te sparen met zijn naasten neer te steken.

Het vreeselijk schieten, 't gerinkel der harnassen, het kraken der pieken en 't gehuil der gewonden en voorwaarts stormenden maakte nevens de trompetten, trommelen en fluiten een verschrikkelijk muziek. Plots zag men niets dan een dikken wolk rook en stof, die de afschuwelijkheid der dooden en gekwetsten leek te willen bedekken. In dien wolk hoorde men 't jammerlijk geweeklaag der stervenden en het lustig geroep van dezen die nog vol moed staken. 't Scheen zelfs dat de peerden ter verdediging hunner heeren hoe langer hoe frisscher werden, zoo hitsig betoonden ze zich om den plicht te doen waarvoor men ze had aangesteld. Men zag er enkelen dood onder hun meesters neerstuiken, bedekt met wonden die ze ter vergelding van hun diensten ontvangen hadden ; anderen vielen op hunne ruiters en genoten alzoo de eer in hunnen dood gedragen te worden door dezen die ze in leven hadden moeten dragen. Nog anderen, nadat ze den last die hun gestuurd had hadden afgesmeten, verlieten de woede en razernij van de menschen en zochten in 't opene veld hun eerste vrijheid op. De aarde, die gewoonlijk de dooden bedekt, lag toenmaals op deze plaats van dooden bezaaid die op verschillende manieren geteekend waren. Dáár lagen koppen die hun natuurlijke meesters verloren hadden, of lichamen zonder kop. Bij eenigen hingen de darmen zóó uit het lichaam en anderen hadden den kop verpletterd en de hersenen uiteengespat. Men zag er ontzielde lichamen die van hun bloed beroofd waren en levenden daarentegen bekletst en besmeurd met vreemd bloed. Daar lagen afgeschoten armen waaraan de vingers nog bewogen, precies of ze wilden terug 't gedrang in, terwijl ginder

kerels die nog geen droppelken bloed kwijt waren op den loop schoten. Er lagen afgekapte beenen die, al waren ze dan ontlast van 't dragen van hun lichaam, nog veel zwaarder leken geworden als ze ooit waren geweest. Men zag er kreupel-gemaakte soldaten bidden en smeeken om hun dood verhaast te zien, al stond die dan vlak voor hen; anderen baden om pardon en om in 't leven gelaten te worden. In een woord gezegd, 't was niets anders als een ellendig, jammervol gezicht.

De Zweedsche overwinnaars joegen onze overwonnen weg van de plek waarop ze zoo ongelukkig gevochten hadden, sloegen ze door hun snel achtervolgen uit malkaar, zoodat de provoost ook op de vlucht schoot, alhoewel wij door ons stil zitten van de Zweden hoegenaamd geene vijandigheid te vreezen hadden. De provoost bedreigde ons met den dood en beval ons er met hem van door te schieten. Doch daar kwam de jonge Hertebroeder aan gedraafd met nog vijf ruiters bij zich, die hem met zijn pistool begroette.

„Zijt ge daar, gij oude hond!" sprak hij. „'k Wil u voor uw moeite met den beker betalen thans!"

Maar het schot kwetste den provoost even weinig als een ijzeren aambeeld.

„O!" sprak hij verders, „zijt ge van die soort? 'k Ben toch niet voor niet tot hier gekomen. Want sterven zult ge, al plakte uw ziel vast aan lijf!" en hij gebood daarop aan een der musketiers van onze eigene wacht dat hij hem met een bijl zou doodslaan, wilde hij zelf pardon krijgen.

Zoo ontving de provoost zijn loon. Ik echter werd door Hertebroeder verkend. Hij verloste mij van mijn kettingen en riemen, deed mij op zijn peerd klimmen en door zijn knecht in verzekering brengen.

Terwijl de knecht van mijn redder mij uit het

gevaar leidde, liet zijn meester zich door de begeerte naar eere en buit verder drijven, zoo ver zelfs dat hij gevangen werd. Toen de overwinnaars den buit deelden en hunne dooden begroeven en mijn Hertebroeder ontbrak, erfde zijn ritmeester mij samen met zijn knecht en peerden. Bij deze moest ik me laten gebruiken als ruiterknaap, waarvoor ik niets anders kreeg dan de belofte, ten minste als ik mij goed gedroeg en een beetje uit mijn jeugd groeide, dat hij mij zou tot een ruiter maken. En daarmee moest ik voorloopig maar patientie hebben in den Heer.

Een beetje daarna werd mijn ritmeester bevorderd tot luitenant-kolonel ; ik echter kreeg bij hem het ambt dat David bij Koning Saul vervulde. Waren we in kwartier, dan speelde ik op de luit en waren wij op marsch dan mocht ik zijn harnas achternadragen, wat voor mij een bezwarend ding was. En al zijn de wapens uitgevonden om de dragers ervan voor vijandelijke poffen te beschermen, zoo bestond daarvan ook het tegendeel, daar mijn eigen jong die ik uitbroedde, onder zijn beschutting mij des te zekerder vervolgden. Onder dat ijzer hadden ze vrij spel en vertier, zoodat het er uitzag alsof ik 't harnas voor hunne bescherming droeg, want ik kon er met mijn armen niet onder om een strooptocht onder hen te doen. 't Soldatenliedje paste goed op mij :

Nu wil ik van herte zingen eene nieuwe wijze,
Op mijn linker schouder loopen wel duizend luizen
En op den rechter nog veel meer,
Daarachter op mijn schoft, daar staat het heele heir.

'k Zocht naar allerhande stratagemen hoe ik deze Armada vernietigen zou, doch 'k had tijd noch gelegenheid ze door 't vuur, zooals 't in een bakoven geschiedt, noch door 't water noch door

vergift, want ik wist wel wat het kwikzilver bewerkte, uit te roeien.

Eens kreeg mijn meester bevel met een sterke troep een rijtoer in Westfalen te doen, en was hij toen zoo rijk aan soldaten geweest als ik aan luizen dan ware voorzekers de heele wereld verschrokken. Maar dat bezat hij niet en dus moest hij voorzichtig te werk gaan en zich verborgen houden in 't land van Gimmer, dat een woud is tusschen Hamm en Soest. Toen was 't met mijn volk tot een hoogtepunt gestegen en eens op een keer toen de ruiters hun paarden voederden of sliepen ging ik een beetje bezijds onder een boom, deed mijn harnas uit en leverde mijn slag.

'k Deed het zoo onbermhertig dat ik zelfs niet gewaar werd dat de keizerlijken met mijn meester chargeerden, tot ze eindelijk bij mij geraakten, de arme luizen ontzetten en mij gevangen namen. Een dragonder kreeg mij en de beste buit die hij aan mij had was 't harnas van mijn eersten luitenant, dat hij te Soest, waar hij ingekwartierd lag, voor tamelijk geldeke verkocht aan den kommandant. Zoo was deze in den oorlog mijn zesde meester, want ik moest zijn knaap zijn.

Deze nieuwe meester leek eer op een oud, gierig wijf dan op een soldaat. Daarom juist werd hij door zijn kapitein uitgekozen om een vrouwenklooster in de buurt, genaamd het Paradijs, te bewaken. De vent kon er een beetje bijkomen en wat meer was, de nonnen hadden een vromen, stillen kerel voor deze functie gevraagd.

Dit kwam Simplicissimus zeer ten goede.

Hij zat er op een goede wei, kreeg er eten en drinken, meer dan hij droomen kon en fleurde er op als een bloem in de zon.

Van den musketier die de Hessen er ter bewapening van 't klooster hadden gelegd en die een bontwerker was van beroep, leerde hij buiten het zingen, op treffelijke wijze den omgang en 't hanteeren van alle wapens.

En van den jager van 't gesticht, met wien hij op jacht

trok, leerde hij duizend weimansknepen en daarbij nog de heele streek met al zijn wegen en stegen kennen.

Daar hij zijn eigen in een groen kostuum gestoken had, noemden de menschen hem het jagerken en zoo bleven ze hem noemen, toen hij na den dood van den dragonder, van 't Paradijs werd teruggeroepen en als soldaat met een eigen paard en een knaap, in dienst der keizerlijken trad te Soest.

Toen begon hij van zich te doen spreken. Want geen een, zelfs de beste officieren niet, wist zoo handig zijn slag te slaan als er ievers maar buit of roem te halen was, iets wat de vijand ook wel wist. want ze vreesden hem als de pest.

't Zou te ver voeren de avonturen allen te vertellen die hij beleefde, doch eene ervan is wel pleizierig om aan te hooren, namelijk toen hij met zijn kapitein en een vijftig man erop uittrok om in de buurt een verwacht rijke convooi te bespringen en te berooven, en 't heele troepken, toen deze wat te lang uitbleef, te kort aan mondkost had en hij, samen met een verloopen student, erop uittrok om hun dit te bezorgen.

'k Vertuikelde mijn kostuum met een ander en 'k stesselde met mijn student naar het vermelde dorp toe. Dit deden we langs een geweldigen omweg, al lag het dorp dan maar een half-uurken ver. Wij verkenden het huis dicht bij de kerk voor de woonst van den paap, want het was op zijn stadsch gebouwd en stond aan den muur die rond het kerkhof liep. 'k Had mijn kameraad reeds les gegeven wat hij zeggen moest ; hij droeg nog zijn versleten studentkleeren. Ik echter zou mij uitgeven voor een schildersgezel, want 'k bedacht dat ik die kunst in 't dorp niet zou moeten vertoonen, de boeren hebben immers geen geschilderde huizen.

De geestelijke heer ontving ons zeer hoffelijk. Toen mijn gezel, — nadat hij hem met een diepe buiging en latijn begroet had, — hem een heelen boel had voorgelogen over soldaten die hem op zijn reis hadden uitgeschud en van al zijn geld beroofd, werd hem boter en brood aangeboden

en ook een stoopken bier. Ik gedroeg mij alsof ik niet bij hem hoorde en 'k zegde in de herberg iets gaan te eten en hem dan te komen roepen om te samen verder een eind weegs af te leggen. 'k Ging dus naar de herberg, meer om te bespieden wat ik dezen nacht zou komen halen dan om mijn honger te stillen. 'k Had het geluk onderweg een boer te zien die zijn bakoven toestreek waarin groote roggebrooden staken die er vierentwintig uren in moesten blijven om gebakken te worden. 'k Peinsde : „Strijk maar toe, boerke ! Zus of zoo vinden we wel een wegsken naar dezen mondkost".

'k Trok het kort bij den waard, want 'k wist nu immers waar brood te krijgen was, kocht eenige tarwebrooden om aan den kapitein te geven, en toen ik in de pastorij kwam om mijn gezel te manen dat het tijd was, had deze zijn eigen reeds te goed gedaan en aan den paap verteld dat ik een schilder was die naar Holland trok om zijn eigen daar te perfectioneeren in zijn kunst. De paap heette mij zeer welkom en verzocht mij met hem de kerk te bezoeken om enkele schilderstukken te laten zien die te repareeren waren. Om 't spel niet te bederven, moest ik volgen. Hij bracht ons door de keuken en als hij 't nachtslot van de sterke, eiken deur openmaakte, die leidde naar het kerkhof, — o vizioen — daar zag ik dat de zwarte keukenhemel ook zwart zag van luiten, fluiten en vedels, 'k meen daarmee de hespen, knakworsten en spekzijden die in de schouw hingen. 'k Blikte ze frank aan, daar 't mij dacht dat ze met mij lachten, en 'k wenschte ze, doch te vergeefs, bij mijn kameraden in het bosch. Maar ze waren koppig en bleven, mij ten trots, hangen. 'k Zon naar middelen hoe ik ze bij voornoemden bakoven zou gevoegd krijgen, doch kon er zoo licht geen vinden, daar de pastorie ommuurd was en alle vensters voorzien

van ijzeren stangen. Daarbij lagen er nog twee groote honden op de koer die, wat mij bekommerde, overnacht zekers niet slapen zouden, als men 't riskeerde dat te stelen, waarvan ze, ter belooning van hun trouwe hoede, wel iets kregen om af te knagen.

Als we nu in de kerk waren en spraken over de schilderijen, wilde de paap mij overhalen eenige stukken bij te schilderen. 'k Verzon echter allerlei uitvluchten, zei dat ik verder moest, wat de koster of klokkenluider zeggen deed: „Gij kerel, 'k zien u eer voor een verloopen soldatenknaap aan dan voor een schildersgezel".

'k Was zoo'n aanspraak niet meer gewoon en 'k moest ze nu wel verdragen. 'k Antwoordde: „O gij loeder, toe, geef me rap penseelen en verf, 'k zal u in een, twee, drie een zot schilderen gelijk gij er eenen zijt, die in alles op u trekken zal!"

De paap schoot in een lach en sprak tot ons beiden dat het niet betaamde in zoo'n heilige plaats malkanderen de waarheid te zeggen, waardoor hij te verstaan gaf dat hij ons alle twee geloofde. Hij gaf ons een slok drinken en liet ons dan opstappen. Ik echter liet mijn hert bij de knakworsten.

Nog eer het avond was, waren wij terug bij onze kameraden. 'k Deed terug mijn kleeren aan, raapte mijn wapens op, vertelde den kapitein ons wedervaren en koos zes flinke kerels uit om het brood te dragen.

Omtrent middernacht waren wij in 't dorp en haalden in alle stilte het brood uit den oven. Daar er echter eenen bij ons was die de honden bezweren kon en we juist voorbij de pastorij gingen, kon ik het niet over mijn hert krijgen zonder spek verder te marcheeren. Ik stond temet stil en onderzocht vlijtig of 't niet mogelijk was in de keuken van den paap te geraken. Doch geen anderen ingang was er te vinden als de kave.

We droegen 't brood en onze wapens in 't kneukelhuis op 't kerkhof, haalden een ladder en een zeel uit een schuur daar omtrent en vermits ik zoo goed als een schouwveger in de kaven op en neer kan klouteren, wat ik van mijn kindsche jaren geleerd had in holle boomen, klom ik op het dak, dat dubbel bedekt was met holle pannen en voor mijn planneken zeer gemakkelijk gebouwd. 'k Draaide mijn lange haren boven op mijn kop te gare tot een dots, liet mijn eigen langs 't eene end naar beneden tot bij mijn bemind spek en lang moest ik mij niet bezinnen, doch bond de eene hesp en de eene zijde spek na de andere aan het zeel, wat door deze boven op het dak behendig opgevischt werd en aan de anderen naar 't kneukelhuis te dragen gegeven werd. Maar aimij! Toen 'k er mee uitgescheiden was en terug naar boven wilde, brak er een stang, zoodat de arme Simplicius naar onder tuimelde en 't jagerke zijn eigen als in een muizenval gevangen zag. Mijn kameraden lieten het zeel zakken om mij naar boven te trekken doch dat brak eer ze mij van den vloer hadden geheven. 'k Peinsde: „Pas op, Jagerke, nu moet ge een jacht verdragen waarbij uw vel, precies lijk dat van Acteon, fel zal gescheurd worden".

Want de paap was door mijn val wakker geworden en gaf bevel aan zijn maarte algauw een lichtje aan te steken. In heur hemd kwam ze de keuken in, had een rok over de schouders hangen en zoo dicht stond ze bij mij dat ze mij ermee taakte. Ze greep een houtje, hield er het lichtje bij en begon te blazen. 'k Blies echter veel sterker dan zij zelf en dat deed het goede mensch zoo verschieten dat ze van schrik bibberde en beefde, vuur en licht liet vallen en naar heuren meester vluchtte.

't Gaf mij een beetje verpoozing om na te peinzen hoe ik uit deze val kon geraken. Maar niets viel mij

te binnen. Mijn kameraden riepen mij door de schouwpijp toe dat ze het huis wilden openrameien en mij met geweld verlossen. 'k Wilde daar echter niets van hooren, doch beval hun, hun wapens gereed te houden en alleen den spring-in-'t veld boven op 't dak te laten, die opletten moest of ik zonder lawijd of rumoer buiten zou geraken, opdat onzen aanslag niet in 't water zou vallen.

Intusschen ketste de geestelijke zelf een lichtje aan. De maarte vertelde hem dat er een schrouwelijk spook in de keuken was dat twee koppen had. Ze had misschien mijn haardots op mijn kop gezien en dat ook voor een kop genomen. Dat hoorde ik allemaal en daarom maakte ik met mijn vuile handen, waarin ik assche, roet en kolen dooreen wreef, mijn gezicht en mijn handen zoo zwart dat ik alvast geenen engel meer leek lijk de kloosterlingen in 't Paradijs mij noemden, en de koster, had hij 't gezien, mij wel voor een rappe schilder had laten doorgaan. 'k Begon in de keuken vreeselijk te rommelen, met dit en dat overentweer te werpen en te slagen, om mijn eigen gewicht te geven. De ketelring geraakte in mijn hand en 'k hing hem aan mijn hals, de koteraar echter hield ik goed vast om er mij desnoods mee te weren. Dit bracht den vromen paap nochtans niet van zijn stuk. Processiegewijs kwam hij met de maarte nader, die in elke hand een brandende waskaars droeg en aan den arm een wijwaterketel. Hij zelf droeg een koorhemd met den stool erover en had een kwispel in de eene en een boek in de andere hand. Uit dit boek begon hij mij te bezweren, vragende wie ik was en wat ik hier doen kwam. Vermits hij mij voor den droes hield, vond ik het gepast mijn eigen met leugens te behelpen en 'k antwoordde dus : „Ik ben den duvel en 'k zal u en uw maarte den nek omdraaien !"

Hij ging verder met zijn bezweringen, zei dat 'k

met hem noch met zijn maarte wat te stellen had en gebood mij sito te vertrekken van waar ik gekomen was. Met schrikaanjagende stem sprak ik dat zulks onmogelijk was, zelfs als ik het wilde. Intusschen begon Spring-in-'t veld, de student, die een uitgeslapen kerel was en zijn stieltje kende, op 't dak een leven van alle duivels. Want toen hij hoorde hoe laat het in de keuken was, namelijk dat de paap mij voor den droes aanzag en ik mijn eigen daarvoor uitgaf, blies hij lijk een uil, baste lijk een hond, hinnikte lijk een peerd, bleette lijk een geitebok, balkte lijk een ezel en liet zich daarop door de schouw hooren nu eens lijk een hoop katten in de sprokkelmaand, dan weer lijk een kieken dat leggen wilt. Want deze rakker kon alle beesten nadoen en, als hij 't wilde, zoo natuurlijk huilen of er een bende wolven bijeen stonden.

Dit maakte de paap en de maarte bang 't en kon niet meer. En ik zelf maakte er geweten in bezworen te worden lijk den duivel voor wien hij mij eigenlijk hield, want hij had misschien wel ievers gelezen of gehoord dat de duivel zijn eigen gaarne in groene kleeren laat zien.

Te midden van zoo'nen schrik, die ons van weerskanten, en in 't bizonder de arme maarte, te pakken had, werd ik tot ons geluk gewaar dat de deur die naar het kerkhof leidde, niet op 't nachtslot doch alleen gegrendeld was. Ik schoof deze gezwind open, sprong de deur uit en 't kerkhof op, waar ik mijn kameraden vond met 't roer in de handen, en 'k liet de paap verder duivels bezweren zooveel als hij maar wilde. En nadat Spring-in-'t veld mij mijn hoed van 't dak had gehaald, en wij onzen mondkost in de zakken hadden gestopt, trokken we naar ons troepken terug, daar we in 't dorp niets meer te verrichten hadden dan de ladder en het zeel terug in de schuur te brengen.

Alleman versterkte zich met wat wij gestolen hadden, en 't bekwam ons allen zeer goed. Allen moesten ze lachen om dit mijn avontuur. Alleen de student kon 't niet verkroppen dat ik den paap bestolen had die hem zoo mild getrakteerd had; ja, hij zwoer bij hoog en laag, dat hij 't spek geerne betalen zou, als hij er de middelen maar voor had, wat niet weg nam dat hij er dapper mee van smeerde, alsof hij 't maar op den pof had gekregen.

Nog twee dagen lagen wij op dezelfde plek en toen kwamen dezen die wij zoo lang verbeid hadden.

We verloren geen enkel manneken in den aanval en hielden toch meer dan dertig gevangenen vast en zoo'nen schoonen buit als ik er nog nooit eenen mee te verdeelen kreeg. Voor mijn moed en mijn ferme houding kreeg ik een dubbel paart. Dat waren drie schoone, Friesche hengsten beladen met koopwaren, wat ik ze in aller ijl verder liet dragen. Hadden we den tijd gehad om den buit goed op te zoeken en in veiligheid te brengen, iedereen was rijk geweest. Doch we lieten meer staan dan we wegvoeren konden, want we moesten maken rap uit de voeten te zijn en trokken daarom ook terug op Rhenen, waar wij de beesten voederden en den buit verdeelden. Dit omdat er daar van ons eigen volk lag, al liep onzen weg niet langs daar.

Daar was het dat ik terug aan den paap dacht wiens spek ik gestolen had. 't Was mij niet genoeg dit gelapt te hebben. doch 'k wilde er ook nog eere van halen. 'k Nam dus een safier, gezet in een goudenen ring, dien ik bij dezen aanval veroverd had en 'k stuurde hem van uit Rhenen met een vertrouwden bode naar mijnen paap, met een briefken erbij, waarin ik hem alles vertelde, hem om vergiffenis bad en hem verzocht bij wijze van vergoeding het juweel te aanvaarden gegeven door

dezen voor wie den mondkost moest gestolen worden. Voor den boer, wiens oven wij leegplunderden, zond ons troepke van den gemeenen buit, zestien rijksdaalders. Want 'k had aan onze mannen geleerd dat ze op deze manier den boer op hunne hand moesten brengen; dikwijls helpt hij de eene partij uit alle gevaren, verraadt, verkoopt daarentegen de andere en draait die mee den nek om.

Van Rhenen draafden wij naar Munster en van daar over Hamm naar Soest, waar we ingekwartierd lagen.

Daar was het dat ik eenige dagen later van den paap een antwoord kreeg, luidende als volgt:

„Edele Jager! Als deze, van wien gij het spek hebt gestolen, geweten had, dat gij hem in duivelsche gedaante verschijnen zoudt, had hij zoo dikwijls niet gewenscht den wijd en zijd bekenden jager ook te zien. Vermits het geborgen vleesch en brood veel te duur betaald is, zoo is ook den uitgestanen schrik des te lichter te verbijten, voornamelijk daar hij door een zoo beroemd persoon tegen zijn wil in veroorzaakt is en wien tevens, door dezen, vergeven wordt met het verzoek een anderen keer maar vrijelijk te spreken tot hem die niet schuwt den duivel te bezweren.

Vale!"

Op deze manier werkte ik allerwegen en kreeg daardoor een grooten roem. En hoe meer ik uitgaf en verteerde, hoe meer ook stroomden mij de buiten toe en 'k beeldde mij in, dezen ring, al was hij bij de drie honderd daalders weerd, toch goed belegd te hebben. Doch temet krijgt dit tweede boek zijn ende.

DERDE BOEK.

De welgezinde lezer zal uit het voorgaande boek wel begrepen hebben, hoe eerzuchtig ik te Soest geworden was en dat ik eer, roem en gunsten zocht en vond in handelingen, die over anderen straffen hadden doen neerkomen.

Thans wil ik vertellen, hoe ik mij door mijn dwaasheid verder en verder verleiden liet en daardoor gestadig in lijfs- en levensgevaar stak.

Ik was zoo fel in de jacht naar eer en roem dat ik er niet van slapen kon en als ik zoo mijn kuren had en 's nachts zon naar nieuwe streken en knepen, had ik verwonderlijke invallen.

Alzoo vond ik een soort schoenen uit die men 't achterste voren aantrekken kon, zoodat de polevieën onder de teenen stonden. 'k Liet er zoo dertig paar van maken op mijne kosten en als ik ze onder mijn kameraden uitdeelde en wij er zoo weer een keer op uit trokken, kon geen mensch ons op 't spoor geraken ; want wij droegen nu deze en dan weer onze echte schoenen aan de voeten en als iemand op de plek kwam alwaar ik de schoenen verwisselen liet, dan zag hij niets anders aan de sporen als dat daar twee troepen bij malkanderen waren gekomen en ook allebei ook weer verzwonden waren. Hielden mijn mannekens echter de laatste schoenen aan, dan leek het of ik eerst daar naar toe geloopen was van waar ik kwam. Zoo maakte ik onze tochten, als ze sporen achterlieten, verwarder dan een doolhof en 't zou dezen die ons achterna wilden onmogelijk geweest zijn ons te pakken of

in hun net te slaan. 'k Was menigen keer zeer dicht bij volk van de tegenpartij, dat ons in de verte wou zoeken, en nog meer keeren eenige mijlen ver van 't boschken dat ze omsingelden en doorkruisten om mij te vangen. En precies zooals bij onze strooptochten te voet, zoo deed ik het ook als wij te peerd in 't veld waren ; want 't gebeurde nogal dikwijls dat ik aan een viersprong onvoorziens mijn mannen deed afstijgen en de hoefijzers 't achterste voren nagelen. De knepen echter die men heeft om uit de nagelaten sporen sterk te schijnen als men zwak is, en zwak wil geacht worden als men sterk is, waren mij zoo eigen dat ik ze de moeite niet waard acht om verteld te worden. 'k Verzon daarbij ook nog een instrument, waarmee ik 's nachts als het windstil was, van op drij uren ver een trompet kon hooren blazen, van op twee uren ver een paard kon hooren hinniken en een hond bassen, en van op een uur menschen kon hooren spreken. Deze kunst hield ik zeer geheim en 't bezorgde me een groot aanzien, daar iedereen zooiets voor onmogelijk hield ! 's Daags was mij dit instrument, dat ik gewoonlijk samen met een zienbuis in mijn broekzak droeg, niet van groot nut, of 't moest dan op een eenzaam, stil plaatsken te doen geweest zijn. Want alles wat zich in de streek bewoog en taal gaf, van de peerden en de runderen tot 't geringste vogelken in de lucht of een puid in het water, alles moest men hooren en 't overstelpte een mensch danig of hij midden op de markt stond.

'k Weet het wel, er zijn nu nog menschen die niet gelooven wat ik daar juist vertelde. En ze kunnen het nu aannemen of laten, 't blijft toch de waarheid. 'k Wil, 't is gelijk wie, 's nachts, — al staat hij dan zoo ver van mij als ik hem over dag met een zienbuis aan zijn kleeragie nog verkennen kan, — aan zijn gewone stem met mijn instrument verkennen. 'k

Zal er ook niet kwaad voor zijn als hij mij niet gelooft, want ook zij wilden mij niet gelooven die mij met hun eigen oogen mijn luisterbuisken zagen gebruiken als ze mij hoorden spreken : „'k Hoor ruiters rijden, want hun peerden zijn beslagen. 'k Hoor boerevolk komen, want hun peerden loopen berrevoets. 'k Hoor voerlui, maar 't zijn maar boeren, 'k verken ze aan hun sprake. 't Zijn musketiers op aantocht, ongeveer zoo veel ; 'k hoor het aan 't geklepper van hun bandeliers. Er ligt een dorp ievers daar of ginder ; 'k hoor er schapen blaten, koeien loeien, verkens knorren en zoo verder."

Mijn eigen kameraden hielden in den beginne deze mijne taal voor kluchten, zottigheden of gestoef, doch als 't zoo uit kwam lijk ik 't gezegd had, weten ze 't toe aan tooverij en dat 't mij verkond was door den duivel of zijn moer. 'k Geloof dat de lieve lezer er ook zoo over denken zal. 't Neemt niet weg dat ik daardoor menigen keer op wonderbare wijze door de vingers van den vijand slipte, als hij mij op de hielen zat en mij meende te vangen, en 'k ben er van overtuigd dat mijn instrumentje nogal gauw gemeengoed zou geworden zijn, waren ze er achter gekomen, daar het alleman treffelijk dienen kon in dezen oorlogstijd, zoowel de belegerden als de belegeraars. Als we niet op verkenning waren, trok ik er soms uit om gewoonweg te stelen en dan waren peerden, koeien, verkens noch schapen veilig voor mij, al moest ik ze dan eenige mijlen ver halen. 'k Verstond de kunst aan peerden en runderen laarzen of schoenen aan te doen, tot ik er mee op begane wegen mee was. Daar sloeg ik de hoefijzers 't achterste voren, of als het koeien of ossen waren, trok ik hun schoenen aan, speciaal daarvoor gemaakt en bracht ze vlug in zekerheid. De groote, vette verkens die uit oorzake van hun luiheid

's nachts niet reizen wilden, wist ik ook op meesterlijke wijze voort te krijgen. 'k Maakte van meel en water een goedgezouten pap, liet het in een spons trekken, waaraan ik een sterke koord bond, liet daarop de spons door mijn lievelingen binnen spelen en hield de koord in de hand en zonder verdere ruzie liepen ze geduldig mee en betaalden mij 't gelag met hespen en worsten menigvuldig. Dit deelde ik dan zoowel met officieren als met mijn gewone kameraden. Daardoor mocht ik een anderen keer weer uit en als mijn diefte verraden werd, hielpen ze mij door de moeilijkheden. Trouwens 'k dacht mij veel te goed om arme menschen te bestelen, kiekens te vangen of andere geringe dingen te pikken.

Dat was dan ook de oorzaak dat ik zoo stillekensaan een leventje van slampamper begon te leiden, met veel drinken en vreten, want 'k was de leer van mijnen heremijt vergeten en niemand was er om mijn jeugd op goeie banen te houden of naar wien ik moest opzien. Immers mijn officieren deden zelfs mee als ze bij mij wallebakten en zij die mij hadden moeten straffen en vermanen, lokten mij in alle ondeugden.

'k Werd stilaan zoo goddeloos, frank en schurkachtig dat er geen schelmstuk ter wereld was waarvoor ik achteruit ware gedeinsd. Ten slotte werd ik in 't geniept beneden; door mijn kameraden omdat ik een gelukkigere hand in 't stelen had dan zij, door de officieren omdat ik mij zoo trotsch hield, zooveel geluk had op verkenningstochten en mij grooter aanzien verschafte dan zij zelf bezaten. En 'k geloof vast dat ze 't mij hadden doen bekoopen ook, had ik zooveel niet binnen gebracht.

Eens dat ik bezig was mij eene duivelsmombakkes te laten maken, met de daarbij hoorende bangmakende kleeragie met peerde- en ossepooten

er aan, waarmee ik den vijand den schrik op 't lijf wou jagen en tevens van de vrienden onbekend het hunne stelen, — de spekdiefte bij den paap had mij dat in 't gedacht doen komen — kreeg ik konde dat er in Werle een kerel zat die een treffelijke stroopkameraad was. Hij kleedde zijn eigen ook in 't groen en bedreef over 't heele land allerhande kwaad, bijzonders bij onze schatplichtigen, onder mijnen naam, wat oorzaak was dat er vreeselijke klachten over mij binnenkwamen en dat ik er ferm voor geboet zou hebben, had ik niet goed kunnen bewijzen dat ik op die dagen, waarop hij weer een van zijn streken uithaalde, ievers anders geweest was.

'k Was niet van plan 't nog langer te verdragen dat hij onder mijnen naam rondliep, onder mijne gestalte stal en mij schande aandeed.

Met 't medeweten van den kommandant in Soest noodigde ik hem uit malkanderen met den degen of met een paar pistolen in 't bloote veld t'ontmoeten. Hij had echter den moed niet te verschijnen en daarom liet ik hem weten dat 'k hem wel krijgen zou, al was het te Werle zelvers, in 't slot van den kommandant, als deze hem niet strafte.

Ja, 'k zei het dat alleman het hooren kon, als ik hem betrapte, dat ik hem als vijand ferm tracteeren zou.

Dat was oorzaak dat ik niet alleen mijn maskers liet liggen, waarmee ik iets grootsch meende uit te halen, doch ook mijn groen kostuum publiek voor alleman, in kleine stukskens kapot sneed en 't verbrandde, al was het dan, zonder mijn hoedpluim, wel meer dan honderd ducaten weerd.

Ja, 'k was zoo kwaad dat ik den naam van jager niet meer wilde hooren en dat ik ook geen tochten meer leiden wilde, zoolang ik mij op dien kerel niet gewroken had ! 'k Hield mijn eigen koest en deed

niets anders meer dan mijn wacht optrekken, en als 't mij bevolen werd ievers iets uit te voeren deed ik het lamlendig, precies lijk al die andere slaapzakken. Dit lekte algauw uit in de gebuurte, en 't maakte de troepkens van onzen vijand zoo vermetel en stout dat ze schier alle dagen aan onze slagboomen lagen, wat ik dan op den langen duur ook niet uitstaan kon. Wat mij echter 't ergste plaagde was dat de jager van Werle, nog steeds voortging, zijn eigen uit te geven voor mij en nogal buit maakte in mijnen naam.

Intusschen, binst iedereen in 't gedacht was dat ik mij op mijn wammes had te slapen gelegd en dat ik er niet gauw zou van opstaan, liet ik 't doen en laten van mijn aap uit Werle nagaan en vernam alzoo dat hij nu ook 's nachts stal wat hij maar te pakken kreeg. 'k Stond dan ook maar op om op 't onvoorziens mijnen slag te slaan. Mijn twee knechten had ik zoo stilaan gedresseerd als twee jachthonden en ze waren mij zoo trouw, dat ze desnoods door een vuur zouden geloopen zijn, want ze kregen bij mij goeden inslag en maakten mee fellen buit. Een er van zond ik dus naar Werle bij mijnen aap. Hij wendde voor, gezien ik, zijn vroegeren meester, nu begon te leven als een slaphanger en soortgelijk laf gebroed, en nooit meer op tocht trok, niet bij mij te willen blijven en dat hij naar hem gekomen was, om hem te dienen, vermits hij nu het jagerkostuum droeg en zich een rechtschapen soldaat betoonde.

Hij kende alle wegen en banen in 't land, kon menige inlichting geven om goeden buit te maken enz. enz.

De simpele zot geloofde mijnen knecht, nam hem in zijnen dienst en liet zich overhalen om op een bepaalden nacht met zijn kameraden een schapenstal te bezoeken en er eenige vette hamels van mee

te nemen. Doch ik en Spring-in-'t-veld en ook mijne andere knecht pasten op, stopten den scheper wat geld in de hand om zijn honden vast te leggen en de zoekers ongehinderd aan den gang te laten gaan. 't Hamelsvleesch zou hun danig goed bekomen.

Ze kwamen. Toen ze een gat in den wand hadden gemaakt, wilde de jager van Werle dat mijn knecht er 't eerste binnensloop. Hij echter sprak: „Neen, neen! Daar moest er eens eenen binnen zitten die mij een slag op den kop gaf. 'k Zie dat gijlie niet goed muizen kunt. Men moet het eerst eens onderzoeken." Hij trok zijn degen uit, hing zijn hoed aan den punt, en stootte er eenige keeren mee door het gat en zei „Zoo moet men eerst eens kijken of er onraad zit."

Eens dit gedaan, was de jager van Werle zelfs de eerste die binnenkroop. Doch Spring-in-'t veld pakte hem sito bij den arm waarmee hij zijn sabel vast hield en vroeg of hij pardon wilde hebben. Zijn kameraad daar buiten hoorde dat en schoot op een loop. 'k Wist echter niet of 't de jager was en daarom sprong ik hem achterna en pakte hem bij zijn kraag: 'k Vroeg: „Wat voor volk?" Hij antwoordde: „Keizerlijk." Ik vroeg: „Wat voor regiment? Ik ben ook keizerlijk; een deugniet zijt gij, die zijn meester verloochent."

Hij antwoordde: „Wij zijn van de dragonders van Soest en komen een paar hamels halen. Broer, ik hoop, als gij ook keizerlijk zijt, dat ge ons zult laten passeeren." 'k Vroeg: „Wie zijt gij dan uit Soest?" Hij sprak: „Mijn kameraad in den stal is de Jager." „Schurken zijt gij!" sprak ik. „Waarom plundert gij dan uw eigen kwartier? De Jager van Soest is zoo geenen zot dat hij zich in een schapenstal laat vangen." „Och, 'k wil zeggen, van Werle," antwoordde hij.

Binst we daar zóó te disputeeren stonden, kwam mijn knecht, alsook Spring-in-'t veld met mijnen alter ego nader. „Ziet ge dat, gij lompe vlegel," sprak ik tot hem, „zoo komen we malkanderen toch eens tegen? Als ik de keizerlijke wapens, die ik opnam om tegen den vijand te vechten niet respecteerde, zoo joeg ik u sito een kogel door uw hersenpan! Tot nu toe ben ik de jager van Soest geweest en gij zijt een deugeniet, zoolang ge geenen degen oppakt en u met mij naar soldatentrant meet."

Mijn knecht, die zoowel als Spring-in-'t veld een afschuwelijk duivelskleed aan had, met groote bokshorens er aan, legde daarop twee gelijke degens voor onze voeten neer en sprak tot dezen van Werle er eenen van op te rapen. Hij mocht kiezen. Dit deed den armen jager zoo verschrikken dat 't hem verging lijk mij op het bal te Hanau, toen ik den dans 't onderste boven zette. Daarbij bibberden en beefden ze lijk natte honden, vielen op hun knieën en smeekten om erberming.

Doch Spring-in-'t veld brulde met holle kelderstem: „Ge moet vechten of 'k draai u den nek om." „Ach! hoogvereerde mijnheer de duivel!" sprak hij, „'k ben niet naar hier gekomen om te vechten. Laat mij daarom vrij, 'k zal dan doen al wat ge wilt."

En binstdien stopte mijn knecht hem den eenen degen in de hand en gaf mij den anderen. Hij bibberde echter zoo dat hij hem niet vast kon houden. De maan scheen zeer klaar, zoodat de schaper en zijn volk alles van uit zijn hut zien en hooren kon. 'k Riep hem nader te komen om getuigen van deze zaak te hebben. Deze, als hij gekomen was, gebaarde de twee in hun duivelskostuum niet te zien en vroeg wat ik zinnens was zoo lang ruzie te maken met dezen kerel hier in zijn

schaapsstal. Als ik met hem iets had af te rekenen, moest ik het ievers anders doen ; al dat beslag ging hem niets aan ; hij gaf alle maanden zijn konterbutie en begeerde verder met rust gelaten te worden. Tot de twee afgevangen vogels sprak hij waarom ze zich door mij zoo lieten uitdagen en mij niet omver staken. Ik antwoordde : Gij vlegel, zij hebben toch uw schapen willen stelen." De boer sprak : „Als da' waar is 'k wenschte dat zij bij mij en mijn schapen 't achterwerk moest lekken." En daarop trok hij er uit. Ik drong maar verder aan dat hij vechten zou. Mijn sukkelaar van een jager kon van louter schrik bijkans ni-meer op zijn pooten staan, zoodat ik er ten leste compassie mee kreeg. Ja, hij en zijn kameraad spraken zoo'n roerende woorden, dat ik ten slotte alles vergaf. Doch Spring-in 't-veld was daarmee niet tevreden, doch dwong den jager bij drie schapen — want zooveel had hij er willen stelen — 't achterste te kussen. En daarbij krabde hij hem nog zoo afschuwelijk 't gezicht vaneen, dat hij er uitzag alsof hij met katten gevochten had. Daarmee had ik dan ook vrede.

't Duurde niet lang of deze felle jager verdween uit Werle, want hij was geen klein beetje beschaamd. Zijn kameraad vertelde waar ze 't maar hooren wilde 't heele avontuur en bevestigde onder hevig gevloek, dat ik waarachtig twee levende duivels bezat, die bij mij in dienst waren, wat mij nog meer deed vreezen, doch des te minder bemind maakte.

Dat laatste werd ik algauw gewaar en uit oorzake daarvan zette ik een ferm punt achter mijn vroeger goddeloos leventje en werd heel en al vromigheid en deugd. 'k Trok wel, precies lijk te voren nog op partij, betoonde mij tegenover vriend en vijand echter zoo vroom en stil dat allen dezen die onder mijn handen kwamen, 't omgekeerde geloofden als wat ze over mij hadden gehoord. Daarenboven

zette ik een punt achter mijn buitensporig verkwisten en 'k verzamelde vele schoone ducaten en juweelen, die ik af en toe in de contrije rond Soest op 't land verborg in holle boomen, dit omdat de bekende waarzegster uit Soest mij dit aanraadde en mij de stellige verzekering gaf dat ik in de stad en in mijn eigen regiment meer vijanden had als overal daarbuiten en in de vijandelijke garnizoenen, die mij om wille van mijn geldeken beneden. En binst men hier en daar kondschap had dat de jager van Soest de plaat had gepoetst, zat ik dezen die hun eigen daarmee blij maakten, onverziens op den kop, en eer een plek 't fijn wist dat ik ievers anders weer een slag had geslagen, ondervond deze al reeds dat ik nog voor de hand was. Want 'k schoot rond lijk een wind, was nu hier en dan weer daar, zoodat ze meer van mij te vertellen hadden dan vroeger, toen een ander zich voor mij uitgaf. 'k Zat een schoonen keer met vierentwintig roeren niet ver van Dorsten en loerde vol list op een convooi met vrachtvoerders die naar Dorsten op weg waren. Zooals 't mijne gewoonte was, stond ik zélf op schildwacht, want wij waren dicht bij den vijand. Toen kwam er daar een man, moedermensch alleen aangewandeld die eerzaam in de kleeren stak. Hij sprak tegen zijn eigen en voerde met zijn stok van Spaansch riet een zonderlingen aanval uit. 'k Kon niets anders verstaan als dat hij zegde : „'k Zal de wereld straffen, al wil ze mij den grooten naam niet toestaan, waaruit ik opmaakte dat het een machtigen vorst kon zijn die alzoo verkleed rondliep om aan zijn onderdanen eens de les te spellen en die 't zich had voorgenomen dezen, daar hij hun zeden wellicht niet naar zijn wensch bevonden had, treffelijk te straffen. 'k Peinsde : „Is deze man van den vijand, dan bezorgd het ons een goed rantsoen ; is hij 't niet, dan zal ik hem hoffelijk tracteeren en hem

zijn hert ontstelen dat 't mij mijn levensdagen te goed komen kan!" 'k Sprong deshalven te voorschijn, presenteerde mijn geweer met opgetrokken haan en sprak: „Mijnheer zal 't voor lief nemen, vóór mij het bosch in te gaan, wenscht hij niet als een vijand behandeld te worden." Hij antwoordde zwaar van ernst: „Zulke tractatie is iemand lijk ik niet gewoon." Ik echter drong hem beleefd vooruit en zei: Mijnheer moet 't zich laten welgevallen, zich voor dezen keer naar den tijd te schikken." En als ik hem in 't bosch bij mijn volk had gebracht en de schildwachten weer bezet, vroeg ik hem, wien hij was. Grootmoedig antwoordde hij dat ik daar toch niets aan had, al wist ik het dan: hij was een groote god. 'k Peinsde dat hij mij misschien kennen kon en wellicht een edelman was uit Soest die zoo sprak om mij op te jagen, daar men 't volk uit Soest met hunnen zilveren, vijf-voet langen God-Lievenheer met zijn gouden lendendoek, te plagen pleegde. Doch spoedig begreep ik, dat ik in plaats van een vorst, een aartsfantast gevangen had, die zich zot had gestudeerd en zijn eigen geweldig vergalopeerd in de poëterij; want toen hij zoo een beetje los kwam, gaf hij zich uit voor den God Jupiter. 'k Wenschte algauw dat ik deze vangst niet gedaan en had; nu ik den zot echter had, moest ik hem wel behouden tot wij van daar op trokken, en daar dat spel van wachten mij al te lang duurde, dacht ik dezen kerel goed gezind te maken en iets van zijn gaven los te krijgen. 'k Zegde hem dus: „Alzoo, mijnen beste Jove, hoe komt het toch dat uwe goddelijke hoogheid zijnen verheven troon verlaat en neerdaalt tot bij ons op aarde? Vergeef mij deze mijne vraag, o Jupiter, die gij voor erg onbescheiden zult houden; want ook wij zijn familie van de hemelsche goden, wij zijn allen Sylvani, geboren van faunen en nymphen, en 'k verzeker het u ze

zullen er niets van te weten krijgen." „'k Zweer u bij den Styx!" antwoordde Jupiter, „dat ge er niets van vernemen zoudt als ge op mijn schenkknaap Ganymede niet zoozeer geleekt, al waart ge dan de eigen zoon van Pan. En van zijnentwege deel ik mede dat een groot geroep over de verdorvenheid van de wereld door de wolken tot mij doordrong, waarom in den raad der Goden besloten werd: 'k kon met alle recht precies lijk in de dagen van Lycaon den aardbodem uitroeien met water. Doch daar ik het menschelijk geslacht zeer genegen ben en daarenboven 't allen tijde liever met goedheid dan met strengheid optreed, pelgrimeer en onderzoek ik overal, om met 't eigen oog der menschen doen en laten te leeren kennen, en al vind ik dan alles veel erger dan 't voorkomt, doch ben ik er niet op uit alle menschen tegelijk zonder eenig onderscheid uit te roeien. 'k Wil alleen deze straffen die te straffen zijn en de andere zal ik daarna naar mijn wil opkweeken."

'k Moest weliswaar lachen, doch 'k verbeet het zoo goed ik kon en sprak: „Ach Jupiter, uwe moeite en arbeid zullen wel nutteloos zijn als ge de wereld niet, lijk ge vroeger deed, met water en vuur bezoekt. Want zendt gij een oorlog, dan loopen alle deugnieten mee die de vrome, vredelievende menschen plagen zullen, stuurt ge duur leven, 't is een gewenschte zaak voor de woekeraars, want dan is hun koorn veel waard; laat ge de dood los, dan hebben de gierigaards en alle overblijvenden na datum 't spel gewonnen, want ze zullen erven; deshalven zult ge de wereld moeten vernietigen met wortel en al, als ge tenminste straffen wilt."

't Was warelijk nen raren vogel dien Simplicissimus gevangen had. Hij droomde van niets minder dan van de wereld te hervormen. Hij zou daarvoor een held zenden die 't al goed zou maken en vrede en welvaart doen heer-

schen t' allen kant. Simplicissimus mocht hem strik-vragen stellen zooveel hij wilde, over dit en over dat, op alles had hij een plan fiks en klaar. Hij nam zijn Jupiter-rol ernstig op.

Geerne hadden Simplicissimus en Spring-in-'t veld hun eigen eens flink gelucht met te lachen, maar dat kon niet uit oorzake van den convooi dien ze verwachtten en die dan ook niet lang daarna verscheen. 't Heele troepke soldaten sprong er op los, sloeg enkele begeleidende soldaten neer, joeg anderen op de vlucht. Fluks werd uit de wagens gehaald wat niet te heet of te zwaar om te dragen was, de paarden werden uitgespannen, Jupiter op een vos gezet en met de gevangenen ging het in gestrekten galop naar het kwartier te Soest toe, waar de buit verdeeld werd.

Niemand wilde Jupiter en zoo kwam het dat Simplicissimus hem aan zijn been hield.

Eenige dagen nadien werd een klein stadje in de buurt, dat door den vijand bezet was, stormenderhand ingenomen. In den avond daarop werd er flink gedronken en gefeest in een taverne. Daar kreeg Simplicissimus felle ruzie met een ruitersknecht, wat uitliep op een duel, dien hij echter won. Doch, daar tweegevecht verboden was, liep hij niet lang op vrije voeten, werd gevangen genomen, in de ketens geklonken in afwachting van zijn straf te ondergaan.

't Wou gebeuren dat een troep waarvan hij deel uitmaakte in die dagen een ander door den vijand bezet nest in de nabijheid maar niet ingenomen kreeg. Men verzocht hem zich over te geven, doch hij weigerde. Simplicissimus bood zijn oversten en plan aan om zonder slag noch stoot het nest in handen te krijgen. Eerst lachten ze hem uit, maar zijn vroegere verdiensten indachtig, gingen ze er ten leste op in en waagden het avontuur. Men zou drie groote tonnen op wielen brengen, dezen doen doorgaan voor zwaar geschut en ze opstellen voor het stadje en dan nog een keer vragen of de bezetters hun eigen wilden overgeven. Zoo niet zouden ze wat te hooren en te beleven krijgen.

Alzoo werden drie zulke tonnen op wielen gesteld en vóór elk vierentwintig peerden gespannen, al waren twee genoeg geweest; tegen den avond reden wij ze in 't zicht van den vijand. Intusschen had ik ook drie groote roeren en een stuk vat, dat we uit een slot kregen, en richtte het zoo in lijk ik 't hebben wilde. Ieder roer kreeg dubbele lading

en 'k liet ze door het vat, waaruit de bodem was weggenomen, losbranden. 't Donderde zóó dat iedereen bij hoog en laag zou gezworen hebben 't was echtig geschut geweest. Onze generaal-veldtuigmeester moest om de goocheltoer werkelijk lachen en liet den vijand een akkoord aanbieden met als aanhangsel, als ze dezen avond zelf geen antwoord gaven, hij er hun morgen vroeg zoo gemakkelijk niet zou van af laten. Daarop werden van beide kanten gijzelaars gezonden, 't akkoord werd gesloten en nog denzelfden avond gaven ze aan ons een poort der stad over, wat mij geen klein beetje ten goede kwam. Want de graaf liet sito zien hoe zeer hij mij achtte, schonk mij niet alleen het leven, dat ik verspeeld had, doch liet mij nog denzelfden nacht op vrije voeten stellen en in mijn aanwezentheid beveelde hij den oversten dat 't eerste vendel dat openkwam mij gegeven moest worden, wat dezen laatsten zeer ongelegen kwam. Want hij had kozijntjes en zwagers meer dan genoeg die wel oppasten dat ik er niet zou aangeraken.

Er gebeurde niets bijzonders meer op dezen tocht. Maar als ik terug thuis kwam, hadden de Hessen uit Lippstadt mijn knecht, dien ik bij mijn bagage in 't kwartier gelaten had, en daarbij ook nog mijn peerd dat op de weide stond, gekaapt. Dezen hoorden ze uit omtrent mijn doen en laten; daardoor hielden ze nog meer van mij dan vroeger, want ze waren door 't geroep van allerwege beginnen te gelooven dat ik zoowaar tooveren kon. Hij vertelde hen ook dat hij eenen van de duivels geweest was die den jager van Werle in den schaapsstal zoo bang had gemaakt. Toen deze jager dat hoorde sloeg de schaamte hem zoo, dat hij de plaat poetste en van Lippstadt overliep naar de Hollanders. 't Was een groot geluk voor mij dat ze mijn

knecht gestolen hadden, wat blijken zal uit 't vervolg van mijn historie.

'k Begon met mij zelf voor befaamd te houden, omdat ik zoo'n schoone hoop koesterde kortelings een vaantje te bezitten. 'k Zocht zoo stillekesaan den omgang van officieren en jong edelvolk, die evenzeer gespannen stonden op wat ik weldra peinsde te krijgen. Dezen waren daarom wel mijn ergste vijanden, maar zij stelden zich aan als mijn beste vrienden. Mijn overste zag mij liever van achteren dan van voren, want hij moest 't bevel geven mij te bevorderen voor zijn eigen familie nog. En mijn hopman was kwalijk gezind omdat ik met mijn peerden, kleeragie en wapens een grootere trein voerde dan hij zelf en ik aan dezen ouden gierigaard niets meer dan vroeger afgaf. Hij had liever gezien dat mijn kop van mijn lijf was geslagen dan mij een vendel was beloofd, want hij was er op gespitst mijn schoone peerden te erven. En ook mijn luitenant had een pik op mij, omwille van een enkel woord dat ik laatst onbedachtzaam had laten vallen. Dat zat zoo ineen. Wij waren bij den lesten rijtocht te gare aangewezen wacht te houden op een plek die we zoo pas kwijt waren geraakt. Toen het nu mijnen toer was van schildwacht te houden, wat liggend moest gebeuren als was het pikdonkeren nacht, kroop de luitenant lijk een slang op zijn buik tot bij mij en vroeg: „Schildwacht, merkt ge iets op?" 'k Antwoordde: „Ja, Luitenant." „Wat is er? Wat is er?" sprak hij. 'k Antwoordde: „Ik zie dat mijn luitenant schrik heeft!" Van dezen tijd af had ik het bij hem verkorven en overal waar het warm was, werd ik den eerste van allen naar toe gestuurd; ja, hij zocht er naar om mij bij alle mogelijke gelegenheden op alle mogelijke plaatsen, een kopken kleiner te maken eer ik vaandrig zou zijn en mij tegen hem te weer zou kunnen stellen. Niets

minder keken de feldwebels mij in mijnen nek, omdat ik een stapken vóór had op hen. En wat den gemeenen man betreft, die wierden ook al gauw los in hunne genegenheid, want het zag er uit alsof ik ze minachtte, nu ik niet meer met hen, maar met de groote jannen verkeerde, die er mij echter geen haarken l ever om zagen. 't Ergste van al was dat geenen mensch mij zegde hoe 't volk mij gezind was. En zien kon ik het zelf ook niet, want velen waren er die mij zoete woordjes gaven en die mij nog liever dood hadden geweten. 'k Leefde alzoo lijk een blinde, zeker van mijn eigen, en 'k werd hoe langer hoe geknipter voor 't groot leven en al wist ik dat het den eenen en den anderen de oogen uitstak als ik in pracht die van adel en de voorname officieren overvleugelde, toch kon ik het niet laten. 'k Zat er niets mee in, toen ik eerste soldaat was geworden, een kolder van zestig daalders te dragen, scharlaken broeken en mouwen van witten atlas, overal bezoomd met goud en zilver, wat in dien tijd de dracht was van de hoogste officieren. Ja, ik was toen wel een verschrikkelijke zot dat ik 't geldeken zoo maar rollen liet ; want had ik mij anders gedragen en mijn duiten ievers veilig gepot, dan hadde ik niet alleen gauw mijn vendel gekregen, maar 'k hadde mij ook veel vijanden gespaard. En 'k liet het niet eens hierbij, doch bekleedde mijn peerd met zadel, tuig en wapens zoo schoon en rijk dat ik, als ik er op zat, wel voor een anderen Sinte-Joris kon worden aangezien. Er was niets dat mij meer plaagde als dat ik mezelf geenen edelman wist en alzoo mijn knecht en mijn knaap in mijn eigen livrei had kunnen steken. 'k Peinsde : „Alle dingen hebben hun begin. Als ge een wapen hebt, dan hebt ge ook een eigen livrei ; en als ge vaandrig wordt, dan moet ge ook een zegelring hebben, al zijt gij geen jonker." 'k Liep niet lang met zulke

gedachten in mijnen bol rond, doch liet mij fluks door een Comitem Palatinum een wapen bezorgen : 't waren drie roode larven op wit veld en op den helm het borstschild van een jongen nar in een kalfsvellen habijt met een paar hazenooren er aan en versierd met bellekens. Want het leek mij te passen bij mijnen naam die Simplicius luidde. En daardoor zou de nar mij van goeden dienst zijn, mij in mijnen hoogen stand steeds voor oogen te houden wat ik te Hanau voor een kerel was geweest, opdat ik niet al te hoofsch zou worden, want 't kwam me nu voor, dat ik geen varken en was. Op deze manier werd ik op treffelijke wijze de eerste van mijn naam, stam en wapen en als er iemand mij daarmee voor den aap wou houden, dan had ik hem voorzeker een degen of een paar pistolen aangeboden.

Al stonden mijn zinnen in die dagen nog niets naar 't vrouwvolk, toch ging ik met dezen die van adel waren mee als ze ievers een bezoek brachten aan jonkvrouwen die er velen waren in de stad en dit om mijn eigen te laten zien en te pronken met mijn schoon haar, mijn kleeragie en mijn pluimenbossen. 'k Moet bekennen dat ik omwille van mijn figuur verkozen werd boven al de anderen, doch 'k moest ook hooren dat die verwende snollekens mij vergeleken aan een fraai en welgesneden houten beeld dat buiten zijn schoonheid kracht noch sap bezat, want er was anders niets aan mij dat hun aanstond. 'k Kon, afgezien van mijn luitspel, niets doen wat hun aangenaam zou stemmen, want van de liefde wist ik nog niets af. Als nu ook dezen, die een vrouwke rond den vinger konden draaien, mij mijn natuur van houten bok en mijn onbruikbaarheid verweten, ten einde zich zelf daardoor nog meer bemind te maken en hun welbespraaktheid te roemen, antwoordde ik dat 't mij voldeed af en toe mijn plezier te beleven aan een blanken

degen en een goed musket. En als dan 't vrouwke bij geval met mijn woorden instemde, verdroot het de anderen zoodanig, dat ze heimelijk zwoeren mij van kant te maken, al was er nooit geeneenen die hert genoeg in 't lijf had om mij uit te dagen of er aanleiding toe te geven dat ik hen uitdaagde, waartoe een paar oorvegen of eenige kwetsende woorden immers voldoende waren geweest. 'k Maakte mij dan ook dik 't en kon niet meer en daaruit moest het vrouwke wel besluiten dat ik een kordate jonge man moest zijn. Ze zegden het dan ook onbewimpeld, dat alleen mijn figuur en mijn ridderlijken zin meer bewerkten bij een jofferken als alle de andere woorden, ooit van zijn leven door Amor verzonnen, en dat verbitterde natuurlijk nog meer de aanwezige mannemenschen.

'k Had twee schoone peerden en die waren in die dagen al mijn plezier. 'k Ree er elken dag mee naar de rijschool of uit wandelen als ik niets te doen en had. Niet dat mijn peerden nog 't een of 't ander moesten leeren, maar 'k deed het om de menschen te laten zien dat deze schoone schepsels mij toebehoorden. Als ik daar dan zoo door een straat sprong, of liever als 't peerd met mij verder danste en 't dwaze volk toekeek en tot malkanderen sprak: „Zie da's de jager! Och, wat een schoon peerd! God! wat schoonen vederbos!" of „Heere! wat is dat een flinke kerel!" dan spitste ik de ooren en 't streelde mij zoo zacht alsof Koningin Nichaula mij met den wijzen Salomon, gezeten in zijn hoogste majesteit, vergeleken had. Maar ik, dwaze vent, hoorde niet wat verstandige en wijze menschen van mij dachten en wat zij die jaloersch waren spraken. Deze laatsten wenschten voorzeker dat ik mijnen nek zou breken, omdat zij 't zelfde niet konden doen. Andere dachten dat als iedereen het zijne

kreeg, ik daar zoo dol niet zou kunnen paradeeren. In 't kort, de verstandigsten moesten mij wel voor een zot gehouden hebben, wiens staat wellicht niet lang duren kon, omdat het op slechte fondementen gebouwd was en onderhouden werd door onzekeren buit. En als ik zelf zeggen moet zooals het was, moet ik bekennen dat deze laatsten 't bij 't goed end hadden, al verstond ik dat in die dagen niet; want meer was er niet aan mij alsdat ik een tegenstander, als hij met mij te doen kreeg, eens duchtig 't vuur aan de schenen kon leggen, en dus mocht doorgaan voor een goeden soldaat, al was ik dan nog maar een kind. En wat mij zóó opblies was dat in dezen tijd de geringste snotneus den dappersten man van de wereld kon doodschieten, want ware 't poeier nog niet uitgevonden geweest, dan had ik mijn muziekske wel in mijnen zak moeten laten.

't Was mijn gewoonte als ik alzoo rondreed, dat ik langs alle wegen en stegen kwam en alle grachten, moerassen, boschkes, heuvelkes en waterkes leerde kennen, wat ik goed in mijn geheugen vast hield, want men kon niet weten als er eens hier of daar een gelegenheid kwam om met den vijand te schermutselen, dat ik mij zoowel ter verdediging als ten aanval, te nutte kon maken wat de grond mij bood. Met dit doel reed ik zoo een keer langs oude muurpuinen, effen buiten de stad, waarop lang geleden een huis had gestaan. Bij 't eerste zicht peinsde ik zoo dat dit wel een goeie gelegenheid was om er in hinderlaag te leggen of om er zich in terug te trekken, bezonders voor ons dragonders als we met ruiters op ons hielen zaten en overmand zouden worden. 'k Ree de koer op om te zien of men er zich ook met peerden kon in verschansen en hoe men zich er dan te voet te weer zou kunnen stellen. Als ik daar dan alles fijn stond af te kijken en even voor-

bij den kelder, waarvan 't gemuurte omendom nog goed recht stond, wilde rijden kon ik mijn peerd met goeie noch met kwade woorden vooruit krijgen en 't beest was nochtans in geenen deele schuw. 'k Gaf het de sporen zoo fel dat ik er spijt van kreeg, doch 't hielp geen vin, geenen duim wilde het verder. Ik steeg af en leidde het met de hand langs de verbrokkelde keldertreden naar beneden om 't nader te onderzoeken. Doch het sprong terug, weerde zich zoo zeer als 't maar kon. Eindelijk met veel zoete woordekens en klopkens op zijn kop lukte het mij toch, en binst ik het beest daar zoo stond toe te spreken en te aaien, werd ik gewaar dat het van angst zweette en zijn oogen almaardoor naar een hoek van den kelder stonden. Geen stap was het in die richting verder te brengen en 'k zag er niet het minste wat het schuwste dier maar eenigszins van streek kon brengen. Terwijl ik daar zoo verpaft naar mijn paard te kijken stond dat bibberde van den schrik, overviel mij plots zoo 'nen angst dat 't me leek of men mij met de haren begon te trekken en een emmer ijskoud water over mij stortte. En toch was er niets te zien. 't Peerd stelde zich hoe langer hoe vreemder aan, zoodat ik ten leste niets anders meer denken kon of wij moesten, mijn peerd en ik, behekst zijn en hier in dezen kelder onzen dood vinden: 'k wilde zoo gauw mogelijk terug natuurlijk, doch mijn peerd wou voor geenen waarom mee en dat maakte mij zoo angstig en verward dat ik niet meer wist wat ik dee. Ten slotte nam ik mijn pistool in de hand, bond mijn peerd aan een sterken vlierstok, die in den kelder was omhoog gewassen en nam mij voor de trappen op te springen en volk te roepen die mijn peerd uit dat gat konden helpen. Binst ik zoo doende was schoot me echter te binnen dat er hier wel een schat kon verborgen zijn, wat de oorzaak was

van dit vreemde vertoon. 'k Gaf er sito geloof aan, speurde rond en in den hoek waarnaar mijn peerd zoo schuw te kijken stond, vond ik een stuk muur, ongeveer zoo groot als een gewone voetbanksken en dat van kleur en arbeid verschilde van de rest. Toen ik het naderde, rezen mijn haren weer een keer te berge en dat versterkte mij in de meening dat er namelijk een schat moest verborgen steken.

'k Had liever tien, neen honderd keeren kogels gewisseld dan in dezen angst te zijn. 'k Werd geplaagd en 'k wist niet door wie, want 'k zag noch hoorde 't minste. 'k Nam ook mijn tweede pistool van mijn peerd en wilde zoo op den loop gaan, mijn rijdier achterlatend, doch 't was mij onmogelijk de trappen op te geraken, want 't leek of een sterke lucht me tegenhield. Toen begon de spokerij eerst voor goed ! Ten leste schoot het mij in den zin mijn pistolen af te vuren, opdat de boeren die in den omtrek op 't veld werkten, mij met raad en daad zouden ter hulp komen. Dat deed ik, want 'k wist waarlijk niet wat nog anders te doen om uit dat behekste hol te geraken. 'k Was daarbij zoo den kluts kwijt, dat ik zonder het te willen mijn pistolen afschoot juist in de richting waar ik de oorzaak van dit vreemde gedoe aanwezig meende en 'k trof het stuk muur met mijn twee kogelen zoo hard dat er een gat in kwam waarin men gemakkelijk twee vuisten had kunnen steken. Als het schot verklonk, hinnikte mijn peerd en spitste de ooren, wat mij danig deugd deed, doch 'k weet niet of het beest dit deed, omdat het spook verdwenen was ofwel dat het zijn plezier vond in den knal. Daarop raapte ik al mijnen moed te samen en ging zonder vrees naar het gat ; 'k brak het verder open en 'k vond er zilver, goud en edelsteenen zoo almachtig veel, dat ik er op dezen moment nog had kunnen op teren, had ik het beter weten te bewaren en te

gebruiken! 'k Vond er zes dozijn oud-frankische zilveren tafelbekers, een grooten gouden bokaal, verscheidene dobbel-bekers, vier zilveren en een gouden zoutvat, een oud-frankische gouden ketting, verscheidene diamanten, robijnen, safieren en smaragden, alles gezet in ringen of andere juweelen, ook nog een kistje vol groote paarlen, die allemaal vergaan waren echter, en dan in een verweerden lederen zak tachtig heel oude joachimsdaalders van het fijnste zilver, 893 goudstukken met het fransche wapen en een adelaar er op, stukken die niemand wilde aanvaarden, omdat men zooals ze beweerden het schrift er op niet lezen kon. Deze munten, de ringen en de juweelen stak ik in mijn broekzakken, in mijn laarzen, in mijn kousen, in mijn pistoolhulzen en daar ik geen zak bij mij had, want 'k was maar voor mijn plezier uitgereden, sneed ik mijn schabrak van mijnen zadel en daar hij gevoederd was deed hij me dienst als zoodanig. 'k Stopte 't overblijvend zilverwerk er in, hing de gouden ketting rond mijnen hals, sprong blijmoedig te peerd en reed naar mijn kwartier. Toen ik echter van tusschen de puinen kwam, zag ik twee boeren die op een loop wilden gaan toen ze mij zagen; 'k haalde ze gemakkelijk met mijn zes voeten in en vroeg hun waarom ze dat deden en waarom ze daar zoo vreeselijk te bibberen stonden. Ze vertelden mij alstoen dat ze in de meening waren het spook te zien verschijnen, dat in dit verpuind kasteel woonde en dat de menschen die al te nabij kwamen zoo kwalijk te lijf ging. 't Gebeurde, zegden ze, dat in vele jaren geen mensch er een voet waagde te zetten uit schrik voor het spook, tenzij het een vreemdeling was die verdoolde en toevallig daar in terecht kwam. Op 't land liep de sage dat er een ijzeren trog vol geld in verborgen stak, bewaakt door een zwarte hand die ook op een verdoemde

jonkvrouw de wacht hield. 't Werd gezegd, en zij ook hadden het van hun grootvaders gehoord, dat er eens een ridder zou komen die zijn vader noch moeder kende die deze jonkvrouw zou verlossen, die den ijzeren trog openen zou met een sleutel van vuur en het verstopte geld weg zou dragen. Zulke zotte dingen en nog veel meer vertelden ze mij en ze zegden ook dat daar nog nooit iemand geweest was die er geen avontuur beleefde of er zonder letsel den schrikkelijken angst had uitgestaan die het spook er hem te verduren had gegeven. Ze herinnerden zich nog dat er eens eenige reizende scholieren of duivelsbanners naar toe waren gegaan om er opgravingen te doen ; dezen waren er echter danig slecht ontvangen en weggejaagd daarop, zoodat geeneen er nog goesting in had om nog verder te zoeken, te meer daar deze kerels het nieuws meebrachten dat niemand die eens moedermelk gedronken had, den schat zou ten deele vallen. 'k Zei dat hij er dan wel tot in der eeuwigheid amen kon blijven liggen. „Wie zegt u echter dat daar een vervloekte jonkvrouw woont?" De boeren vertelden dat eenige jaren geleden een maagdeken met geiten uit het dorp daar naar de wei was gegaan om de beesten te laten grazen. Een van de geiten was weggeloopen en tusschen de puinen terecht gekomen. 't Maagdeken dat niets wist van al de spookhistories, was 't beest achterna geloopen om 't weer bij de anderen te jagen. Aan dit kind was de jonkvrouw verschenen en had gevraagd wat ze hier verloren had, waarop het meisje had geantwoord dat ze heure geit kwam halen. De jonkvrouw had heur dan een korveken vol kersen gepresenteerd en gesproken: „Ga dan maar, neem hier wat van en ook uwe geit, maar kom hier nooit meer terug en kijk ook niet achter u, want er zou u kwaad kunnen overkomen!" Verschrikt was het maagdeken weg-

geloopen met zeven kersen en heure geit. Doch pas was ze buiten de muren of de kersen veränderden in goud.

Toen vroeg ik ook wat zij getweeën dan hier meenden te doen, vermits ze 't niet waagden 't kasteelken in te gaan. Ze antwoordden dat ze een schot en ook een fellen schreeuw hadden gehoord en dat ze waren toegeloopen om te zien wat er te doen was. Als ik hun vertelde dat ik geschoten had in de hoop om volk te roepen, daar ik er danigen schrik begon te krijgen, doch dat ik van een schreeuw niets af en wist, zegden ze : „Ge zoudt in dit kasteelken nogal lang mogen schieten eer er iemand uit 't gebuurte naar toe zou loopen ; want 't is er warelijk alles zoo weinig pluis dat we u niet zouden gelooven dat ge er in geweest waart, hadden wij er u met onze eigen oogen niet zien uitkomen." Ze wilden van alles weten van mij, hoe 't er daarbinnen gesteld was, of ik de jonkvrouw en den zwarten hond op den ijzeren kist niet had gezien, zoodat ik hun fabuleuze dingen op de mouw had kunnen spellen, had ik het gewild. Doch 'k zei hun niets, ook niet dat ik den kostbaren schat gelicht had, 'k ree voort naar mijn kwartier en kon mijn vondst, die me danig verheugde maar niet genoeg bekijken.

De menschen die weten wat geld waard is en het als hunnen god beschouwen, hebben er geen klein beetje reden toe. En als er iemand is, die de kracht er van en zijn bijkans goddelijke deugden ondervinden mocht, dan ben ik het wel. 'k Weet hoe het iemand te moede is die er een tamelijken voorraad van bezit en hoe 't gesteld is met dezen die geenen rooien duit op zak heeft. Ja 'k zou de stoutigheid gehad hebben te bewijzen dat het alle deugden en uitwerkingen in veel sterker mate bezat dan alle

edelgesteente. Want het verdrijft alle melancholie als de diamant, 't wekt lust en liefde voor de studie als de smaragd, vermits er veel meer rijke menschenkinders student worden dan kinders van armen. 't Neemt de vreesachtigheid weg, maakt een mensch vroolijk en gelukzalig als robijn ; somwijlen is 't wel hinderlijk voor den slaap lijk granaten, terwijl het op een anderen keer een groote kracht bezit om rust en slaap te schenken lijk doet de hyacinth; het versterkt het hert, verdrijft het lichte schrikken en maakt iemand vreugdig, zedig, blij en mild als de safier en de amethyst ; 't verdrijft kwade droomen, scherpt het verstand en als men met den eenen of anderen in ruzie valt, maakt het dat men wint precies lijk Sardus, bezonders als men er den rechter treffelijk mee insmeert. 't Verlost ons van geile en onkuische begeerten vermits men er schoon vrouwmenschen mee verkrijgen kan. 't Is, om 't in 't kort te trekken, allemaal niet te zeggen wat het lieve geldeken vermag als men het maar treffelijk te gebruiken en aan te leggen weet. Wat mij betreft 't liet mij ook algauw zijn werking gevoelen. 't Maakte mij om te beginnen een flinke portie hoofscher dan ik ooit te voren was geweest, zoodat het mij danig verdroot dat ik maar Simplicius heeten moest. 't Stal mijnen slaap weg als doet de amethyst, want ik lag heelder nachten wakker en speculeerde hoe 'k het moest aanleggen om nog meer te verkrijgen. 't Maakte van mij een model van een rekenmeester, want ik cijferde uit wat mijn ongemunt goud en zilver waard kon zijn, telde het bij dat ik verborgen had en nog in mijnen zak droeg en kreeg, de edelsteenen niet meegerekend, tot som een getal bijna niet te noemen. 't Schonk mij ook zijn eigen aangeboren sluwheid en zijn slechte karakter, want 't deed mij als volstrekt eerlijk het spreekwoord aanvaarden : „Waar veel is, begeert men steeds

meer" maakte mij zoo gierig dat iedereen weldra mijn vijand geweest was. 't Deed wel allerlei zotte gedachten in mijn kop opspringen, doch ik volgde er gelukkiglijk geeneen van in. Zoo peinsde ik er eens over na of 't niet beter was den oorlog adieu te zeggen en ieverans in rust en vrede te gaan wonen. Maar algauw speet het mij toen ik bedacht wat voor een vrij leven ik thans genoot en hoe groot mijn hoop was eens in mijn leven een groote piet te worden. 'k Peinsde dan : „Ei ! Simplici, laat u tot den adel verheffen en werft voor den keizer een compagnie dragonders uit uwen zak, dan zijt ge voorgoed reeds een jonker en brengt het met den tijd nog heel ver !" Als ik daar dan tegen in bracht dat mijne hoogheid door een ongelukkig schermutselingsken vallen kon of dat er anders door 't onverwachte sluiten van den vrede achter den oorlog en mijn heerschapij een punt kon gezet worden, stond het plan mij niets geen zier meer aan. 'k Wenschte daarna dat ik mijn mannelijken leeftijd reeds hadde bereikt en zegde tot me zelf : „Want als ge dat nu had, dan naamt ge een jonge, schoone rijke vrouw, kocht ievers een adellijk kasteel en leidde een rustig leventje." 'k Zou mij op de veeteelt toeleggen en er rijkelijk van rond komen. Doch 'k was immers nog veel te jong hiervoor en moest het dus maar los laten. Zulke invallen had ik vele tot ik ten leste het besluit nam, mijn beste goed ievers in een goed beschermde stad aan een begoed man in bewaring te geven en af te wachten wat het geluk verder met mij van zin was te doen. Toen ter tijd had ik mijnen Jupiter nog bij mij en 'k kon er maar niet van af geraken ; hij redeneerde in die dagen zeer subtiel en was eenige weken lang zelfs verstandig en hij zag mij geerne buitenmate, want ik spaarde hem geen goedheden. Nu hij mij gestadig in gedachten verzonken zag, sprak hij tot

mij: „Beste jongen, geef uw schandegeld, goud en zilver weg." 'k Vroeg: „Waarom, mijn lieve Jove?" „Opdat ge er vrienden door krijgen zoudt en verlost worde van uwe zorgen!" 'k Zei dat ik liever nog meer te samen kreeg: „Wie weet waarvoor ik het nog noodig hebbe!" Hierop antwoordde hij: „Wel kijk dan maar rond dat ge er nog vindt. Maar op deze manier krijgt ge in al uw levensdagen geen plezier en geen vriendschap meer. Laat oude scharrelaars gierig zijn, maar gij gedraagt u zooals 't jonge ferme kerels past, ge zult veeleer 't gemis aan goede vrienden voelen dan aan geld." 'k Dacht over deze dingen na en 'k moest toegeven dat Jupiter wijselijk over de zaak redeneerde; de gierigheid had mij echter zoo te pakken, dat ik er in geenen deele aan dacht iets weg te geven. Ten leste deed ik het echter toch: schonk aan mijn overste een paar zilveren en vergulde doubletten, aan mijn hopman een paar zilveren zoutvaatjes, waarmee ik nochtans niets anders bereikte alsdat ik de andere ook scheutig maakte naar iets, want het waren zeldzame antikwiteiten. Mijn trouwe kameraad Spring-in 't veld schonk ik twaalf rijksdaalders; hij gaf mij den raad mijn schat ievers in veiligheid te brengen of wel op mijn hoede te zijn dat er mij geen ongeluk zou overkomen, want de officieren zagen niet geerne dat een simpele soldaat meer geld had dan zij. Hij had 't al meer dan eenen keer beleefd dat een zijner kameraden omwille van het geldeken heimelijk vermoord werd. 'k Had tot nu toe alles wel verborgen kunnen houden wat er mij overbleef van den buit, want iedereen geloofde dat ik weer een keer alles aan kleeragie, peerden en wapens had gehangen. Doch dat zou ik thans niet meer verheimelijken kunnen, noch hun op de mouw spelen dat ik geen geld meer en had. Elkeen maakte in zijn verbeelding den gevonden schat steeds

grooter en grooter, al gaf ik dan niets meer uit dan vroeger. Hij hoorde genoeg wat voor geruchten er liepen onder de soldaten. Ware hij in mijne plaats geweest, hij vaagde zijn zolen aan den oorlog, vestigde zich ievers in veiligheid en liet de wereld over aan Onzen-Lieven-Heer. Voor hem stond het vast dat ik de fortuin nu niet meer moest achterna loopen. 'k Had eer en goed genoeg verworven en 't zoo ver gebracht lijk 't niet eenen op de duizend gelukte. Ik antwoordde : „Hoor eens, Broeder, hoe zou ik de hoop opgeven die ik thans heb, weldra een vaan te bemachtigen?" „Ja!" lachte Spring-in-'t veld, de duvel mag mij halen als gij in uw leven een vaantje krijgt! De anderen, die er ook op gespitst zitten, zouden u eer duizend keers den nek breken als ze zagen dat er een vrij kwam en gij het kreegt! Ge moet mij geen snoeken leeren kennen, want mijn vader was visscher. Neem het mij niet kwalijk broeder, maar ' k heb 't al wat langer kunnen afzien hoe 't in den oorlog toegaat dan gij. Ziet gij niet hoe menigen fourier grijs wordt en fourier blijft, die verdiend had al lang een compagnie te commandeeren? Peinst gij dat het geen kerels waren die ook iets anders hadden mogen verwachten? Als er iemand een bevordering verdient dan zijn zij het wel, zooals ge 't zelf erkennen moet." 'k Moest zwijgen want Spring-in-'t veld zei mij de waarheid uit een oprecht duitsch herte en huichelde niet. 'k Beet niettemin de tanden opeen, want 'k beeldde mijn eigen nog al heel wat in.

'k Overwoog mijn kameraad zijn woorden en ook wat Jupiter mij had gezeid en 'k bedacht daarbij dat ik geeneenen aangeboren vriend kende die zich in tijden van nood over mij zou ontfermen of mij wreken zou, moest ik den dood vinden. 'k Kon mij goed voorstellen hoe 't met mij eigenlijk gestaan en gelegen was, doch mijn eer- en geldzucht

en de hoop eens een groot man te worden, lieten mij niet toe alreeds den oolog te verlaten en rust te zoeken. 'k Bleef dus bij mijn eerste besluit mijnen schat ievers in veiligheid te brengen. En daar ik er juist met een honderdtal dragonders een convooi kooplieden en goederwagens vergezellen moest, dat van Munster naar Keulen trok, pakte ik mijn gevonden schat samen en gaf het een der voornaamste kooplui in bewaring tegen een bekentenis waarop alles vermeld en beschreven stond. 't Bedroeg vier-en-zeventig mark ongemunt fijn zilver, vijftien mark goud, achttien Joachimstaalders en een verzegeld kistjen met erin van alle ringen en juweelen wegende aan goud en edelgesteenten zeven-en-half pond en ook 893 oude gemunte goudstukken die elk anderhalven gulden gouds zwaar waren. 'k Bracht mijn Jupiter ook daarheen, want hij vroeg er om en had in Keulen aanzienlijke bloedverwanten wonen. Bij dezen roemde hij al de weldaden die hij van mij ontvangen had en zorgde er voor dat ze mij veel eer bewezen. Hij raadde mij steeds aan mijn geld beter te beleggen en er vrienden voor te koopen die mij van meer waarde zouden zijn als al het goud in de kisten.

Op den terugweg dacht Simplicissimus er over na zijn leven te veranderen en hij zou het ook gedaan hebben.

Doch er werd een leelijke streep door zijn rekening getrokken. Toen zijn troepke namelijk door het land van Bergen trok werd het overvallen en gevangen genomen. Hij zelf met zijn knecht en drie dragonders bleef in 't bezit van een kornet die hun meenam naar zijn kwartier, een klein stadje niet verder dan twee mijlen van zijn garnizoen en waar men hem wel kende. Zoo zat hij nu in de handen van de Zweden. Daar hij vroeger nog onder dezen had gediend, kon hij niet tegen rantsoen losgekocht worden en bleef dus hun gevangene. De overste van het stadje probeerde hem met allerlei beloften over te halen bij hun in dienst te komen, doch daar wilde hij niet van weten. Meineedig worden zou hij niet. Hij wou wel beloven

als men hem op vrije voeten stelde, zes maanden lang geen wapen op te nemen tegen Zweden noch Hessen, waarmee de overste dan vrede nam.

Daar hij niet wist waar naar toe, bleef hij in het stadje hangen.

't Was een goed voornemen van mij den wapenhandel en de vechtkunst in deze zes maanden volkomen te leeren en ik had dat algauw beet. Maar 't was niet genoeg mij voor leeglooperij, dat de oorsprong is van veel kwaad, te vrijwaren, temeer daar er niemand was om mij te gebieden. 'k Zat ook vol vlijt gebogen over boeken, waaruit ik veel goeds leerde, doch er vielen er mij enkelen in de handen die voor mij zooveel beteekenden als safraan voor een koei. De met niets te vergelijken „Arcacia" waaruit ik de welsprekendheid wilde leeren, was het eerste stuk dat mij van de ware histories naar de boeken van minne trok, van de werkelijke gebeurtenissen naar heldensagen. Die leerden mij in plaats van de schoone rhetorica naar 't vrouwvolk loopen. Toch was deze lust toen ter tijd bij mij niet zoo heftig en fel dat men het met Seneca een goddelijk razen kon noemen of te wel zooals het in Thoma Thomai „Wereld-hofken" beschreven staat, een bezwarende ziekte. Want waar mijn liefde neerstreek, daar verkreeg ik licht en zonder veel moeite wat ik begeerde, zoodat ik geen rede tot klagen had als andere vrijers, die vol fantastische gedachten steken, vol zorg, begeerte, heimelijk leed, toorn, jaloerschheid, wraakzucht, dolheid, geween, grofheden, dreigementen en duizend soortgelijke zottigheden en zich zelf van ongeduld den dood toewenschen. 'k Had geld en liet het nogal rollen, en bovendien een goede stem en 'k oefende mij veel op allerhande instrumenten. In plaats van door den dans, wat ik nooit treffelijk leerde, want ik kon er mij niet naar schikken en vond het daarenboven een

dwaasheid van belang, liet ik mijn lenigheid zien als ik met mijn bontwerker de degens wisselde. 'k Had ook nog een fijn, glad, spiegelke waarin ik leerde van een vriendelijke lieftalligheid te wezen, zoodat de vrouwkens-menschen, al stelde ik er geen buitengewoon belang in, mij achterna liepen meer dan ik 't begeerde, precies lijk Aurora deed met Clito, Cephalo met Tithoni, Venus met Anchise en zooveel anderen nog.

Rond dezen tijd viel Sinte-Martinus zijn dag. Dan begint bij ons Duitschers een tijd van smullen en zuipen 't en kan niet meer en dat blijft duren tot vastenavond. Toen werd ik in alle huizen, zoowel bij officieren als bij burgers uitgenoodigd om mee de Sinte-Martensgans te komen helpen binnenspelen. Daar was het dat ik met de jonkvrouwkes kennis maakte. Mijn luit en mijn gezang dwongen iedereen naar mij te zien en als hun oogen dan zoo op mij stonden, wist ik zoo liefelijk te glimlachen en schoone gebaren te maken, binst ik mijn zelfgedichte minneliekes zong, dat menig schoon maagdeken daardoor in mijn strikken geraakte en verliefd werd op mij. En opdat ze mij niet zouden aanzien voor een hongerlijder, liet ik ook twee feestmalen inrichten, de eene voor officieren en de andere voor burgers, waardoor ik beider gunst en welgezindheid behield, en waar er veel werd opgedragen en ingeschonken. Mij was 't bij dat alles om de lieve jonkvrouwkes te doen en al vond ik nu precies bij de eene of andere niet wat ik zocht, want er waren er ook die 't voor zich zelf behielden, toch ging ik ook naar hun toe, opdat dezen die mij hunne gunsten betoonden, als 't treffelijke jofferkens past, in geen kwade reuk zouden geraken en ze gelooven zouden dat ik mij bij deze laatsten ook maar ophield omwille van een beetje verkeer. Ieder van hun praatte ik dat in en ieder geloofde het en bleef in de

meening dat zij de uitverkorene was die mijn hert verheugde. Daar waren er juist zes die mij beminden en die ik mijn liefde weerom gaf, toch was er geeneen die mijn hert heelemaal voor zich alleen bezat. Bij de eene stonden mij alleen de zwarte oogen aan, bij de andere de goudgele haren, bij een derde de lieftalligheid en zoo bij allen iets wat de anderen niet bezaten. Bezocht ik buiten deze zes nog andere, dan gebeurde dit omwille van een beetje afwisseling of omdat het vreemd en nieuw was en ik niets afsloeg of verachtte, want ik dacht er niet aan gestadig in het zelfde nest te blijven. Mijn knecht, die een eerste sloeber was, had genoeg te doen met minnebriefkes overentweer te dragen en hij wist perfekt zijn mondwerk te houden en mijnen loozen handel zoo geheim te houden dat niets er van uitlekte. Hij kreeg van al dat lochte volksken wel een heelen boel samen, wat mij ten slotte wel het meeste kostte, want 't was schromelijk wat ik er door moest verteren. Ja, 't was in der waarheid: met het trommelke gewonnen, met het fluitje verteerd. Daarbij wist ik alles zóó aan te leggen dat geen mensch mij voor een vrijer hield, uitgezonderd misschien de predikant, bij wie ik zooveel geestelijke boeken niet meer ter leen haalde als vroeger.

Als 't geluk een mensch in 't verderf wil stooten, dan heft het hem tevoren danig in de hoogte en de goede god laat elkendeen vóór zijn val eens terdege waarschuwen. Dat ondervond ik ook, doch ik nam het niet aan: 'k was er tot in mijn gebeente vast van overtuigd dat mijn geluk zoo vast gegrondvest was dat geen malheur er mij onder kon krijgen, daar iedereen en in 't bizonder nog de commandant, mij danig goed gezind waren. Dezen van wie hij veel hield won ik met allerlei eerbewijzen, zijn trouwe knechten bracht ik door giften en ge-

schenken aan mijne zij en met dezen, die iets meer dan mijns gelijken waren, dronk ik eeuwige vriendschap en zwoer hun onverbrekelijke trouw. De gewone burgers en soldaten mochten mij wel, daar ik ze vr.endelijk toesprak.

„Ach wat voor een beminnelijk man is de jager," zegden ze dikwijls tegen een. „Hij spreekt zelfs met de kinderen op straat en maakt geen mensch boos!"

Had ik een haasken of eenige patrijzen gevangen, dan liet ik ze naar de keuken van den eenen of den anderen dragen wiens vriendschap ik opzocht, noodigde mezelf te gast en liet daarbij een stoop wijn, die daar ter plaatse danig duur was, halen. Ja, ik regelde het zoo dat schier alle de kosten op mij vielen. Kwam ik bij zoo'n gelag met iemand in gesprek, dan sprak ik niets anders dan wat elkendeen geerne hoorde, sprak den lof van alleman, mijzelf uitgezonderd en wist me zóó deemoedig aan te stellen, alsof ik niets van 't hoofsche leven afwist, al was dit dan danig in eere in den oorlogstijd. Zoo, omringd en omgeven van vriendschap, kon ik er niet aan denken dat mij een ongeluk kon overkomen, te meer daar mijn zak nog danig goed gespekt was.

Tegenover mijn kwartier woonde er een uit den dienst getreden overste, die een buitenmate schoone dochter had, die zich adellijk gedroeg. 'k Hadde geerne kennis met heur gemaakt, al leek ze dan in den beginne niet dat te bezitten wat mij heur alleen en ten eeuwigen dage zou doen geerne zien. Doch liep ik heur menigen keer achterna en gaf heur nog meer verliefde blikken. Ze werd echter zoo goed bewaakt, dat ik geen enkelen maal, zooals ik het begeerde, met heur kon spreken. 'k Kon daarbij toch zoo maar niet recht op heur af gaan, want 'k had geene kennis met heure ouders en heuren

thuis leek mij voor een kerel van zoo geringen komaf als ik veel te voornaam. 't Dichtste kwam ik bij heur als wij zoo uit de kerk kwamen en 'k profiteerde van dien korten tijd om heel dicht bij heur te komen en eenige zuchten te laten, wat ik meesterlijk kon, al kwamen ze dan uit een valsch herte. Zij nam dezen echter als onverschillig aan, zoodat ik mij inbeeldde dat ze niet lijk een gewone burgersdochter te vangen was en als ik dan bedacht hoe moeilijk het ging, werd mijn verlangen naar heur nog een part heviger. De ster die mij den eersten keer bij heur leidde, was dezelfde als deze waarmee de schoolkinderen in dezen tijd van 't jaar rondgaan ter herinnering aan de drie koningen die er door hun weg naar Bethlehem vonden. 'k Hield dat voor een goed voorteeken, want zoo eene was het die mij in heuren thuis binnenlichtte, want heur vader zelf was het, die zond om mij.

„Heer!" sprak hij tot mij „de neutraliteit die ik inneem tusschen burgers en krijgsvolk is de oorzaak dat ik u roepen laat, daar ik om een zaak die ik tusschen beiden wensch uitgevoerd te zien, een onpartijdigen getuige noodig heb."

'k Meende dat hij iets buitengewoon groots in den zin had, want er lag schrijfgerief en papier op de tafel, en 'k bood hem dus voor alle eerlijke dingen mijn bereidwillige diensten aan. 'k Zei hem dat ik het namelijk voor een groote eer hield als ik zoo gelukkig zijn kon hem te helpen. 't Was echter niets anders dan dat ik hem behulpzaam zou zijn, bij het schikken van een drinkpartij, die zou gegeven worden op dertienavond, zooals dat op vele plaatsen gebruikelijk is; ik moest nu toekijken of alles rechtveerdig gebeurde of de waardigheden zonder aanzien des persoons door het lot werden aangewezen. Bij dēze zaak, bij dewelke de secretaris van den oversten ook aanwezig was, liet de

overste-luitenant wijn en koekjes brengen, want 't was iemand die ze geren mocht en 't was na 't avondeten. De secretaris schreef op, ik las de namen, 't joffertje dat in mijn herte zat, trok de briefkes en heure ouders keken toe, en ik kan niet van naaldeken tot draadje vertellen hoe 't verder verliep bij dit eerste bezoek in dit huis. Ze bekloegen zich over de lange winternachten en lieten mij verstaan dat ik om den tijd aangenamer te passeeren, wel bij hun kon komen als 't licht aangestoken was, want ze hadden nu toch niet veel te doen. Dit was het juist wat ik al lang begeerde.

Van dien avond af, toen ik daar zoo onbeholpen bij het jofferke zat, begon ik weer den verliefden uit te hangen, zoodat het jofferke en heure ouders beiden zich moesten inbeelden dat ik toegebeten had, al was 't voor mij zelf maar ten halven ernst en eigenlijk te doen om zonder verbintenis van den houwelijken staat te genieten. 'k Joerde mijn eigen alleen maar op tegen den avond als ik naar haar toe wilde, precies lijk de tooveressen doen, en overdag zat ik verdiept in romans van minne. Uit deze boeken stelde ik liefdebriefjes saam voor mijne liefste, precies of ik woonde honderd mijlen ver van heur en in vele jaren niet tot bij heur zou kunnen komen. 't Ging zoo stilaan vertrouwelijker en vertrouwelijker, de ouders weerden mij niet, wel ter contrarie, ze moedigden mij nog eerder aan, tot ik er ten leste toe kwam hunne dochter op de luit te leeren spelen. Daarmee had ik vrijen toegang zoowel bij dag als bij avondtijd, zoodat ik mijn gewoon rijmken :

Ik en een vledermuis
Vliegen alleen bij nacht er uit

veranderde en een lieken maakte, waarin ik mijn geluk bezong, omdat het mij na zoo menig goeden

avond ook vreugdevolle dagen schonk en ik in de aanwezentheid van mijn lieveken mijn oogen wijden en mijn hert verkwikken kon. Daarentegen kloeg ik in hetzelfde lied over het ongeluk dat mijn nachten verbitterde en mij niet gunde dat ik dezen, precies lijk de dagen, in liefelijke lusten door zou brengen. En al was het lieken een beetje te vrij, toch zong ik het voor mijn liefste met veel zuchten en eene streelende melodie, waarbij de luit op treffelijke manier mijn smeeken ondersteunde en zij ook het jofferke verzocht er het heure toe bij te dragen om mijn nachten zoo zalig te maken als mijn dagen. Doch ze sloeg mijn bidden af en op hoofsche wijze leidde ze al wat ik verzon, hoe aardig ik die ook aanbracht, naar andere onderwerpen. 'k Nam mij goed in acht niets te reppen van een huwelijk, ja als daar zoo terloops over gesproken werd, lette ik danig op mijne woorden, wat de zuster van mijne joffer, die al getrouwd was, algauw bemerkte en daarom ook stokken in de wielen stak, zoodat we nooit meer lijk tevoren alleen konden zijn. Want deze zag wel dat heure zuster mij hertelijk lief had en dat de heele zaak met den duur niets goeds in en had.

't Is wel niet noodig alles van mijn minnekoozen te vertellen want al de liefdeboeken staan vol van deze grappen. Genoeg is 't als de goedgezinde lezer weet dat ik er ten slotte in slaagde mijn lief dingsken te kussen en nog andere dingen waagde ook. Dit tot ik door mijn lieveken ook bij nacht binnengelaten werd in heur kamerkijn.

Daar iederen mensch weet hoe 't bij zulke kluchten gewoonlijk toegaat, zou de lezer zich al gauw durven inbeelden dat ik iets ongepasts bedreven had.

En dat was niet zoo! 'k Wist wel waarom ik daar was, want 't was niet den eersten keer dat ik

vensteren ging, doch 't was alles tevergeefs gebeden en gesmeekt. 'k Stootte op zoo'nen weerstand lijk ik er nog nooit bij een vrouwken beleefd had, daar ze niets anders voor oogen had : de eer en het huwelijk. En wat ik ook beloofde en zwoer, 't baatte allemaal niets. Doch gunde ze mij dat ik naast heur te bedde kwam liggen, waarop ik vermoeid als ik gauw was, zachtjes insluimerde.

'k Werd echter danig ruw gewekt. Want om vier uur 's morgens stond de overste-luitenant voor het bed, met een pistool in de eene en een fakkel in de andere hand: „Kroat," riep hij luid tot zijn knecht, die met een blooten degen naast hem stond, „rap, Kroat, haal den predikant!" waardoor ik wakker werd en zag in wat voor gevaar ik verkeerde. „Ai mij!" peinsde ik, „ge zult eerst uw biecht spreken eer hij u de rest geeft!" 't Begon alles vreeselijk dooreen te draaien en te wentelen voor mijn oogen en 'k wist niet of ik ze open zou doen of niet. „Gij losbol!" sprak hij verder, „moet ik u zoo treffen dat ge mijn huis onteert? Zou 'k u onrecht aandoen als ik u en de die daar die uw boelin geworden is, den hals brak? Gij beest, ach! hoe zal ik mij kunnen bedwingen om u niet het herte uit het lijf te trekken het in stukskes te kappen en voor de honden te werpen?" Hij knarste met de tanden een keer oogde als een razend beest. 'k Wist niet wat te zeggen en mijn lieveken, die ook schrikkelijk toegebeten werd, deed niets dan weenen en jammeren. Ten leste kwam ik een beetje bij, wilde iets van onze onschuld vertellen, doch hij schoot andermaal uit, gebood mij te zwijgen en donderde het uit, dat hij mij vertrouwd had en ik hem op zoo'n schandelijke manier bedroog. Intusschen kwam zijne vrouw daarbij en die begon een nieuwe predicatie, zoodat ik veel liever ergens in een doornhaag hadde gelegen dan hier. 'k Geloof dat ze nog lang zouden

geduveld, hebben ware de Kroat met den predikant niet ten tooneele verschenen.

Eer deze er was, probeerde ik verscheidene keeren op te staan, maar de overste-luitenant dreigde mij neer te schieten als ik het riskeerde, zoodat ik nu eens ondervinden kon hoe triestig het met den moed gesteld is van een rekel betrapt op een kwade daad of van een dief die men bij zijnen kraag heeft, al had hij nog niets gestolen. 'k Dacht aan den lieven tijd dat ik den overste-luitenant met twee van zijn Kroaten in 't veld had kunnen ontmoeten en dat ik ze alle drie wel op de vlucht had gejaagd. Doch nu lag ik daar als een luirik van de ergste soort en had niet eens hert genoeg, alleen een muilwerk, om van de vuisten te zwijgen om recht te laten wedervaren.

„Zie, Heer Predikant!" sprak hij „het schoone spectakel, tot hetwelk ik u roepen liet om getuige te zijn van mijn schande." En pas waren er deze woorden gevallen of hij begon opnieuws te razen en te tieren en alles door malkaar te slaan, waarvan ik niets anders verstond dan van den nek te breken en handen te wasschen in bloed. 't Schuim stond hem op den mond als bij een everzwijn en hij ging te werk alsof hij ieder moment zijn zinnen zou kwijt geraken. Iederen keer dacht ik: „Nu jaagt hij u een kogel door den kop!" De predikant bezwoer hem met handen en voeten toch niets te doen wat hem daarna zou rouwen. „Wat?" sprak hij, „Heer Overste-luitenant gebruikt uw verstand en bedenk het spreekwoord dat gedane zaken geenen keer en hebben. Dit schoone koppel, dat moeilijk zijns gelijken vind in het heele land, is niet het eerste en ook niet het laatste dat zich door de onoverwinnelijke krachten der liefde overmeesteren laat. De fout die ze beiden bedreven, kan door hun met alle gemak weer goed gemaakt worden. Ik keur het wel

niet goed op deze manier in 't huwelijksbootje te stappen, maar zij hebben daarom noch galg noch rad verdiend, en de heer Overste-luitenant heeft er niets geen oneer door te lijden als hij de begane fout, die niemand kent, verheimelijkt, vergeeft, zijn consentement geeft tot het huwelijk en door een gewonen kerkgang openlijk te kennen laat."

„Wat?" antwoordde hij, „zou ik ze in plaats van een welverdiende straf te geven, nog moeten gelukwenschen en eer bewijzen? 'k Wil ze nog liever op dezen stond te samen binden en verdrinken in de Lippe! Gij moet er nu maar een koppel van maken, want daarom liet ik u roepen, of anders draai ik ze den nek om!"

'k Peinsde: „Wat wilt ge er tegen doen? Nu is 't: vogel vreet ervan of sterf. 't Is een schoon jofferken waarvoor ge niet beschaamd moet zijn. Ja, als ge bedenkt van wat voor een komaf ge zijt, zijt ge pas waard te zitten waar ze heuren schoen neerzet." 'k Zwoer bij hoog en laag dat we niets gedaan hadden wat oneerbaar was. Doch 'k kreeg ten antwoord dat wij ons zoo te gedragen hadden dat er zelfs niets kon vermoed worden. Daarop werden wij door den predikant vereenigd, gedwongen op te staan en het huis te verlaten. Beneden aan de deur sprak de overste-luitenant, dat wij onder zijn oogen nooit meer verschijnen moesten. 'k Kwam toen algauw terug bij mijn zinnen en als ik weer mijn degen aan mijn riem voelde, antwoordde ik schertsend: „'k Weet niet, mijnheer mijn schoonvader, waarom gij u zoo rebelsch aanstelt. Als andere menschen trouwen, dan brengen de bloedverwanten hun naar bed. Gij jaagt mij niet alleen het bed, maar ook het huis uit en in plaats van geluk, dat ge mij voor onzen huwelijken staat zoudt toewenschen, wilt gij mij niet eens gelukkig zien mijn schoonvader te helpen en te dienen. Warelijk

als dat een nieuw gebruik aan 't worden is, dan zal het trouwen nog maar luttel vriendschap in de wereld stichten.

De menschen in mijn logement verwonderden zich allen danig, dat ik deze joffer met mij meebracht en nog veel meer toen ze zagen dat ze zonder vrees met mij slapen ging. Want al bracht mij deze klucht allerlei grootsche kuren in 't hoofd, toch was ik zoo dwaas niet mijn bruidje te versmaden. 'k Had nu wel mijne liefste in den arm, doch door mijn hoofd schoten duizend plannen, hoe ik de heele zaak nu verder in de rechte plooi moest leggen. 'k Dacht: „G'hebt het verdiend, kerel!" en dan weer was ik van meening dat mij de grootste beleediging van de wereld was aangedaan die ik zonder wraak niet zou kunnen doorslikken. Als ik dan echter bedacht dat zulke wraak op mijn schoonvader en dus ook op mijn onschuldige, vrome bruid moest genomen worden, zakten al mijn plannen in duigen. 'k Was zoo beschaamd, dat ik het voornemen opvatte mij zelf binnen te houden en mij aan geen mensch meer te laten zien, om dan een beetje nadien tot de conclusie te komen, dat dit wel de grootste stommiteit was die ik kon doen. Ten leste besloot ik vóór alles de vriendschap van mijn schoonvader terug te winnen en mij voor de rest tegenover elkendeen zoo aan te stellen of er mij absoluut niets kwaads overkomen was en alles voor mijn bruiloft goed in orde had gebracht. 'k Sprak in mijn eigen: „Nu alles op zoo'n vreemde ongewone manier begonnen is, moet het nu maar verder van die soort blijven. Moest er iemand achter komen dat ge u dit huwelijk beklaagt en tegen uw zin in den echt geslagen, precies lijk een kaal, arm jofferke met een ouden versleten rijke, dan zouden ze u geen klein beetje uitlachen."

Zulke gedachten waren het die mij vroeg het bed deden verlaten, hoe geerne ik er anders nog wel was in gebleven. Den eerste dien ik roepen liet was mijn zwager, de man die met de zuster van mijne vrouw getrouwd was. 'k Vertelde hem in 't kort hoe we nu met elkaar waren verwant van heel nabij en verzocht hem of hij zijn vrouw niet kon laten komen om 't een en ander gereed te maken, opdat ik op dezen mijnen bruiloft het volk wat te eten kon aanbieden. Hemzelf vroeg ik naar onzen schoonvader te gaan en dezen een beetje tot kalmte te brengen. Intusschen zou ik op stap gaan en gasten uitnoodigen, die den vrede tusschen hem en mij zouden bezegelen. Hij nam dit geerne alles op zich en den eerste dien ik bezocht was de commandant.

'k Vertelde hem mijn heele historie in kleuren en geuren, hoe ik en mijn schoonvader een nieuwe mode om bruiloft te vieren hadden ingevoerd, waarmee ondertrouw, kerkgang en bruiloft in eenen keer voltrokken werd en de commandant lachte zich bijkans een breuk als hij 't hoorde. Hij vroeg mij hoe 't met 't huwelijkscontract gestaan en gelegen was en hoeveel goudvinken mijn schoonvader mij als bruidschat meegaf. 'k Antwoordde dat er maar één punt vast stond, namelijk dat ik en zijn dochter ons ten eeuwigen dage niet meer onder zijn oogen zouden vertoonen, doch 'k hoopte, zei ik, vermits er geen notaris noch getuigen bij waren, dat dit vernietigd zou worden, voornamelijk daar 't huwelijk gesticht was tot voortplanting der vriendschap.

Door zulke kluchten, die men van mij in deze plaats niet gewoon was te hooren, kreeg ik van den commandant de belofte dat hij samen met mijn schoonvader, dien hij wel tot andere inzichten zou brengen, op mijn feest verschijnen zou. Hij zond sito een vat kostbaren wijn en ook een hert naar

mijne keuken, wat ik zoo fijn gereed liet maken alsof ik vele vorsten, graven en andere hooge personnages aan tafel zou ontvangen en 't lukte mij ook een gezelschap aanzienlijke lieden samen te brengen, die zich niet alleenlijk kostelijk amuzeerden ondereen, maar ook mijn schoonvader en schoonmoeder met mij en mijne bruid zoo verzoenden, dat ze ons meer geluk toewenschten, alsdat ze ons dezen nacht vervloekt hadden. In de gansche stad werd rondgestrooid dat onze bruiloft opzettelijk op deze vreemde manier was ingericht, opdat ons geen grappen gebakken werden door kwaadwillig volk. Mij zelf beviel deze bruiloft ook ten beste, want ware dat moeten gebeuren volgens 't gewoon gebruik met de roepen van op den kansel, dan waren er zekerlijk vrouwkesmenschen geweest, die er wel voor gezorgd zouden hebben den heelen boel in den war te jagen; want 'k had onder de burgersdochters een half dozijntje die mij meer dan van nabij kenden en nu fijn in den pekel zaten.

's Anderendaags trakteerde mijn schoonvader de bruiloftsgasten, maar bijlange zoo royaal niet als ik, want hij was danig gierig. Daar werd er met mij gesproken wat voor stieltje ik beginnen zou en hoe ik aan mijn brood zou komen. Toen merkte ik eerst voorgoed dat ik mijn edele vrijheid kwijt was en onder zekere heerschapij zou te leven hebben. 'k Stelde mij zeer gehoorzaam aan en verzocht mijn lieven schoonvader om raad, wat de commandant goed keurde. „Daar hij een jonge, frissche soldaat is," sprak hij, „zoo ware het eene groote dwaasheid als hij midden in dezen krijg een ander handwerk begon als dat van soldaat; 't is veel beter zijn peerd in andermans stal te zetten, dan dat van een ander te voederen. Wat mij betreft, 'k wil hem geerne een vaantje geven als hij het wenscht." Mijn schoonvader en ik bedankten hem en 'k sloeg het niet meer

af, lijk ik het tot nu toe gedaan had. Doch 'k liet den commandant eerst het handschrift van den koopman zien, die te Keulen mijn schat in bewaring had. „Dit wil ik eerst halen," sprak ik, „alvorens in Zweedschen dienst te treden; want worden ze gewaar dat ik de andere partij dien, dan zetten ze mij te Keulen een neus en steken mijn goed in hun zak, wat zich niet licht langs den weg laat vinden." Ze gaven mij allebei gelijk en we spraken 't onder ons drieën af, dat ik eerst binnen enkele dagen naar Keulen zou trekken, mijnen schat afhalen, dien hier binnen de vesting brengen en een vaantje aanvaarden. Ook werd de dag vastgesteld, waarop mijn schoonvader in 't regiment van den commandant aan 't hoofd zou geplaatst worden van een compagnie. Want daar de Graaf von Götz toenterijd met veel keizerlijk volk in Westfalen lag en zijn kwartier had te Dortmund, verwachtte de commandant tegen de lente een belegering en worf goede soldaten aan, alhoewel deze zorg geen zin en had, vermits genoemde Graaf von Götz, na 't verslagen van Johan de Werd in Brisgau, dezelfde lente Westfalen verliet en aan den Boven-Rhijn omtrent Brysach tegen den Vorst van Weimar in 't geweer schoot.

't Kan vreemd vergaan met een mensch: 't ongeluk overkomt den eenen stapken voor stapken en geleidelijk en den anderen krijgt pardoes ineens den heelen boel op zijn kop. Mijn lot had een zoet en aangenaam begin, dat ik het bijlange voor geen ongeluk, maar wel voor het hoogste geluk hield. Pas had ik een dag of acht met mijn lieve vrouw in den huwelijken staat doorgebracht, of 'k moest in mijn jagerskostuum en met een vuurroer op den schouder van haar en heur volk afscheid nemen om 't goed dat te Keulen in bewaring gegeven lag,

af te halen. 'k Sloop gemakkelijk het land door, want alle wegen en stegen waren mij goed bekend, zoodat ik onderweg op niets geen gevaar stootte; ja, 'k werd van geen mensch gezien, totdat ik in Deutz, dat tegenover Keulen aan den anderen kant van den Rhijn ligt, vóór den slagboom stond.

Te Keulen trok ik in bij mijn Jupiter, die toenmaals goed zijn zinnen bezat. Als ik hem toevertrouwd had waarom ik gekomen was, zei hij mij seffens dat ik leeg stroo te dorschen kreeg, want de koopman die mijn schat bewaarde, was bankroet en had de plaat gepoetst. Wel was mijn goed van overheidswege verzegeld en was de man opgeroepen te verschijnen. Doch men twijfelde fel aan zijn terugkomst, want het beste wat meegenomen kon worden, had hij meegenomen. Tegen dat de zaak in orde kwam, zou er veel water door den Rhijn loopen. Hoe aangenaam mij deze boodschap was, kan iedereen gemakkelijk begrijpen. 'k Vloekte erger dan een ketter, maar wat hielp het? 'k Had daarmee mijn goed niet terug en bovendien ook geene hoop ze van mijn leven terug te krijgen. 'k Had niets meer dan tien daalders als reisgeld meegenomen, zoodat ik het hier niet zoo lang kon uithouden als 't noodig was voor mijn zaak. 't Was bovendien gevaarlijk hier lang te toeven, want daar ik in een vijandelijk garnizoen was, moest ik zorgen niet gespioneerd te worden, wat mij niet alleen omwille van mijn geldeke in groote moeilijkheden had kunnen brengen. Onverrichterzaaks terug te keeren, mijn schat achter te laten, docht mij ook niet raadzaam, neen zelfs bespottelijk. Ten leste nam ik het besluit in Keulen te blijven, tot de zaak in orde was en mijn lieveken bericht te geven van de oorzaak van mijn gedwongen openthoud alhier. 'k Ging tot bij een procurator, die tevens notaris was, vertelde hem hoe 't met mij gestaan en gelegen was en verzocht

hem mij met raad en daad bij te staan. Benevens 't gewone eeregeld zou ik hem nog met iets buitengewoons vereeren als hij 't rap klaar spon. Daar hij hoopte aan mij een goede vangst te kunnen doen, nam hij het sito met bei zijn handen aan en vroeg mij bij hem in den kost te komen. 's Anderendaags vergezelde hij mij naar de heeren die het fallieten boedelken te beredderen hadden, gaf een copij van den koopman zijn handschrift over en legde het oorspronkelijke voor. We kregen ten antwoord dat we geduld moesten oefenen tot alles uit elkaar gehaald was, daar de zaken, vermeld in het handschrift, niet allen hier aanwezig waren.

'k Maakte van dien wachttijd gebruik om eens van dichtenbij te zien hoe 't er in een groote stad toegaat.

Zooals 'k het zei, was mijn kostheer notaris en procurator. Hij hield daarnaast nog een half-dozijn kostgasten en had steeds acht peerden in zijn stal, die hij aan reizigers tegen klinkend geld in huur gaf. Hij had een duitschen en een franschen knecht, die lijk de postiljons voor alle reizen gebruikt werden en de peerden bewaakten. Door al deze bedrijven won hij niet alleen rijkelijk wat hij noodig had, maar hield er danig wel van over om te potten. Want vermits er geene joden in deze stad konden komen, kon hij met al deze dingen des te gemakkelijker woekeren.

'k Leerde veel in den korten tijd dat ik bij hem was. In 't bizonder leerde ik alle ziekten kennen, wat de groote kunst van eenen doctoor in de medicijnen is. Men zegt immers, als men de ziekte goed kent, is de patiënt al half geholpen. Dat ik deze wetenschap aanpakte, daar was mijn kostheer oorzaak van, want door hem te bestudeeren, begon ik ook anderen aandachtig te bezien om hun temperament te leeren kennen. 'k Bevond dat er velen

doodziek waren, die van hun ziekte menigmaal niets wisten en door de andere menschen, zelfs door de doctoren voor vischgezond gehouden werden. 'k Ontdekte menschen die waren ziek van woede, en als de ziekte in hun opsprong, dan vertrokken ze 't gezicht als de duvels doen, brulden als leeuwen, krabten als katten, sloegen er op los als beren, beten als honden, en om 't nog bonter te maken dan de beesten, wierpen ze lijk zotten met alles wat ze in hun handen kregen. Men beweert dat deze ziekte voortkomt van de gal, maar ik geloof eer dat ze heuren oorsprong vindt in 't feit als een zot hoofsch doet; daarom als ge een woedende aan 't tieren hoort, bezonders als 't gaat om een klein dingske, wees er dan maar zeker van, dat hij meer hoogmoedig dan verstandig is. Van deze ziekte komen niet te tellen ongelukken voort, zoowel voor de zieken zelf als voor anderen: de zieke krijgt er lamheid van, de beestjes en ook zeer vroeg den eeuwigen dood, en toch kan men deze zieken, al zijn ze wel zeer gevaarlijk ziek, in geweten geen patiënten noemen, omdat het hun voor alles aan patiëntie te kort schiet. Anderen zag ik neergeslagen door nijd en jaloezie; van dezen zegt men dat ze hun eigen hert opvreten, omdat ze er steeds zoo bleek en triestig uit zien. Deze ziekte acht ik de allergevaarlijkste, omdat ze heuren oorsprong heeft bij den duivel, al kwam ze dan voort van louter geluk; en wie zoo iemand tot in 't putteken van zijn ziel genezen kan, die kan er zich bijkans op beroemen dat hij een verlorene mensch bekeerde tot het kristendom, want geen kristenmensch kan deze ziekte betrappen, alleen deze die leeft in zondigheid en ondeugd. De speelzucht houd ik ook voor een ziekte, niet alleen omdat de naam het zegt, maar omdat deze die er mee geplaagd zitten er aan vast zitten lijk kalk aan den muur. Deze komt voort

van leeglooperij en niet van gierigheid, zooals er hier en daar wel peinzen en als ge hun wellust en leeglooperij ontneemt, smilt deze ziekte wel van zelvers weg. 'k Ondervond alzoo ook dat vreten en zuipen ook een ziekte is en dat deze voortspruit uit gewoonte en niet uit overvloed. Armoede is een goeie remedie er tegen, al geneest ze deze kwaal niet gansch ; want ik zag verlodderde bedelaars en rijke vrekken honger lijden. Ze brengt heur medicijn op den rug mee, en die wordt genoemd te kort wel niet aan goed, maar aan overige lijfsgezondheid, zoodat deze zieken gewoonlijk van zelf weer gezond worden, als ze namelijk uit oorzake van armoe of van een andere kwaal niet meer smeeren kunnen. Hoofschheid hield ik voor een soort fantasterij, die heuren oorsprong vindt in onwetendheid, want als iemand zijn eigen een beetje kent en weet vanwaar hij komt en waar hij henen moet, dan is het onmogelijk dat hij nog zoo 'nen hoofschen firlafijn wezen kan. 'k En hebbe ook geene medicijn daartegen kunnen vinden, omdat dezen die er mee geplaagd zitten, zonder deemoed even weinig als andere zotten er van te genezen zijn. 'k Vond ook dat lachen een ziekte is. Is Philemon er niet den put van ingegaan en is Democritus er tot zijn laatste ademken niet mee besmet geweest.? Onze vrouwkensmenschen spreken heden ten dage immers ook van dat ze hun eigen dood zouden lachen? 't Wordt gezeid dat dit zijnen oorsprong vindt in den lever, maar ik geloof vast dat het eer voortkomt van een al te zotten kop, vermits veel lachen geen kenmerk is van een verstandigen mensch. 't Is niet noodig en men moet er zijn eigen geen moeite voor geven een medicijn daartegen te zoeken, want 't is niet alleen een plesante ziekte, maar 't gaat bij den patiënt ook over, vroeger dan hij 't zelf wenscht. Niet minder merkte ik dat de nieuwsgierigheid ook een

ziekte is en in 't bizonder eigen aan de dochters van Eva; 't wordt van kleinen tel geacht, maar is in der waarheid zeer gevaarlijk, vermits we thans nog geplaagd zitten met de gevolgen van de curiositeit onzer eerste moeder. Van de rest, als luiheid, wraakzucht, ijverzucht, malcontentement, liefdeloosheid en andere soortgelijke ziekten en ondeugden wil ik dezen keer zwijgen, want 'k had mij niet voorgenomen daarover te schrijven, maar wel over mijnen kostbaas, die mij stof gaf over deze gebreken te filosofeeren, daar hij van gierigheid tot in zijn kortste haarken doortrokken en bezeten was.

VIERDE BOEK

Ja, de gierigheid van dezen kostbaas was de oorzake dat Simplicissimus den man menigen toer speelde om aan wat meer eten te geraken en hij leerde ook aan de andere kostgasten wat ze doen moesten om hun telloor beter gevuld te krijgen. En hij zou dat spelleken nog meer gespeeld hebben als hij niet 't onverwachts op reis ware gegaan en nogal wel naar Parijs.

Dit kwam zoo. Er waren namelijk twee jonge gasten in zijn kosthuis die waren van nobelen bloede. Die kregen zekeren dag bevel van hun ouders naar Parijs te gaan om er zich te bekwamen in 't Fransch. De reis zouden ze ondernemen met huurpaarden van hunnen gierigen kostbaas. Daar dezes Duitsche knecht zoowel als zijn Fransche knecht met reizigers van huis waren, verzocht hij Simplicissimus de twee jonge mannen te vergezellen en na afloop der reis de paarden terug te brengen. Deze nam aan. Doch te Parijs werden de paarden door een zoogezegden schuldeischer van den kostbaas aangeslagen en daar stond hij geplakt.

Niet wetende wat beginnen nam hij den dienst aan bij een doctoor, die een der jonge menschen die ziek gevallen was, verzorgde.

Monseigneur Canard, zoo heette mijnen nieuwen meester, stelde mij voor mij met raad en daad behulpzaam te zijn, opdat ik mijn goed te Keulen maar niet kwijt zou raken ; want hij zag wel dat ik gedrukt ging. 'k Moest hem in 't breed en lang vertellen hoe 't met mij gestaan en gelegen was, ten einde er zijn weg in te vinden en een oplossing te bedenken die mij 't beste helpen zou. 'k Peinsde zoo dat het mij niet veel eer zou bijbrengen hem mijnen waren komaf te veropenbaren en 'k vertelde hem dus dat ik een armen Duitschen edelman was, zonder vader noch moeder, maar die eenige bloedverwanten bezat in een door de Zweden bezette

vesting, wat ik had moeten verduiken voor mijnen kostbaas en de twee jonge nobiljons die keizerlijk waren, opdat ze mijn eigendom niet in beslag namen als afkomstig van den vijand. 'k Was van oordeel te schrijven naar den kommandant dezer vesting bij wien ik een vaantje droeg, en hem niet alleen kond te doen hoe ik hier versukkeld was geraakt, maar hem tevens verzoekend de hand te leggen op alles wat ik achterliet en het aan mijn familie te geven tot ik de occasie kreeg terug het regiment te vervoegen. Canard vond mijn plan uitstekend en beloofde mij mijn brief op de juiste plaats te doen toekomen, al lag deze in Mexiko of China. Daarna schreef ik ook een brief aan mijn liefste, aan mijn schoonvader en aan den oversten ; 'k plakte alles in een omslag en daarmee was het weg. De inhoud luidde dat ik zoo gauw mogelijk terug zou zijn als ik maar de middelen in de hand kreeg om zoo'n lange reis te volbrengen, dat ze moesten zorgen langs militaire wegen mijn goed terug te krijgen eer het gras erover groeide en 'k berichtte temet hoeveel het was aan goud, zilver en juweelen. Zulke brieven schreef ik in 't dobbel ; voor de eenen zorgde Monseigneur Canard, de anderen bestelde ik per post, voor 't geval een der twee verloren sukkelde.

Doordat dit nu bezorgd was, werd mij 't hert een beetje lichter en 'k leerde de twee jongens van mijnen meester liekes zingen, luit-spel en een beetje Duitsch. Deze knapen werden als twee echte prinsen groot gebracht, want Monseigneur Canard was danig rijk en hoofsch van manieren en hij wilde laten zien wat voor ziekte hij had opgedaan van de groote heeren waarmee hij alle dagen omging en die hij na-aapte in alles wat alleen machtige vorsten betaamt. 't Was bij hem als bij een graaf en daar mankeerde niets anders

als dat men hem ook nog met genadigen heer aansprak. Zijn inbeelding was zoo groot, dat hij eenen markies, zooals er dan somwijlen bij hem op bezoek kwamen, behandelde als iemand van zijns gelijken. Hij, die door hem verzorgd wilde worden, moest voorzeker een prins van bloede zijn of anders een geweldig vorst en niet alleen veel te verteren hebben, maar ook van grooten invloed zijn, wilde hij hem aan 't werk krijgen. Hij liet niettemin geringe menschkens ook profiteeren van zijn middelen, maar nam van dezen niet het kleinste geld aan, integendeel hij schonk hun eer nog wat om daardoor een grooten naam te verwerven, zoodat hij niet alleen aan den koning zijn hof en in de stad Parijs hoog geschat werd, maar 't heele koninkrijk door. De andere doctoren pleegden te zeggen dat de patiënten meer geloof in hem hadden als hij maar simplement de verbrande korstjes van hun brood schrapte, als dat zij in hun eigene handen de quintessens van 't leven aanbrachten. Dit gaf hem felle winsten; hij leefde als een rijk man en ik genoot er mee van. Want bij hem regende ten overvloede zoowel geld binnen als alle andere soorten lekkere beetjes en dit uit alle plaatsen van het land, zoodat ik nevens hem met een vetten mond mijn dagen sleet. Daar ik tamelijk nieuwsgierig was van natuur en wist dat hij geerne met mijnen persoon pochte, als ik naast andere bedienden achter hem liep bij 't bezoek van zieken, bracht ik het er toe hem te mogen helpen in zijn laboratorium. Alzoo werd ik tamelijk gemeen met hem, temeer daar hij geerne duitsch sprak. Eens vroeg ik hem waarom hij van zijn adellijk slot, dat hij voor kort gekocht had in de nabijheid van Parijs, voor 20,000 kronen, niet profiteerde, idem, waarom hij ook doctoren van zijn zonen wilde maken en ze streng studeeren deed, of het

niet beter ware, vermits hij toch al van adel was, voor hun ergens een ambt te koopen en ze alzoo in den adellijken stand hun intree te laten doen. „Neen" antwoordde hij, „als ik bij een vorst kom, dan zegt hij: Mijnheer Doktoor wees gezeten; tot een edelman zegt men: sta en waakt!" Ik sprak: „Weet Mijnheer Doktoor dan niet dat een geneesheer drie gezichten heeft: 't eerste dat van een engel, als de zieke hem ziet, dan dat van een God als hij helpt, het derde dat van een duvel als hij weer gezond is en men den doktoor missen kan? Die eer dus duurt niet langer als dat de kwaal in 't lijf van den zieke woelt; als die er echter uit is en 't gerommel ophoudt, dan wordt er een punt achter die eer gezet en dan wordt er gezegd: Mijnheer Doctoor, vóór 't gat van den schrijnwerker is uw plaats! De edelman heeft alzoo nadien meer eer van zijn staan als een doktoor van zijn zitten, want hij heeft bestendig de eer naast den prins te blijven en nooit van zijne zij te wijken. Mijnheer Doktoor heeft laatst iets van een vorst in den mond genomen en hij zal wel iets van den smaak ervan hebben over gehouden; 'k zou liever tien jaar rechtstaan en de wacht houden, eer ik drek van iemand anders proeven zou, al wilden ze mij op rozen laten slapen nadien". Hij antwoordde: „Da' moest ik niet doen, maar 'k dee het uit vrijen wil. Als de vorst zag hoe zuur 't mij smaakte, wilde hij er 't fijne van weten en 't loon klimt dan naar verdienste. Waarom zou 'k de drek niet proeven van hem die mij eenige honderden pistoletten in den zak laat glijen, en ik hem daarvoor niks-niemendal teruggeef, hem integendeel nog wat anders laat binnen-spelen? Gij spreekt over deze dingen echt lijk een duitscher; waart ge van een andere natie, 'k zou zeggen dat ge redeneert lijk een zot!" Met dit besluit nam ik maar vrede,

want ik zag dat hij kwaad ging worden en om hem weer wat goed gezind te maken, verzocht ik hem mij mijn simpelheid te verontschuldigen en begon over iets dat hij aannemen kon.

Daar Monseigneur Canard meer wild weg te smijten had als menigeen te eten die een eigen jacht bezat, en hem van dat goed meer werd gegeven dan hij en zijn volk verteren kon, zoo kwam het dat hij alle dagen danig veel tafelschuimers had en 't zag er bij hem uit alsof daar vrije tafel werd gehouden. Eens op een keer kreeg hij bezoek van den ceremoniemeester van den koning en van andere voorname personnages, die hij koninklijk ontving aan een koninklijk gedekten disch, want hij wist wel wien hij te vriend moest houden, te weten dezen die gestadig bij den koning waren of op een goeden voet met hem stonden. Hij deed alles wat hij kon om het dezen genoegelijk en plezierig te maken en hij begeerde dat ik hem ter eere en tot welgevallen van het gezelschap een Duitsch liedje op de luit zou laten hooren. 'k Voldeed er geerne aan, daar ik goed gemutst was, deed mijn best iets goeds te zingen en 't beviel de aanwezigen zoo goed, dat de ceremoniemeester het spijtig vond dat ik geen fransch en kende, anders zou hij mij bij den koning en de koningin brengen. Mijn meester, bang dat men mij van hem weg diefde, antwoordde dat ik van edeldom was en niet lang in Frankrijk te blijven dacht; 'k zou me dus moeilijk voor een liedjeszanger laten gebruiken. De ceremoniemeester zegde daarop dat hij van zijn levensdagen nog nooit zoo'n zeldzame schoonheid, zoo'n heldere stemme en eenen zoo kunstvollen luitspeler in eenen persoon vereenigd had gevonden. Binnenkort zou er in 't Louvre vóór den koning een komediespel worden opge-

voerd; als hij mij daarvoor gebruiken kon, hoopte hij er zeer veel eer van te halen. Monseigneur Canard vroeg mij of ik het wilde doen. 'k Antwoordde dat men mij zou zeggen wat voor een personnage ik te verbeelden had en welke liekens ik zingen moest, dan kon ik deze laatsten, al waren ze dan in 't fransch, van buiten leeren om ze met mijne luit te zingen; mijn hersenen waren toch zoo goed als deze van een schooljongen die dat ook te doen kreeg. Als de ceremoniemeester mij zoo gewillig zag, moest ik hem beloven 's anderen daags naar het Louvre te komen om te probeeren of ik het zou kunnen. Wat ik dan ook deed op 't afgesproken uur. De vooizekens der liederen die ik moest zingen, sloeg ik van den eersten keer perfect aan uit het notenboek dat vóór mij open lag, waarna ik den franschen tekst van buiten leerde. Dit werd mij natuurlijk vertaald, opdat ik weten zou hoe ik mijn gebaren er naar te richten had. 't Was bijlange niet moeilijk, 'k kende alles veel rapper dan iemand 't had durven peinzen en 'k zong mijn liekens zóó goed dat alleman had gezworen dat ik een geboren fransoos was. En als de komedie voor den eersten keer werd gespeeld, wist ik mijn eigen zoo klagelijk aan te stellen met mijn zang en mijn gebaren, dat iedereen geloofde dat ik den persoon van Orpheus al meer had voorgesteld en in werkelijkheid mijne Euridice bezeten had. 'k Heb in mijn leven nooit zoo'nen aangenamen dag gekend als dezen waarop het stuk werd opgevoerd. Monseigneur Canard gaf mij iets in om mijn stem helderder te maken en toen hij mijne schoonheid verhoogen wilde met talksteenolie en mijn krolhaar, dat van zwartheid blonk, bepoederen, vond hij dat hij er mij schâ mee toebracht. 'k Werd met een lauwerierkrans bekroond en 'k kreeg een antiek zeegroen kleed aan dat

mijnen heelen hals naakt liet en ook het bovenste deel van mijn borst, mijn armen en mijn beenen tot ver boven de knieën. Daarover sloeg ik een vleeschkleurigen fluweelen mantel, die los aan een schouder hing. In zoo'n gewaad draaide ik rond mijne Euridice, riep met schoone liekens Venus aan om bijstand en voerde mijn lieveken eindelijk weg, waarbij ik treffelijk speelde en heur met zuchten en blinkende oogen aankeek. Nadat ik echter mijne Euridice verloren had, trok ik een nachtzwart kleed aan, insgelijks gemaakt volgens antieke mode, waaruit mijn wit vel opsprong witter als sneeuw. In zulk kostuum zong ik mijn weeklacht om mijn verlorene gemalin en 'k leefde er zoo in op, dat midden in mijn treurgezang, mijn tranen lossprongen en snikken mijn zingen dempen kwamen. 'k Slaagde erin mij op een schoone manier uit dit geween te redden en 'k geraakte alzoo vóór Pluto en Proserpina in de hel. 'k Bezong in een zeer ontroerend lied de liefde die ze malkander toedroegen, 'k smeekte hun te begrijpen wat groot verdriet ik en Euridice te lijden hadden vaneen gescheiden, en 'k bad hun, met oogen vol van treurnis en schoone gebaren, binst ik de harpe roerde, dat zij heur terug lieten keeren bij mij. Nadat ze 't jawoord hadden uitgesproken, bedankte ik hun met een vroolijk lied en wist zoo plots gezicht, stem en houding om te zetten in iets vroolijks, dat alle aanwezige toehoorders er verpaft van stonden. Doch toen ik mijne Euridice dan weer onverziens verloor, sloeg alles aan mij weer om en werd ik zoo bleek, dat het leek of ik bewusteloos ging vallen. 'k Was bij dit spel alleen op het tooneel, aller oogen stonden op mij en daarom spande ik mij dubbel in om de eer het beste gespeeld te hebben. Dan zette ik mij op een rotsblok te weeklagen, 'k smeekte alle schepselen om een beetje medelijden in 't

verlies van mijn allerliefste, waarop allerhande wilde dieren, boomen en struiken rond mij kwamen te staan, wat op tooverij geleek. Nadat ik alle vrouwen had afgezworen werd ik door Bacchis geworgd en in 't water gesmeten, waarna er een draak kwam die mij opvreten moest.

Voor dit spel kreeg ik niet alleen veel lof en zwaar geld, maar ook een anderen naam; de franschen noemden mij van toen af aan niet anders meer dan „Beau Alman." Nog andere spelen en balletten werden er gegeven, want wij waren in den vastenavondtijd, en 'k liet er mij ook voor gebruiken. Dit bezorgde mij ten leste veel nijd — want meer dan de andere spelers trok ik de oogen der toeschouwers in 't bijzonder die der vrouwen, — zoodat ik er maar mee uitscheidde, temeer daar ik in een spel, waarin ik als Hercules met Acheleus om Dejanira vechten moest, nogal tamelijk stompen ontving, veel meer dan 't in een spel 't gebruik is.

Door mijn optreden werd ik bij hooge personen bekend en 't leek wel of 't geluk voor mij opnieuw te schijnen begon. Men vroeg mij zelf om in den dienst van den koning te treden, iets wat met menigen grooten Piet nooit overkomt. Eens op een keer kwam er een lakei die Monseigneur Canard aansprak en hem een briefje gaf juist als ik met hem in zijn laboratorium aan 't werk was en reverbereerde; want uit lust voor 't vak had ik bij mijnen doktoor reeds leeren perluteeren, resolveeren, sublimeeren, coaguleeren, digereeren, calcineeren, filtreeren en niet te tellen andere alchimistische dingen op -eeren, waardoor hij zijn medicamenten gereed maakte.

„Monsieur Beau Alman" sprak hij tot mij „dit schrijven betreft u. Een zeer voorname heer laat u vragen om sito bij hem te komen. Hij verlangt

u te spreken en te vragen of het u believen zou zijn twee zoons op de luit te leeren slaan. Hij verzoekt mij u te bidden dit voorstel niet af te slaan en hij belooft u hoofsch uwe moeite met vriendelijke dankbaarheid te beloonen."

'k Antwoordde daarop dat ik om hem-zelf ter wille te zijn, geene moeite sparen zou. Hij zei mij daarop een goed kostuum aan te trekken en dezen lakei te volgen. Intusschen zou hij een beetje eten laten gereed maken, want de weg was lang en eerst tegen den avond zouden wij er zijn. 'k Zette mijn eigen in fachet, slikte met de rapte een beet binnen van wat gereed stond, dat waren een paar kleine worstjes die, mij docht, tamelijk sterk naar apothekerijen smaakten, ging daarop met den lakei mee, die mij door allerlei vreemde omwegen leidde, wel een uur lang, tot wij tegen den avond vóór een tuindeurke kwamen, dat met een spleet open stond. De lakei duwde ze open en als ik achter hem binnen was getreden, sloeg hij ze toe en grendelde ze vast en bracht mij in een paviljoentje dat in een hoek van den grooten tuin stond. We liepen een lange gang door, klopten op een deurken en een oude adellijke dame deed open. Deze heette mij in 't duitsch vriendelijk wellekom en verzocht mij binnen te komen. De lakei bleef echter staan en nadat ik hem met een knik van mijn hoofd had bedankt, nam hij met een diepe buiging afscheid. De oude nam mij bij de hand en leidde mij de kamer binnen die omendom met kostbare tapijten was behangen en ook zeer schoon versierd was. Ze verzocht mij neer te zitten om even op dreef te komen en tegelijk te vernemen waarom ze mij hadden laten halen. 'k Zette mij neer in een zetel bij den haard die in deze zaal brandde. Ze kwam nevens mij zitten in een anderen zetel en sprak: „Monsieur, als gij iets weet van de liefde die

namentlijk de allerdapperste, sterkste en flinkste mannen overweldigen kan en beheerschen, dan zal 't u niet ten minste verwonderen dat dezelfde ook een zwak vrouwmensch aangrijpen en bemeesteren kan. 't Is niet omwille van uw luitspel en niet door een heer dat ge geroepen zijt, maar om uw alles overtreffende schoonheid en dat door een allertreffelijkste dame uit Parijs, die vergaat van verlangen als ze niet gauw uwe bovenaardsche gestalte bewonderen mag en zich laven er aan. Daarom heeft ze mij bevel gegeven, als landgenoote van u, u te smeeken, precies lijk Venus deed bij Adonis, dezen avond bij haar te komen en zich te laten zien, wat hij, ik hoop het vast, niet zal weigeren te doen." Ik antwoordde: „Madame, ik weet niet wat te peinzen, veel minder nog wat te zeggen. 'k Geloof niet van die stoffe te zijn dat, een dame van zoo hoogen rang naar mijne geringheid verlangen kan. Daarbij, als de dame waarover gij het hebt zoo voortreffelijk en voornaam is als gij het zegt, waarom zond ze dan niet vroeger naar mij, waarom nu eerst in den laten avond en hier in deze eenzame plaats? Waarom gaf ze niet het bevel rechtstreeks naar haar te komen. Wat heb ik in dezen tuin verloren? Mijn vereerde landgenoote vergeve het mij, dat de vrees mij bevangt of ze me niet in een val willen lokken, temeer daar ze mij komen zeggen dat ik bij een heer moet komen en nu dit te hooren krijg. Moest ik echter ondervinden dat men mij met looze streken te lijf wil, geloof me, 'k zou vóór mijnen dood nog wel mijnen degen weten te gebruiken!" „Zachtjes, zachtjes, mijn beste heer!" antwoordde ze mij. „Laat die nuttelooze bedenkingen uit uw hoofd. Vrouwen gaan voorzichtig te werk, zoodat men zich in 't begin soms niet licht schikken kan naar wat ze willen. Als deze, die u boven alles bemint, had gewenscht dat ge kennis van haren persoon

hadt, dan had ze u zekerlijk niet eerst naar hier, maar recht naar heur doen komen. Daar ligt een kap (en ze wees naar de tafel) en die moet ge over 't hoofd trekken als ge van hier wordt weggeleid; want zij wil ook niet dat ge weet waar ge komt, laat staan dan met wie ge te doen krijgt. En 'k geve u den dringenden raad, u tegenover haar te gedragen zooals ze 't waard is omwille van heuren hoogen rang, zoowel als om heure onuitsprekelijke liefde, wil hij niet ondervinden dat ze machtig genoeg is om zijnen hoogmoed en zijn onwil op dezen zelfden moment te straffen. Zijt ge echter van goeden wil, 'k verzeker het u, het minste gebaarken zal niet zonder belooning blijven."

't Was zoo langzamerhand donker geworden en allerlei zorgen en vreeselijke gedachten plaagden mij, zoodat ik daar zat als een beeld. 'k Zag ook in, dat ik van deze plaats niet gemakkelijk weg zou geraken en 'k besloot dan maar te doen wat van mij vereischt werd.

„Wel dan, mijn vereerde landgenoote, als het zoo is lijk gij mij voorhoudt, dan vertrouw ik op uw duitsche redelijkheid en 'k hoop dat ge niet zult toelaten en nog minder bemiddelaarster zijn, dat een onschuldige duitscher hier in zijn ongeluk valt. Doe dus wat u hier om mijnentwege bevolen is. De dame van wie ge spreekt zal toch geen basiliskenoogen hebben, die mij den dood zullen geven?"

„God beware!" sprak ze. „'t Ware zonde dat een zoo schoon gevormd lichaam, waarop onze heele natie fier zou moeten zijn, nu reeds sterven zou. Hij zal hier meer wellust vinden dan hij van zijn heele leven heeft kunnen droomen."

Daarop riep ze: „Jean! Pierre! en van achter een voorhang traden, blank geharnast en van top tot teen gewapend, met een hellebaard en een pis-

tool in de hand, twee venten te voorschijn. Ze deden mij zoo schrikken, dat ik er van verbleekte. De oude zag dat en sprak lachend : „Ge moet zoo niet verschieten als men naar een vrouwken gaat !" Ze gaf de twee venten bevel hun harnas af te leggen, den lantaarn te nemen en alleen hunne pistolen bij zich te houden. Daarna trok ze mij den kap, die van zwart fluweel was, over den kop, droeg mijnen hoed onder den arm en leidde mij langs vreemde paden aan heure hand. Ik bespeurde wel dat we door vele deuren gingen en ook over een geplaveiden weg liepen. Na een half-kwartierken of zooiets klommen we een klein steenen wegsken op, daarna eenige trappen af, en zes stappen verder ging er eene deur open. Als we er door waren, trok de oude mij de kap van den kop en ik bevond mij in een zaal die fraai versierd was. Aan de muren hingen schoone schilderijen, de kast stak vol zilverwerk en het bed dat er stond was met goudbestikte gordijnen omhangen. De tafel in 't midden der kamer was prachtig gedekt en bij den brandenden haard bevond zich een badkuip, die wel schoon was, maar naar mijn meening het geheel danig schond. De oude sprak : „Wellekom, mijn beste landgenoot ! Durft hij nog zeggen dat er verraad in 't spel is ? Laat nu alle droefenis terzij en vertoon u nu zooals laatst in het theater, toen hij zijne Euridice terug vond. 'k Verzeker u, hij zal er hier een veel schoonere vinden als die hij daar verloor."

'k Hoorde aan deze woorden dat ik mij in deze kamer niet alleen zou moeten laten bekijken, maar ook wat anders zou moeten doen en dus zei ik, dat een dorstige er weinig mee geholpen is als hij aan een verboden bronneken zat. Zij zei echter dat men hier in Frankrijk zoo misgunstig niet was iemand het water te verbieden, te meer als dit er in overvloed

aanwezig is. „Ja," sprak ik „men zou daarover kunnen spreken als ik reeds niet getrouwd en was." „Dat zijn kluchten!" antwoordde het goddelooze wijf. „Men zal u dezen nacht niet gelooven, want getrouwde cavaliers trekken zelden Frankrijk in. En al was het nu zoo, 'k geloof toch niet dat ge zoo zot zoudt zijn van dorst te willen sterven eer ge aan vreemde bron zoudt drinken, bezonders als deze wellicht vroolijker is en beter waterken heeft dan zijn eigene." Zoo spraken wij en binstdien trok een adellijk jofferke, die het vuur was komen verzorgen, mijn schoenen en kousen uit, die ik in den donkere zeer bevuild had, want Parijs is een modderige stad. Kort hierop kwam 't bevel dat men mij nog baden moest eer men aan tafel zou gaan. 't Jofferke kwam en ging en bracht het noodige, wat alles naar bisem en welriekende zeep rook. 't Linnen was van 't fijnste kamerijksch lijnwaad en met duren Hollandschen kant afgezet. 'k Stribbelde beschaamd tegen, mij voor de oude nakend te vertoonen; maar 't hielp niets, 'k moest gehoorzamen, mij uitkleeden en mij laten wasschen. 't Jofferke moest binstdien even de kamer uit. Na 't bad kreeg ik een zacht hemd aan, en een kostbaar nachtkleed van vioolblauwe zijde en een paar zijden kousen van dezelfde kleur. Mijn slaapmuts en mijn pantoffelen waren met goud en perels bestikt, zoodat ik na mijn bad daar te pronken zat als herte-koning. Terwijl de oude mijn haar droogde en kamde als bij een vorst of een klein kind, droeg het jofferke het eten aan. Als de disch nu vol stond, kwamen er drie pronte, jonge dames de zaal in, die hun albastwitte borsten ver gedecolleteerd droegen, maar wier gezichten verborgen waren achter een masker. 't Docht mij dat ze alle drie buitenmate schoon waren, doch eene ervan was veel schooner dan de anderen. Zwijgzaam boog ik zeer diep ten

groet en zij bedankten mij met dezelfde ceremonie, wat den schijn wekte dat hier eenige stomdooven bij elkaar waren. Ze zetten zich alle drie tegelijkertijd neer, zoodat ik niet merken kon wie de voornaamste was en nog minder wie ik zou te dienen hebben. 't Eerste wat gevraagd werd was of ik geen fransch kende. Mijn landgenoote zei neen. Dan zegde er een aan heur dat ik mij maar moest neerzetten en een andere dat mijn tolk het ook maar moest doen. Ik zat naast mijn oudje, vlak tegenover deze drie damen, en 'k geloof dat mijn schoonheid naast zoo'n oud geraamte wel ten volle tot zijn recht kwam. Ze keken mij alle drie zeer vriendelijk en liefdevol aan en ze lieten elk wel honderd zuchtjes los. 't Fonkelen van hun oogen kon ik niet zien, door 't maskerken dat ze vóór hadden. Mijn oudje vroeg mij wie van de drie ik het schoonste vond ! 'k Zei dat ik het warelijk niet wist. Ze moest erom lachen, zoodat men alle de vier tanden zien kon die ze nog in heuren mond had en vroeg waarom. Omdat ik ze niet goed zien en kon, sprak ik, doch wat ik er dan van zag, was er toch geen een van de drie leelijk. De dames wilden sito weten wat ik zei, wat mijn oudje vertolkte en daarbij loog ze nog dat ik gezegd had dat elk mondeken waard was honderdduizend keeren gekust te worden, want die kon ik onder de maskers wel zien en bezonders het mondeken van deze die vlak tegenover mij zat. Daardoor verklapte de oude wie de voornaamste der drie was en 'k bekeek deze dan ook nauwkeuriger. Dat was alles wat we zegden en 'k hield me verders alsof ik geen woord fransch verstond. Omdat alles dan zoo stil bleef en een stomme tafel niet plezierig zijn kan, scheiden we met 't maal maar algauw uit. De drie dames wenschten mij daarop goeden nacht en gingen weg ; 'k vergezelde ze tot bij de deur, die de oude dadelijk achter hun toe-

grendelde. Toen ik dat zag vroeg ik waar ik slapen moest. Ze zei dat dit bed voor mij was. 't Bed was goed genoeg zei ik, als ik er maar eentje der drie bij kreeg. „Dat zult ge moeten missen!" sprak het oudje. „Vandaag moet ge u maar contenteeren met mij."

Binst we daar zoo te praten stonden, trok een schoone dame, die in 't bed lag, 't goudbestikte gordijn een beetje open en beval het oudje uit te scheiden met heur gebabbel en 't licht uit te blazen. 'k Nam den kandelaar en wou zien wie er in 't bed lag. Maar de oude blies fluks de kaarsen uit en sprak: „Heer, als ge uw kop bewaren wilt, doet dat nu niet! Geloof me als ge deze dame tegen heuren wil zoudt zien, kwaamt ge hier niet levendig uit!" Daarop ging ze weg en sleutelde de deur toe. Het jofferke bluschte het vuur en verdween achter een voorhang door een geheime deur. De dame, die in 't bed lag, sprak „Allez, monsieur, Beau Alman, kom slaap mijn hert, kom bij mij!" zooveel duitsch had het oudje heur geleerd en 'k voldeed dan ook fluks aan heur verzoek.

Alzoo deed onze Simplicissimus zijn intree in den Venusberg. Hij bleef er volle acht dagen en evenveel nachten en kreeg er dezelfde fel-gekruide worstjes te eten als bij Monseigneur Canard. Nadat hij deze vier damen tot jolijt had gediend, werd hij even geheimzinnig weggevoerd als hij gekomen was, kreeg tweehonderd pistoletten, en nog vele andere soortgelijke klanten ontboden hem bij zich. Tot dat spelleke hem al te grof werd, de worstjes niet meer werkten en hij in 't geniept met eenige officieren van het Weimarsch leger Parijs verliet. Maar o wee, onderweg kreeg hij de pokken, bleef in een herberg ijlend van de koorts tusschen leven en dood hangen en als hij weer bij kwam, was zijn geldeken gaan vliegen en was hij geschonden al even erg als iemand die met zijn gezicht in een bakske met spijkers was gevallen. Een apotheker, bij wien hij om een zalfken tegen zijn pokdaligheid gaat aankloppen, wekt in hem 't idee met apothekeren en kwakzalverij aan zijn brood te geraken. Hij maakt een zoogezegd

oogwater, trekt van dorp tot dorp verder Duitschland in wordt door een troep keizerlijke soldaten gevangen genomen, meegevoerd naar Philipsburg en tegen zijnen zin musketier gemaakt.

't Was daar mageren tijd. Er moest hard gewerkt worden, naar inslag moesten de soldaten zelf scharrelen en om aan mondkost te geraken vond hij niets beter dan wildstrooper te spelen en hazen te strikken.

Eens op een keer was Simplicissimus met een troepken de baan op om een zwaar- en rijkbeladen Bazelsch schip, dat den Rhijn afvoer, tegen te houden en leeg te plunderen. Ze moesten, om gemakkelijk hunnen slag te slaan, overgezet worden. Doch 't bootje klonk om en de stroopers lagen in den stroom te spertelen. Simplicissimus greep een drijvenden boomstam beet, werd uren ver meegesleurd en 't waren ten slotte nog menschen van het Bazelsch schip die hem oppikten en redden.

Te Straasburg bij den tol steeg hij met de reizigers aan land en daar was het dat hij zijn Hertebroeder ontmoette. Hij vertelde hem zijn avonturen en vernam op zijne beurt dat Hertebroeder met een geheime opdracht van de legerleiding der Hessen naar Hertog Bernard, Vorst van Weimar, was geweest en thans op terugreis naar zijn regiment. Deze nam hem mee, doch 't ongeluk wilde dat het schip door de soldaten uit Philipsburg toch aangehouden werd. Simplicissimus werd herkend en gedwongen mee te keeren naar het verlaten hongerlijdersnest en opnieuw musketier te worden.

Doch zie, lang bleef hij er niet. Hertebroeder kwam een beetje daarna ook dáár met een opdracht. Simplicissimus maakte zich hem bekend en andermaal mocht hij mee om ievers anders een beter geluk te probeeren.

Onderweegs sprak Hertebroeder met mij af dat ik me zou doen doorgaan voor een kozijn van hem ; 't zou mij meer eer bijbrengen. Ook zou hij mij nog een peerd en een knecht geven, zoodat ik bij het Neunecksche Regiment als vrijwilliger in dienst kon gaan, tot er in 't leger een plaats van officier open kwam, die hij mij bezorgen zou.

Alzoo tegen alle verwachtingen in, was ik rap weer een heelen kerel. 'k Voerde dien zomer echter luttel dingen uit, niets anders als dat ik af en toe in

't Zwarte Woud eenige koeien stal en Brisgau en den Elzas goed leerde kennen. Voor de rest was 't geluk weinig met mij. Want nadat de Weimarsche soldaten mijn knecht met zijn peerd bij Kenzingen gevangen hadden genomen, had ik het zelf danig hard, dat mij ten leste niets overbleef dan mij lid te maken der orde der Merodebroeders.

Mijn Hertebroeder had mij wel geerne geholpen. Doch hij zag hoe vlug ik alles was kwijt geraakt, peerden en knecht en hij vond het misschien beter mij te laten spertelen tot ik een beetje beter voor mezelf zorgen kon. Daarbij 'k begeerde het nu ook niet meer, want 'k vond bij mijn nieuwe broeders zooveel gezelligheid en tijdverdrijf, dat ik vóór den winter niets anders verlangde. 'k Wil nu een beetje vertellen wat voor een raske die Merodebroeders zijn, want er zullen er meer dan eenen zijn die daarvan niets weten. 'k Heb tot nu toe geenen eenen scribent gevonden die iets van hun gebruiken, gewoonten, rechten en privilegiën een plaatske gunde in zijne schrifturen, om niet te spreken van het feit dat niet alleen de legervoerders, maar ook de boeren weten wat voor een ras dat is.

In de eerste plaats dus, wat hunnen naam betreft, wil ik niet hopen, dat het schimp weze voor den dapperen ruitersman van wie ze hunnen naam kregen; anders zou 'k het hier niet voor jan en alleman bloot leggen.

Als deze cavalier eens met een versch aangeworven regiment 't leger vervoegde, waren de kerels van zoo'n zwakke, puinachtige natuur lijk de fransche Bretoenen zijn ongeveer, dat ze 't marscheeren of de andere tribulatiën die een soldaat in 't veld moet verduren, niet dragen konden. Hun brigade werd weldra zoo klein, dat er niet eens genoeg waren voor een vendel, en als men zieke of lamme lijnwaad wevers op de markt, in de huizen of achter de

hagen vond en men vroeg hun: „Van welk regiment?" dan antwoordden ze meestal: „Van Merode." Dat was de oorsprong dat men ten leste al dezen ziek of niet-ziek, gekwetst of niet-gekwetst, die buiten de regelmatige troepen meesukkelden of hun kwartier niet hadden bij hun regiment, en die men vroeger broekslijters of zonnekloppers had geheeten, thans Merodebroeders noemde. Ze zijn lijk de darren in de biekorven die, nadat ze hunnen angel verloren hebben, niet meer werken kunnen noch honing maken, alleen maar vreten. Als een ruiter zijn peerd kwijt geraakt, een musketier zijne gezondheid of dat hun wijf of kind ziek valt en zij willen achterblijven, dan zijn 't reeds anderhalf paar Merodebroeders, een volkske, dat met niets beters vergeleken kan worden dan met zigeuners; 't dwerrelt los naar eigen goesting vóór of achter 't leger mee, doch houdt er de zeden en de gewoonte van. Men ziet ze in een hoopke bijeen als de patrijzen in den winter achter de hagen, ze liggen in de zon ofwel rond een warm vuurken tabak te rooken of te luiriken, alsdan dat een rechtschapen soldaat in zijn vendel hitte, dorst, honger, vorst en allerlei ellende doorstaat. Ginder trekt er dan weer een troepken op foeriertocht uit, binst menig arme soldaat van moeheid onder zijn wapens dreigt te breken. Ze stelen voor, nevens en achter het leger alles wat ze maar vinden kunnen en wat hun van geenen baat en is, dat vernietigen zij, zoodat als de regimenten in hun kwartier komen, zij er menigmaal niet eens een goeden slok water vinden. Worden ze gedwongen bij de bagage te blijven, dan zijn ze dikwijls veel talrijker als het leger zelf. Trekken ze er onder hun op uit, kampeeren ze en moeten ze voor zich zelf zorgen, dan hebben ze geenen wachtmeester die de commande voert, geenen feldwebel of sergeant die hun bij gelegen-

heid van den stok geeft, geenen korporaal die ze op schildwacht stelt, geenen tamboer om den taptoe te trommelen, niemand die hun in plaats van den adjudant in slagorde stelt of hun in plaats van den foerier logies bezorgt. Ze leven zij echt lijk vrijheeren. Maar als er iets aan de soldaten wordt uitgedeeld, dan zijn zij de eersten die hun part halen, al hebben ze er geen zierke van verdiend. De beulen en de stokslagers daarentegen zijn hun grootste pest; die leggen hun, zoo af en toe als zij het te bont maken, ijzeren sieraden aan handen en voeten of sieren hun met een hennepen kraag en hangen ze aan hun kostbare halzen op.

Ze staan nooit op wacht, verschansen zich niet, bestormen niet en geraken nooit in slagorde en toch hebben ze altijd inslag genoeg! Wat schâ ze echter doen aan de veldheeren, de boeren en het leger, waarbij ze zich bevinden, dat is met geen pen te beschrijven. De slechtste ruiterknaap, die niets doet als foerageeren, is meer weerd dan duizend Merodebroeders, die van niets-doen hunnen stiel hebben gemaakt en zonder zorgen slapen en luiriken. Ze worden gemakkelijk door den vijand gevangen genomen en verzwakken alzoo het eigene leger. En zeilt nu zoo 'nen kluppel — 'k bedoel de arme zieken niet, maar de peerdelooze ruiters die hun dier door onachtzaamheid kwijt spelen en zich bij de Merodes begeven om hun vel te sparen en de zon te kloppen — den zomer door, dan heeft men niets geen baat van hem en mag hem tegen den winter met groote kosten opnieuw monteeren, opdat hij tegen den volgenden veldtocht weer wat te verliezen hebbe. Men zou ze man aan man moeten vastleggen, lijk men doet met de hazewinden, en hun in de garnizoenen drillen of op de galeien in de kettingen klinken, als ze hunnen dienst niet fatsoenlijk te voet wilden doen, in afwachting dat ze

peerden kregen. 'k Zeg hier dan nog niets van de dorpen die ze zonder nut of noodzakelijkheid in asch hebben gelegd, noch van 't feit dat ze menigen kerel uit het eigen leger afzetten, plunderen, bestelen en zelfs vermoorden, noch hoe er menig spion onder dezen schuil gaat, die 't al verklikt. Ja, zoo'nen broeder was ik in die dagen nu ook geworden en 'k bleef het tot daags vóór den slacht van Wittenweirer, toen het hoofdkwartier in Schuttern lag. In dien tijd, toen ik met eenige kameraden er op uit was om koeien en ossen te stelen, zooals het onze gewoonte was, gebeurde het dat ik door een bende van het Weimarsche leger werd gevangen genomen, en dezen ontvingen en trakteerden ons danig goed. Want ze laadden musketten op onze schouders en verspreidden ons in hun regimenten. Ik kwam in dat van Hattstein terecht.

Toen begreep ik eerst goed dat ik voor 't ongeluk was geboren; want ongeveer vier weken vóór den slag, hoorde ik eenige officieren diskuteeren over den oorlog. Een ervan sprak: „Zonder vechten loopt dezen zomer niet af! Verslagen wij den vijand, dan moeten wij in den winter Freiburg en de Woudsteden innemen; krijgen wij echter klop, dan krijgen wij ook een winterkwartier." Deze profeteering deed mij napeinzen en 'k kwam gauw tot een besluit: „Zij blij, Simplicissimus," sprak ik tot mij zelf, „ge zult te naaste lente goeden Neckarwijn drinken, wat 't volk van Weimar wel verdient."

Doch 'k sloeg er vreeselijk nevens. Want nu ik bij dezen thuis hoorde, was ik ook voorbestemd om Breisach te helpen belegeren. En pas was de slag van Wittenweirer achter den rug, of de belegering begon. Met andere musketiers had ik dag en nacht niets te doen dan op schildwacht te staan of de schansen te bezetten en al wat ik leerde was niets

anders dan loopgraven maken, een ding waarop ik weinig acht geslagen had te Maagdenburg. Voor de rest was 't er meer dan luizig gesteld met mij, want ze zaten er met twee of drie op malkaar, de beurs was leeg, wijn, bier en vleesch was een zeldzaamheid, appels en beschimmeld brood was ons wildbraad.

Dat was hard om te slikken, bezonders als ik terug peinsde aan de egyptische vleeschpotten, t. t. z. aan de westfaalsche hespen en worsten. 'k Was nog nooit zoo in gedachten bij mijne vrouw geweest als toen ik van koude verstijfd in mijne tent lag. Daar sprak ik menigen keer tegen mijn eigen: „Ja, Simplicissimus, peinst nu maar dat ge weer goed maakt wat ge te Parijs hebt uitgestoken!" En met zulke gedachten kwelde ik mezelf, temeer daar ik van mijn vrouwken niets anders peinzen kon dan deugd- en eerbaarheid. 't Maakte mij ten leste zoo ongeduldig, dat ik aan mijn kapitein beleed hoe 't met mij gestaan en gelegen was, 'k schreef naar mijnen oversten en naar mijnen schoonvader een langen brief, en zij bewerkten bij den Vorst van Weimar dat men mij met een pas moest los laten.

Omtrent een week of vier vóór Kerstmis marscheerde ik alzoo met een goed roer op den schouder weg uit het kamp naar Straasburg toe, waar ik twintig daalders, door mijn schoonvader overgezonden, in ontvangst hoopte te nemen en dan verder met kooplieden den Rhijn af te varen, want er lagen daar vele keizerlijke garnizoenen. Toen ik nu echter even achter Endingen voorbij een eenzaam huis passeerde, ging er schot af, een kogel vloog door mijn hoedje en seffens daarop sprong er een sterke wildeman van een kerel uit het huis naar mij toe, roepend dat ik mijn geweer moest laten vallen. 'k Riep terug: „Bij God! dat doe ik

niet, gij rakker !" en trok den haan open. Hij kwam echter nader, zwaaiend met een ding dat meer op een beulszweerd dan op een degen leek. 'k Zag dat het ernstig was, haalde den haan over en raakte hem zoo vlak op zijn voorhoofd dat hij begon te draaien als een top en ten slotte neerstuikte. 'k Profiteerde ervan om rap het zweerd uit zijn pooten te trekken en wou het door zijn corpus steken. 't Ding wilde er echter niet in, hij sprong onvoorziens weer te poot, greep mij in 't haar en ik hem ook. Daarop begonnen wij te vechten lijk razenden, doch geen een vond zijn meester. Nu eens lag ik boven, dan weer hij, en op een sibot waren we echter weer op de been, wat niet lang duurde, want we zochten malkanders dood al te fel. 't Bloed dat mij uit den mond en den neus liep, speekte ik hem in zijn gezicht, daar hij het toch zoo vierig begeerde. Dat kwam mij goed te pas, want het belette hem goed te zien. We sleurden malkanderen door slijk en sneeuw en 't zag eruit dat de onmacht van den eenen den anderen zijn moeheid met de vuisten alleen niet overwinnen kon, noch dat de eene den anderen uit eigen kracht en zonder wapenen had kunnen vermoorden.

De kunst van 't worstelen, die ik geleerd had, kwam mij goed te pas. Anders had ik er zekers en vast aangestoken, want mijn vijand was veel sterker en lijk van ijzer. Als we nu pompaf waren en ik den kerel bijkans niet meer gevloerd kon houden, sprak hij eindelijk; „Bruur, schei uit, 'k geef mij over." 'k Zei: „Ge hadt mij moeten laten passeeren." „Wat hebt ge ervan als ik sterf?" „En wat zoudt gij ervan gehad hebben als ge mij hadt neergeschoten vermits ik geen rooien duit op zak had?" Hij smeekte daarop om vergiffenis, 'k liet mij verteederen en liet hem opstaan, nadat hij eerst beloofd had en gezworen, dat hij mij niet alleen gerust zou laten,

maar ook mijn vriend en trouwen dienaar zijn zou. Had ik echter zijn lichtzinnig leven en gruwelijke daden alstoen gekend, 'k hadde hem bijlange niet geloofd, laat staan betrouwd.

Toen we recht stonden gaven, wij malkander een hand. Alles wat gebeurd was moest vergeven en vergeten worden, en we spraken er allebei onze verwondering over uit dat we onzen meester gevonden hadden ; want hij meende en beelde zich niets anders in alsdat ik zoo 'nen aartsdeugniet en schurk was als hij zelf. 'k Liet hem maar in dat gedacht ten einde te voorkomen, dat hij eens zijn wapen in de hand, mij weer te lijf zou gaan. Mijn schot had hem een leelijken bult op zijn voorhoofd geslagen en ik had danig veel bloed verloren. Doch 't pijnlijkst van al was den hals geraakt en geeneen die den kop recht kon houden, zoo leelijk hadden we malkaar in de haren gezeten.

Daar het naar den avond ging en mijn spitsboef vertelde dat ik uren ver kat noch hond zou aantreffen en nog veel minder dus een mensch, dat hij daarentegen niet ver van hier in een eenzaam gelegen huizeken een goed stuk vleesch en een fermen slok ten beste had, zoo liet ik mij overhalen en ging met hem mee ; onderweg betuigde hij nog al zuchtend menigen keer hoe zeer 't hem speet dat hij mij leed had aangedaan.

Een vastberaden soldaat die 't voor een gewoon alledaagsch ding aanziet zijn leven te riskeeren en van geringen tel te achten, is wel een dom stuk vee, dat zich zoo maar zonder meer als een schaap naar de slachtbank laat brengen : 'k geloof dat ge duizend kerels van dat soort zoudt vinden, doch daaronder toch geeneenen die den moed had, dezen te gast te zijn die hem eerst had willen vermoorden en dat nog wel ievers in een afgelegen onbekend

huis. 'kVroeg hem onderweg bij wat volk hij hoorde. Hij antwoordde dezen keer geenen meester te hebben, maar voor zijn eigen oorlog te voeren, en dan vroeg hij mij van wat volk ik was. 'k Zegde bij die van Weimar geweest te zijn, doch mijn afscheid van dezen had genomen en nu op weg te zijn naar huis. Hij vroeg daarop hoe ik heette en toen ik antwoordde: „Simplicius" keerde hij zich om — want ik liet hem vooraf gaan, omdat ik hem niet betrouwde — en keek mij staal in 't gezicht. Nadat hij mij een poosje bekeken had, vroeg hij „Heet gij ook niet Simplicissimus?" „Ja!" sprak ik, „alleen een schurk verloochent zijnen naam. En hoe heet gij?" „Ach, broer," antwoordde hij, „ik ben Olivier, dien ge vóór Maagdenburg nog wel gekend hebt!" Hij wierp zijn roer weg, viel voor mij op de knieën om mij vergiffenis te vragen, zei dat hij het zoo erg niet bedoeld en had, dat hij geenen beteren vriend in den heelen wereld vinden kon en hij herinnerde aan de profetie van den ouden Hertebroeder. Ik stond paf van verbazing over deze zeldzame ontmoeting. Hij zei echter: „Dat is niets nieuws. Bergen en dalen ontmoeten malkanderen niet. Wat mij 't meest bevreemdt is 't feit dat we allebei zoo veranderd zijn; ik die een secretaris was en nadien een braven officier, werd een struikroover, gij echter zijt van zot een dapperen soldaat geworden! Ge kunt mij gelooven, broeder, als we met tienduizend van ons kaliber waren, ontzetten we morgen Breisach en maken ons tot meesters van de heele wereld."

Zoo sprekend overentweer geraakten we bij een klein afgelegen kortwonershuizeken. En al beviel zijn gepoch mij niet, toch moest ik hem gelijk geven, voornamelijk daar zijn schurkachtig valsch gemoed mij bekend was: 'k moest hem in goed humeur houden totdat ik hier weg was en geen ontrouw

te ondervinden kreeg. 'k Ging dan maar met hem het huizeken binnen. Een boer maakte er den haard aan. Hij sprak tot dezen : „Hebt ge iets gereed gemaakt?" „Neen," zei de boer, „'k heb immers nog den gebraden kalfsbout dien ik dezen morgen meebracht!" „Vooruit dan," antwoordde Olivier, „haal wat ge hebt en breng het ons, en daarbij het vaatje wijn."

Als de boer weg was, sprak ik tot Olivier : „Broeder ('k noemde hem maar zoo om des te zekerder van hem te zijn, alhoewel ik hem liever omwille van wat hij mijn Hertebroeder had aangedaan, den strot had toegenepen) ge hebt een gewilligen waard." „Dat is waar, den duvel zij er voor bedankt," antwoordde hij. „'k Geef hem 't brood ook voor zijn vrouw en zijn kinderen en hij zelf maakt ook al eens een goeien buit. Al 't kleedsel dat ik verover is voor hem en hij kan er mee doen wat hij wil." 'k Vroeg waar de kerel zijn vrouw en kinderen waren. In Freiburg, sprak hij ; alle weken bezocht hij ze twee keeren en hij bracht van daar dan mondkost mee en ook kruit en lood. Verder hoorde ik dat hij deze vrijbuiterij al lang uitoefende en dat 't hem meer profijt gaf als wanneer hij een heer diende ; hij dacht er niet aan ermee uit te scheiden of zijn beurs moest goed gespekt zijn. 'k Zei : „Broeder, dat's een gevaarlijk bedrijf, en als men u te pakken krijgt, wat meent ge dan dat ze met u zouden doen?" „Wel, wel!" lachte hij, „'k hoor dat ge nog de oude Simplicius zijt ; 'k weet wel : wie met de kegelen wil spelen, moet ze ook kunnen recht zetten. Daarbij de heeren van Nürnberg hangen niemand op of ze moeten hem eerst hebben. 'k Antwoordde : „Aangenomen, Broeder, dat ge niet gepakt en wordt, wat te betwijfelen valt, want de kruik gaat zoolang te water tot ze breekt, dan blijft het leven wat ge leidt wel 't allerschandelijkste

van de wereld en 'k geloof niet dat ge daarin zoudt willen sterven." „Wat?" sprak hij „het schandelijkste? Mijn dappere Simplicissimus, 'k verzeker het u dat rooven het adellijkste bedrijf is dat men in dezen tijd op aarde kan uitvoeren! Zeg mij, hoeveel koninkrijken en vorstendommen zijn er niet met geweld gestolen en opgebouwd? Of, waar op den heelen aardbodem, wordt het een koning of vorst tot schande gerekend of euvel genomen als hij inkomsten geniet die toch meestal door hunne voorvaderen met geweld zijn ingevoerd? Wat kan er dus adellijker genoemd worden als dit handwerk? Ziet ge niet dagelijks voor oogen, dat de hoogste potentaten malkander bestelen en berooven? Ziet ge niet dat de sterken de zwakken probeeren in den zak te stoppen? Ge wilt mij antwoorden dat er veel wegens moord, rooven en stelen geraderd zijn, opgehangen en den kop afgekapt. Dat weet ik ook wel, want dat schrijven de wetten voor. Doch ge zult geene andere gezien hebben dan arme dieven, die opgehangen werden, wat ook rechtvaardig is. Ze moesten maar niet beginnen met dit ambacht, dat toekomt en voorbehouden moet blijven voor sterke gemoederen. Hebt ge ooit een voorname persoon zien straffen door het gerecht, omdat hij zijn land teveel afperste? Ja, wat nog meer zegt, men straft de woekeraars immers ook niet, die zijn kunst heimelijk uitoefent, al is het dan onder den dekmantel der kristelijke liefde? Waarom zouden ze 't met mij doen, die mijn handwerk verricht op goede oud-duitsche manier, zonder dat ik het wegsteek of naar mijn slachtoffers sluip? Mijn beste Simplicissimus, ge hebt Machiavellis niet gelezen! Ik doe 't met een oprecht gemoed, openlijk en zonder vrees. 'k Vecht en 'k waag er mijn leven voor lijk de oude helden en 'k weet ook, juist omdat er gevaar bij is, dat ze toegelaten zijn."

'k Antwoordde daarop : „Aangenomen dat rooven en stelen veroorloofd zij of niet, dan weet ik toch dat het tegen de wet der natuur is, die niet wil dat men iemand anders doen zou wat men voor zijn eigen niet wenscht. Daarom is zulke daad ook tegen de wereldlijke wet, die voorschrijft dat de dief moet gehangen worden, de roover den kop afgekapt en de moordenaar geradbraakt. En ten leste, 't strijdt ook tegen God, en wat het voornaamste is, hij laat geen zonde ongestraft." „'t Is lijk ik 't gezegd heb," antwoordde Olivier. „Gij zijt nog Simplicius, die van Machiavellis niets afweet. Kon ik op zoo'n manier een koninkrijk oprichten, dan ben ik toch nieuwsgierig, wie er iets tegen in zou brengen." Wij disputeerden nog meer met malkander, doch toen de boer met eten en drinken kwam, zwegen we, zetten ons neer en stilden onze magen, wat de mijne danig noodig had.

Van alles wat Simplicissimus nog verder inbracht tegen zoo'n levenswijze wilde Olivier geen woordje aannemen; hij lachte hem eenvoudig uit.

Hoe geerne Simplicissimus ook weg ware geweest, hij wist geenen anderen raad dan te zwijgen en te blijven voorloopig, uit vrees van er 't leven bij in te schieten.

Den anderen dag, willens of niet willens, moest hij dan ook met Olivier mee op rooftocht. Ze trokken naar een verlaten dorpken ievers daar in de buurt en klommen er in den kerktoren om van daar uit de streek in 't oog te houden tot ze iets in aantocht zagen dat het plunderen waard was. 't Stootte Simplicissimus danig tegen de borst een kerk voor zoo'n doel te gebruiken, en hij zei 't hem ook; doch er was er niets tegen te doen en lust om een tweeden keer met dezen schurk aan 't bataljeeren te gaan, had hij niet op den moment.

Om een punt achter die nuttelooze discussies te zetten en den tijd te korten, vroeg hij aan Olivier deze eens zijn levensgeschiedenis te vertellen.

Hij deed het volgeerne, verstopte of vergoelijkte absoluut niets van zijn euveldaden.

't Was de eeuwig-dezelfde historie van een bedorven en verwenden koopmans-zoon, — eenig kind als hij

was van een niet al te scrupuleuzen handelaar te Aken en een moeder die ook al niet te nauw keek — in wien al het slecht vrijen loop gelaten werd. Op school deed hij niets anders dan den schoolmeester afrijen, en zijn vrijen tijd was gevuld met straatschenderijen, menschen en beesten plagen, en vechten. Zijn moeder hield alles verborgen voor zijn vader en hij kon doen wat hij wilde.

Als hij de jongensbroek ontgroeid was, gaven zijn ouders hem een praeceptor en zonden hem met dezen naar Luik, niet om er theologie te leeren, maar fransch, wat hij in zijn koophandel later wel zou kunnen gebruiken. Maar deze praeceptor was van 't zelfde laken een broek als zijnen leerling en ze zorgden er allebei voor dat iederen dag een Zondag was, en iederen Zondag een kermis. Geld had hij genoeg en snollekens waren er ook genoeg en taveernen ook al in de oude bisschopsstad. In een straatgevecht met andere studenten werd de praeceptor gedood en hij zelf in de boeikens geslagen. Hij zou ferm gestraft geweest zijn, ware zijn vader niet vliegelings naar Luik komen gedraafd om met geld alles goed te maken en zijn zoon mee naar huis te nemen.

Van beteren was er daarna echter ook geen sprake, zoodat zijn vader het wallebakken ten laatste niet meer kon aanzien en maatregelen nam om hem naar Amsterdam in een tuchthuis te doen.

Maar Olivier liet het zoo ver niet komen, stal een hengst, vluchtte naar Keulen en toen het geld van den verkochten hengst op was, wist hij niets anders te doen dan zich soldaat te maken.

Daar hij geleerd was een beetje, werd hij algauw secretaris van zijn overste. 't Was daar dat hij Simplicissimus leerde kennen en hij bekende volmondig moedwillig met streken en knepen, uit vrees zijn plaatske kwijt te geraken Hertebroeder in 't ongeluk te hebben gestort om van dezen als concurrent af te zijn.

't Was hard voor Simplicissimus dat te moeten aanhooren en een wijle had hij lust den schurk te lijf te gaan. Maar hij bedwong zich en luisterde verder.

In den slag bij Wittstock was het dat Olivier zijn ganzepen verwisselde met het zweerd en mee in den slag trok. Doch 't viel verkeerd uit. De Zweden overwonnen, hij werd gevangen genomen, moest knecht spelen, bestal en vermoordde zijn kameraden, vluchtte en kwam te Werle aan.

En zie, toen ontpopte hij zich als de beruchte jager van Werle, die 't Jagerken van Soest had nageaapt en door

dezen laatsten in den schapenstal gelokt en danig voor den zot gehouden. Alles vertelde hij van de duivels, zijn vernedering en de slechte tractatie. Simplicissimus stond geen klein beetje verpaft als hij dat hoorde!

't Verhaal van een kat die hij aan de honden had willen overleveren en die hem op den kop gesprongen was en zijn heel gezicht kapot gekrabt, gaf een verklaring van de litteekens die Olivier zijn schurkensmoel vertoonde.

'k Had om Olivier zijn vertelling geerne gelachen en toch moest ik medelijden gebaren. En toen ik op mijne beurt begon mijn levensloop te verhalen, zagen we een koets en twee ruiters in de verte aankomen. We daalden van den kerketoren neer en verstaken ons in een huis dat aan den straatweg lag en van waaruit 't gemakkelijk was de passeerenden aan te vallen. Mijn roer moest ik in reserve geladen houden. Olivier lapte den eenen ruiter omver eer ze wisten wat er gaande was en de andere schoot sito op de vlucht. Ik dwong met mijn geladen geweer den koetsier van den bok te komen. Olivier sprong op hem toe, maakte hem met eenen slag van zijn zweerd een kopken kleiner en wilde ook de vrouwen en de kinderen te lijf, die in de koets zaten en zoo bleek zagen als de dood. Ik hield hem echter tegen en zei hem vlakweg dat hij mij eerst den strot moest toegenepen hebben eer hij daar mee begonnen kon. „Ach!" sprak hij, „gij dwaze Simplicius, 'k heb nooit kunnen peinzen dat ge zoo'nen simpelen kerel waart als ge u nu aanstelt." 'k Antwoordde: „Broeder, wat wilt ge aan deze onnoozele kinderen laten zien? Als het manskerels waren, die zich verdedigen konden, dan ware het iets anders." „Wat," antwoordde hij, „eieren in de pan daar komen geene jong uit. 'k Ken deze jonge bloedzuigers wel. Hun vader, de majoor, is een echte schurk en den ergsten afrosser dien ge in de wereld vinden kunt." En met zulke woorden wilde hij maar voort aan 't moorden gaan

en de kinderen afmaken. 'k Hield hem zoolang tegen tot hij eindelijk toegaf. 'k Had medelijden met de majoorsvrouw, de dienstmeisjes en de drie schoone kinderen ; we sloten ze op in een kelder, opdat ze ons niet te gauw verraden zouden ; daar lag fruit in en witte rapen waarmee ze hunnen honger konden stillen in afwachting dat ze door iemand verlost werden. Dit gedaan, plunderden wij de koets en reden met zeven schoone peerden het woud in, naar daar waar het zeer dicht was. Als we de beesten hadden vastgebonden en ik een wijle rondkeek, zag ik een beetje verder een mannemensch roereloos als een paal tegen een boom staan. 'k Zei het aan Olivier dat we een beetje moesten opletten.

„Gij zot!" antwoordde hij, „'t is een Jood. Dien heb ik daar vastgebonden. De schurk is echter al lang doodgevroren." Hij ging ernaar toe, klopte met de hand tegen de kin van den doode en zei : „Zoo, gij hond, gij hebt mij vele schoone ducaten gebracht niet waar?" En als hij hem dus zoo tegen de kin sloeg, rolden er plots uit zijn mondwerk nog menigen dubloen, die de arme sukkel nog na zijn dood bewaard had. Olivier vingerde hem in den mond en haalde er twaalf dubloenen en een schoonen kostbaren robijn uit. „Dezen buit, heb ik u te danken, Simplicius," sprak hij. Hij gaf mij den robijnsteen, stak het geld in zijn zak en ging weg om zijnen boer te halen. Ik kreeg het bevel binstdien op de peerden te letten en op te passen dat de doode jood mij niet beet, mij verwijtend alzoo mijn week herte en dat ik niet zooveel moed had als hij.

Binst hij weg was naar den boer toe, kwamen er zorgelijke gedachten naar boven en 'k begreep maar al te goed in wat voor gevaarlijken stand ik leefde. 'k Nam 't besluit op een peerd te wippen

en er van door te gaan, maar 't gedacht dat Olivier mij kon betrappen en neer schieten, deed er mij van afzien. 'k Vreesde dat hij mij maar op de proef wou zetten en mij ievers stond af te loeren. 'k Dacht er een wijle aan te voet de plaat te poetsen, maar dan rees daar de mogelijkheid, al ontsnapte ik aan Olivier, dat ik in de handen viel van boeren uit het Zwarte Woud van wie 't bekend was dat ze de soldaten geerne een kopken kleiner maakten. „Neemt ge echter alle peerden mee," zoo redeneerde ik verder, „om te beletten dat Olivier u achterna zit en ge wordt door de Weimarschen gepakt, dan gaat ge als een gepatenteerde moordenaar het rad op."

Zoo stond ik daar en zag maar geen uitkomst, te meer daar ik mij in een wild woud bevond en er mijnen weg niet kende. Daarbij begon mijn geweten mij ook te kwellen dat ik schuld had aan den erbarmelijken dood van den koetsier en aan de gevangenschap in den kelder van twee vrouwen en drie onnoozele kinderkens, die er misschien precies lijk dezen jood van honger en kou zouden sterven. 'k Probeerde wel een beetje mijn geweten te sussen, dat ik hier tegen mijn zin en gedwongen opgehouden werd en er dus geene schuld aan had. Maar dat lukte niet en mijn geweten zei mij dat ik al langer tijd door mijn misdadig leven verdiend had in 't gezelschap van dezen aartsmoordenaar in de handen van 't gerecht te vallen en dat de goede God 't misschien zoo had voorbeschikt om mij mijn straf te doen oploopen. 'k Begon ten leste naar een beter leven te verlangen en 'k bad den goeden God, dat hij mij uit dezen toestand verlossen zou. Doch pas was ik daarmee bezig of 'k moest tot mijzelf spreken: Gij zot, gij zijt toch niet opgesloten of vastgebonden; de wijde wereld staat toch open voor u! Zijn er hier geen peerden genoeg om op den loop

te gaan? En als ge niet rijen wilt, uw voeten zijn toch nog rap genoeg om u te dragen!"

Binst ik mijzelf daar zoo te kwellen en te pijnigen stond en maar geen besluit kon nemen, verscheen Olivier met den boer. Hij bracht de peerden in een verlaten hofstee, waar we ze eten gaven en ieder van ons eenige uren sliep. Na middernacht reden we weg en kwamen tegen den noen aan de grens van Zwitserland in een herberg, waar Olivier goed bekend was en waar hij een statig festijn liet gereed maken. Terwijl wij daar zaten te eten, zond de waard om twee joden, die de peerden voor half-geld afkochten. 't Liep alles als geölied, zonder afbieden of wat ook. De eenigste vraag van de joden was of de peerden Keizerlijk of Zweedsch waren; als ze hoorden dat ze van de Weimarschen kwamen, zegden ze: „Dan moeten wij er niet mee naar Bazel, maar Zwabenland in bij de Beieren," over welke groote klandizie en kennis ik geen klein beetje verwonderd stond.

We feestten lijk edelen en 'k liet mij de goede forellen en de kostelijke kreeften lekker smaken. 's Avonds trokken wij er uit en belaadden onzen boer met gebraad en andere fijne beetjes als een ezel. 's Anderendaags kwamen we op een afgelegen boerenhofstee, alwaar wij vriendschappelijk ontvangen werden en waar wij uit oorzake van het slechte weer eenige dagen bleven, want door den wind, die er toen blies, door de sneeuw en regen konden we niet verder. Langs verholen wegskens door het woud trokken we daarna weer verder en kwamen behouden in het huizeken aan waar Olivier zijn nest had.

Binst we daar nu zaten uit te rusten en ons een beetje te verzorgen, zond Olivier er den boer op uit om etenswaren en ook kruit en lood te koopen.

Toen deze weg was, trok hij zijnen jas uit en sprak tot mij : „Broeder, 'k wil dat duvelsgeld niet meer alleen dragen." Hij knoopte een paar worsten met geld erin, die hij op zijn bloot lijf droeg, los, legde ze op tafel en sprak verder : „Ge moet mij 't helpen dragen tot ik met mijn ambacht uitschei en wij beiden genoeg hebben ; dat geld heeft mij al genoeg builen en blauwe plekken gekost, 't wordt mij waarachtig te zwaar." 'k Antwoordde : „Broeder, als ge zoo weinig hadt als ik, dan zou het u niet drukken." „Wat zegt ge?" viel hij mij in de rede ; „wat mijn is, is ook 't uwe en wat wij in 't vervolg samen veroveren, dat verdeelen wij eerlijk." Ik nam de twee kransen in de hand en bevond dat ze danig zwaar wogen, vol als ze zaten van goud. 'k Zei hem dat het onhandig was ingepakt. Als 't hem genoegen kon doen zou ik ze innaaien, dat het dragen ervan niet half zoo moeilijk was. Hij wilde 't geerne, bracht mij bij een hollen boom, waarin ik een schaar, naalden en garen vond. 'k Maakte uit een paar broeken een soort grooten schapulier of schouderkleed en naaide over de heele oppervlakte de goudvinken in. We trokken ze aan onder het hemd en waren alzoo gewapend in 't goud, wat ons ten minste tegen steken beschermen zou. 'k Vroeg waarom hij geen zilvergeld had en kreeg ten antwoord dat hij zulken schapenmest niet hoog achtte, dat hij in een hollen boom meer dan duizend daalders had liggen en zijn boer daarover vrij beschikken liet.

Als dit nu gebeurd was en 't geld ingepakt, gingen wij naar ons logement, waar we ons een lekker eten gereed maakten en bij den haard in de warmte eens terdege lieten uitbraden. Doch pas was het een uurke of zoo dag of daar vielen heelemaal op 't onvoorziens zes musketiers en een korporaal met schietensree geweer en aangelegd lont ons huizeken

binnen, duwden de kamerdeur open en schreeuwden dat we ons moesten gevangen geven. Maar Olivier, die zoowel als ik steeds 't opengespannen musket naast zich had liggen en zijn scherp zweerd bij de hand had, nevens zich op de bank, antwoordde met een paar kogels die er twee tegelijk deed nederstuiken. Ik die achter de deur bij den oven stond, legde den derde neer en stelde den vierde met even zoo een schot buiten gevecht. Daarop sprong Olivier er op los met zijn zweerd, dat scherp was om er haar mee te scheren en vergeleken kon worden met Caliburn van Koning Artur in Engeland, kliefde den vijfde van den schouder tot den buik in twee, zoodat zijn ingewanden uit zijn lijf rolden en nevens hem nederstortten. Den zesde sloeg ik met den kolf van mijn geweer op den kop en hij ook tuimelde achterover. Zoo'n zelfden slag kreeg Olivier echter van den zevende en dat met zulk een geweld, dat de hersenspijs uit zijn schedel spatte. Ik trof den dezen die 't gedaan had en wel zoo dat hij sito zijn kameraden in 't onderaardsche kon gaan vervoegen. Als de vierde, dien ik slechts gekwetst had, deze klucht zag en gewaar werd dat ik hem eveneens met mijn kolf te lijf wilde, wierp hij zijn geweer weg en schoot op den loop, erger of de duivel hem op de hielen zat. En dit gevecht duurde niet langer dan een vaderons en zeven dappere soldaten beten in 't gras.

Toen ik daar zoo moedermensch alleen meester ter plaatse bleef, keek ik naar Olivier of er soms nog een zuchteken asem in hem roerde. Hij was echter dood als een pier en 'k vond het meer dan zot zooveel schoon geld op een dood lijk achter te laten, waar hij toch niets mee doen kon. 'k Stroopte hem dus het gouden vel maar af, dat ik pas gisteren gemaakt had en hing het op mijn borst bij 't andere. Daar ik mijn roer had kapot geslagen, nam ik Olivier

zijn musket en ook zijn scherp zwaard. 'k Maakte dat ik weg kwam en verstak mij langs den weg, waar onze boer terug moest komen. Daar wachtte ik hem af en dacht er binstdien over na wat ik nu beginnen zou.

'k Zat daar nog geen half uurken alzoo met mijn gepeinzen of daar kwam de vlegel af, snuivend als een beer; hij liep zoo hard hij loopen kon en zag mij zelf niet eer ik hem tegen hield: „Waarom zijt gij zoo gejaagd?" vroeg ik. „Wat nieuws hebt ge?" Hij antwoordde: „Rap, rap! Maak dat ge wegkomt! Daar komt een korporaal met zes musketiers om u en Olivier gevangen te nemen en u dood of levendig in Lichteneck binnen te leveren. Ze hadden mij gevangen om hen den weg te wijzen, doch 'k ben ontsnapt en loop naar hier om u te waarschuwen." 'k Dacht: „Gij schurk, gij hebt ons verraden omwille van Olivier zijn geldeken in den hollen boom!" Doch 'k liet daarvan niets merken, want 'k had hem noodig om mij den weg te wijzen. 'k Zei hem dat Olivier en de soldaten, alle zes die hem moesten vangen dood waren. De boer wilde het echter niet gelooven en 'k was nog zoo goed om met hem mee te gaan dat hij de ramp zelf zien kon. „De zevende die gekomen was, heb ik laten loopen en gunde God het mij dat ik deze levend kon maken, 'k zou er geenen minuut mee wachten." De boer stond versteend van schrik en ontzetting en sprak: „Wat nu gedaan!" 'k Antwoordde: „Dat is reeds besloten. Ge kunt kiezen tusschen drie dingen: ge wijst me den weg het woud uit naar Villingen toe, of zegt me waar Olivier zijn geld steekt, of ge sterft en houdt deze dooden gezelschap! Brengt ge mij naar Villingen, dan is Olivier zijn geld voor u alleen; wilt ge wijzen waar het ligt dan deelen wij het; doet ge geen van twee, dan schiet ik u op den staanden moment dood en ga verder."

De boer ware geeren op den loop gegaan, maar hij bibberde voor mijn musket, viel op de knieën en bood mij aan mij uit het woud te brengen. Met versnelden stap trokken we weg, marscheerden den heelen dag en ook den nacht door, die tot ons geluk helder was van maneschijn; we dronken noch aten, noch rustten, tot we bij 't aanbreken van den anderen dag de stad Villingen zagen liggen en ik mijnen boer zijn congee gaf. De boer deed dezen marsch uit vrees voor de dood, ik om mij zelf en mijn geld in veiligheid te brengen, waaruit ik wel gelooven moet dat goud den mensch een ongewone kracht verleent; want al was ik tamelijk zwaar beladen, 'k voelde bijkans niets geene vermoeidheid.

'k Zag een goed voorteeken in 't feit dat men juist de poorten open deed toen ik vóór Villingen arriveerde. De officier van de wacht ondervroeg mij. 'k Zei hem dat ik een vrij-ruiter was uit het regiment waarin Hertebroeder mij had ondergebracht toen hij mij te Philipsburg van mijn musket verloste, dat ik uit het kamp van Breisach van bij de Weimarsche kwam, die mij bij Wittenweier hadden gevangen genomen en gedwongen bij hen te dienen en dat ik nu verlangde naar mijn regiment bij de Beieren, en hij dit alles vernemende, gaf mij een musketier mee, die mij bij den kommandant moest brengen. Deze lag nog te slapen, want hij was meer dan den halven nacht met zijn zaken bezig geweest, zoodat ik daar nog wel anderhalf uur vóór zijn kwartier mijn opwachting moest maken en daar er nogal volk te been was van menschen die naar de vroegmis gingen, had ik veel beziens en kwamen er velen rond mij staan die allemaal weten wilden hoe 't er vóór Breisach uitzag. 't Rumoer dat ze maakten deed den kommandant wakker schieten en hij talmde dan geenen

moment niet meer om mij bij hem te doen komen.

Hij begon met mij te ondervragen en 'k vertelde hem hetzelfde als onder de poort. Daarna vroeg hij mij bijzonderheden van 't beleg en zoo meer nog en 'k bekende hem dan ook algauw alles ; dat ik namenlijk een dag of veertien bij een kerel mijn verblijf had, die precies lijk ik weggeloopen was, dat we een koets van de Weimarschen hadden aangevallen en geplunderd in de hoop er flinken buit uit te halen, dat wij elk een paard namen en voornemens waren als ruiter terug onze regimenten te vevoegen, doch dat we gisteren door een korporaal en nog zes andere kerels op 't onvoorziens waren aangevallen en mijn kameraad en zes der tegenpartij er hun kopken hadden bij verloren, dat de zevende van hen zoowel als ik elk naar zijn volk gevlucht was. Van 't feit dat ik naar Westfalen naar mijn vrouw en mijn volk wilde, dat ik twee treffelijk gevulde achter- en voorstukken aan had en zei ik geen woord ; 'k maakte mij er trouwens niets geen geweten uit, want wat had hij er zakens mee ? Hij vroeg er ook niet naar, maar kon 't bijkans niet gelooven dat ik en Olivier zes man hadden in de pan gehakt en den zevenden verjaagd, al kostte dat dan Olivier zijn leven. Bij dit gesprek vond ik de gelegenheid van Olivier zijn voortreffelijke zweerd te spreken, dat ik aan de zij droeg en wiens lof ik maakte. Dat zweerd beviel hem zoo, dat ik het hem liet voor een anderen degen, dit om zijn vriend te worden en een pas van hem los te krijgen. In der waarheid was dat een schoon en goed zweerd ; er stond een volledige, steeds geldig zijnden kalender op geëtst en 'k laat het niet uit mijn kop praten, dat het niet in de smisse van Vulcanus zelf gesmeed was of ten minste bewerkt, en zooals het in den „Heldenschat" beschreven staat, dat alle andere degens erop in twee springen en

de dapperste vijanden en leeuwennaturen ervoor op de vlucht slaan lijk hazen. Toen hij mij liet gaan, was mijn eersten gang naar een herberg en 'k wist niet wat ik 't eerst doen zou, slapen of eten, want 'k had het allebei danig noodig. 'k Besloot dan maar eerst mijne maag te stillen, liet mij eten en een goeien slok brengen en begon na te peinzen hoe ik het best en 't zekerst met mijn geld bij mijne vrouw zou geraken ; want 'k had zoo weinig goesting naar mijn regiment te gaan als mijnen kop te laten afkappen.

Binst ik daar zoo te peinzen zat en listen te verzinnen, hinkte er een kerel de kamer binnen die steunde op een stok ; zijn kop was verbonden, een arm hing in een slinger en zoo verlodderd waren zijn kleeren dat ik er geenen rooien duit voor gegeven had. Van zoodra de huisknecht hem in de gaten kreeg, wilde hij hem buitenjagen, omdat hij zoo kwalijk stonk en zoo onder de luizen zat dat men er gemakkelijk heel de Zwavenhei had kunnen mee bezetten. Hij smeekte om toch in God-zijn-naam binnengelaten te worden en zich een beetje te mogen warmen, doch 't baatte niets. Als ik er mij echter mee bemoeide en aandrong voor hem, liet men hem bij het vuur. 't Docht mij dat hij met begeerige oogen toekeek hoe ik er op los ging en liet zware zuchten en als de huisknecht even den rug had omgedraaid om een stuk gebraad te halen, profiteerde hij ervan om bij mijne tafel te komen en een aarden penningkroesken uit te steken. 'k Nam mijn kan en goot het vol. „Ach, vriend," sprak hij, „ter wille van Hertebroeder geef mij ook wat te eten !" Dit gezegde sneed me dweers door 't hert en 'k werd gewaar dat het Hertebroeder zelf was. 'k Viel er bijkans van flauw hem in zulk een toestand te zien. Doch ik hield mij sterk, viel hem om den hals en deed hem nevens mij neerzitten. De

waterlanders kwamen bij ons alle twee boven, bij mij van medelijden, bij hem van vreugde.

Deze onvoorziene samenkomst maakte dat we bijkans eten noch drinken konden. We deden niets dan malkanderen vragen hoe 't vergaan was sedert wij elkaar den laatsten keer zagen. De waard en de knecht draaiden echter al te dicht rond ons en we konden geen vertrouwelijk woordje spreken. De waard stond verwonderd dat ik zoo'nen luiszak bij mij kon dulden ; 'k zegde hem dat zulks in oorlogstijd onder rechtschapen soldaten, die kameraden waren, 't gebruik was. Uit de woorden die hij sprak verstond ik dat Hertebroeder tot nu toe in een hospitaal had gelegen, zich van aalmoezen gevoed en zijn wonden verbonden zoo goed en kwaad als het ging. 'k Nam voor hem een apart kamerken in de herberg, legde Hertebroeder te bed en liet den besten heelmeester komen dien er was, alsook een kleermaker en een naaister om hem treffelijk te kleeren en te verlossen van zijn luizen. 'k Had juist de dubloenen, die Olivier uit den dooden jood zijnen mond had doen vallen, in mijn beurs. 'k Sloeg dit op de tafel neer en sprak luid tot Hertebroeder, dat de waard het hooren kon : „Zie, Broeder, dat is mijn geld. Dat geef ik uit voor u en zal het met u op doen !"

Aan den barbier liet ik den robijn zien, die ook van den jood was geweest en ongeveer twintig daalders weerd was, en 'k zegde, gezien ik het weinig geld dat ik bezat voor den kost en de kleeding van mijn kameraad noodig was, dat ik hem dezen zou geven als hij mijn kameraad vlug en goed genezen zou, wat hem danig zijn best deed doen.

Zoo verzorgde ik Hertebroeder als mijn anderen ego en 'k liet hem een simpel kostuum van grijs laken maken ; 'k ging tot bij den kommandant om

over het pas te spreken en 'k vertelde hem dat ik hier een totaal ten onder gekomen kameraad had ontmoet, op wien ik wachten zou tot hij heel en gansch genezen was ; want hem achter te laten zou ik niet verantwoorden kunnen in mijn regiment. De kommandant loofde mijn handelwijze en stond mij toe te blijven zoolang ik het wenschte, en hij bood het uit zijn eigen aan ons allebei een pas te geven als mijn kameraad de reis zou kunnen aanvaarden. Als ik dan terug bij Hertebroeder was en alleen naast zijn sponde zat, verzocht ik hem mij te vertellen hoe hij in zulk een mizerabelen toestand geraakt was, want ik beeldde mij in, dat er gewichtige redenen waren oftewel een onoplettendheid of verzuim van zijnentwege dat men hem van zijn waardigheid had afgezet, hem tot wanhoop gedreven en in deze ellende gedompeld. Hij sprak echter : „Broer, ge weet, dat ik de secretaris was van den Graaf von Götz en ook zijn allerbesten vertrouwden vriend ; ge weet ook hoe onder zijn bevelhebberschap de afgeloopen veldtocht tot zoo'n ongelukkig einde kwam, niet alleen omdat wij den slag van Wittenweier verloren, maar het ons ook niet lukken mocht het belegerde Breisach te ontzetten. Daar werd natuurlijk overal veel over gebabbeld en zelfs werd de Graaf naar Weenen geroepen om zich daar te verantwoorden ; dat heeft me zoo gepakt, dat ik van schaamte en vrees in dezen staat nu leef en 'k wensch maar één ding : in dezen staat te sterven of me ten minste zoolang verborgen te houden tot de Graaf zijn onschuld aan het licht komt en bekend wordt gemaakt. Dat hij dezen zomer zoo maar niets geen geluk en had, ligt naar mijn meening meer aan de goddelijke voorzienigheid, die den zegepraal geeft aan wien hij wil, als aan een verzuim van den Graaf.

Toen we dus voor Breisach aan 't werk waren

om deze vesting te ontzetten en ik zien moest, hoe lammenadig het van onzen kant toeging, bewapende ik mijn eigen en trok mee de schipbrug op, alsof ik het alleen had moeten klaar spelen, al was het dan mijn ambacht of mijn plicht niet meer. 'k Deed het echter ten exempel der anderen. En daar we vorigen zomer zoo maar hoegenaamd niets gedaan hadden, wilde het geluk of veeleer het ongeluk dat ik op de brug bij de allereerste den vijand aanpakte. 't Ging er razend toe. En zooals ik de eerste was geweest, was ik, op 't oogenblik dat we voor 't geweldig opdringen der Franschen rechtsom moesten maken, de laatste en was ik nummer een die in de handen van den vijand viel. 'k Kreeg een schot in mijnen rechter arm en een tweede in mijn been, zoodat ik mijnen degen niet trekken kon en ook niet vluchten. En daar er op die nauwe plek en door de woestheid van 't gevecht van overgave of geparlementeer geen sprake kon zijn, kreeg ik een kap op den kop die me neer deed tuimelen. 'k Was nogal goed gekleed en werd dan ook sito in de volle furie uitgekleed en in den Rhijn gesmeten. In dezen nood riep ik om hulp tot God en gaf mij over aan zijnen heiligen wil. 'k Deed vele geloften en voelde dan ook algauw zijn reddende hand. De Rhijn wierp mij aan land. 'k Stopte mijn wonden toe met mos en al bevroos ik bijkans, toch voelde ik een buitengewone kracht in mij werken. Ik kroop den oever op en geraakte, ondanks mijn jammerlijke kwetsuren, bij eenige Merodebroeders en soldatenwijven, die allemaal veel medelij hadden met mij, al kenden ze mij dan niet. Dezen twijfelden er sterk aan dat de ontzetting van de vesting lukken zou en dit deed mij nog meer pijn dan alle mijne wonden. Ze gaven mij te eten en te drinken en ook kleeren, en eer ik, gezeten bij hun vuur, mijn blessuren had verbonden, moest ik zien hoe de onzen

van een verderen aanval afzagen, de zaak voor verloren beschouwden en zich gereed maakten om af te trekken. 'k Besloot toen maar mij zelf verdoken te houden, teneinde den spot te ontgaan en 'k voegde mij bij eenige andere gekwetsten van ons leger, die een eigen veldscheerder hadden. 'k Gaf dezen het gouden kruisken dat ik had weten te redden en daarvoor verbond hij mijne wonden. In zulke ellende, mijn beste Simplicius, heb ik nu verder geleefd, vast besloten mij aan niemand bekend te maken tot ik zie hoe 't met den Graaf zijne zaak verloopt. En nu dat ik uwe goedheid en trouwhertigheid ondervind, geeft het mij een danig grooten troost dat de goede God mij toch nog niet verlaten heeft en wel zoo, toen ik u dezen morgen als ik uit de vroegmis kwam en u voor 't kwartier van den kommandant zag staan, dat ik mij inbeeldde dat God mij een engel toegestuurd had in uwe gedaante om mij in mijn ellende bij te staan." Ik troostte mijn Hertebroeder en vertrouwde hem toe dat ik nog veel meer geld had dan de eenige dubloenen die hij gezien had en die voor hem bestemd waren. 'k Vertelde hem ook het einde en den ondergang van Olivier en hoe ik thans wraak neem over zijn dood, met hem te helpen. Dit beurde zijn herte zoo op, dat het zijn lichaam ten goede kwam en zijn wonden dagelijks beterden.

VIJFDE BOEK.

Nadat Hertebroeder weer op krachten was gekomen en zijn kwetsuren genezen, beleed hij mij dat hij in oogenblikken van hoogen nood beloofd had een beevaart te doen naar Einsiedeln. Hij was nu dicht bij Zwitserland en wilde het nu maar doen, al moest hij er bedelend naar toe. 't Was mij zeer aangenaam dat te hooren ; 'k bood hem derhalven geld aan en ook wilde ik hem geerne gezelschap houden. Ja, 'k stelde voor om maar seffens twee kleppers te koopen en daarmee de reis te doen. Ik zou meegaan, niet dat devotie mij er toe dreef, maar om het Eedgenootschap, als zijnde het eenigste land op aarde waar de lieve vrede bloeide, eens te bezichtigen. 't Verheugde mij ook geen klein beetje dat ik de gelegenheid kreeg alzoo Hertebroeder op deze reis van dienst te zijn, want 'k hield in der waarheid bijkans meer van hem dan van mijn eigen. Hij sloeg echter alles af, mijne hulp en mijn gezelschap, zei mij dat het tevoet moest gebeuren en daarbij nogal op erwten. Was ik bij hem, dan ware ik niet alleen een letsel voor zijn devotie, maar 'k zou mezelf uit oorzake van zijnen langzamen, moeilijken gang in groote moeilijkheden brengen. Zoo sprak hij veel en lang, om mij kwijt te zijn, omdat hij er geweten in maakte op zoo'n heilige reis geld te verteren wat met moorden en rooven veroverd was ; daarbij wilde hij mij niet op al te groote kosten jagen en hij zei rechtuit dat ik voor hem reeds veel meer gedaan had dan dat ik schuldig was en meende terug te moeten doen.

We begonnen er ten laatste zelf ruzie over te maken. Hertebroeder had er groot bezwaar tegen dat ik hem begroef onder weldaden, dienstbetuigingen allerhande, veel te veel om ze ooit te kunnen verdienen en wat ik ook allemaal in bracht, dat het daar niet om te doen was, maar wel om hem te helpen, dat hij eens peinzen moest aan den laatsten wil van zijn vader-zaliger en den eed dien we vóór Maagdenburg gezworen hadden. 't Baatte niets en 'k begon zoo stilaan te merken, dat hij een hekel had zoowel aan 't goddelooze geld van Olivier als aan mijn eigen goddeloos leven. 'k Verzon er dan ten leste maar iets op en zei hem dat, rechtuit gesproken, 't verlangen naar een beter leven mij naar Einsiedeln dreef. 'k Hoopte dat hij mij niet zou doen afzien van mijn goed voornemen, want zou hij 't wel op zijn geweten durven nemen als ik zóó lijk ik was moest komen te sterven? Zoodoende haalde ik hem over mij toe te staan dat ik de heilige plaats met hem bezoeken zou, en om hem gerust te stellen, al was 't dan alles gelogen, betoonde ik groot berouw over mijn kwaad leven, zei dat ik warelijk ging uit boetedoening en dat ik erwten in mijn schoenen zou leggen.

Pas was deze ruzie voorbij of er begon alreeds een nieuw, want hertebroeder was al te skrupuleus. Hij wilde niet dat ik een paspoort van den kommandant aannam waarop vermeld stond dat ik terug naar mijn regiment trok. „Wat?" vroeg hij „zijn wij dan niet zinnens ons leven te beteren en naar Einsiedeln te trekken? En zie, nu wilt gij dat inzetten met bedrog en de menschen hun oogen toestoppen met valschheid! Die mij voor de wereld verloochent, dien verloochen ik vóór mijnen hemelschen vader, zegt Christus! Wat zijn wij dan voor grootsprekers? Als alle martelaars en belijders van Christus dit zoo gedaan hadden, dan waren er

luttel heiligen in den hemel! Laat ons in God-zijn-naam en onder zijne hoede opmarscheeren naar waar ons vroom plan en onze begeerten ons drijven en voor de rest zullen we God alles laten beschikken, dan zal Hij ons wel brengen waar onze zielen rust zullen vinden!" 'k Bracht hem onder oogen dat we God niet moesten beproeven, maar ons schikken naar de omstandigheden en de middelen gebruiken die we niet missen konden, voornamelijk daar het beewegen bij soldaten een ongewoon ding is, dat men ons voor wegloopers zou aanzien eerder dan voor pelgrims, waardoor we in groote moeilijkheden en mizeries zouden geraken en ons zelfs het leven zou kunnen kosten en ook dat wij ons toch niet wijzer en beter moesten achten dan de apostel Paulus die zich schikte naar den tijd en de gebruiken van deze wereld. Na zoo'n langen preek liet hij eindelijk toe dat ik het pas aannam, waarop vermeld stond dat ik weerkeerde naar mijn regiment. Alzoo trokken wij bij 't sluiten der poorten met een gids de stad uit en gebaarden naar Rotweil te gaan. Doch algauw sloegen we zijwegen in, bereikten nog denzelfden nacht de Zwitsersche grens en kwamen den volgenden morgen in een dorp, alwaar we ons naar pelgrimsaard kleedden in een langen zwarten tabbaard, een staf en een rozekrans ter hand namen en den gids met een ferm drinkgeld naar huis zonden.

't Land leek me zóó vreemd in vergelijking bij andere duitsche streken, alsof ik ievers in Brazilien of in China ware geweest. 'k Zag de menschen in vollen vrede gaan en keeren, de stallen stonden vol vee, de boerenhoven liepen over van kiekens, ganzen en eenden, reizigers trokken gerust en veilig langs de straatwegen, de herbergen zaten vol volk die plezier maakten. Daar was geenen schrik voor den vijand, geen zorg voor plundering en geen

vrees zijn goed of leven kwijt te geraken. Iedereen leefde in zekerheid onder zijnen druivelaar of vijgenboom en 't leek wel, als men dan dacht aan Duitschland, dat het hier een hemelsch paradijs was, vol lust en vreugde, al zag het er dan nogal ruw uit. Dat was de oorzaak dat ik op onzen tocht niets anders deed dan verwonderd overentweer gapen binst Hertebroeder aan zijnen paternoster bad, wat mij kwade woorden bezorgde, want hij wilde hebben dat ik lijk hij aan één stuk door bad, wat ik echter maar niet kon vol houden.

In Zurich begreep hij eindelijk hoe 't in der waarheid met mij gestaan en gelegen was en hij zegde mij dan ook vrij uit zijn meening. Want als wij uit Schafhausen optrokken, alwaar wij den vorigen nacht hadden geslapen, had ik, uit schrik voor den marsch dien we begonnen, de erwten eerst laten koken alvorens ik ze weer in mijn schoenen deed en was zoodoende zonder veel pijn in Zurich geraakt. Met hem was het echter droevig gesteld: „Broeder," sprak hij, „God is u genadig, want hij laat u gemakkelijk loopen, al hebt ge dan erwten in de schoenen!" „Zeker, zeer geëerde en beste Broeder," antwoordde ik, „'k heb ze ook gekookt, want anders had ik er zoo lang niet kunnen op marscheeren!" „God ontferme zich onzer!" riep hij uit, „wat hebt ge gedaan! 't Ware beter geweest dat ge ze uit de schoenen hadt gelaten, als er den spot mee te drijven. 'k Vrees dat God u en mij straffen zal! Neem het mij niet kwalijk, Broeder, als ik u uit broederlijke liefde zegge, wat mij op 't herte ligt, namelijk dat ik beef van vrees voor uw zielezaligheid als gij u niet schikt naar den wil van God. 'k Beken volmondig en 'k verzeker het u geerne dat er in de heele wereld geenen mensch is van wien ik meer houd dan van u, maar ik kan ook niet ontkennen dat, moest gij u niet beteren, het

mijn geweten danig zou bezwaren u deze liefde te blijven schenken." 'k Stond zoo stom van schrik dat ik er bijkans niet van bijkwam. Ten slotte bekende ik hem dat ik de erwten niet uit boetveerdigheid, maar om hem aangenaam te zijn, in mijn schoenen had gedaan, opdat hij mij mee zou genomen hebben. „Ach Broeder," antwoordde hij, „'k zie dat ge ver van den weg der zaligheid zijt, zelfs al was er geen sprake van erwten. God helpe u aan beterschap, want zonder dit kan onze vriendschap niet blijven duren."

Van dien dag liep ik triestig achter hem aan, lijk eenen die men naar de galg brengt. Mijn geweten begon mij te drukken en binst ik vol zorgelijke gedachten liep, kwamen al mijn kwade streken mij vóór de oogen te staan die ik bedreven had. Toen bekloeg ik eerst voor goed mijn verloren onschuld, waarmee ik uit het woud gevlucht was en die ik in de wereld zoo schromelijk had verspeeld. En wat de maat vol deed, was 't feit dat Hertebroeder met mij niet meer sprak en zuchtte als hij mij bekeek; 't leek mij of hij wist al op voorhand dat ik verdoemd was en hij mij beklaagde.

Zoo geraakten we ten langen leste in Einsiedeln en als we de kerk in kwamen, was de pastoor juist bezig met een bezetene te belezen, wat voor mij iets heel nieuws en wonderbaars was. 'k Liet Hertebroeder maar knielen en bidden zoolang hij wilde en sloop weg om dit spektakel eens goed af te zien. Doch pas was ik eenige stappen dichterbij of de kwade geest begon te roepen uit den armen bezetene: „Oho! gij rakker, slaagt de hagel u ook hier neer! 'k Had gedacht u bij mijn thuiskomst in onze hel samen met Olivier daar te vinden; en nu zie ik u hier, gij echtbreker en hoerenjager. Durft ge 't u inbeelden aan ons te ontsnappen?

Mijnheer de Paap, trek hem niet aan, 't is een huichelaar en een veel grooteren schurk als ik, hij doet zoo maar een beetje, maar spot met God en zijn gebod!" De uitdrijver gebood den geest te zwijgen, want men kende hem als een aartsleugenaar en niemand geloofde hem: „Ja, ja", ging hij voort, „vraag het maar eens aan den reiskameraad van dezen verloopen monnik, die zal 't u wel weten te zeggen dat deze godloochenaar er zijn hand niet voor omdraait de erwten te koken, waarop hij volgens zijn belofte naar hier toe loopen moest." 'k Wist niet meer waar ik het had, of 'k op mijnen kop of op mijn voeten stond, toen ik dat alles moest aanhooren en alle oogen op mij voelde staan. Maar de pastoor strafte den geest en gebood hem andermaal te zwijgen, doch hem uit te drijven gelukte hem niet. Intusschen kwam Hertebroeder ook naar ons toe en ik stond daar, bleek als de dood, geklemd tusschen hoop en wanhoop, niet wetende wat te doen. Deze troostte mij zoo goed als hij kon, gaf de omstaanders en den pastoor de verzekering dat ik nooit ofte nooit een monnik was geweest, maar wel een soldaat die wellicht meer goed dan kwaad had gedaan, en hij voegde er aan toe dat de duvel een leugenaar was, want hij had de zaak met de erwten erg overdreven. Doch ik was zoo in de war, dat het mij leek of 'k voelde het hellevuur reeds aan mijn lijf en de pastoors hadden genoeg te doen met mij te troosten. Ze maanden mij aan te biechten en te communiceeren, maar de geest begon weer te tieren door den mond van den bezetene: „Ja, ja, hij zal fraai biechten, hij weet niet eens wat biechten is. En daarbij wat zoudt ge met hem beginnen? 't Is een ketter en komt ons toe; zijn ouders waren nog veel meer doopsgezind dan calvinist geweest, enz. enz." De uitdrijver gaf nog een keer 't bevel aan den kwaden geest te

zwijgen en zegde tot hem : „Dan zal 't u des te meer verdrieten als dit arme verloren schaap uit uwe klauwen wordt getrokken en terug gebracht in de kudde van Christus !" Daarop begon de geest zoo verschrikkelijk te huilen en te brullen, dat het vreeselijk was om te aanhooren, doch waaruit ik mijn grootsten troost schepte. Want ik bedacht dat de duivel bijlange zóó niet te keer zou zijn gegaan als er voor mij van God geene genade meer te verhoopen viel.

Al had ik toenmaals in de verste verte aan geene biecht gedacht, doch er eerder schrik voor gehad, zoowat lijk de duivel voor het heilig kruisbeeld, toch spoot er in mij op dien moment zoo'n spijt op over mijne zonden, zulk eene begeerte naar boetedoening en zulk vast voornemen mijn ergerlijk en goddeloos leven te beteren, dat ik sito naar een biechtvader verlangde. Deze plotselinge bekeering verheugde Hertebroeder ten zeerste, want hij wist maar al te goed dat ik tot nu toe van geen religie had willen weten ! 'k Werd toen openlijk en voorgoed katholiek, sprak mijn biecht en na de absolutie te hebben ontvangen, ging ik ter communietafel, wat mijn hert zoo verlochtte, dat ik het niet uitspreken kan. En 't allerwonderlijkste was wel, dat de geest in den bezetene me voor de rest gerust liet, precies of hij was er speciaal voor besteld om mij alle mijne misdaden en schurkenstreken voor de voeten te werpen, doch waarvan de toehoorders gelukkiglijk niets geloofden, daar mijn eerbaar pelgrimskleed hun wat anders vertelde.

We bleven veertien volle dagen in deze plaats van genade, 'k bedankte God, uit den grond van mijn hart om mijne bekeering, 'k peinsde na over de mirakelen die daar gebeurd waren en die mij in mijn vroomheid versterkten. Doch dat duurde ook al niet langer dan het kon : want vermits mijn be-

keering niet voortkwam uit liefde tot God, maar uit schrik en vrees voor de eeuwige verdoemenis, zoo werd ik dan ook weer lui en traag daar ik stillekensaan den schrik vergat die de hellevijand mij op 't lijf had gejaagd. En nadat wij de relikwieën der heiligen en andere zienswaardige dingen in den tempel genoeg hadden bekeken, trokken wij naar Baden om daar te overwinteren.

'k Huurde daar voor ons een vroolijke kamer met slaapvertrek, die gewoonlijk in den zomertijd gebruikt worden door badgasten; dit zijn in 't algemeen rijke Zwitsers, die er meer naar toe trekken om er zich te vermaken en den jan uit te hangen, dan om er omwille van een kwaal baden te nemen. We waren daar ook in de kost en als Hertebroeder zag dat ik het zoo royaal inzette, maande hij mij aan spaarzaam te zijn, verzocht mij na te denken over den langen winter dien we door moesten, want hij geloofde niet dat ik geld genoeg had om het zoo lang uit te houden. 'k Zou in 't voorjaar mijn geld wel goed noodig hebben als we van hier weg wilden; geld smelt als men er steeds moet van af nemen en er niets bij doet, 't vloog lijk den rook en 't beloofde nooit van zijn leven nog terug te komen, enz. enz. Bij zulken trouwhartigen kommer om mijn lot kon ik het voor Hertebroeder niet langer verborgen houden hoe zwaar mijnen zak woog, te meer daar dit goedje, als men het schatte naar zijn afkomst, onwaardig was zegen bij te brengen, zoodat ik er bijlange niet aan dacht er een boerenhof voor te koopen. En al wilde ik er dan mijnen besten vriend niet van laten profiteeren, dan was het toch niet meer dan billijk dat hij, Hertebroeder, vreugde haalde uit het geld van Olivier om den smaad, dien hij van dezen bij Maagdenburg slikken moest, weg te wisschen. En daar ik mij in volle zekerheid

wist, deed ik mijne twee schapulieren af, tornde de ducaten en de pistoletten eruit en 'k zei tot Hertebroeder dat hij er mee doen kon wat hij voor ons beiden het nuttigst achtte. Als hij nu mijn groot vertrouwen zag en ook den hoop geld, waarmee ik een heelen baas ware geweest, sprak hij : „Broeder, gij doet nu maar anders niets dan uwe liefde en uwen trouw tegenover mij betuigen ! Doch zeg mij nu eens hoe denkt ge dat ik het u ooit zal kunnen vergoeden ? 't Is niet alleen om het geld dat ge mij verplicht — want dat ware met den tijd misschien terug te betalen — maar eerder om uwe liefde en trouw, wat niet te schatten is. 't Maakt me rood van schaamte als ik bepeins dat ik nooit in mijn leven een mensch zoo heb vertrouwd als gij het met mij doet. Broeder, in een woord, uw goedheid maakt mij tot uw slaaf en 't is gemakkelijker er verwonderd vóór te staan als het te vergoeden. Want warelijk mijn beste Simplicius, het komt bij u zelf niet op te veronderstellen dat de arme en nooddruftige Hertebroeder er met dit geld van door zou kunnen gaan en u in de miserie brengen. Wees ervan verzekerd, Broeder, 't bindt mij meer aan u alsdat ik het wezen zou aan een rijken heer, die mij vele duizenden schonk. 'k Verzoek u maar om één ding, blijf zelf heer en meester en uitgever van uw geld. 't Is mij genoeg uw vriend te wezen." „Wat wonderlijke klap is dat toch !" antwoordde ik. „Ge zegt mij dat ge aan mij verbonden zijt en toch wilt ge niet dat ik het geld voor ons beiden gebruiken zou !" zoo sprak ik en dan weer eens hij en 't werd hoe langer hoe ergeren onzin, wat me deed besluiten dat de liefde tusschen deze menschen, die af en toe geen onzin uitkramen niet van de echte soort is.

Ten leste dus werd Hertebroeder mijnen hofmeester, mijn schatbewaarder, mijn knecht en mijn meester en in onzen leegen tijd vertelde hij zijn

levensverloop en door welke middels hij bij den Graaf van Götz bekend werd en bevorderd tot geheimschrijver. Ik vertelde hem op mijne beurt door wat waterkens ik allemaal gezwommen had sedert zijn vader-zaliger gestorven was en als hij hoorde dat ik een jonge vrouw bezat, verweet hij mij, dat ik er niet naar toe was gegaan eerder dan met hem naar Zwitserland te pelgrimeeren. 'k Zei hem tot verontschuldiging, dat ik met den besten wil van de wereld toch mijn besten vriend niet aan zijn lot kon overlaten en hij haalde er mij toe over heur te schrijven en bekend te maken hoe 't met mij stond, met de belofte zoo gauw het mogelijk was terug bij haar te keeren en ook met het relaas van al mijn wederwaardigheden, die er de oorzaak waren, dat ik zoolang van haar wegbleef.

Toen Hertebroeder de tijding vernam, dat het met den Graaf van Götz goed ging, dat hij zijn eigen had weten vrij te pleiten bij de Keizerlijke Majesteit, zelfs op vrije voeten was gesteld en weer 't commando over een leger zou krijgen, schreef hij dezen een lang bericht over zijn toestand, schreef ook naar 't leger waar hij zijn bagage had achtergelaten en de hoop leefde op in hem, dat er nog geluk en voorspoed voor hem was weggelegd. We namen het besluit dat wij in 't voorjaar van malkanderen zouden scheiden, hij zou naar den Graaf gaan en ik naar mijn vrouwken. Om den winter niet in leegheid door te brengen, leerden wij van een ingenieur op papier meer bolwerken maken dan de koningen van Frankrijk en van Spanje te samen konden uitvoeren. Daarbij kwam ik ook in aanraking met eenige alchimisten ; deze toen ze merkten dat ik goed bij kas was, wilden mij leeren goud maken en 'k geloof dat ik er ingeloopen ware, als Hertebroeder ze niet bij tijd uit den huize had gehouden ; hij wees er mij op dat deze die de goud-

makerskunst kenden niet lijk bedelaars zouden rondloopen en anderen om geld aanklampen. Hertebroeder kreeg van bovenvermelden graaf uit Weenen een vriendelijk schrijven terug, vol van schoone beloften, doch ik ontving geen enkel woordeken, al had ik dan verscheidene brieven in 't dubbel opgezonden. Dat maakte mij een beetje rebelsch en 't was de oorzaak dat ik die lente niet naar Westfalen trok, maar met Hertebroeder den weg naar Weenen insloeg om er getuige te zijn van zijn verhoopt geluk. We rustten ons uit als twee cavaliers met fijne kleeragie, peerden, knechten en wapenen, draafden over Constanz naar Ulm, volgden van daar den Donau en kwamen na acht dagen voorspoedig te Weenen aan.

't Verloopt soms toch vreemd in deze veranderlijke wereld! Men pleegt te zeggen: wie alles wist die werd gauw rijk; ik voor mijn paart zeg: die zich overal te schikken weet, die wordt gauw groot en machtig. Menigen duitenkliever of gierigaard wordt gauw rijk omdat hij zijn profijtjes weet te vinden; hij wordt daarom toch niet groot, al krijgt hij dan een beetje meer aanzien dan hij genoot in de dagen van zijn armoede. Wie er echter 't verstand van heeft om groot en machtig te worden, dezen volgt de rijkdom op den voet. Het geluk, dat macht en rijkdom te geven pleegt, keek mij vriendelijk lachend aan en schonk mij meer dan gelegenheid genoeg, nadat ik een dag of acht in Weenen was geweest, om zonder hinderpalen de trap ter grootheid op te stijgen. Doch ik deed het niet. Waarom? 'k Meen omdat mijn lot iets anders had besloten, namelijk datgene waar mijn noodlot mij henen bracht.

De Graaf von der Wahl, onder wiens kommando ik mij vroeger in Westfalen berucht had gemaakt,

was juist ook te Weenen, als ik met Hertebroeder te Weenen arriveerde. Deze was aanwezig op een banket, alwaar verscheidene leden van den keizerlijken krijgsraad mee aanzaten, nevens den Graaf van Götz en menigen anderen hoogen piet. Toevallig werd daar ook gesproken van eenige felle kerels in het leger en zoo werd er ook een kapitel geopend over den jager van Soest. Er werden eenige van zijn beroemde streken verteld en er waren er die verwonderd opkeken als ze hoorden hoe jong die jager nog was en 't dan ook spijtig vonden dat de listige hessische overste hem een vrouwkesmensch aan 't been had gehangen, zoodat hij verplicht was den degen neer te leggen oftewel in Zweedschen dienst te gaan. Want deze Graaf van der Wahl had laten uitvisschen hoe 't mij daar bij de Hessen vergaan was. Mijn trouwe Hertebroeder, die daar ook aanwezent was en mij geerne een duw naar omhoog gaf, verzocht oorlof om te spreken en zei dat hij de jager van Soest beter kende dan wie ook op de heele wereld. Hij was niet alleen een goeden soldaat, die poeier rieken kon, maar tevens een snellen ruiter, een perfekte vechter, een felle schutter en boven dat nog iemand die niet moest onderdoen voor den besten ingenieur ; hij had niet alleen zijn vrouw, aan wie men hem zoo smadelijk had vastgeplakt, maar ook zijn heele have en goed in dat stedeken achtergelaten en terug in keizerlijken dienst getreden. In den verloopen veldtocht had hij als soldaat onder den Graaf van Götz gevochten, werd door de Weimarsche gevangen genomen en toen hij van dezen vluchtte om bij zijn oud regiment te komen, had hij en zijn kameraad, alleen met hun tweeën, een korporaal en zes musketiers neergelapt, die hun achterna zaten en op wie ze een aanzienlijken buit vonden. Hij was nu mee met hem naar Weenen gekomen, besloot Hertebroeder, om ander-

maal onder de keizerlijke vaandels te dienen, doch dit slechts als men hem goede condities aanbood; want als gewonen soldaat te dienen, dat was hij meer dan beu.

't Gezelschap was door menigen goeden teug reeds zoo in begeestering, dat ze hunne nieuwsgierigheid naar den jager sito wilden voldoen. Hertebroeder werd met een koets naar mij gezonden om mij te komen halen. Deze lei mij onderwegen uit hoe ik mij bij deze voorname menschen te gedragen had, want daarvan hing mijn bevordering en mijn toekomstig geluk af. 'k Antwoordde dan ook op alles wat ze vroegen zeer kort, zoodat men zich over mij nog meer verwonderde. Want ik zei geen woord of het moest noodig zijn, en als ik wat zei, dan moest het ook inslaan. 'k Legde het zoo aan, dat ik eenieder aangenaam was, daar ik van den Graaf von der Wahl reeds mijn lof als goeden soldaat had gekregen. 'k Moest natuurlijk mee drinken, geraakte in den wind en ik vrees dat ik dan wel heb laten zien hoe weinig ik ten hove was geweest. En 't slot van 't lieke was dat een overste van voetvolk mij een compagnie in zijn regiment beloofde, wat ik absoluut niet afsloeg. Want ik peinsde : kapitein te wezen is bijlange geen kinderspel ! Doch Hertebroeder verweet mij 's anderendaags mijne lichtzinnigheid en zegde, had ik het een beetje in 't lange getrokken, dan ware ik wel ievers hooger geraakt.

Zoo gebeurde 't dat ik als kapitein aan een compagnie werd voorgesteld, die, al was ze bij 't eerste aantreden compleet, toch niet meer dan zeven schildwachten telde. 'k Sprak tot mijn eigen binst ik dat bekeek : „Als ik veldheer was en een kapitein had die niet meer soldaten bezat als gij, 'k joeg hem verduiveld stande pede weg !" Daarbij waren mijn onderofficieren meestendeels oude krakken, waarover ik mij achter de ooren moest krabben.

Bij 't kort daarop plaats grijpende samenstooten werd ik met dezen des te gemakkelijker te schande gemaakt. Maar wat erger was, in dit gevecht bleef de Graaf van Götz liggen en Hertebroeder verloor er zijn mannelijk patent door een ongelukkig schot. Ik voor mij zelf kwam er licht van af, alleen een kleine kwestuur aan mijnen bil. De wonde van Hertebroeder was niet erg en was dan ook gauw genezen. Maar er wroette iets anders in hem, dat de heelmeesters in den beginnen niet verkennen konden; hij werd lam in armen en beenen, precies lijk een kolerieker die door de gal vergiftigd wordt, al was woede hem totaal onbekend. Men schreef hem een zuurbronnenkuur voor en wel die te Griesbach in het Zwarte Woud.

Daarmee nam 't geluk op 't onvoorziens een anderen draai. Hertebroeder was kort te voren van plan geweest in 't huwelijksbootje te treden met een voorname jonkvrouwe en daarvoor zou hij zijn eigen tot vrijheer laten slaan en mij tot edelman. Maar daar moest hij nu wel een punt achter zetten. De lamheid dreigde een lieke te worden van langen duur en binstdien zou hij goede vrienden noode kunnen missen. Hij schreef zijn testament en maakte mij tot eenig erfgenaam van zijn nalatenschap, en dit zooveel te liever, toen hij zag dat ik om zijnentwille mijn geluk in den wind sloeg en mijn compagnie verliet, ten ende hem te vergezellen naar de zuurbron en daar te wachten tot hij zijn gezondheid weer veroverd had.

Toen Hertebroeder eindelijk weer rijen kon, kochten ze peerden en langs den Donau over Ulm reden ze naar de bovenvermelde zuurbron. Hertebroeder liet zich opnieuw onderzoeken en 't werd bevonden dat hij vergiftigd was. Door een kuur van een week of acht zou hij weer kunnen genezen.

Simplicissimus profiteerde er binstdien van om de reis naar zijn vrouw te ondernemen. In Keulen bezocht hij zijnen

vriend Jupiter, die weer heelemaal van streek was en vol plannen om de wereld te hervormen.

Incognito reisde hij naar het stedeken toe, informeerde onderweg naar zijn familie en vernam dat zijn schoonouders allebei gestorven waren en dat zijn lieve vrouw, nadat ze 't leven had geschonken aan eenen jongen zoon, in 't kinderbed het tijdige voor het eeuwige had verwisseld. Incognito, als bode van Simplicissimus, trok hij bij zijn zwager binnen met dezes groeten. Niemand verkende hem. Hij kreeg er van zijn schoonzuster wat te hooren ! Want alles, zijn verblijf te Parijs en al de rest, was hun zoo goed als bekend. Zijn zoontje hadden ze aangenomen als hun eigen kind.

Alles wat hij bij zich had aan geld en juweelen schonk hij het jongetje, kuste het ten afscheid en maakte dat hij uit de voeten kwam.

Na mijne aankomst werd ik gewaar dat Hertebroeder veeleer verslecht dan verbeterd was, alhoewel de doctoren en de apothekers hem hadden gepluimd, feller nog dan een vette gans. Daarbij kwam hij mij kindsch voor en kon bijkans op zijn beenen niet meer loopen. 'k Probeerde hem op te monteren zoo goed als dat ging, doch hij stak in een slecht vel. Hij zelf zag wel hoe laat het was en dat het kloksken weldra stil zou vallen. Een ding troostte hem : dat ik bij hem zou zijn om hem zijn oogen te sluiten.

Daar van afgezien, want 'k zorgde danig dat Hertebroeder niet 't allerminste te kort kwam, ging ik opnieuw mijn gang en zocht mijn lochte pleziertkes, waar ik die maar vinden kon. En daar ik nu weduwnaar was, verlokten deze leege dagen en mijn jonge kracht mij naar minnarijen, die ik zonder vrees aanging, daar de schrik, die mij te Einsiedeln te pakken had, algauw weer vergeten was. In de zuurbron bevond er zich een schoone dame, die zich uitgaf voor iemand van adeldom, doch die mij eerder mobilis dan nobilis leek. Daar ze nog al glad van haar scheen te zijn, flodderde

ik er een beetje rond, kreeg na korten tijd niet alleen vrijen toegang, maar ook al de genoegens die ik maar wenschen en begeeren kon. Doch 'k had al gauw genoeg van hare lochtzinnigheid, probeerde langs alle kanten om er op treffelijke manier van los te geraken, want 'k had in de gaten dat het heur eer te doen was om mijnen zak leeg te plukken als om mij in 't huwelijksbootje te lokken. Daarbij overrompelde ze mij met heure vierige blikken en andere betuigingen heurer brandende genegenheid, en dat waar ik mij ook maar bevond, zoodat ik beschaamd was om harent- en mijnentwille.

Er bevond, zich ook een aanzienlijke rijke Zwitser in het bad. Dezen had men niet alleen zijn geld gestolen, maar ook al de sieraden van zijne vrouw, een hoop goud, zilver, paarlen en edelgesteenten. Vermits zulke dingen even ongaarne verloren zijn als het moeite kost om ze te veroveren, zocht deze Zwitser naar allerlei raad en middelen om ze weer in zijn bezit te krijgen en liet daarvoor ten leste den beruchten duivelenbanner uit Geisshaut komen, die door zijn belezingen den dief zoo martelde en plaagde, dat hij het gestolen goed in eigen persoon weer op de plaats bracht van waar hij het gestolen had. De toovermeester kreeg tien rijksdaalders voor zijne moeite.

'k Hadde geerne dezen toovenaar van dichterbij leeren kennen en met hem eens gesproken, doch dat kon ik niet zonder er mijn persoontje voor te vernederen, want 'k hield mij toentertijd voor een heelen piet. 'k Stelde dus mijn knecht aan om dien avond met hem aan 't zuipen te gaan, zou alzoo kennis met hem maken en probeeren achter 't een of ander te geraken wat mij van dienste kon zijn. Zooveel werd er van dezen man verteld, dat ik het bijkans niet gelooven kon, of ik moest het van hem

zelf gehoord hebben. 'k Verkleedde mij als reiziger die zalfkens verkocht, zette mij nevens hem ter tafel en wou geerne weten of hij 't raden kon, of de duivel 't hem inblazen zou, wie ik was. Doch niet het minste bespeurde ik aan hem, want hij zoop maar altijd door, erger als een tempelier en hield mij echtig voor een reiziger, zooals mijne kleeren 't mij aangaven, en hij achtte mijnen knecht hooger dan ik zelf. Hij vertelde in vertrouwen aan dezen laatste dat de dief, die den Zwitser had bestolen, niet te ontdekken ware geweest, had hij maar het bewijd gehad iets van zijnen buit in 't water te smijten als tol aan den duivel. Deze zotteklap aanhoorde ik en 't verwonderde mij dat de duizendlistige vijand door zulke luttele dingskens de menschen in zijne klauwen krijgt.

't Was niets moeilijk om tot het besluit te komen dat dit stuksken een deel van het contract was, dat deze toovenaar met den duivel had gesloten en dat het den dief niets helpen zou als er een anderen duvelskunstenaar ware bij gehaald om den diefstal te ontdekken, eenen die dit punt niet in zijn contract had. 'k Gaf bevel aan mijnen knecht, die in 't stelen veel rapper was zelfs dan een Zigeuner, dat hij den toovenaar stom zat zou maken en hem dan de tien rijksdaalders ontfutselen, van dewelke hij eenige oortjes in de beek moest smijten. De kerel deed dit dan ook. Als de duvelsbanner nu 's morgens zijn geld miste, liep hij de beek langs en kroop een boschken in, wellicht om met zijnen helpenden geest het ding te bespreken. Maar 't verliep met hem danig slecht. Met een blauw gepekt en opengekrabt gezicht kwam hij terug, zoodat ik nog compassie met den ouden deugeniet kreeg en hem zijn geld terug liet geven, met het verzoek, nu hij gezien en beleefd had wat voor een bedrieger de duivel is, dezen zijn dienst en zijn gezelschap op te zeggen

en zijn eigen te bekeeren. Doch deze vermaning bekwam mij slechter dan dat ik keien had geëten. Want van toen af aan sloeg mij niets meer mee en zelfs mijn schoone peerden vielen dood. En warelijk, waar bemoeide ik mij ook mee? Ik zelf leefde goddeloos als een leerling van Epicurius en gaf zelf niets om God noch gebod. 't Sprak dan ook van zelf dat de toovenaar zich op mij wreken wou.

't Beviel mij hoe langer hoe beter hier bij de zuurbron, niet alleen omdat er alle dagen badgasten bij kwamen, maar omdat het een vriendelijk plaatsken was en de manier van leven locht en aangenaam. 'k Maakte kennis met de vroolijkste menschen die er waren en begon hoofsche taal en complimenten te leeren, iets dat ik tot dan toe maar van luttele waarde had geacht.

'k Werd voor iemand van adeldom aangezien, omdat mijn volk mij kapitein noemde, want een avonturier verovert zulk eene plaats niet gauw op den leeftijd waarop ik mij toen bevond. De rijke leegloopers maakten met mij niet alleen kennis, en ik met hen, maar sloten ook broederschap en mijn zinnen stonden op niets anders dan op plezier, spel, eten en drinken, iets wat menigen schoonen ducaat vorderde zonder dat ik er veel van merkte, want de zak met Olivier zijn erfenis woog nog danig zwaar.

Intusschen ging het met Hertebroeder hoe langer hoe slechter, zoodat hij ten leste zijnen tol aan de natuur betalen moest, nadat de doctoren en de apotheker, die hem eerst flink pluimden, hem verlaten hadden. Hij bevestigde nog eens zijn testament en maakte mij tot erfgenaam van alles wat hij van zijn vader-zaliger had ontvangen. 'k Liet hem met schoonen praal begraven, stak zijn knech-

ten in een rouwkostuum en, met voor elk een flinken duit, dankte ik ze af.

Zijn afscheid trof mij zeer smertelijk, bizonder daar hij vergiftigd was. En al was daar niets aan te veranderen, ik werd er nochtans anders door, vermits het mij dag op dag meer en meer te drukken begon. 'k Vluchtte weg van de gezelschappen en zocht de eenzaamheid op, om mijn bedroefde gedachten hunnen loop te kunnen geven. 't Ging zoo ver, dat ik me ievers in een bosch verborg en peinsde er niet alleen over na wat voor vriend ik verloren had, maar ook dat ik er in mijn heele leven nooit meer zoo eenen vinden zou. Terzelfdertijd maakte ik ook plannen voor een nieuw leven, doch nam nog geen vast besluit. Nu eens wilde ik terug den oorlog in en een anderen keer trof het mij dat de minste boer in deze streek het beter had dan een overste. Want in dit gebergte werd niet gevochten. 'k Kon mij ook niet voorstellen wat een leger er bij zou winnen ook deze streek te verruïneeren, waar alle boerenhofsteeën precies lijk in vredestijd goed floreerden met stallen vol vee, terwijl er in het laaggelegen land in de dorpen hond noch kat meer te vinden en was.

Eens op een keer had ik mij tusschen den weg en het water onder een dikken lommerigen boom in het gras neergelegd om te luisteren naar de nachtegalen, wier gezang mij uit mijn triestigheid optrokken. Want ik luisterde zoo maar niet met lossen aandacht naar hun liefelijk lied, maar wel in spanning en peinsde er over na, hoe zulk een welluidende muziek uit zoo'n klein buisken of kanaalken opklinken kon. Terwijl ik daar dan zoo mee bezig was en mij inbeeldde dat de nachtegalen door hunnen schoonen klank de andere vogels verdreven of ze dwongen te zwijgen en toe te luisteren, uit schaamte misschien, ofwel om iets van hun fraai

lied te stelen, naderde er aan den overkant van den stroom een schoonheid den waterzoom, eene die mij meer ontroerde, juist omdat ze 't kleed van een boerenmeisje droeg, dan een statige jonkvrouwe het had kunnen doen. Ze hefte van heur hoofd een korf, waarin ze een klomp versche boter droeg, om dien in de badplaats te gaan verkoopen; dezen verfrischte ze in het koele water, opdat hij door de groote hitte niet smelten zou; ze zette zich daarna neer, wierp heuren sluier en heuren strooien hoed weg en veegde zich het zweet van 't gezicht, zoodat ik heur goed bekijken kon en mijn begeerige oogen aan heur verlustigen. 't Docht mij dat ik van mijn levensdagen geen schooner mensch had gezien; de proporties van heur lichaam leken perfect en zonder eenig foutje, heure armen en handen waren sneeuwwit, 't gezicht frisch en liefelijk, de zwarte oogen vol vuur en minnekozende blikken. Als ze nu de boter weer inpakte, riep ik: „Ach jofferke! ge hebt met uwe schoone handen uwe boter in 't water wel afgekoeld, maar met uwe heldere oogen hebt ge mijn hert vol vuur gezet!" Doch pas had ze mij gehoord of ze liep weg, erger nog of men zat heur achterna, zonder dat ze mij een woordeken gunde, mij achterlatend met al de dwaasheden waarmee verliefde fantasten gepijnigd worden. Maar mijn verlangens, door deze zon nog meer beschenen te worden, lieten mij daarom niet in mijne eenzaamheid die ik had opgezocht, doch maakten dat ik het lied der nachtegalen niets beters achtte dan het gehuil van wolven. Aldus drentelde ik ook terug naar de zuurbron en zond mijnen knecht vooruit om de boterverkoopster staande te houden en op heure waar te bieden tot ik ook kwam. Deze deed het zijne en ik na mijn aankomst het mijne; doch ik vond een steenen hert en zulke kilte van zinnen, lijk ik er mij nooit had kunnen

voorstellen bij een boerin te vinden. Dit maakte mij nog zotter van liefde, al zag ik heel goed, dat ze zich niet zoo gauw zou laten van de wijs brengen, want ik was in meer dan eene van zulke scholen geweest en kon op voorhand mijn rekening maken.

Toenmaals had ik, ofwel een ongenadigen vijand moeten hebben, ofwel een goeden vriend. Een vijand opdat ik al mijn gepeinzen tegen hem had moeten richten en mijn dwaze liefde vergeten, ofwel een vriend die mijn oogen had opengetrokken en mij van mijn zot voornemen had afgehouden. Doch spijtig genoeg, 'k had niets anders dan mijn en Hertebroeder zijn geld dat mij verblindde, mijn onzinnige begeerten die me verleidden, en mijn grove onbezonnenheid die mij in de ellende stortte. 'k Nam mijn toevlucht tot koppelaars en koppelaarsters om langs dezen kant mijn doel te bereiken en door een nog grootere zonde genoegdoening voor mijn slechte begeertens te verkrijgen. Echter bereikte ik niet wat ik hebben wilde, doch ondervond dat een boerenmeisje versmaadt wat haren minnaar wenscht, wat mij bijna dol van hartstocht maakte. Ik, dwaze vent, had gemakkelijk aan onze kleeragie kunnen zien wat voor triestige dingen ons te wachten stonden, want ik was in den rouw voor Hertebroeder en zij voor hare ouders, zoodat we allebei in 't zwart waren als we elkander den eersten keer zagen en wat dus weinig vreugde voor ons beteekende. Om het kort te trekken, ik zat in de strikken van Venus, of liever in heur zottemansstrop zoo vast en was dus ook heelemaal blind en zonder verstand als het kind Cupido zelvers, en daar er geen andere mogelijkheid was om te krijgen wat ik kost wat kost wilde hebben, besloot ik met haar te trouwen.

„Ge zijt gij," redeneerde ik, „van komaf toch maar een boerenzoon en ge zult van uw levens-

dagen nooit een slot bezitten ; deze streek is een edel land, dat vergeleken bij de rest van het rijk in welstand leefde en schoon floreerde ; ge hebt geld genoeg om hier een boerenhofstee te betalen ; ge trouwt dus met dit boeren-Mieken en vestigt u hier als heeren-boer. Waar zoudt ge een betere woonste vinden als hier bij de zuurbron, zoodat ge alle zes weken nieuwe badgasten kunt zien gaan en komen en iederen keer een nieuwe wereld meemaakt?" Zulke en nog veel meer van dat soort gedachten draaiden door mijn kop, tot ik dan naar mijn liefken heure hand dong en na veel moeite het jawoord ontving.

'k Liet de bruiloft met veel praal gereed maken, want de demel ronkte van muziek voor mij. De boerenhofstee, waarop mijn bruidje was geboren, kocht ik niet alleen af, maar liet er nog een nieuwen schoonen bouw bij maken, alsof ik daar eerder een hof dan een huishouding wou onder dak brengen. Eer de bruiloft heelemaal was gevierd, had ik al meer dan dertig stuks vee, zooveel als men er op dit goed maar houden kon. Om kort te spreken, 'k zorgde er voor dat alles er tot in de puntjes in orde was, ook met de meubelen, precies zooals mijn dwaasheid het mij inblies. Doch mijn plesant fluitje viel algauw uit mijn handen en in den drek, en ik die gepeinsd had met goeien wind naar Engeland te varen, kwam tegen alle verwachting in Holland uit. En toen eerst, doch veel te laat, werd ik gewaar, waarom mijn bruid mij niet gaarne wilde, en dat ik er aan niemand over spreken kon, uit vrees op den koop toe nog uitgelachen te worden, verdroot mij wel 't allermeest. 'k Moest bekennen dat ik, naar de maat van het billijke, schulden te betalen had ; doch deze bekentenis maakte mij absoluut niet geduldiger en nog minder vroom, want daar ik mij zelf bedrogen bevond, dacht ik aan

niets anders dan mijne bedriegster op hare beurt te bedriegen en 'k ging dan ook maar ievers grazen waar ik het vinden kon. Zoo liet ik den boel een goed jaar draaien. Mijne beddegenoote was al even liederlijk als ik. Ze had een os laten slachten en had het vleesch ingezouten om maar altijd bik te hebben, een speenvarken liet ze pluimen, precies of 't een vogel was, kreeften lei ze op den rooster, een haas kookte ze en forellen braadde zij aan den spit. Dit kan een denkbeeld geven hoe goed ik bij haar verzorgd werd en de rest was al navenant. Ze klokte ook geerne een roomer wijn naar binnen en liet er andere menschen ook van proeven, wat een voorteeken was van mijn naderend ongeluk. Eens op een keer wandelde ik met eenige jonkers het dal af tewege om een gezelschap te bezoeken in 't lage gedeelte van de badplaats. We kwamen een oud boerke tegen met aan een zeel een geit, die hij verkoopen wilde. 't Docht mij dat ik dezen zelfden persoon al eens meer had gezien en daarom vroeg ik hem vanwaar hij en die geit kwamen. Hij trok zijn hoedeken af en sprak: „Genadige Heer, ik mag het u warelijk niet zeggen." Ik zei: „Ge zult 't beest zekers gestolen hebben?" „Neen, dat niet!" antwoordde de boer, „'k koom er mee uit het stedeken beneden in 't dal en dat ik niet noemen mag, omdat we van eene geit spreken." Dat bracht ons gezelschap aan 't lachen en daar ik een beetje bleek werd, dachten zij dat ik nijdig was, omdat de boer mij te pakken had. Doch ze waren mis. Ik had heel andere gedachten, want door de groote wrat, die de boer midden op 't voorhoofd droeg, zoowat precies lijk een eenhoorn, kreeg ik de verzekering, dat ik zoowaar voor mijnen vaar uit den Spessert stond. 'k Wou eerst een beetje den waarzegger uithangen vóór ik mij bekend zou maken en hem met zoo 'nen statigen zoon als mijn kleeragie

't aanwees, verheugen. 'k Sprak dus: „Mijn goed oud vaderke, komt gij niet uit den Spessert?" „Ja, Heer," antwoordde hij. „Hebben niet zooiets van een achttien jaar geleden de ruiters uw huis en hof geplunderd en in brand gestoken?" „Ja, God ontferme onzer!" zei hij, „maar zoo lang is het nog niet geleden." 'k Vroeg verder: „Hadt ge toen geen twee kinderen, een groote dochter en ook een jongen die uw schapen hoedde?" „Heer," antwoordde hij, „het meisken was ons kind, maar de jongen niet, wij hadden hem zoo maar als aangenomen zoon." Daarmee wist ik, dat ik de zoon niet was van dezen groven boerenkinkel, wat mij eenerzijds danig verheugde, doch anderzijds ook bedroefde omdat het mij voorkwam een bastaard of een vondeling te zijn. 'k Vroeg hem fluks waar hij dien jongen had gehaald en wat hem er had toe aangezet dezen aan te nemen als kind. „Ach!" sprak hij, „'t is vreemd verloopen met hem. De oorlog heeft hem mij gegeven en de oorlog heeft hem mij weer ontnomen." 'k Werd een beetje bang iets te moeten hooren dat een slecht voorteeken zou inhouden voor mijn later leven en zette 't gesprek maar gauw terug op de geit! 't Verwonderde mij, sprak ik, dat hij zulk beest verkocht kreeg in de gasterij, daar de badgasten bijlange niet gewoon zijn zulk oud geitenvleesch te eten. „Ach neen, Heer!" zei hij. „De waardin heeft geiten genoeg en geeft er ook niets voor. 'k Breng ze naar de gravin die baden neemt in de zuurbron. Doktoor Hans heeft kruiden voorgeschreven die de geit eten moet, en van de melk maakt hij dan medicamenten die de gravin heur gezondheid terug zullen geven. Men zegt dat de gravin iets mankeert aan de pens en als de geit nu helpt, dan kan 't beest meer dan de doktoor en zijnen apteker te samen." Binst hij zoo te klappen stond, zon ik naar een middelken

om met den vent andermaal te kunnen spreken. 'k Bood hem derhalven eenen daalder meer voor de geit als de doktoor en de gravin hem geven wilden. Dat nam hij sito aan — want een beetje winst doet een mensch al rap anders peinzen — maar met de conditie dat hij aan de gravin onze overeenkomst zou bekend maken. Wilde ze dan zooveel geven als ik, dan was de koop voor heur, anders was 't beest voor mij, en dezen avond nog zou hij komen zeggen hoe 't met onzen handel stond.

Daarop ging mijn vaar verder en ik met het gezelschap ook. Doch 'k kon noch mocht langer bij de compagnie blijven en na eenige minuten nam ik afscheid, draaide mij om en ging heen. 'k Vond mijn vaar algauw terug, die zijn geit nog had omdat de anderen er zooveel niet voor geven wilden. 'k Bracht hem op mijn pasgekochte hofstee, betaalde hem de geit en nadat ik hem een beetje zat had gemaakt, vroeg ik hem hoe die knaap bij hem beland was, van wie we daar straks gesproken hadden. „Ach Heer!" sprak hij „de veldtocht van Mansfeld bracht hem ons, en de slag bij Nordlingen ontnam hem ons. Als de troepen van Mansfeld bij Höchst den slag verloren hadden, vluchtte zijn volk naar alle zijden, want ze waren de kluts kwijt en wisten niet waarhenen. Velen kwamen in den Spessert, want ze zochten de bosschen om er zich in te verbergen. Doch al ontsnapten ze aan den dood in de vlakte, dan vonden ze dien bij ons in de bergen. Want daar de twee vechtende partijen het natuurlijk achtten malkanderen op onzen grond leeg te plukken en kapot te maken, sprongen wij boeren hun ook op den kop. In die dagen ging een boer maar zelden zonder roer of buks de bosschen in als 't onmogelijk was thuis bij onze houweelen en ploegen te blijven. In dees geharrewar ontmoette ik eens niet ver van mijne hofstee in

een woest woud een schoone jonge edelvrouwe, gezeten op een prachtig-getuigd peerd, dit juist, nadat ik niet ver van daan eenige schoten had hooren knallen. 'k Zag ze in den beginne voor en manskerel aan, zóó flink reed ze peerd. Doch daar ze handen en oogen ten hemel ophief en 'k heur in 't fransch met een erbarmelijke stemme God hoorde aanroepen, liet ik mijn roer zakken, waarmee ik peinsde te schieten en trok den haan terug, want 'k zag maar al te goed aan haar gebaren en heur gegil dat ik met een bedroefd vrouwmensch had te doen, die mij medelijden inboezemde. We kwamen dichter bijeen en toen ze mij zag, jammerde ze: „Ach, als ge een eerlijken christenen mensch zijt, dan smeek ik u in den naam van God een beetje barmhartigheid te hebben, ja in den naam van het Laatste Oordeel, waar wij van al ons doen en laten rekenschap zullen geven, vroeg ik u mij bij treffelijk vrouwvolk te voeren, die me helpen verlossen van de vrucht mijns lichaams!" Deze woorden, die me deden denken aan de vier uitersten en ook den bedroefden toon waarop ze werden uitgeroepen, daarbij de triestige maar toch schoone liefelijke gedaante der vrouw, dwongen mij tot erbarmen. 'k Nam het peerd bij den teugel, leidde het door struiken en kanten tot waar het bosch het dichtst was en waar ik met vrouw, kind, knechten en vee was gevlucht. Daar beviel ze nog geen half uurken later van een zoon en dat was de knaap van wien wij te samen spraken daarstraks."

Mijn vaâr zweeg een beetje, want hij nam een slok. Als 't glas leeg was, vroeg ik hem: „En hoe verliep het verder met deze vrouwe?" Hij ging voort: „Als ze nu moeder geworden was, vroeg ze mij tot peter en dat ik haar jongetje zoo vroeg mogelijk boven de doopvont zou houden. Ze zei mij ook heuren naam en die van heuren man, opdat

deze in 't doopboek zou worden ingeschreven en binstdien deed ze heuren zadelzak open, waarin zeer schoone en kostbare juweelen zaten. Deze schenkte ze aan mijn wijf en mijn kind, aan onze meid en aan een andere vrouw ook nog, dat wij wel zeer tevreden konden zijn over haar. Doch binst ze daarmee bezig was en ons vertelde van heuren man, stierf ze onder onze zorgende handen, dit nadat ze ons gesmeekt had goed op heur kindeken te passen. Daar 't er in die dagen danig rumoerig toeging in het land en geen mensch in zijn huis dorst te blijven, kostte het ons veel moeite een paap te vinden die bij de begrafenis de gebeden las en het kind doopte. Toen dit gedaan was, gaven onze schout en ook de paap ons den raad het kind bij ons te houden en het op te kweeken; voor onze kosten en moeite konden we 't bezit van de doode vrouwe in betaling nemen, uitgezonderd eenige paternosters, edelsteenen en eenige andere juweeltjes, die voor het kind moesten bewaard blijven. Mijn wijf voedde het ventje met geitemelk en gaarne hadden we den jongen bij ons gehouden om hem dan later onze dochter tot vrouw te geven. Doch de slag van Nördling ontnam ons den knaap en ons meisken en alles wat wij bezaten."

„Ge hebt mij," zoo sprak ik daarop, „eene aardige en aangename historie verteld en toch hebt gij het bezonderste vergeten, namelijk hoe de naam was van die vrouw, van heuren man en van heur kind."

„Heer," sprak hij, „'k wist niet dat u dat geerne hadt geweten. De edelvrouwe heette Susanna Ramsi, heuren man was kapitein Sternfels von Fuchsheim, en daar ik Melchior heette zoo kerstenden wij den jongen ook nog en lieten hem als Melchior Sternfels von Fuchsheim in 't doopboek schrijven."

Zoo kreeg ik te hooren dat ik de echtige zoon was

van mijnen heremijt en der zuster van goeverneur Ramsay, maar dat lacy! veel te laat, want mijne ouders waren allebei dood en van mijnen onkel vernam ik niets anders als dat het volk van Hanau hem en zijn heele garnizoen buiten hadden gevochten, waardoor hij van woede en wanhoop zijn zinnen was kwijt geraakt.

'k Schonk mijnen peter nog zooveel wijn bij tot er niets meer in en kon en liet hem 's anderendaags ook zijne vrouw halen. Toen ik hun zei wie ik was, wilden zij er niet eer aan gelooven, tot ik hun een zwartharige moedervlek liet zien, die ik van voren op de borst droeg.

Niet lang daarna trok ik met mijnen peter op reis naar den Spessert om er 't geloofwaardig getuigschrift van mijn afkomst en mijn wettige geboorte te halen, wat ik zonder veel zoeken in het doopboek en door de verklaring van mijnen peter verkreeg. 'k Ging ook eens aankloppen bij den paap die met mij in Hanau was en die zich mij had aangetrokken. Deze gaf mij het schriftelijk bewijs mee waar mijn vader-zaliger gestorven was, dat ik bij dezen verbleef tot zijn dood en dat ik ten leste onder den naam van Simplicius een tijd lang bij den Heer Ramsay, den goeverneur van Hanau was geweest; ja, 'k liet bij een notaris uit den mond van getuigen die het weten konden, mijne heele historie op 't papier brengen, want ik dacht: „Wie weet, waarvoor gij het nog eens noodig hebt. Deze reis kostte mij over de vierhonderd daalders; want op den terugtocht werden we door soldaten gevangen genomen, bestolen en leeggeplunderd, zoodat ik en mijn vaâr ofte peter zoo goed als nakend en alleen met ons leven uit hun pooten geraakten. Intusschen ging het thuis al slechter en slechter. Want toen mijn wijf vernam dat haar

man een jonker was, hing ze niet alleen de rijke mevrouwe uit, maar verwaarloosde de heele huishouding, wat ik, omdat ze groot en sterk van postuur was, stilzwijgend liet voorbijgaan. Daarbij kwam 't ongeluk in mijne stallen spoken en 't beste stuk vee stierf 't een na 't ander.

Dit was allemaal nog te slikken geweest, maar een malheur komt immers ooit alleen? Denzelfden dag dat mijne vrouw beviel, kwam ook onze meid in 't kinderbed. 't Kind van deze laatste geleek lijk twee druppelen water op mij, en dat van mijne vrouw leek zoo op den knecht, alsof het zoo naar dezen zijn gezicht was gemodeleerd. Daarbij had de felle dame, waarvan ik hierboven sprak, dienzelfden nacht een manneken voor mijn deur laten neerleggen, met het schriftelijk bericht er bij dat ik zijn vader was, zoodat ik zo almeteens met drie jong op mijn kot zat en 't mij te moede werd alsof er uit ieder hoekske nog een te voorschijn zou kruipen, iets wat mij grijze haren gaf. Ja, zoo verloopt het dan een keer als men in zijn goddeloos en los leven lijk ik er een achter den rug had, zijn beestige hartstochten involgt.

Maar wat was er aan te doen? 'k Moest ze boven de doopvont houden en mij daarbij nog laten straffen door de overheid. En daar deze juist Zweedsch was en ik tevoren den keizer had gediend, werd het gelag mij zeer duur gerekend, iets wat mij leek te zijn het vóórspel van mijnen ganschen ondergang. Evenzeer als al deze gebeurtenissen mij bedroefden, zoo nam mijn vrouwken het daarentegen zeer locht op, ja ze zong, plaagde en treiterde mij nog dag en nacht om de schoone vondst vóór onze deur en dat ik zooveel geld was kwijt geraakt. Had ze geweten hoe het tusschen mij en de meid gesteld was, 'k ware nog wat anders gekweld geworden ; doch de goeie ziel was zoo oprecht voor

het geld dat ik anders als boete had moeten betalen, te zeggen dat het kind van een pronker was, die mij verleden jaar af en toe eens bezocht en die te gast was geweest op mijnen bruiloft, maar dien ze verder van haar noch pluim kende. Toch moest ze den huize uit, want mijn wijf begon te vermoeden wat ik van heur en den knecht dacht, al moest ze er precies niet veel op zeggen, want 'k hadde heur gewezen op 't feit dat ik toch niet terzelfden tijd bij haar en de maarte had kunnen zijn. Intusschen ergerde het mij danig dat ik het jong van mijnen knecht moest verzorgen, dat mijn eigen niet mijn erfgenaam kon zijn en dat ik op den koop toe stillekes zwijgen moest en blij doen, opdat ze er maar niets gingen achter zoeken.

Zulke gepeinzen kwelden mij heelder dagen; en dat binst mijn wijf heur eigen te goed deed aan 't wijntje; want ze was sedert onzen trouw zoo vertrouwd geraakt met het kanneken, dat ze 't niet van heuren mond kon houden en ze geenen nacht kon slapen gaan zonder treffelijk dronken te zijn. Zoodoende zoop ze ook 't leven weg van heur kind en kreeg er zelf een ontsteking van in de darmen, zoo dat ze weldra ook den laatsten asem gaf. Daarmee was ik weer een heer weduweneer en dat pakte me zoo, dat ik er mijn eigen bijkans ziek om lachte.

Daar mijn beurs nu tamelijk leeg was en mijn huishouding daarentegen meer dan vol van vee, knechten en maarten, nam ik mijnen peter Melsen als vader, mijn peet, zijne vrouw, als moeder en den bastaard Simplicius als erfgenaam en 'k gaf aan de twee oudjes mijn hofstee en mijn heele bezit, dit tot op eenige penningen en juweelen na, die ik voor in geval van nood wenschte te bewaren. Want 'k had mijnen buik vol van 't vrouwvolk en gezien 't met mij zoo kwalijk verloopen was, nam ik 't vaste besluit nooit meer te trouwen. Deze

beide oude menschen richtten den heelen boel sito naar een heel ander model in. Knechtevolk en vee wat er te veel was naar hun oordeel werd afgeschaft en ze namen op 't hof dingen die gauw wat profijt zouden opleveren. Mijn peter en mijn peet overlaadden mij met veel lekkere beetjes en beloofden steeds een goed paard op stal te hebben ten mijnen dienste en mij ook zooveel op zak te geven dat ik t' allen tijde met een treffelijken vriend een flinken pot wijn zou kunnen drinken. 'k Zag dat mijn goed in goede handen was gevallen. Mijn peter bebouwde met de knechten mee het veld, woekerde met het vee en met het hout erger als een jood, en mijn peet zorgde voor het vee en wist het geld van de melk en de boter beter samen te houden als tien vrouwen lijk ik er een had gehad. Op deze manier werd mijne hofstee op korten tijd een van de beste uit de heele streek en ik had niets anders te doen dan uit wandelen te gaan en van al het goede te profiteeren.

Eens op een keer geraakte Simplicissimus in gezelschap van klein volk, die 't onder malkanderen hadden over het Mummelmeer (dat daar ievers in de nabijheid gelegen was) en de wonderen die zich in zijn water en aan zijn oevers afspeelden. 't Eene verhaal was al fantastischer dan het andere en in allen speelden de waterventjes, die in het meer zouden wonen, een belangrijken rol. 't Heette dat ze wonderdoeners waren lijk geenen en schatten bezaten aan edelgesteenten. Simplicissimus kreeg danige goesting om te zien of daar waarachtig iets vanaan was en met zijn petere trok hij er naar toe. Hij smeet zware steenen in het zoogezegd bodemlooze water om 't ondervinden of er werkelijk een onweer zou losbersten en de watermannekes verschijnen zouden die de steenen terug naar boven brachten, en warelijk dat gebeurde dan ook. Er gebeurde zelfs nog veel meer. Een der watermannekens, gekleed in zilver en goud, wierp hem een kostbaren lichtenden steen toe en pas had hij dien opgeraapt of hij voelde zich beklemd en tuimelde in 't water. Daar kwam hij bij een prins der wamannekens terecht en voerde met hem een lang gesprek

over allerlei onderwerpen, over den zondeval, waarom God de aarde geschapen had, over 't middenpunt der aarde, over de werking der zuurbronnen, en honderd andere dingen meer.

Van den koning, bij wien men hem ook al bracht kreeg hij een steen en op de plek waar hij dezen leggen zou boven op de aarde, zou een zuurbron ontspringen die de werking van al de bestaande overtreffen zou. Met dezen steen op zak kwam hij uit het Murmmelmeer en vol plannen over de zuurbron die hij bij zijn hofstee op zijn eigendom zou laten opwellen en die hem schatten zou opbrengen wilde hij terug naar huis. Doch hij liep verloren, moest bij arme menschen overnachten, de steen rolde uit zijn zak en zijn zuurbron ontsprong op andermans grond in een dorre, verloren streek. Daarmee was er ook weer eens een streep door zijn rekening gehaald en hij ware uit ergernis wel monnik kunnen worden had zijn peter er hem niet van tegengehouden.

Dienzelfden herfst kwamen er Fransche, Zweedsche en Hessensche troepen afgezakt om bij ons uit te rusten en op krachten te komen en tevens ook om de rijksstad in onze buurt, die gebouwd werd door een engelschen koning en naar zijnen naam genoemd was, omsingeld te houden. Iedereen vluchtte dus met zijn volk, zijn vee en zijn beste dingen de hooge bosschen in. Ik deed daaraan ook mee en liet het huis tamelijk leeg achter, waarin een gereformeerde Zweedsche overste zijn kwartier nam. Deze vond in mijn kabinet nog eenige boeken, die ik in onze haast niet had weten mee te nemen, en onder anderen waren daarbij wiskundige en meetkundige teekeningen, ook iets over vestingswezen, waarmee ingenieurs gewoonlijk bezig zijn, en hij besloot daaruit dat zijn kwartier niet de woonste was van eenen ordinairen boer. Hij begon met inlichtingen over mij te nemen, liet mij in 't oog houden, en door vriendelijke woorden evenzeer als door niet ten volle uitgesproken dreigementen bracht hij er mij toe eens tot bij hem op mijn hofstee te komen. Hij ontving mij zeer beleefd en

beval zijn volk niets aan mijn goed te vernielen en alles zooveel mogelijk te sparen. Door zijn vriendelijkheid haalde hij er mij toe over mijn historie te vertellen, bijzonders dat wat mijn geslacht en mijn afkomst betrof. 't Verwonderde hem danig dat ik midden in den oorlog onder boeren wenschte te wonen en wilde toelaten dat iemand anders zijn peerd aan mijn hekken bond, alsdan dat ik met eer mijn eigen dier aan dat van een ander zou kunnen vastleggen. Hij zei mij terug den degen aan te gespen en de gaven die God mij verleende niet te laten schimmelen achter den ploeg; hij was er zeker van, moest ik in Zweedschen dienst treden, dat mijn kennissen en mijn kwaliteiten mij hoog zouden brengen. 'k Hield me tamelijk onverschillig en zei hem dat iemands bevordering nog al lang uit bleef als hij geene vrienden had om hem onder de oksels te stutten. Hij beweerde echter 't omgekeerde, mijne kundigheden waren er borg voor dat ik zoowel vrienden als hooge plaatsen zou veroveren. Daarbij was er niet aan te twijfelen, sprak hij, of 'k vond in 't Zweedsche leger wel volk van mijne familie, die ook iets in de pap te brokkelen hadden, want daar waren veel voorname Schotten van adel onder. Wat hem zelf betrof, hij zei dat Torstensohn hem een regiment had beloofd en indien dit gebeurde, dan maakte hij mij zijn overste-luitenant. Met zulke en soortgelijke gezegdens maakte hij mijn herte begeerlijk, en daar er zoo goed als geen hoop op vrede meer bestond en dus steeds inkwartiering en finaal den ondergang voor de deur stond, besloot ik maar mee op te trekken met hem, ten minste als hij zijn woord gestand zou doen en mij overste-luitenant maken bij zijn toekomstig regiment. Zoo werd 't klepelke in 't klokske gehangen. 'k Liet mijnen peteren halen, want deze was nog steeds met mijn vee in de bosschen. 'k Schonk hem

en zijn wijf de hofstee in eigendom, doch met de conditie, dat, na hunnen dood, 't heele goed met al wat er op was zou geërfd worden door mijnen bastaard Simplicius, dien ze mij vóór de deur waren komen leggen. Want een wettigen erfgenaam had ik hier niet. 'k Nam mijn peerd, 'k pakte in wat ik nog bezat aan geld en juweelen, en nadat alles wel en goed in orde was gebracht en opgeschreven, zie, toen werd onvoorziens met de blokade opgebroken, we moesten ons pak maken en naar het leger marcheeren. 'k Deed bij dezen oversten dienst als hofmeester en onderhield hem, zijn knechten, zijn peerden en zijn heele huishouding met stelen en plunderen, wat men bij de soldaten foerageeren noemt.

Al zijn beloften van Torstensohn, waarmee hij zoo had gepocht, waren bij lange niet van het kaliber als hij ze had voorgesteld; 't docht mij eerder dat ze hem zoo maar uit de hoogte behandelden. „Ach!" kloeg hij, „wat voor een schurk is mij bij de generalen gaan zwart maken?" En omdat hij vreesde dat ik hem op den langen duur verlaten zou, verdichtte hij brieven, waarin sprake was van een versch regiment, dat hij in Lijfland, waar hij thuis was, samen zou ronselen en hij haalde mij over om samen met hem naar Lijfland te trekken. Daar was het ook van: Heer, ontferm u onzer! Want hij had niet alleen geen regiment te werven, doch was voor de rest een bloedarmen edelman, en wat hij bezat dat was dan nog 't door zijn vrouw aangebracht goed.

Al had ik mij nu reeds twee keeren laten bedriegen en zoo ver weg lokken, een derden keer waagde ik er mij weer aan. Want nu liet hij mij een schrijven zien, komende uit Moskou, waarin men hem aldaar een hooge positie beloofde in het leger. Hij vertaalde hem mij en drukte bezonders op de

goede betaling. En daar ik zag dat hij warelijk afscheid nam van vrouw en kinderen, peinsde ik. „Dat zou hij toch niet doen als hij geene zekerheid had!" en vol goede hoop trok ik met hem maar mee, want middelen om terug in Duitschland te geraken, bezat ik niet. Pas waren wij over de Russische grenzen of we zagen er verscheidene afgedankte Duitsche soldaten, voornamelijk officieren. 't Begon mij tegen te steken en 'k sprak tot mijnen oversten: „Wat doen wij toch voor zottigheid! Waar 't oorlog is trekken wij er uit en waar 't vrede is, waar de soldaten van geenen tel zijn en afgedankt worden, daar trekken wij naar toe!" Hij antwoordde maar steeds met goede woorden, dat ik hem maar moest laten betijen en dat hij danig goed wist wat hij te doen had, beter dan deze bange kerels, aan wie niet veel gelegen en was.

Als we nu wel en zeker in de stad van Moskou waren aangekomen, zag ik seffens dat het mis was; mijn overste had alle dagen conferenties met den Magnaat, of beter gezegd met den Metropoliet en den Knees, een volkske dat mij veel te spaansch, of beter nog te paapsch leek, wat mij achterdochtige gepeinzen gaf, al kon ik dan niet uit visschen wat hij in de mot daarmee had. Ten leste liet hij mij verstaan dat het met den oorlog amen en uit was en dat zijn geweten er hem toe dreef de grieksche religie aan te nemen. Hij zei mij openhertig dat hij mij niet meer helpen kon of dat ik hem moest nadoen. De Tsaar had reeds goede berichten ontvangen omtrent mijnen persoon en mijne geschiktheid; kon ik mij aanpassen, dan zou hij mij met een statig adellijk goed en vele onderdanen vereeren, wat ik zoo maar niet af moest slaan, want 't was beter in dezen grooten monarch eenen genadigen meester te bezitten, dan een kwaadgenegen grootvorst. 'k Stond daar als versteld en wist niet wat

te antwoorden, daar ik den oversten liever had laten voelen wat ik erover dacht dan 't hem te hooren te geven. Maar 'k moest mijn huikje hangen naar den wind, mijn muziekske anders stemmen, mij schikken naar de plaats waar 'k mij bevond en waar 'k als gevangen zat. Eer ik antwoordde zweeg ik langen tijd en peinsde er diep over na. Ten leste zei ik, dat ik naar hier gekomen was om den Tsaar als soldaat te dienen, iets waartoe hij zelf mij had overgehaald. Kon hij mijn diensten niet gebruiken, dan kon ik daar niets aan veranderen, en nog minder hem de schuld geven dat ik zonder nut zoo langen reis had afgelegd, te meer daar ik ongeroepen kwam. Dat hij mij nu met zoo'n groot goed wou vereeren, dat was te loven de heele wereld door, eer nog dat het onderdanig te aanvaarden of het te verdienen, gezien ik er nu nog niet aan denken kon van godsdienst te veranderen en den innigen wensch koesterde op mijne hofstee in 't Zwarte Woud te zitten, waar ik niemand ten laste zou zijn. Hierop antwoordde hij : „Gij kunt doen wat gij wilt ; ik had zoo maar gedacht als God en 't geluk u groet, dat ge ze allebei wel danken kondet. Als gij niet geholpen wenscht te worden, noch verlangt te leven als een prins, dan hoop ik dat gij ten minste bekennen zult dat ik mijn uiterste best heb gedaan en moeite noch vlijt gespaard." Daarop maakte hij een diepe buiging, ging zijnen weg en liet mij daar zitten, zonder zelf te wachten tot ik hem uitgeleide deed tot aan de deur.

Als ik daar nu zoo te peinzen zat, niet wetende wat te doen en mijnen toestand beschouwde, hoorde ik twee russische wagens vóór ons logement stil houden. 'k Keek eens door het venster en zag mijn goede overste met zijn zonen in den eerste instappen en zijn vrouw met hare dochters in den tweede. 't Waren den grootvorst zijne koetsiers in volle

liverei die menden en ook waren er eenige geestelijken bij die hun danig vriendelijk toespraken. Van dien dag af werd ik, wel niet openlijk, maar dan toch in 't geheim door enkele Strelitzers bewaakt, zonder dat ik het eenen keer te weten was gekomen, en van mijnen overste kreeg ik zelfs het toppeken van zijnen neus niet meer te zien, zoodat ik niet weten kon, waar hij ievers naar toe was. Toentertijd spookten er vele zotte dingen door mijnen kop, wat al licht te begrijpen is en grijze haren kreeg ik er ook van. 'k Maakte kennis met Duitschers die in Moskou als kooplie of handwerkers nog al veel te vinden zijn, 'k kloeg bij dezen over mijn toestand en hoe ik met list naar hier gelokt werd ; ze troostten mij en zonnen ermee over na hoe ik terug in Duitschland zou kunnen geraken. Doch zoodra ze roken dat de Tsaar besloten had mij in 't land te houden, werden ze allen stom als visschen, ja ze wilden met mij geen uitstaans meer hebben en 't was moeilijk zelfs een onderdak te vinden. Want 'k had mijn peerd met al zijn tuig al verteerd en 'k tornde den eenen ducaat na den anderen uit mijn kleeragie, die ik wijzelijk te voren in mijn kostuum had genaaid. Ten leste begon ik ook mijn ringen en mijn juweelen tot geld te maken, steeds in de hoop een gelegenheid te treffen om terug naar huis te keeren. Zoo waren er gauw drie maanden om, in welken tijd de bovenvermelde overste met al zijn huisgenooten weer was herdoopt en met een aanzienlijk adellijk goed en veel hoorigen vereerd.

Toenmaals verscheen er een dekreet, dat men in 't land zoowel onder de inboorlingen als onder de vreemden geene leegloopers meer dulden zou, en wie er daar rond liep om 't brood der arbeidenden vóór den neus weg te pikken, of er weigerde te werken, die kreeg eene maand tijd om 't land en vier-en-twintig uren om de stad te verlaten. Met

een vijftig man troepelden we samen en we waren in de hoop met Gods hulp onzen weg door Podoliën naar Duitschland zoo te gare wel te vinden; doch we waren nog geen twee uren de stad uit of eenige russische ruiters haalden ons in. Ze zegden ons dat het den Tsaar deerlijk mishaagde, dat we 't gewaagd hadden met zoovelen saam te troepen en zoo maar zonder pas, naar ons eigen goeddunken door 't land te reizen, en ze voegden er aan toe dat hij er sterk over dacht ons omwille van ons grove optreden naar Siberiën te sturen. Terwijl wij dan terug gedreven werden, hoorde ik tot mijn groote spijt hoe 't met mij stond. Want deze die de ruiters aanvoerde, verzekerde mij uitdrukkelijk, dat de Tsaar mij niet uit het land zou laten trekken. Hij gaf mij den welgemeenden raad mij te schikken naar dezen wil, zijn religie te aanvaarden lijk de overste 't had gedaan en zulk een aanzienlijk heerengoed niet te misprijzen lijk ze mij geven wilden. Hij verzekerde mij, moest ik het afslaan en weigeren bij hun als heer te leven, dat ik tegen mijn zin dan voor knecht zou moeten spelen. En hij keurde het ten slotte goed, dat de Tsaar een zoo bekwaam man lijk bovengemelde overste hem mij beschreven had, niet verliezen wilde. Ik verdedigde mij en zegde dat de overste mij veel meer kennis, deugden en kundigheden had toegeschreven dan 't in werkelijkheid was. 'k Was weliswaar in 't land gekomen om den Tsaar en de lofwaardige Russische natie te dienen tegen zijn vijanden, ook met mijn bloed zelfs; maar van godsdienst veranderen was voor mij een andere zaak, waar ik niet kon toe besluiten. Waar of wanneer ook ik den Tsaar zonder bezwaring voor mijn geweten kon dienen, zou ik het naar mijn beste vermogen doen.

'k Werd van de anderen gescheiden en onder dak gebracht bij een koopman, waar ik tot mijn

groote verwondering alle dagen met heerlijke spijzen en kostelijke dranken uit het Hof werd voorzien en zelfs kreeg ik bezoek van hoog volk, die mij af en toe te gast verzochten. Onder dezen was er eenen dien ik waarschijnlijk in 't bizonder was aanbevolen en deze was een danig sluwe vent. Hij sprak met mij zeer vriendschappelijk, want ik sprak al tamelijk goed russisch. We redeneerden over allerlei mekanieken, over oorlogs- en andere machinen van 't vestingswezen en ook over de artillerie. Ten slotte, nadat hij verscheidene keeren had aangeklopt om te vernemen of ik mijn eigen nu schikken zou naar den wil van den Tsaar en ik hem had doen verstaan dat ik er niet aan en dacht van religie te veranderen, verlangde hij dat ik dan toch ten minste den Tsaar ter eere iets van mijn groote wetenschap zou mededeelen aan de Russische natie; ze zouden er mij danig erkentelijk om zijn. 'k Antwoordde dat ik er niets tegen en had, dat het steeds in mijne bedoeling lag den Tsaar onderdanig te dienen, vermits ik toch met dit doel hier in 't land gekomen was, en al zag ik dat men mij hier lijk een gevangene behandelde, toch zou ik het nog geerne doen.

„Neen, da's niet zoo, Heer!" antwoordde hij. „Gij zijt niet gevangen, doch de Tsaar houdt zoo van u dat hij u voor geen geld missen wil!" „Waarom", vroeg ik, „word ik dan bewaakt?" „Omdat de Tsaar bang is dat er u iets kwaads zou overkomen."

Als hij dus alzoo mijn aanbod vernomen had, zei hij dat de Tsaar zinnens was in 't eigen land salpeter de laten opgraven en kruit te laten maken. Doch daar er niemand te vinden was alhier die er verstand van had, zouden ze mij zeer dankbaar zijn als ik er mij mee wou belasten en 't werk beginnen. Werkvolk en de middelen ervoor kon ik krijgen

zooveel ik begeerde en hij bad mij dit nu in Gods naam toch niet af te slagen, vermits het voor mij toch maar een werk van niets was. 'k Herhaalde dat ik voor alles te vinden was, als ze me maar gerust lieten met hunnen godsdienst, en dat maakte mijnen Rus zoo blij, dat hij zijn kroes nog meer toesprak dan een Duitscher het had kunnen doen.

's Anderendaags kwamen er twee Knezen en een tolk, gezonden door den Tsaar, die mij zouden helpen en mij met een kostbaar russisch kleed vanwege den Tsaar vereerden. 'k Begon dan maar sito naar salpetergrond te zoeken en te leeren aan de Russen, die mij waren meegegeven, hoe ze deze van de aarde moesten afscheiden en zuiveren, en binstdien deed ik de hand leggen aan den opbouw van een kruitmolen en leerde anderen kolen branden, zoodat we na korten tijd een heelen hoop zoowel van het beste jacht- als buskruit bezaten. Want ik had volk genoeg en daarnevens nog mijnen bijzonderen knecht die voor mij moest zorgen, of om het beter te zeggen die mij bewaken moest.

Terwijl ik met deze karwei zoo doende was, kwam de overste eens bij mij en dit in russische kleeragie en met veel dienstvolk, om mij klaarblijkelijk door zijn prachtigen staat aan 't verstand te brengen, dat ik me nu ook maar moest laten doopen. Maar ik doorzag al te gemakkelijk dat die kleeren uit den Tsaar zijne kleerkast kwamen en hem geleend waren, wat aan het hof aldaar gewoonte is, om mijn mond waterachtig te maken.

En om een voorbeeld te geven hoe 't er daar toegaat, wil ik vertellen, wat ik eens meemaakte. 'k Was zoo een keer aan 't werk in mijnen kruitmolen, die effen buiten Moskou aan den stroom was opgericht en 'k gaf mijn volk mijn bevelen wat er hun dien dag en ook de volgende te doen stond, als er plots 't alarmeerend bericht kwam,

dat, tot op vier mijlen van hier, de Tartaren een kleine honderd-duizend man sterk waren doorgedrongen, plunderend en vernielend al wat ze tegen kwamen. Ik en mijn volk moesten sito aan 't Hof komen, en we werden in de wapenkamer gekleed en van wapens voorzien. In plaats van een harnas kreeg ik een gestikten zijden kolder aan, die wel pijlen kon tegenhouden, maar tegen geen kogels bestand en was. 'k Kreeg ook laarzen, sporen, een vorstelijken hoed met reigerspluimkens er op en ook een sabel, met goud beslagen en bezet met edelsteenen en zóó scherp, dat men er zich mee scheren kon. Ook een paard kreeg ik — zóó vurig en goed gedrild tevens lijk ik er in mijn leven nooit een had gezien, laat staan bereden. Ik zelf en 't tuig van mijn rijdier schitterden van goud, zilver, edelsteenen en peerlen. 'k Had ook een stalen knots, die schitterde als een spiegel en zoo goed gemaakt dat ik er iedereen die er een klop van kreeg, zoo maar dood sloeg, zoodat de Tsaar er zeker en vast niet schooner kon uitzien als ik. 'k Volgde een witte vlag met een dubbelen arend erop en uit alle hoeken en kanten kwam er maar volk naar toe gerend, zooveel dat we, eer 't vier uren verder was, wel zestigduizend ruiters sterk waren, waarmee wij de Tartaren te gemoet trokken. Alle kwartieren kreeg ik mondelings nieuwe orders van den grootvorst, die allen onveranderd luidden, dat ik vandaag nu eens moest laten zien of ik dien dapperen soldaat was waarvoor ik mij uitgaf, opdat de Tsaar er zich ook van zou kunnen overtuigen. Alle momenten groeide onzen hoop aan, enkelingen kwamen bij en ook troepkens, en ik kon in die heele bende maar geenen erkennen die nu eigenlijk het leger zou aanvoeren en den slag leiden.

't Brengt geen baat bij dat ik alles vertellen zou van deze historie, want veel is er niet aan gelegen.

'k Wil nog maar alleen zeggen dat wij de Tartaren, die met moede peerden en beladen met grooten buit in een dal of beter in een glooiing van 't land aantroffen, plots op 't onverwachts op 't lijf stormden en dat met zoo'n furie dat we ze van den eersten stoot van malkanderen scheidden. Bij den eersten sprong sprak ik tot die mij volgden in 't Russisch: „Vooruit! Alleman doe lijk ik!" Dat riepen ze malkanderen toe; met gevierde teugels vlogen we op den vijand in en den eersten dien ik ontmoette, een prins, sloeg ik den kop in, zoodat zijn hersenspijs aan mijnen stalen knots bleef plakken. De Russen volgden mijn heldhaftig voorbeeld. De Tartaren konden den stoot niet weerstaan, keerden zich om en sloegen op de vlucht. 'k Ging te werk als een razende, of liever, lijk eenen die uit wanhoop den dood zoekt en dezen niet vinden en kan. 'k Sloeg alles neer wat onder mijne handen geraakte, Tartaar of Rus. En 't volk dat de Tsaar mij had meegegeven, volgde mij zoo trouw, dat ik altijd gedekt bleef in den rug. De lucht vloog zoo vol van de pijlen als waren bijen aan 't zwermen; eenen ervan drong er in mijnen arm, want 'k had mijne mouwen opgestroopt om des te beter met zwaard en knots te kunnen slachten en doodslaan. Vóórdat dien pijl mij trof lachte mijn hert in mijn lijf, doch nu ik mijn eigen bloed zag stroomen, veranderde mijn lachen in een onzinnige woede. Toen de vlucht der Tartaren nu algemeen was, werd mij in den naam van den Tsaar het bevel gebracht, hem de vreugdige boodschap onzer overwinning te brengen. Ik keerde dan ook terug met een gevolg van ongeveer honderd peerden. 'k Ree door de stad naar het paleis toe en werd overal op hoerageroep en gelukwenschen ontvangen. Van zoodra ik 't relaas van den strijd had gedaan (al had de grootvorst van heel 't gebeuren reeds

eerder bericht gekregen) moest ik mijn grootvorstelijke kleeragie weer afleggen. Zij en ook het tuig van het paard waren wel besprenkeld en vuil van 't bloed, zoodat de heele uitrusting niet veel meer waard en was, maar dat gaf niets. Ook het peerd ging terug naar zijn stal en van een belooning voor mijn gedrag was er in de verste verte geen sprake. Daaruit leerde ik kennen hoe 't met de kleederpracht der Russen stond, en ook met de praal van mijnen overste. 't Was alles geleend goed en eigendom, lijk alles en alles in Rusland, van den Tsaar alleen.

Zoolang mijn wonde nog genezen moest, werd ik vorstelijk getracteerd. 'k Stak den heelen tijd in een slaappels met gouddraad bestikt en van binnen met hermelijn gevoederd, al was 't kwetsuur niet doodelijk noch gevaarlijk en in heel mijn levensdagen heb ik nooit zoo'n vette keuken genoten als toen. Dat was heel mijnen buit samen met den lof dien de Tsaar mij gaf, en dat klein dingske verbitterde dan zoowaar nog eenige knezen en maakte hun jaloersch.

Als ik nu heelemaal genezen was, vaarde ik met een schip mee den Wolga af heelemaal tot in Astrakan, waar ik precies lijk in Moskou een kruitmolen moest oprichten, want het werd den Tsaar onmogelijk steeds versch kruit naar daar te zenden en dat zoo ver en met allerlei moeilijkheden onderweg. 'k Deed dit ook geerne. De Tsaar beloofde mij namelijk, na afloop van mijnen arbeid naar Holland te laten gaan en mij een goede beurs met geld mee te geven.

Doch helaas ! als wij onze plannen en schikkingen genomen hebben en meenen dicht bij ons doel te zijn, steekt er plots een wind op die al deze nietsmandallekens 't onderste boven blaast waaraan wij

zoo lang gewerkt hebben. De goeverneur in Astrakan ontving mij als een Tsaar en in korten tijd richtte ik alles in. Zijn opgeslagen munitie, die heel en gansch bedorven was en geen effekt meer gaf, maakte ik weer jong en krachtig, precies zooals een tinnegieter uit een ouden tinnen lepel een nieuwen giet. Dit was voor de Russen een buitengewoon ding; de eenen bekeken mij bijkans als een toovenaar daarom, anderen als een soort nieuwen heilige of profeet en nog andere als Empedocles of Leontinus in eigen persoon. Toen ik nu met dat alles goed op dreef was en eens op een nacht buiten de vesting bij een kruitmolen stond, werd ik door een troep stroopende Tartaren dievelings opgepikt en samen met anderen zóó diep hun land in gebracht, dat ik er niet alleen het schapeneten boramets groeien zag, maar er zelf van eten moest. Dezen ruilden mij bij andere Tartaren tegen Chineesche koopwaren en deze laatsten gaven mij ten geschenke aan den Koning van Corea, met wien ze juist wapenstilstand hadden gesloten. Deze hield mij in hooge eere, want een vogel als ik was met geenen degen te veroveren, en 'k leerde den Koning hoe hij met het roer op den schouder en met den rug naar de schietschijf gekeerd nochtans de roos kon treffen. Dit stemde hem zoo goed gezind, dat hij mij toen ik er hem herhaalde keeren om verzocht, de vrijheid schonk en mij over Japan naar Macao bij de Portugeezen liet brengen. Dezen gaven niet veel om mijn persoon en 'k liep daar zoo maar wat rond als een schaap dat uit zijn kudde verdwaalde, tot ik eindelijk door eenige Turksche of Mahomedaansche zeeroovers werd gevangen genomen. Zij sleepten mij mee van 't een naar 't andere vreemd volk, lijk men ze daar vindt op die Indische eilanden en eindelijk kwam ik zoo terecht in de handen van eenige kooplie te Alexandrië in Egypte. Samen

net hun koopwaar namen ze me mee naar Con-
stantinopel en daar de Turksche keizer in die dagen
eenige galeien uitrustte tegen de Venetianen en
een aanzienlijk tekort aan roeiers had, moesten de
Turksche kooplieden hunne kristen-slaven tegen
bare betaling aan hem afstaan. Zoo geraakte ik
als roeier op een van die galeien. Doch dat zware
werk duurde niet lang, nog geen twee maanden,
want onze galei werd in Levante door de Venetia-
nen overmeesterd en wij werden alzoo allemaal
verlost uit de macht der Turken. Toen onze galei
met zijnen rijken buit en zijn Turksche gevangenen
in Venetië aankwam, werd ik op vrije voeten gesteld,
omdat ik naar Rome en Loretta op beêweg wilde,
en einde deze steden eens te zien en God mijnen
dank te brengen voor mijne verlossing. 'k Kreeg
gemakkelijk eenen pas en eenige goede zielen, bij-
onderlijk Duitschers, gaven mij een flink geldeken
mee. 'k Trok een pelgrimskleed aan en ging op reis.

Langs den kortsten weg bereikte ik Rome, waar
ik me goed meesloeg, want 'k bedelde een heelen
donk te samen van grooten en kleinen. Na een
verblijf aldaar van eenige weken, sloeg ik met andere
pelgrims, waaronder Duitschers en ook eenige
Zwitsers die terug naar huis wilden, den weg in
naar Loretta. Vandaar trok ik, over den Gothard-
berg en daarna Zwitserland door, naar het Zwarte
Woud toe en vond er mijnen goeden peteren in
goede gezondheid terug. Hij had mijne hofstee
goed beheerd en ik bracht niets anders mee dan eenen
baard, dien ik onderwegen maar had laten groeien.

Drie jaren en eenige maanden was ik weg geweest.
Ik Had over vele zeeën gevaren en nog veel meer
volkeren gezien, bij dewelke ik veel meer slechts dan
goeds te zien kreeg en waarover een dik boek te
vullen was. Intusschen werd de Duitsche vrede
gesloten en kon ik bij mijnen peteren in rust en

veiligheid leven. 'k Liet hem 't goed bestieren lijk hij 't gewoon was geweest en ik zette mij achter mijne boeken neer, die zoowel mijn werk als mijn plezier waren.

'k Las een keer wat het orakel van Apollon ten antwoord gaf aan de Romeinsche afgezanten toen ze vroegen wat ze moesten doen opdat hunne onderdanen in vrede bestierd zouden zijn. 't Antwoord luidde: „Nosce te ipsum", wat beduidt: ken uzelf. Dit was de oorzaak dat ik eens in mijn eigen keek en aan mijzelf rekening vroeg over 't leven dat ik geleid had. 'k Sprak tot mijzelf: „Uw leven is geen leven geweest, maar veeleer een dood; uwe dagen een zware schaduw, uwe jaren een zware droom, uw hartstochten zware zonden, uwe jeugd een fantazie en uwe welvaart een alchimistenschat, die langs den schoorsteen weg vliegt en u verlaat eer dat gij er aan peinst! Gij zijt de gevaren van den oorlog achternageloopen en hebt er veel geluk en ook veel ongeluk leeren kennen, gij zijt er nu eens boven op geweest, dan weer in den put, nu groot, dan klein, nu rijk, dan arm, nu blij, dan triestig, nu bemind, dan gehaat, nu geëerd, dan veracht. Maar nu, mijn arm zieltje, wat hebt ge wel van uwe gansche reis veilig thuis gebracht? Dit hebt ge gewonnen: ik ben arm aan goed, mijn hart is zwaar van zorgen, 'k ben lui en traag en verdorven in de deugd en wat wel 't ellendigste is, mijn geweten is angstig en verzwaard en zelf beladen met zonde en bezoedeld tot in 't kenneken! 't Lijf is moe en op, 't verstand in de war, de onschuld is weg en mijn beste jeugd ook, de edele tijd is verloren. Niets is er nog dat mij verheugt en bovendien ben ik de vijand van mijn eigen. Toen ik na de dood van mijn vader in deze wereld kwam, toen was ik onschuldig en rein, oprecht,

waarachtig, deemoedig, ingetogen, matig, kuisch, schuchter en vroom; stilaan werd ik boosaardig, valsch, leugenachtig, hoofsch, onrustig en zeer goddeloos. En dat alles heb ik geleerd zonder leermeesters. 'k Zat met mijne eer niets in, niet omwille ervan, maar alleen uit hoogmoed. 'k Heb mijnen tijd benut, niet voor mijne zaligheid, maar om mijn lichaam goed te doen. 'k Heb mijn leven vele keeren nutteloos in gevaar gebracht en heb er nooit aan gedacht dit te beteren, opdat ik getroost en zalig zou kunnen sterven. 'k Lette maar op het oogenblikkelijk profijt en vergat het toekomstige, dacht zelfs niet eens na over de rekenschap die ik er God had over te geven!"

Met zulke gedachten kwelde ik mij dag in dag uit en in die dagen kwamen mij eenige schriften van Guevarae in de handen, waarin ik mij verdiepte om des te beter afscheid van de wereld te kunnen nemen.

ZESDE BOEK

Niets meer kon Simplicissimus nog bekoren en daarom werd hij maar weer kluizenaar en betrok een hutteken ievers op een berg in het Zwarte Woud. 't Werd hem vergund eens een blik te slaan in de helle en daar zag hij hoe de duivels te keer gingen, erger nog dan dat men ze in een wijwatervat had gedoopt, bij 't vernemen van den Duitschen vrede. De strijd om de zielen zou nu in 't vervolg overgelaten worden aan Spilzucht en Gierigheid, want al de andere ondeugden door den oorlog tot bloei gekomen zouden nu verslensen en hunne heerschappij verliezen.

Lang bleef Simplicissimus daar echter niet, doch verkoos ten leste bedelbroeder te worden en 't land af te loopen. Allerlei avonturen overkomen hem tot hij ievers in Zwitserland op een slot komt. Hij wordt er goed ontvangen, doch geraakt in 't nauw, als hij ziet dat zijn gastheer iemand is dien hij vroeger in de Zuurbron heeft ontmoet en dien hij, omwille van zijn geloof aan spoken heeft uitgelachen en wiens broeder, die zich als spook verkleed had, zelf met de karwats te lijf was gegaan.

Bang voor weerwraak gaat hij te bed en waakt, vast besloten, zich te weren als ze hem weer een toer willen draaien. Doch dat valt heelemaal anders uit!

Als 't nu twaalf uren in den nacht was, ging almet een keer de deur open, die ik nochtans van binnen goed gegrendeld was. De eerste die binnen kwam, was een statige figuur met een langen witten baard en volgens de antieke mode gekleed in een langen talar van witten atlas die met kattenpels gevoederd was; drie mannen, even statig als hij, volgden hem; en terwijl ze binnenkwamen werd de heele kamer zoo klaar alsof ze fakkels mee hadden gebracht, al zag ik nievers 't minste lichtje of zoo iets. 'k Trok mijnen kop onder het deksel en liet er niets buiten dan de oogen precies zooals

een verschrokken en bang muisje doet, dat in zijn holleken zit en loert of het er kan uitkomen, ja ofte neen. Ze kwamen tot bij mijn bed en bekeken mij aandachtig en ik bekeek hen. Als dat nu zoo een wijle had geduurd, keerden ze zich om, gingen naar een hoek van de kamer, hieven er een steen op en haalden er allerlei gerief uit, die een barbier gewoonlijk gebruikt als hij iemand zijnen baard doet. Met deze instrumenten kwamen ze terug tot bij mij, zetten een stoel in 't midden van de kamer en gaven met teekens te verstaan dat ik uit mijn bed zou komen, op den stoel komen zitten en mij van hun zou laten scheren. Ik bleef echter stil liggen en daarom greep de baard de dekens om er die af te trekken en mij met geweld op den stoel te zetten. 'k Begreep maar al te goed dat de kat mij dan eerst fijn had te pakken gekregen. 'k Hield de dekens straf vast en zegde: „Mijne Heeren, als 't u blieft, wat moet gij hebben? Waarvoor wilt gij mij scheren? 'k Ben een arme pelgrim, die anders niets heeft dan zijne haren om zijnen kop te beschermen tegen wind, regen en zonneschijn. Daarbij 'k zie u voor geen barbiersvolk aan en laat me als 't u blieft nu maar ongeschoren!"

Daarop begon de voornaamste te spreken: „Wij zijn nog meer dan barbiers, wij zijn aarts-scheerders. Maar gij kunt ons helpen en ge moet beloven dat te doen als ge niet wilt geschoren worden." Ik antwoordde: „Als 't in mijne macht is u te helpen, dan beloof ik te doen al wat ik kan en wat er noodig is voor uwe hulp. Zeg me dan maar wat ik doen moet." De oude sprak: „'k Ben de overgrootvader geweest van den tegenwoordigen kasteelheer, met mijnen kozijn heb ik ruzie gezocht om twee dorpen die rechtmatig van hem waren en door spitsvondigheden en arglist had ik

het zoover gebracht dat deze drie hier tot onze rechters gekozen werden; deze heb ik dan zoowel door beloften als door bedreigingen er toe gebracht dat zij mij de twee dorpen toekenden. 'k Heb de menschen van die dorpen daarna zoo geschoren, geschraapt en uitgeperst, dat ik er een flinke som mee samen bracht. Dit geld nu ligt in den hoek daar en is tot nu toe mijn scheertuig geweest, om mij voor die scheerderij te doen boeten. Als dit geld nu weer onder de menschen komt — want de twee dorpen zijn seffens na mijne dood terug aan den rechtmatigen Heer geschonken — dan ben ik toch al zoover geraakt en gij kunt me nu helpen met dit aan mijnen achterkleinzoon te vertellen. En opdat hij u des te beter zou gelooven, vraagt gij hem morgen om u in de groene zaal te brengen waar ge mijn portret zult zien hangen; vertel hem wat ge van mij gehoord hebt." Toen hij dat gezegd had, stak hij zijn hand uit en hij begeerde dat ik hem met een handdruk mijn belofte zou bevestigen. 'k Had echter al te dikwijls gehoord dat men geene hand mocht geven aan een geest en daarom stak ik een punt van 't beddelaken uit. Dat brandde sito op tot waar hij het te pakken kreeg. De geesten droegen hun scheergerief terug naar den hoek, dekten het met een steen weer toe en achter elkaar trokken ze de kamer uit. 'k Lag daar te zweeten lijk een varken aan een braadspit en toch had ik nog den moed genoeg om in te slapen.

't Was al een gat in den dag als de kasteelheer met zijn knechten weer vóór mijn bedde verscheen. „Wel, Heer Simplicius," sprak hij, „hoe is 't dezen nacht bevallen; hebben ze geene karwats noodig gehad?" „Neen Monsieur," antwoordde ik, „deze

die hier hunne woonste houden, hebben dat ding niet noodig lijk de anderen in de Zuurbron die mij vast meenden te hebben." „Hoe is 't dan afgeloopen?" vroeg hij verders. „Hebt ge nog geenen schrik van geesten?" Ik antwoordde: „Dat het iets is om pleizier mee te hebben, dat zal ik nooit meer zeggen; maar dat ik er daarvoor schrik van heb, dat zeg ik ook niet. Hoe 't afgeloopen is, kunt ge zien aan dit verbrande beddelaken en 'k zal het heele verloop verder vertellen als gij me maar in uwe groene zaal brengt; aldaar zal ik u den bizondersten der geesten die zich vertoonden zijn portret wijzen." De heer keek mij verpaft aan en hij kon zich gemakkelijk voorstellen, dat ik met de geesten gesproken had, niet alleen omdat ik van de groene zaal sprak, die ik toch van niemand had hooren vernoemen, doch omdat het verbrande beddelaken zulks betuigde. „Gelooft gij dan eindelijk," vroeg hij, „wat ik u vroeger in de Zuurbron vertelde?" 'k Antwoordde: „Wat, zou 'k het niet gelooven als ik het ding met mijn eigen oogen heb gezien en er mee gesproken!" „Ja," sprak hij verders, „'k gaf er gaarne duizend gulden voor uit, als ik dat kruis uit ons huis had!" 'k Antwoordde: „Wees maar blij! Ge zult ze kwijt raken zonder dat het u 'nen duit kost, ja gij krijgt er nog geld bij."

'k Stond temet op en samen gingen wij naar beneden in de groene zaal, die zoowel een zit- als een kunstkamer was. Onderweg kwam de kasteelheer zijn broeder — dien ik in Zuurbron van de karwats had gegeven, ons tegen; mijn gastheer had dezen, die zoowat een uur of twee van daar zijn kasteel had, fluks laten halen en hij zag er tamelijk kwaad uit, zoodat ik een beetje schrik kreeg van wraak. 'k Liet er echter niets van zien, en als wij in de zaal kwamen, zocht ik maar seffens,

tusschen al de kunstrijke portretten en antikwiteiten de afbeelding die ik zocht.

„Deze hier", sprak ik tot de twee gebroeders, „is uwe overgrootvader geweest en hij heeft zich van een zijner buren twee dorpen onrechtmatig toegeëigend, die thans echter zijn teruggekeerd tot hunne echte bezitters. Van deze dorpen heeft hij in zijn leven een heelen boel geld afgeperst en dat geld heeft hij laten inmetselen in de kamer waar ik dezen nacht boete heb gedaan voor wat ik in de Zuurbron met de karwats misdeed. Omwille van dat geld nu spookt hij met zijn helpers door dit huis." Wenschten ze nu dat hun overgrootvader eindelijk rust vond en het gespook eindelijk ophield, dan moesten ze het geld nemen en het gebruiken voor een doel dat ze tegenover God konden verantwoorden. Ik zou hun wijzen waar het lag en zou dan met God zijn hulp maar verder mijnen weg gaan. We keerden daarop terug naar de kamer, hieven de vloertegels op, van waaronder de geesten hun scheergerief hadden gekregen en ook hadden weggestoken. Wij vonden er echter niets anders dan twee steenen potten die nog heel nieuw leken; eenen was gevuld met rood en den anderen met wit zand, en de broeders lieten hunne hoop op een boel geld dan ook maar gauw vallen. Ik gaf het echter niet zoo maar op maar verheugde mij in 't vooruitzicht nu eindelijk eens te kunnen probeeren wat de wonderbaarlijke Theophrastus Paracelsus in zijn „Philosophia occulta" Tom. 9 schrijft over de transmutatie van verborgen schatten. 'k Droeg de twee potten naar de smidse die op de koer van het kasteel stond, zette ze in 't vuur en deed het vuur flink aanblazen, zooals men doet als men metaal wil doen smelten. En nadat we 't goed weer hadden laten afkoelen, vonden we in den eenen pot

een massa ducaten-goud en in den anderen eenen klomp zilver en konden alzoo niet weten wat voor munten het geweest waren. Binst we nu dit werk bezig waren, was het al gauw noen en moesten wij aan tafel. Doch ik kon niet alleen niet eten noch drinken, maar ik werd zoo on-te-pas dat men mij naar bed moest doen en 'k wist niet wat er nu de oorzaak van kon zijn : of het van de versterving kwam die ik mijzelf eenige dagen te voren in regenweer had opgelegd, oftewel van den schrik verleden nacht ondervonden van de spoken.

'k Moest volle twaalf dagen te bed blijven en zonder te sterven had ik al niet zieker kunnen worden. Een aderlating deed mij goed en ook de treffelijke zorgen waarmee men mij omringde. Intusschentijd hadden de twee gebroeders, buiten mijn weten om, een goudsmid laten komen die de samengesmolten klompen onderzocht, want ze vreesden bedrog. Als ze de verzekering hadden dat het degelijk goud en zilver was en tevens ondervonden dat geenen spook zich nog liet zien in 't heele huis, wisten ze bijkans niet wat te verzinnen om het mij zoo aangenaam mogelijk te maken, ja, ze hielden mij voor zoo'n soort heiligen man, voor wien geen verborgenheden meer bestonden en die hun door God zelf was toegezonden om hun huis te reinigen van de geesten. De kasteelheer ging bijkans nooit van mijn bed weg en 't was hem een bijzonder genoegen met mij te kunnen redeneeren. Dat duurde tot ik mijn vroegere gezondheid heel en gansch terug bezat.

Eens dat hij zoo bij mij zat, vertelde hij mij dat er in zijn knapentijd eens een landlooper bij zijn vader was komen aankloppen, met het verzoek het spook te mogen toespreken en alzoo het huis te verlossen van het gedrocht. Dat was hem toegestaan en hij had zich met dit doel laten opsluiten

in dezelfde kamer waarin ik gelegen had. Dezelfde spoken die mij verschenen waren, waren ook bij hem neergestreken, hadden hem uit 't bedde gesleurd, hem in een zetel geduwd, hem geplaagd en gekweld en eenige uren lang zoo met hem gesold, dat men hem 's morgens als dood op den vloer vond liggen. 's Avonds was hij als jonge man van dertig jaren met zwarten baard en haar in de kamer gegaan en 's morgens was hij een oude, zóó wit was hij geworden. Hij bekende mij volmondig, dat hij mij in deze kamer had gelegd om wraak te nemen voor wat ik zijn broeder had laten voelen en ook om mij te doen gelooven wat hij verteld had van deze spoken. Hij vroeg mij dan ook vergiffenis en verplichtte zich zijn leven lang mijn trouwen vriend en dienaar te wezen.

Als ik nu weer gezond was en verder reizen wilde, bood hij mij peerden aan, kleeding en ook geld voor 't verteer. 'k Sloeg echter alles af en dat was de oorzaak dat hij mij niet liet vertrekken, mij biddend en smeekend hem toch niet te maken tot den ondankbaarsten mensch in de wereld en toch ten minste een beetje geld aan te nemen, als ik er dan op stond in mijn armelijke kleeragie mijn bedevaart te volbrengen. „Wie weet", sprak hij, „waar gij het nog eens noodig voor hebt!" 'k Moest lachen en 'k zei: „Mijnheer, 'k ben als bedelaar opgetrokken en wensch bedelaar te blijven." „Wel!" antwoordde hij, „blijf dan voor goed hier en ontvang uw aalmoes dagelijks aan mijne tafel." „Heer! zei ik, „als ik zulks deed, dan ware ik nog een grooteren heer dan uzelf. Hoe zou 't echter met mijn dierelijk lijf vergaan, als het zoo zonder zorg als een rijke man er op los kon leven? Zou het geen bokkesprongen maken? Als ge echter iets wilt doen, laat dan als 't u blieft mijn oude pij voederen, want de winter staat vóór de deur." „God-zij-ge-

loofd!" antwoordde hij, „dat er iets gevonden is om mijne dankbaarheid te betuigen." 'k Kreeg daarop een slaappels aan, tot mijne pij gevoederd was met 'n wollen stof, want iets anders wilde ik er niet in. Als dat nu gedaan was, liet hij mij gaan en gaf mij eenige brieven mee, die ik onderweg aan kennissen van hem moest bestellen, maar die eerder dienen moesten om mij bij dezen aan te bevelen dan om hun nieuws te geven.

En zoo was ik dus weer een keer de baan op, met het voornemen de allerheiligste en beroemdste beevaartsplaatsen in de wereld te bezoeken, zonder eenen penning op zak. Want ik stelde mij voor dat God een genadig oog op mij had laten neerkomen, dat hij met welgevallen mijn geduld en mijn vrijwillige armoede volgde en mij wel door alle tribulaties zou helpen, want het leek mij dat ik zijn hand reeds had gevoeld en zijn zegen genoten.

In de eerste herberg die ik betrok om te overnachten, kwam er een looper bij mij, die zei dat hij precies denzelfden weg op moest als ik, namelijk naar Loretto. Vermits ik den weg niet kende noch de taal van het land verstond en hij beweerde geen buitengewoon rappen looper te zijn, kwamen we overeen bijeen te blijven en malkander gezelschap te houden. Precies lijk ik, had hij iets te doen op de plaats waar ik den brief van den kasteelheer had af te geven en waar men ons vorstelijk ontving. Als hij een herberg binnen moest, noodigde hij mij iederen keer uit en betaalde voor mij, wat ik op 't lest niet meer wilde aannemen, want het docht mij dat ik op die manier zijn loon, dat hij met zoo'n zuren arbeid verdienen moest, hielp verspillen. Hij bracht daartegen in, dat hij toch ook profiteerde van mijn gezelschap, want overal waar ik een brief af te geven had, kwam hij mee aan tafel en spaarde

zijn geld. Alzoo geraakten we de Alpen over en kwamen in het vruchtbare Italiën aan, waar hij mij bekende door bovengenoemden kasteelheer gezonden te zijn om mij te vergezellen en mij van alle verteer vrij te houden ; hij bad mij — nu vrijwillig bij hem te blijven en de almoezen die zijn heer mij nazond niet te versmaden, liever dan iets te benutten wat ik van onwillige menschen had moeten afluizen. 'k Stond verwonderd over 't goede hert van dezen heer, maar wilde niet dat de bode nog langer bij mij bleef en nog éénen penning voor mij uitgaf, dit, onder voorwendsel dat ik al veel te veel eer en weldaden ontvangen had, die ik hem nooit van mijn leven kon vergelden. De waarheid was echter dat ik besloten had allen menschelijken troost te versmaden, in deemoed, plagen en ellende alleen den goeden God te vertrouwen en mij aan hem over te geven. Ik hadde ook nooit van dezen gezel noch hulp noch tering aanvaard als ik geweten had dat hij met dit doel was opgestuurd.

Als hij nu zag dat ik vast besloten was zijn gezelschap te mijden en mij van hem afkeerde met het verzoek zijnen meester te groeten en hem te bedanken voor de betuigde weldaden, nam hij bedroefd afscheid van mij en sprak : „Het weze dus zoo, waarde Simplicius ; al kunt ge nu niet gelooven hoe hertelijk geerne mijn Heer u verder goed hadde bewezen, zoo zult ge 't dan weleens ondervinden als de voedering van uw pij verloddert of gij die eens lappen moet!" En daarop trok hij vlug weg, alsof de wind hem wegjoeg.

'k Peinsde in mijn eigen : „Wat mag de kerel met deze woorden willen zeggen? 'k Kan toch niet gelooven dat het zijnen meester spijten zou mij deze voedering te hebben laten innaaien. Neen, hij heeft onmogelijk dezen bode op weg gestuurd om

mij pas hier te laten herinneren dat hij mijne pij liet voederen. Daar steekt iets anders achter. 'k Onderzocht dan ook al gauw mijn kleed en 'k vond dat hij in den zoom den eenen dukaat naast den anderen had laten innaaien, zoodat ik buiten mijn weet een grooten schat meedroeg. 't Maakte mijn gemoed onrustig en 'k wenschte, dat hij het maar liever had gehouden. 'k Peindse mijn kop in twee wat ik met al dat geld wel beginnen moest: nu eens dacht ik het maar terug te dragen, dan weer vond ik het goed er ievers een hofstee mee te koopen en mij erin te vestigen, ofwel ermee een stichting in te trekken, tot ik dan ten leste tot het besluit kwam er mee naar Jeruzalem te reizen, wat zonder geld immers niet te bereiken was.

Langs den kortsten weg trok ik naar Loretto en vandaar naar Rome. Als ik daar nu een tijd was geweest, mijn devotie had gedaan en kennis had gemaakt met eenige bedevaarders die er ook aan dachten naar 't Heilige Land te reizen, trok ik met een Genuees naar dezen zijn vaderstad. Daar keken we uit naar een gelegenheid om over de Middellandsche Zee te geraken, vonden er na eenig overentweer gezoek een geladen schip, dat gereed lag om met koopwaren naar Alexandrië te varen, en slechts op goeden wind wachtte. Een wonderlijk, ja goddeloos ding is 't hoe 't bij de menschen gesteld is voor geld. De schipper had mij met mijn ellendig kleedsel zekers en vast niet meegenomen, al was mijn vroomheid ook van goud geweest en mijn geld maar van lood. Want toen hij mij den eersten keer zag en hoorde sloeg hij mijn vraag vierkantig af. Doch toen ik hem een handvol ducaten liet zien, die ik voor mijne reis over had was de koop subiet gesloten zonder dat we zelf over den vervoerprijs nader afspraken. Hij zei mij wat ik aan proviant moest mee nemen en ook welke andere

noodzakelijke dingen. 'k Deed alles wat hij zei en 'k vaarde dan maar in Gods naam mee.

Op de heele reis hadden we ringaaneen storm en tegenwind, doch gevaar was er niet. Alleen de zeeroovers maakten het ons nog al lastig, want menigmaal leek het wel of ze aanstalten maakten om ons aan te vallen. Onze schipper moest dikwijls op de vlucht slaan voor hen, want hij wist maar al te goed dat hij meer winnen kon met op de vlugheid van zijn schip te vertrouwen, dan met zich te weer te stellen, en alzoo kwamen we in Alexandrië aan, vroeger nog dan 't scheepsvolk op ons schip 't had kunnen voorzien, wat ik dan voor een goed voorteeken hield dat ik mijne reis gelukkig zou volenden. 'k Betaalde mijn reis en sloot mij aan bij de Franschen, die de gewoonte hebben daar samen te troepen. Van dezen moest ik hooren dat mijne reis naar Jeruzalem voor dezen keer onmogelijk door kon gaan, want de Turksche Bassa van Damascus had de wapens opgeraapt en was opgestaan tegen zijnen keizer, zoodat de karavanen, sterken of zwakken, 't was al gelijk, die van Egypten naar Judea wilden oversteken, zich aan 't gevaar bloot stelden have en goed te verliezen.

In die dagen heerschte er in Alexandrië, die buitendat zeer ongezond van lucht is, een besmettelijke ziekte. Omwille daarvan braken er velen op, in 't bizonder Europeesche kooplieden, die meer schrik hebben van te sterven dan Turken en Arabieren. Met zoo'n compagnie begaf ik mij over land naar Rossete, een groote plaats gelegen aan den Nijl. Daar scheepten we ons in en zeilden met volle zeilen den Nijl op, tot aan een plaats omtrent een uur van Kaïro gelegen. Daar stapten we uit zoo rond middernacht, zochten een herberg en als het dag was reisden we te voet verder naar Kaïro die een rijke stad is en waar ik volk van

alle naties van de wereld aantrof. Men ziet daar al evenveel vreemdsoortige gewassen als men er volk ziet. Doch wat er mij het meeste verbaasde, was het feit dat de inwoners in daarvoor opzettelijk gemaakte ovens jonge kiekens lieten uitbroeden zonder dat er ooit een kloekhen op de eieren kwam en 't waren oude wijven die dat bedrijf bezorgden.

'k Heb nooit van mijn leven zoo'n groote, dichtbewoonde stad gezien, waar het goedkooper leven was als juist in deze stad. Al was het er dan bijlange niet duur, toch schoven mijn ducaten den eenen na den anderen weg en ik kon zonder veel moeite uitrekenen dat ik het er niet zou uithouden tot de opstand van den Bassa van Damascus zou zijn bijgelegd en den weg zeker om zonder gevaar in Jeruzalem te geraken. 'k Zette dan ook maar een punt achter mijn verlangen en gebruikte mijnen tijd om andere dingen te zien waar ik nieuwsgierig naar was. Onder ander was er daar aan den overkant van den Nijl een plaats waar men mummies opgraaft die ik menigen keer bezocht; op een andere plek stonden de twee pyramiden van Pharao en Rodopa en 'k leerde den weg er naar toe zoo goed kennen dat ik er alleen naar toe wandelde, al was ik er vreemd en niets er mij bekend. Doch den lesten keer dat ik dat deed viel het mij bijlange niet mee. Want toen ik eens op een keer met eenige anderen naar de egyptische graven trok, om er mummiën te halen, vielen er roovers op ons die ons gevangen namen en ons door woestenijen meevoerden naar de Roode Zee, alwaar ze den eenen hier en den anderen ginder verkochten.

Ik alleen bleef er over; want als de roovers zagen dat het zotte volk verwonderd keek naar mijnen machtigen Zwitserschen baard en mijn lang haar, iets wat het nog nooit gezien had misschien,

dachten ze erover na of ze daar geen profijt konden uit halen, hielden mij bij zich, trokken mijne pij uit en bekleedden mijne lendenen met een soort mos, wat in het Gelukkig Arabië in de bosschen op zekere boomen groeit, en daar ik voor de rest gewoon was bloothoofds en barrevoets te loopen, gaf mij dat een danig vreemd en wonderlijk aanzien. Alzoo toegerust leidden ze mij als een wilde man door de dorpen en steden, aan de Roode Zee rond en lieten mij voor geld zien, voorgevend dat zij mij in West-Arabië, ver weg van alle menschelijke woning gevonden en gevangen hadden. 't Werd mij voorgespeld dat ik bij de menschen geen woord mocht spreken of dat ze mij anders dood sloegen; iets wat mij zwaar viel, want 'k brabbelde algauw eenige woorden Araabsch; slechts als ik bij hun alleen was, mocht ik het doen.

'k Liet hun verstaan, dat ik mij over hun niet bekloeg, wat dan in der waarheid zoo was, want ze gaven mij dezelfde spijzen en dranken, die zij gebruikten, namelijk rijst en schapevleesch. 'k Kreeg de toelating om 's nachts en ook overdag op reis, als het een beetje koud was, mijne pij aan te trekken, waarin nog eenige ducaten staken.

Zoo reisden wij ook de Roode Zee over, want mijne vier meesters bezochten de steden en vlekken zoowel van dezen als van genen kant. Ze scharrelden in korten tijd een heelen hoop geld te samen, tot wij eindelijk in een groote havenstad arriveerden, alwaar een Turksche Bassa zijn hof hield en veel volk van allerhande naties samen stroomde, want het was daar dat de Indische koopwaren aankwamen om over land naar Aleppo en Kaïro gebracht te worden en van daar dan weer verder naar de Middellandsche Zee op. Aldaar trokken twee van mijn meesters, nadat ze van de overheid verlof gekregen hadden, met schalmeien naar de

bizonderste punten der stad en riepen er naar het volk dat al wie een wilden man wenschte te zien gevangen genomen in de woestijn van het Steenen Arabië, die had maar naar daar of ginder te komen. Intusschen zaten de anderen bij mij in ons logement en zij verzorgden mij ; zij kamden mijn haar en mijnen baard, zooals ik nooit in mijn leven had gedaan en deden het zoo zorgvuldig, dat er geen haarken van verloren ging ; want dit bracht hun groot gewin binnen. Daarop stroomde het volk in dichte hoopen tegare om mij te zien en onder dezen waren er eenige heeren, die te oordeelen naar hun kleeren, Europeeërs waren. „Welaan," peinsde ik, „nu geraakt ge vrij en komt 't bedrog en de deugnieterijen van uwe meesters aan het licht." 'k Zweeg nog een heelen tijd, tot ik eenigen van dezen hoog- en nederduitsch hoorde spreken, anderen fransch en weer anderen italiaansch. Als nu deze zoo een oordeel over mij velde en een tweede iets anders, kon ik mij niet langer inhouden, maar bracht alles wat ik kon van koster-latijn te samen, opdat alle de naties van Europa mij zouden begrijpen en sprak : „Gij Heeren, ik smeek u omderwille van Christus onzen verlosser, redt mij uit de handen van deze roovers, die op bedriegelijke wijze van mij een spektakel maken." Pas had ik dit gezegd, of een mijner meesters trok den sabel om mij tot zwijgen te dwingen, al had hij mij niet verstaan, doch de Europeanen kwamen er tusschen en beletten het hem. 'k Sprak dan verder in 't fransch : „Ik ben een Duitscher en toen ik naar Jeruzalem wou beevaarten, dit met pasbrieven van den Bassa van Alexandrië zoowel als van dien van Kaïro, doch uit oorzake van den oorlog in Damascus niet kon voortreizen en een tijdlang in Kaïro verbleef, wachtende naar een goede gelegenheid, hebben deze kerels, niet ver van deze stad, mij

met nog andere eerlijke menschen overrompeld en weggeleid en tot nu toe met mij voor geld als een wilden man te laten zien, vele duizenden menschen bedrogen."

Daarop smeekte ik de Duitschers mij omwille van ons landgenootschap niet te verlaten. Mijne onrechtmatige meesters wilden van dit alles niets toegeven, doch het toeval wilde dat er onder het publiek mannen van de overheid van Kaïro waren die getuigden dat ze mij een half jaar geleden in hunne vaderstad hadden gezien en dat gekleed. Op deze getuigenis beriepen zich de Europeanen bij den Bassa, voor wien mijne meesters moesten verschijnen. Deze, na aanklacht en antwoord gehoord te hebben, alsook de twee getuigen uit Kaïro, gaf bevel mij op vrije voeten te stellen. De vier roovers werden, omdat ze mijn pasbrieven hadden geschonden, veroordeeld tot de galeien op de Middellandsche Zee. Hun geld werd aangeslagen; de eene helft ging in de kas van het rijk en van de rest kreeg ik eene helft, terwijl de andere moest dienen om de menschen, die met mij gevangen waren genomen en verkocht, weer los te koopen. Dit oordeel werd niet alleen uitgesproken, maar ook sito voltrokken, zoodat ik benevens mijne vrijheid ook mijne pij en een schoon sommeke bezat.

Als ik nu verlost was van mijne kettingen, waaraan de schurken mij hadden vastgeklonken en waarmee ze mij als een wilden man rondsleepten, als ik mijn oud kleed weer aan had en 't geld in mijn bezit dat de Bassa mij toe had gekend, wilde ieder der Europeanen mij met zich mee hebben: de Hollanders omdat ze dachten dat ik een landgenoot van hun was en de anderen omdat ik van hunne religie was. Ik bedankte ze allen, omdat ze mij met vereende inspanning uit mijn weliswaar gekke, toch ook gevaarlijke gevangenschap hadden

verlost en zon een beetje na over wat ik nu wel beginnen moest, daar ik thans tegen mijn verwachting weer veel geld en vrienden verkregen had.

Mijn landgenooten zegden mij dat ik mij anders kleeden moest en daar ik niets te doen en had, maakte ik kennis met alle Europeanen die mij uit christelijke liefde en omwille van 't wonderlijk avontuur geerne bij zich hadden en mij dikwijls te gast verzochten. Veel hoop dat de opstand van Damascus in Syrië en Judea grond zou verliezen en ik mijne reis naar Jeruzalem weer kon voortzetten en volenden bestond er niet en ik nam toen maar het besluit, met een groot Portugeesch koopvaardijschip, dat met zijn schat aan waren, op het punt stond naar huis te zeilen, naar Portugal te varen en in plaats van Jeruzalem Sint-Jacob tot Compostella te bezoeken, waarna ik ievers in rust zou gaan wonen en er datgene wat God mij beschoren had, verteren. En opdat dit zonder kosten zou gebeuren — want van zoodra ik al dat geld had, begon ik gierig te worden — kwam ik met den Portugeeschen schipper overeen, dat hij al mijn bezit in waren zou steken en het mij dan na aankomst in Portugaal weer zou uitbetalen ; in plaats van interest of een deel in de winst, zou hij mij mee laten varen en aan zijnen disch aanzitten ; ik zou echter mee een vlijtige hand moeten uitsteken voor allen arbeid te water of te land, zooals de omstandigheden het vereischten. Ik maakte alzoo de rekening zonder den waard, want ik wist niet wat de goede God met mij wilde beginnen, en 'k ging deze reis des te rustiger aan, daar de vorige op de Middellandsche zee zoo goed afliep.

Als we nu allen te scheep waren gegaan, van de Roode Zee in den Oceaan waren geraakt en de wind gunstig keerde, namen we onzen koers naar

de Kaap der Goede Hoop en we zeilden eenige weken zeer gelukkig verder, want beter weer dan we hadden, konden wij warelijk niet wenschen. Toen we zoo meenden te zijn ter hoogte van Madagaskar, stak er een storm op en dat zoo plotseling, dat we amper tijd hadden de zeilen in te halen. 't Orkaan groeide danig in geweld, zoodat we ten leste de masten moesten afkappen en 't schip overgeven aan de woede van wind en golven. Dezen smeten ons de hoogte in tot tegen de wolken en lieten ons dan weer vallen als in een afgrond ; dat spel duurde bijkans een half-uur en in dien tijd leerden wij danig goed bidden. Ten leste wierpen ze ons op een verborgen klip en 't schip, waaruit een jammerlijk geroep en gehuil opsteeg, kraakte en brak in tweeën. In een, twee, drie werd de plek waar 't gebeurde overstrooid met kisten, balen en stukken hout ; men zag hier en daar boven op de golven of wel in de diepten de arme matrozen hangen aan dingen die hun 't eerst in de handen waren gevallen en men hoorde ze met ellendig geschrei hunnen ondergang beweenen en hunne ziel overgeven aan God. Ik en een timmerman lagen op een groot wrakhout van het schip nog van dwarshouten voorzien waaraan wij ons vastklemden en we spraken malkanderen moed in. Stilaan legden de winden zich, de golven van de woedende zee zonken en legden zich ten leste ook. Doch nu kwam plots de nacht en er viel een verschrikkelijke plasregen, zoodat het wel leek, of wij midden in de zee van boven zouden verdronken worden. Dat duurde zoo tot middernacht en onze nood was wel tot 't hoogste gestegen binstdien. Daarop werd de hemel helder ; we konden de sterren goed zien en we bemerkten meteen ook, dat de wind ons van de kust van Afrika wegblies naar 't onbekende land van Australië toe, wat ons zeer bang maakte. Toen

het dag moest worden viel er andermaal een groote duisternis in, zoodat wij malkanderen niet zien en konden, al lagen wij dan nog zoo dicht nevenseen. Door deze donkerte dreven wij maar steeds verder. Tot we al meteens gewaar werden op den grond te zijn vast geraakt en stil te staan. De timmerman had een bijl in zijnen gordel steken : daarmee onderzocht hij de diepte van het water en vond langs eenen kant nog geenen voet diep water, wat ons hertelijk verheugde en ons de hoop schonk dat God ons ievers aan land had gestuwd, wat wij nog meer geloofden als er plots een liefelijken reuk naar ons kwam overgewaaid. Vermits het steeds zoo donker bleef en wij alle twee zoo doodsmoe waren, en ook omdat de dag zóó komen moest, hadden we den moed niet ons te water te begeven en 't land op te zoeken, al meenden wij in de verte 't zingen van vogelen te hooren, wat in der waarheid zoo was. Zoodra er nu een klein beetje licht uit het Oosten aangleed zagen wij door de schemering een stuk land bewassen met struiken vlak vóór ons liggen. Wij lieten ons dan ook sito te water en waren na korten tijd op 't droge. Daar zonken we neer op de knieën kusten den grond en dankten God in den hemel dat hij ons zóó vaderlijk behouden had en aan land gebracht. En op deze manier was het, dat ik op een eiland geraakte.

Wij konden toen nog niet weten of wij op een bewoond of op een onbewoond, op een vast land of op een eiland stonden. Maar we zagen toch dadelijk dat het een vetten, vruchtbaren grond was, want struiken en boomen zaten zoo dicht tegeneen gegroeid lijk een hennepveld en slechts met groote moeite konden wij erdoor. Als 't nu klaren dag geworden was en wij zooiets als een kwartier lang onzen weg hadden gebaand door de dichte bosschen, waren wij er meer dan genoeg van over-

tuigd op een zeer vruchtbaar, zij het dan onbekend, eiland te zijn aangespoeld. Menschen of sporen ervan vonden we geenen maar wel veel vreemde vogegelen, die zich zoo maar met de hand lieten vangen. We vonden er ook citroenen, appelsienen en kokosnoten, die ons danig verfrischten en als eindelijk de zonne verrees, stonden wij voor een vlakte, die begroeid was met die soort palmen waaruit men palmenwijn trekt, iets wat mijnen kameraad, die dit vocht maar al te geerne dronk, meer dan genoeg verheugde. We zetten ons neer in de zon, trokken ons nat kleedsel uit, dat we in de boomen hingen om het te laten drogen en in ons hemd liepen we rond.

Mijn timmerman kapte met zijn bijl in een palmenboom en vond dat ze rijk aan wijn waren en 't was spijtig dat we niets hadden om 't laten in te loopen, want onze hoeden waren we in de schipbreuk kwijt geraakt.

Als ons kostuum nu door de lieve zon gedroogd was, trokken wij het terug aan en klommen het rotsachtige gebergte in, dat aan den Noordkant lag tusschen de vlakte en de zee. Van daarboven keken wij eens rond en zagen dat we niet op vaste land, maar wel op een eiland waren, die zoo iets als een anderhalf uur in den omtrek groot was. En daar we ver noch nabij eenig ander land zagen, alleen maar water en hemel, werden we opnieuw zeer bedroefd en verloren alle hoop ooit in de toekomst nog menschen te zien. Doch 't gedacht dat de goede God ons op een zeker en vruchtbaar land had gebracht en niet op een dor en met menscheneters bevolkt, trok onze harten algauw weer omhoog. We begonnen dan ook algauw te peinzen wat ons te doen stond en daar we nu als gevangene op dit eiland moesten leven, zwoeren wij elkaar eeuwigen trouw. 't Gebergte zat niet alleen vol

vogels van allerhande soorten, maar 't lag ook vol nesten met eieren erin, waarover we weerom in verwondering geraakten. Wij dronken eenige eieren uit en namen er mee naar beneden, alwaar wij een zoetwaterbron vonden, die naar het oosten toe liep en dat wel zoo sterk, dat het een klein molenrad kon aan 't draaien brengen. Dat verheugde ons natuurlijk ook geen klein beetje en wij besloten aan deze bron onze woning te bouwen.

Om dit te volbrengen, hadden wij beiden geen ander gerief dan een bijl, een lepel, drij messen, een vork en een schaar ; anders niets. Mijn kameraad had ook nog een ducaat of dertig op zak, die we gaarne gegeven hadden voor een tondeldoos, hadden we maar geweten waar we die koopen konden ; maar nu waren ze van geen nut, nog minder dan mijnen kruithoren die nog met buskruit gevuld was. 'k Liet dit laatste drogen in de zon, want het was zoo week als spijs, strooide het over eenen steen, legde er licht-vlambaar goed over als mos en pluksel van kokosboomen, streek met mijn mes door het kruit en verwekten alzoo vuur, wat ons alweer blij maakte als de redding uit de zee. En als we nu maar zout, brood en potten hadden gehad, om er onzen drank in te doen, dan hadden we ons van de allergelukkigste menschen op de wereld geacht, al waren wij dan vierentwintig uur geleden nog te rekenen bij de allerongelukkigste. Zoo goed, trouw en bermhertig is God. Hem zij lof en eere in eeuwigheid, amen. We vangden temet eenig gevogelte, dat zich in groote menigte en zonder schrik rond ons bewoog, plukten ze, waschten ze en staken ze aan een houten spit. Ik zorgde voor 't gebraad, mijn kameraad bracht intusschen hout bij en begon aan onze hut om ons, als het wellicht weer begon regenen, te beschermen daartegen, want die indische regens in de streken omtrent Afrika zijn zeer

ongezond. Wat het zout betrof, dat vervangden wij door citroensap om onze spijzen smakelijk te maken.

Dat was het eerste eten dat we op 't eiland over de lippen kregen ; en als dat gedaan was, zorgden we om dood hout samen te brengen, ten einde ons vuur te onderhouden. Gaarne hadden wij het heele eiland eens bezichtigd, maar de doorstane vermoeienis dwong ons tot den slaap ; we legden ons te rusten en bleven liggen tot 's anderendaags 's morgens. Als we wakker waren, wandelden wij eens de beek af tot aan zijn monding, waar ze zich in de zee wierp en we zagen met groote verwondering hoe een niet te beschrijven menigte vischen van de grootte van middelmatige zalmen of groote karpers 't zoete water van de beek opzwom, zoodat het wel leek of men een groote kudde verkens met geweld binnen had gejaagd. En als wij daarop nog bananen en bataten vonden, die zeer goede vruchten zijn, zegden wij tot malkaar dat we in luilekkerland waren terecht gekomen, al zag men er dan geeneen viervoetig dier en al speet het ons geen gezelschap te hebben om van deze vruchtbaarheid en van al de vogelen en visschen mee te genieten. Maar een spoor van menschen was er in 't geheel niet te vinden, zelfs met geen vergrootglas.

Binst wij daar zoo een wijlken overentweer wandelden en beraadslaagden hoe wij verder huis moesten houden en wat we gebruiken zouden voor vaatwerk, zoowel om er in te koken als om er den palmenwijn in op te vangen en te laten gisten, opdat wij er smaak van zouden hebben, zagen we in de verte op zee iets komen aandrijven, wat we door den afstand niet verkennen konden ; 't kwam nader, strandde en toen zagen we dat het een half-

dood vrouwmensch was die op eene kist lag en beide handen geklemd hield aan de handvatsels ervan. Uit christelijke liefde droegen wij haar aan land en als wij zagen aan haar kleedsel en eenige andere teekens, dat zij een Abyssinische Christin was, waren wij des te vlijtiger om heur weer bij te brengen. In alle eerbaarheid stelden wij haar met het hoofd naar onder, tot het water in heur was weggeloopen en al hadden wij niets prikkelends om den geest op te wekken dan citroenen, zoo verzuimden wij niet toch het geestrijke sap dat de citroenschil inhoudt, onder heuren neus te persen en heur te schudden, tot ze dan eindelijk begon te asemen en rechtstond en Portugeesch begon te spreken. Als mijn kameraad dat nu hoorde en heur gezicht weer zijn natuurlijke kleur kreeg, zei hij tot mij: „Deze Abyssinische is eens op ons schip de maarte geweest van een voorname Portugeesche dame; want 'k heb ze beiden goed gekend; ze waren in Macao aan boord gekomen en waren zinnens met ons naar het eiland Annabon te varen." Van zoodra zij deze taal hoorde, betoonde ze zich uiterst verheugd, noemde hem bij zijnen naam, en vertelde niet alleen heure heele reis, maar zei ook dat ze zeer blijde was dat hij en zij nog in leven waren en malkander hier op droog land en buiten gevaar ontmoeten mochten. Mijn timmerman vroeg wat er dan voor waren in die kist staken en ze antwoordde dat er eenige rollen Chineesche stof in waren, eenige buksen en wapens en dan van allerhande porceleinen pot- en vaat-werk, wat bestemd was voor een aanzienlijken vorst in Portugaal. Dat was een vreugde voor ons, want het was allemaal goed dat wij ten eerste noodig hadden. Ze verzocht ons goedertieren voor haar te zijn en heur bij ons te houden; ze wou ons geerne met koken, wasschen en andere diensten als een maarte

behulpzaam zijn en zou ons als een slavin onderdanig blijven, als wij heur maar mee lieten profiteeren van alles waarmee het geluk en de natuur ons op dit eiland overlaadde.

We droegen daarop met veel moeite en arbeid de kist naar de plek die wij onze woning hadden gekozen. We braken ze daar open en vonden er alles in wat wij voor onze huishouding maar hadden kunnen wenschen. We pakten alles uit en droogden het in de zonne en onze kokkin betoonde zich bij dit werk vlijtig en handig als geen. Vervolgens begonnen wij wat gevogelte te slachten, te koken en te braden, en binst de timmerman wegging om wat palmenwijn te halen, klom ik den berg op, raapte er eieren, die ik nadien hard kookte en die wij in plaats van brood gebruikten. Al doende zoo bedankte ik uit den grond van mijn hert den goeden God om alle de gaven en de genade die Hij ons zoo vaderlijk mild schonk, en verders aan onze oogen te genieten gaf. 'k Viel neder met het aangezicht ter aarde en sprak met opgetrokken gemoed en uitgestrekte armen: „Ach! ach! gij allerbeste hemelsche Vader, nu ondervind ik inderdaad dat Gij gewilliger zijt in het geven dan wij ooit zouden durven bidden! Ja, allerbeminnelijkste Heer, gij hebt ons met den overvloed uwer goddelijke rijkdommen nog meer voorzien als dat wij, arme schepselen, in 't minste konden begeeren. Ach, trouwe Vader, uwe goddelijke onuitsprekelijke bermhertigheid verleene ons verders de gunst uwe gaven en genaden niet anders te gebruiken als dat uw allerheiligste wil het wenscht en dat ter eere van uw hoogverheven naam, opdat wij u samen met alle de uitverkozenen hier op aarde en in den hemel loven, eeren en prijzen mogen!" Met zulke en dergelijke woorden, die allen uit den grond van mijne ziel naar boven welden, was ik bezig, tot wij

in onze hut ons avondeten gebruikten en dat op de kist die we denzelfden dag met onze kokin uit de zee hadden opgevischt en als tafel benutten.

Binst ik nu uitgegaan was om eieren te rapen, had mijn kameraad, die een kerel was van iets in de twintig — ik was al over de veertig — met onze kokin een akkoord getroffen, dat zoowel zijn als mijn ongeluk beteekenen moest. Want als ze daar zoo tijdens mijne afwezigheid alleen zaten, over oude dingen spraken en ook over de groote vruchtbaarheid en 't groot profijt van dit gezegend, ja, meer dan gelukzalig eiland, werden ze stilaan zoo vertrouwdelijk met malkander, dat hij zoowaar begon te titsen van een huwelijk tusschen hun beiden. De Abyssinische wilde er echter niets van hooren, of hij moest mij uit den weg ruimen en alleen meester zijn op het eiland. Ze vond het een onmogelijk ding zich in een vreedzaam huwelijk te verheugen als er nog een ongetrouwde nevens hun moest wonen. „Peins er zelf maar eens over na," sprak ze verder tot mijnen kameraad, „hoe gij zoudt gekweld worden door achterdocht en jalousie, als ge met mij trouwt en de oude alle dagen met mij ziet spreken, al kwam het dezen laatsten nooit in den zin u hoornkes op te zetten. 'k Weet iets veel beters voor mij als ik trouwen wil en op dit eiland, waar wel duizend en nog meer menschen hun voedsel kunnen vinden, het menschelijk geslacht vermeerderen, namelijk dat ik den oude neem. Want als ik dit nu doe, dan zou het maar een jaar of twaalf of ten hoogste veertien kunnen duren dat we te samen een dochter hadden gekweekt en groot gebracht, die dan met u zou kunnen trouwen. Dan zoudt gij nog niet eens zoo ver op leeftijd zijn als de oude nu is en binstdien zou de zekerheid, dat gij den schoonzoon en hij den schoonvader zoudt worden, alle kwade achterdocht tusschen u beiden

verdrijven en mij tevens van alle gevaar bevrijden. 't Spreekt anders wel van zelf dat een jong vrouwmensch lijk ik er een ben, liever een jongen dan een ouden man bezit; maar nu moeten wij ondereen de zaak zoo schikken lijk onzen toestand dat vergt om 't leven en 't lot te verzekeren van dezen, die uit mij geboren zouden worden!"

Door deze taal, die nog over vele andere dingen ging dan ik het hier beschrijf, alsook door de schoonheid van dit vrouwmensch en heur verlokkende manieren, werd mijn goeie timmerman zoo in heur netten verstrikt en zoo zot gemaakt, dat hij er niet voor bloosde te zeggen dat hij nog eer de oude in de zee smeet en 't heele eiland ten gronde richtte, dan dat hij een dame lijk zij er een was, aan iemand anders overliet. En daarop werd de overeenkomst tusschen hun beiden gesloten, doch hij zou mij van achter of binst mijnen slaap met zijn bijl doodslaan, want hij had een beetje schrik zoowel van mijn lichaamssterkte als van mijnen staf.

Als dat nu afgesproken was, toonde ze mijnen kameraad een fijne soort potaarde aan, uit dewelke ze, lijk de indische vrouwen het gewoon zijn te doen, een schoon potwerk verhoopte te kunnen maken, en ze sprak ook over alles wat ze doen zouden om 't hun geslacht hier op dit eiland gemakkelijk te maken en het, tot in het honderdste geslacht, een rustig en aangenaam leven te verschaffen. Ze wist niet genoeg te zeggen wat nut er uit de kokosboomen te halen was en uit den boomwol, zoodat ze al de nakomelingen van hun nakomelingen met kleeragie zouden kunnen voorzien.

En ik, onnoozelaar, kwam bij hun en wist geen woordje van dit besluit en leugedingen. 'k Zette mij neer om te profiteeren van wat daar stond gereed gemaakt, en 'k bad volgens kristelijke ge-

woonte en gebruik 't gebed vóór het eten. Doch zoodra ik het teeken des kruises miek over het eten en mijn tafelgenooten, en Gods zegen neder riep, verzwond alles, onze kokin zoowel als 't eten en de kist en alles wat in de kist geweest was en 't liet zulk een afschuwelijken stank achter, dat mijnen kameraad er van zijn zelven van viel.

Zoodra hij een beetje was bijgekomen en zijn zinnen weer min of meer meester, zonk hij op zijn knieën neer, vouwde de handen en wel een kwartier aan een stuk, stotterde hij niets anders dan: „Ach, Vader! ach broeder! ach Vader! ach broeder!" en binstdien begon hij zoo te weenen, dat hij van 't snikken geen enkel woordje bijkans nog door de keel kreeg, zoodat ik mij ten leste begon in te beelden dat hij van schrik en gestank van zijn verstand beroofd was. Als hij nu zoo maar bleef doorgaan daarmee en maar steeds om vergiffenis bad, antwoordde ik: „Lieve vriend, wat moet ik u vergeven, gij hebt mij toch nooit van mijn leven beleedigd? Zeg me toch hoe ik u helpen moet!" „Vergiffenis", smeekte hij, „want ik heb tegen God, tegen ú en tegen mijzelf gezondigd." En daarop hervatte hij zijn gejammer opnieuw, ging er zoolang mee door tot ik zegde dat ik geen kwaad van hem en wist, en had hij iets bedreven dat zijn geweten bezwaarde, 'k zou hem niet alleen uit den grond van mijn hert vergeven wat tegen mij begaan was, maar ook, als hij God beleedigd mocht hebben, dezes barmhertigheid en genade voor hem afsmeeken. Bij deze woorden sloeg hij zijn armen rond mijn beenen, kuste mijn knie en keek mij zoo deerlijk aan, dat ik daarover stom stond en maar niet begrijpen kon wat de man bevangen hield. Nadat ik hem vriendelijk in de armen nam en hem tegen mijne borst drukte met het verzoek mij alles

te vertellen wat hem beklemde en hoe ik hem wel helpen kon, biechtte hij mij haarfijn wat hij met de gewaande Abyssinische vrouw besproken en wat hij, tegen den wil van God, tegen de natuur, tegen de christelijke liefde en tegen de wet der trouwe vriendschap, in die we malkanderen plechtig hadden toegezworen, besloten had te doen met mij ; en dit deed hij met zulke woorden en gebaren, dat men er zóó zijn innig berouw en zijn verpletterd hert kon dóór voelen.

'k Troostte hem, zoo goed als ik dat kon en zegde dat God hem dit misschien had toegezonden ter waarschuwing, opdat wij ons in de toekomst zouden in acht nemen voor de strikken en de beproevingen van den duivel en des te beter in gestadige godsvrucht leven. Hij had er wel reden toe God om vergiffenis te bidden voor zijn kwade neiging, maar nog meer had hij Hem te danken voor zijn waakzaamheid en zijn bermhertigheid, daar hij hem zoo vaderlijk gered had uit de listen en strikken van Satan en hem voor zijn tijdelijk en eeuwig ongeluk behoed. We zouden hier dus nog voorzichtiger moeten op ons hoede zijn als wanneer wij in de wereld midden onder de menschen hadden geleefd ; want moest de eene of de andere ofwel wij alle twee komen te vallen, dan zou er niemand aanwezig zijn die ons recht zou helpen als alleen de lieve God, dien wij des te vlijtiger en zonder oponthoud om hulp en bijstand moesten aanroepen.

Als ik hem zoo had toegesproken, werd het hem toch een beetje lichter om 't hart ; doch daarmee was hij niet tevreden en bad mij nederig hem voor zijn misdaad eene boete op te leggen. Ten einde zijn ingezonken gemoed zooveel het mij mogelijk was een beetje op te trekken, zegde ik hem met zijn bijl, op de plaats waar de kokin strandde, een kruis op te richten ; daarmee zou hij niet alleen een werk

doen dat God behagen zou, maar ook beletten dat de helsche geest in de toekomst niet meer zoo gemakkelijk zou aanvallen. „Ach!" antwoordde hij, „niet één kruis in de vlakte, maar nog twee anderen in 't gebergte zal ik maken en planten, als ik maar weer uwe goedheid geniet, o Vader, en mij troosten kan met de vergiffenis van God." Dadelijk trok hij vol ijver aan het werk en arbeidde in eenen trek door, tot hij de drie kruisen gereed had, waarvan wij er een op het strand der zee en de twee anderen op de twee hoogste toppen van 't gebergte oprichtten en dat met volgend opschrift:

„God den Almachtigen ter eere en den vijand des menschelijken geslachts ten spijt, heeft Simon Meron uit Lissabon in Portugaal, met raad en hulp van zijn trouwen vriend Simplicius Simplicissimus, eenen Hoogduitscher, dit teeken des lijdens van onzen Verlosser gemaakt en opgericht uit christelijke overtuiging."

Van toen af aan begonnen wij een beetje vromer te leven dan wij vroeger hadden gedaan en opdat wij den Sabat ook zouden heiligen en feesten, kerfde ik als almanak iederen dag een streep in een stok en 's Zondags een kruis. Alsdan zetten wij ons tegare en spraken met elkaar van heilige en goddelijke dingen; op deze manier moest ik het doen, want ik had nog niets verzonnen om papier en inkt te vervangen, opdat ik iets schriftelijks had kunnen opteekenen.

Hier moet ik nu tot slot van dit kapitel een vreemd ding vertellen, iets wat ons den zelfden avond, toen onze kokin ons met stank verliet, geweldig verschrok en bang maakte, want den eersten nacht, daar we door diepen slaap overmand waren uit oorzake van de doorstane vermoeienis en afmatting, hadden wij er niets van gezien. 't Was 't volgende: als we nu nog voor onze oogen hadden met

welke geslepenheid de duivel ons in de gestalte der Abyssinische in 't verderf wilde ploffen, we er bijkans niet van slapen konden en daar wakker lagen, meestal in gebed dan nog, zagen wij in de eerste donkerte een niet te tellen aantal lichtjes door de lucht rondzweven en die gaven zulk helder schijnsel, dat wij de vruchten aan de boomen van het loover konden onderscheiden. We waren er zoo goed als zeker van dat dit een nieuwe streek van den duvel was om ons te kwellen, we hielden alsdan zeer stil en roereloos, doch zagen ten slotte dat het eene soort glimwormen waren die zich voortkweeken in een vreemde soort rottig hout lijk er op dat eiland groeit. Deze gaven zulke klaarte, dat men ze wel in de plaats van een helder vlammende kaars kon gebruiken, en 't is dan ook bij hun licht dat ik dit boek voor een groot deel neergeschreven heb ; als die beestjes in Europa, Azië en Afrika zoo verspreid waren als hier, dan zouden de keersgieters maar slechte zaken doen.

Als we nu tot de conclusie kwamen, dat we blijven moesten waar wij waren, richtten wij ons huishouden anders in : mijn kameraad maakte van een zeker zwart hout, dat, als het gedroogd was, er uitzag als ijzer, voor ons beiden houweelen en schuppen, en met dit alaam groeven we eerst en vooral de drie kruisen in, leidden het zeewater in putten, opdat het zich, lijk ik in Alexandrië zag, in zout zou veranderen en derdens begonnen wij een schoonen hof aan te leggen, omdat wij de leeglooperij als 't begin van onzen ondergang beschouwden. Vierdens damden wij de beek af en verlegden heur bed, dit ten einde de oude bedding leeg te laten loopen en de visschen en kreeften zoogoed als met droge handen en voeten te kunnen oprapen. Vijfdens vonden wij nevens deze beek een

fijne potaarde, en al hadden wij schijf nog rad en ook geene boor of welk ander pottebakkers-instrument ook om potten te draaien, we verzonnen iets nieuws om te krijgen wat wij wilden ; als we de klei nu goed gekneed hadden en malsch gemaakt, rolden wij daaruit lange worsten van de dikte en lengte lijk de Engelsche tabakspijpen zijn, deze worsten plakten we nu slakkenhuisvormig op elkaar en vormden alzoo potten, groote en kleine, kroezen en schotels, om uit te eten en te drinken. De eerste bak gelukte ons wonderwel en zoo hadden wij geene rede meer om over eenig tekort te klagen. Brood moesten wij ook wel missen, maar daarvoor hadden wij gedroogde visch meer dan genoeg. Met een beetje te wachten kregen we ten leste ook al zout en we leefden daar lijk de menschen in de eerste paradijsjaren. Al doende verder leerden wij eieren, gedroogde visch en citroenschillen tusschen twee steenen fijn te malen en met het vet dat we uit de bradende vogelen opvingen, bakten wij er smakelijke koeken mee. Mijn kameraad won den palmwijn in groote potten, liet hem eenige dagen staan tot hij gegist had ; daarna zoop hij er zijn eigen zoo zat aan, dat hij ervan draaide en dat deed hij ten leste alle dagen, in weerwil van wat ik er ook tegen preekte ; hij zegde dat men hem drinken moest als hij rijp was, want anders wierd het lijk azijn en kon weggegoten worden. Als ik hem dan antwoordde dat hij er zooveel ineens niet winnen moest, alleen wat hij noodig had, dan wees hij dit van de hand zeggende, dat het zonde is Gods gaven te misprijzen, daarbij was het noodig af en toe de palmen een beetje te laten bloeden, opdat ze in hun eigen sap niet zouden stikken. Daar was geen zalf aan hem te strijken en 'k moest hem zijn gang laten gaan, wilde ik niet te hooren

krijgen dat ik hem niet eens dezen overvloed, die ons niets kostte, gunde.

Alzoo leefden wij, zooals ik het hierboven reeds zei, lijk de menschen in het gouden tijdvak, toen de hemel ons zonder den minsten arbeid of moeite alle deugdelijkheden uit de aarde groeien liet. En zooals er in deze wereld geen leven zoo zoet of gelukzalig is, dat somwijlen niet door de gal van het lijden wordt verbitterd, zoo was het met het onze dan ook; want al was het iederen dag met onze keuken en onzen kelder beter en beter gesteld, met onze kleeragie werd het al erger en erger, tot ze in lodders van ons lichaam vielen. Goed was het dat we geenen schijn van winter ontwaarden, ja zelfs niet de minste kou, al waren wij toenmaals, toen we nakend begonnen te worden, reeds meer dan anderhalf jaar op 't eiland, wat ik aan mijn kerfstokken kon nagaan. 't Was ringaaneen een weertje lijk men in Europa in de maanden van Meie en Juni geniet, met alleen deze afwisseling dat het zoo omtrent Augustus geweldig sterk te regenen en te stormen begon. De dagen verschilden van 't eene seizoen met 't andere niet veel meer dan één uur of vijf kwartieren. Al waren wij moedermensch alleen op het eiland, zoo wilden wij toch niet lijk het onredelijke vee nakend rondloopen. maar wenschten precies lijk de christen-menschen in Europa gekleed te zijn. Hadden wij maar viervoetige beesten bij ons gehad, 't ware gemakkelijk geweest ons te behelpen met hunnen pels. Doch die waren er niet en wij moesten ons tevreden stellen met het bepluimde vel van de pinguins. Daar we ze bij gemis van het noodige gerief niet goed konden bewerken, werden ze stijf en ongemakkelijk en vielen in stof van ons lijf, eer we er op bedacht waren. De kokosboomen droegen wel pluksel genoeg, doch we konden weven noch spinnen. Mijn

kameraad, die eenige jaren in Indië was geweest, toonde mij aan den punt van een soort boomblaren iets als een scherpen doorn; als men deze nu afbreekt en lostrekt langs de middennerf van het blad, precies zooals men doet met de steelen der boonen, dan blijft er aan dezen puntigen doorn eenen draad hangen van de lengte van het heele blad, wat men dan gebruiken kan als naald en garen. Daarmee bezat ik een middeltje om ons van deze blaren, die ik aaneennaaide, een rokske te maken. Binst we nu zoo verder huis hielden te samen en er zoo goed als niets meer was waarover wij te klagen hadden, zoop mijn kameraad alle dagen zijn eigen dronken, tot ten leste zijn longen en zijnen lever ontstoken werden, en eer ik fijn wist hoe laat het was, ontstal een vroegtijdigen dood hem aan mij, het eiland en zijnen palmenwijn. 'k Begroef hem zoo goed als ik kon, en nadat ik had nagepeinsd over de onstandvastigheid van het menschelijk leven, maakte ik 't volgende grafschrift:

Dat ik hier en niet in de zee begraven werd
Noch in de helle, is te wijten dat drie dingen
Om mij streden: 't eerst, de woedende oceaan,
't Tweed' de wreede vijand, de helsche Sataan,
Dezen ontsprong ik met de hulp van God uit [den nood,
Maar de palmwijn, de derde, die maakte mij dood.

Daarmee was ik alleen heer van het heele eiland en begon er opnieuw mijn kluizenaarsleven; dit niet alleen omdat de gelegenheid er mij toe dwong, maar ook omdat het mijnen wil was. 'k Profiteerde wel verder van de goedheden en gaven van deze plaats en dankte er God voor, omdat Hij mij met dit alles overlaadde, maar 'k zorgde er wel voor, van dezen overvloed geen misbruik te maken. Menigen keer wenschte ik dat er eerlijke christene

menschen bij mij waren, die ievers anders thans armoede en gebrek leden, om van alle deze mildheden des Heeren mee te genieten. En daar ik wist, dat God de almachtige als het zijnen wil was, meer menschen naar hier kon overbrengen op gemakkelijke en wonderbaarlijke wijze, precies lijk hij 't met mij had gedaan, en hij het toch niet deed, gaf dit mij aanleiding hem in deemoed te danken, omdat hij mij, in zijn goddelijke voorzienigheid, zoo vaderlijk boven veel duizend anderen had verzorgd en mij in deze vreedzame en rustige plaats had gebracht.

Mijn kameraad was nog geen week dood of 'k zag een spook rond mijne woonste dwalen: „Welaan Simplicius", dacht ik, „gij zijt alleen; zou de booze geest het niet kunnen laten u te plagen? Peinst ge niet dat deze spelbreker uw leven komt verzuren? Waarom vraagt ge naar zoo iemand als ge God tot vriend hebt? Ge moet toch iets hebben dat u oefent, want anders zou niets-doen en overvloed u ten val brengen. Buiten dezen hebt gij immers geen andere vijanden dan u zelvers en den overvloed van dit eiland. Houdt u dus maar gereed te vechten met dezen, die zich den sterksten waant. Wordt deze met de hulp van God overwonnen, dan zult ge wel door dezen zijne genade uw eigen meester blijven."

Met zulke gedachten liep ik eenige dagen rond, en die prikkelden mij en maakten mij ingetogen, want ik verwachtte een ontmoeting met den kwaden. Doch ik sloeg er dezen keer danig nevens. Want als ik op eenen avond weer wat te hooren kreeg, ging ik mijn hut uit — die gebouwd was dicht tegen een rots van 't gebergte waaruit het zoete water vloeide — en daar zag ik zoowaar mijnen kameraad bij den steenen muur staan en

hij scharrelde met zijn vingeren in een kloof. 'k Verschrok nog al, zooals men peinzen kan. Doch 'k raapte mijnen moed te saam, sloeg een teeken des kruises om mijn eigen onder Gods hoede te plaatsen en 'k dacht: 't Moet toch eens gebeuren! Beter nu als morgen," waarna ik naar het spook toeging en hem aansprak met de woorden die men bij zulke gelegenheid te gebruiken pleegt. 'k Begreep algauw dat mijn afgestorven kameraad nog plakte aan zijn ducaten, die hij in zijn leven in deze kloof verborgen had, in de hoop deze mee te nemen als er bij toeval eens een schip kwam. Hij gaf mij te verstaan dat hij meer hoop had gesteld op dit geld dan op God, wat hij dan na zijn dood met onrust moest uitboeten en er mij, tegen zijn wil, komen storen. Op zijn verlangen haalde ik het geld eruit, doch 't was voor mij nog minder dan niets. Dit was nu den eersten schrik die mij pakte sedert ik mij alleen bevond. Nadien kwamen er nog wel andere spoken mij kwellen, maar ik heb van dezen niets te melden; alleen moet ik nog zeggen dat ik, dank zij de goddelijke hulp en genade, het zoo ver bracht, dat ik geen eenen vijand meer bespeurde, tenzij mijn eigen gedachten, die nogal dikwijls wisselden; want dezen zijn niet tolvrij voor God, zooals men 't gemeenlijk te zeggen pleegt, maar ook voor hun zal er op tijd en stond rekenschap geeischt worden.

Opdat deze laatsten me des te minder zouden bezoedelen, was ik niet alleen in de weer om ze af te slaan, wat niet veel hielp, doch ik legde mijn eigen alle dagen een lichamelijk werk op, dat ik dan verrichten moest naast mijn gebeden en oefeningen; want de mensch is geschapen voor den arbeid lijk de vogel voor 't vliegen, de leeglooperij daarentegen is de oorzaak van vele ziekten, zoowel naar ziel als naar lichaam en ten leste, als men

er 't allerminst aan peinst, brengt ze de dood. Daarom lei ik eenen hof aan, dien ik nog minder noodig had dan een wagen zijn vijfde rad, vermits het heele eiland niets anders was dan een lustwarande. Mijn arbeid was ook verder van geene waarde, tenzij dat ik 't een en ander in een betere orde bracht, al zullen er veel zijn die de natuurlijke wanorde der gewassen, zooals ze daar dan onder elkander stonden, veel liefelijker hadden gevonden en dan diende hij ten slotte ook om het nietsdoen af te schaffen. Ach, hoe menigen keer, als ik mijn lichaam vermoeid had en het rust moest schenken, wenschte ik geestelijke boeken om er troost uit te putten, er mijn eigen in te vermeien en mijnen geest op te bouwen. Doch lacy! die bezat ik niet. Eens heb ik van een heiligen man gelezen, die gezegd had dat de wijde wereld voor hem een groot boek was, waarin hij de wonderwerken van God leerde kennen en iederen keer werd aangezet om zijnen lof te zingen; dezen wenschte ik na te volgen, al was ik dan om zoo te zeggen niet meer in de wereld.

Het kleine eiland moest voor mij de wijde wereld zijn en ieder ding daarin, ja iederen boom een spoorslag tot godsvrucht en een herinnering voor gedachten die een waarachtig christenmensch moest hebben. Zag ik alzoo een doornig gewas, 't herinnerde mij aan de doornenkroon van Christus; zag ik een appel of granaat, 'k peinsde na over den zondeval onzer eerste ouders en bejammerde het gebeurde; won ik een beetje palmwijn dan zag ik mijn Verlosser aan den stam van het heilige kruis mild zijn bloed voor mij vergieten; zag ik de zee of de bergen, 't deed mij peinzen aan 't een of ander wonderteeken of verhaal door onzen Heiland gegeven op zulke plaatsen, vond ik steenen die licht waren en gemakkelijk om mee te smijten, dan rees daar voor mijn oogen hoe de Joden Chris-

tus hadden willen steenigen ; was ik in mijnen hof, dan dacht ik aan de angstige stonden in den Hof van Oliveten of aan het Graf van Christus en hoe hij na de verrijzenis verscheen vóór Maria-Magdalena, etc. Zulke gedachten hielden mij dagelijks bezig. 'k Kon niet eten zonder aan het laatste Avondmaal te peinzen ; 'k kon geenen beet eten koken of het vuur herinnerde mij aan de eeuwige hellepijnen.

Eindelijk ontdekte ik ook, dat met het mengsel van een zeker sap met citroensap men op een soort groote palmblaren schrijven kon, wat mij zeer verheugde, want nu kon ik ordentelijke gebeden ontwerpen en opschrijven.

Ten slotte als ik vol berouw nadacht over mijn leven, de schelmstreken die ik in mijne jeugd bedreven had voor oogen hield en bepeindse dat de barmhertige God mij, ondanks mijn grove zonden, niet alleen bewaard had van de eeuwige verdoemenis, maar mij ook gelegenheid had gegeven om mij te beteren, te bekeren, hem vergiffenis te vragen en te danken voor zijne weldaden, zoo zette ik mij aan 't werk en schreef ik alles wat mij door 't hoofd kwam op in dit boek, dat van bovengemelde blaren was gemaakt. 'k Leg alles samen met de ducaten, door mijnen kameraad achtergelaten op deze plek, opdat, als er eens menschen naar hier komen, zij het vinden en daaruit leeren kunnen, wie er vroeger het eiland heeft bewoond. Vind nu iemand dit werk, vandaag of morgen, vóór of na mijn dood, en leest hij het, dan bid ik denzelfden dat hij de woorden daarin, die iemand die zich geerne beterde niet in den mond heeft, laat staan ze dan neerschrijft, niet al te kwalijk opneemt ; hij denke er aan dat een vertelling van lichtzinnigen handel en wandel ook treffende woorden vereischt om ze in beeld te brengen. En precies lijk de gierzwaluw niet licht nat wordt door regen, alzoo kan ook een

rechtschapene godgewijde ziel niet seffens door 't is gelijk wat voor een vertoog, het lijke nòg zoo lichtzinnig, bezoedeld, vergiftigd en bedorven worden. Een eerlijke christelijke lezer zal veeleer verwonderd staan en de goddelijke barmhertigheid prijzen, als hij ziet dat zoo een verdwaalde rakker, lijk ik er eenen geweest ben, dan toch nog de genade van God ontving, de wereld af te zweren en te leven in zulk een staat, dat hij door bemiddeling van het heilig lijden van Onzen Verlosser de eeuwige glorie hoopt en de zalige eeuwigheid hoopt deelachtig te worden, dit dan, door het heilige Lijden des Verlossers en door een zalig

EINDE.

En hoe geraakte dit boek op palmblaren geschreven van dit verre eiland nu in Europa?

De Hollandsche schipper Jan Cornelissen van Haarlem gaf er een relaas van en zond dit aan zijnen goeden vriend Germanus Schleiffheim van Sulsfort.

Eens dat er tijdens zijn overvaart van Indië naar Holland toe, veel zieken aan boord van zijn schip waren, was hij verplicht in den oceaan uit te zien naar land om de lijdenden beter te doen verzorgen. Ze ontdekten het eiland, dat ze, omwille van de kruisen op den berg het Kruiseneiland noemden en stapten aan wal, ten einde versch voedsel op te doen.

Maar wat zagen ze daar? Iedere boom droeg ingekerfde letters in zijn bast, die letters te samen vormden vrome spreuken en dit in alle mogelijke talen, zelfs in 't hebreeuwsch stond er wat te lezen. Dat er een man moest leven die dat allemaal gedaan had was zekers, doch dien vonden ze maar niet. Ze vermoedden dat hij in een grot zat, maar konden er niet in door de plassen water, die ze er in zagen blinken en de geweldige diepte der grot.

Jan Cornelissen werd geroepen om ook eens te komen zien, doch als hij aan land was, merkte hij tot zijn ontzetting dat al het scheepsvolk klinkzot geworden was. Niet te beschrijven was het wat ze allemaal uithaalden. De verpleger, die ze aan boord hadden, kwam dadelijk ook en hij was het die na lang overentweer gepraat den Duitscher er om der wille van Christus toe overhaalde uit zijn hol

te komen en dit dan op voorwaarde dat men hem niet mee nam naar Europa, maar hem hier zijn heremijten-leven verder zou laten slijten.

Het was een groote gezonde man, met pikzwart haar en baard, dat hem tot in de lendenen hing en voor alle kleedsel droeg hij een roksken van kokosblaren. Hij was heel zacht, lei ons uit dat de mannen zot waren geworden met van een vergiftige pruimensoort te eten en hij genas ze dan ook weer met hun de steenen te laten innemen van dezelfde pruimen waaraan ze hun verstand ver-eten hadden. Ze spraken langen tijd met malkanderen, doch de Hollander zou hem zelfs met honderd-duizend man niet hebben kunnen bewegen het eiland te verlaten. Hij gaf hem eenige balen Bengaalsch katoen, een vergrootglas om vuur te maken, eenig alaam, twee koperen potten en twee konijntjes om te probeeren of ze zich op het eiland zouden vermenigvuldigen. Vijf dagen bleven de Hollanders er en al hunne zieken waren op dien tijd, dank zij de medehulp van den Duitschen heremijt, genezen en zoo gezond als vischkes. De dertig dukaten kregen ze mee om er goed mee te doen en ook het vreemde, palmenblaren boek, dat hier in verkorten vorm werd naverteld.

NAWOORD DER UITGEEFSTER.

Hans Jacob Christoffel von Grimmelshausen, van wiens meesterwerk dit boek een geheel gemoderniseerde vervlaamsching vormt, waarbij Antoon Thiry zich allereerst op het standpunt plaatste, dat een vrije, levendige bewerking meer den geest van het oorspronkelijk zoude ademen dan een nog zoo getrouwe vertaling ook van de voor ons, haastige twintigste eeuwers, te langdradige beschouwende gedeelten, behoorde ook hier te lande den roem te genieten van een Cervantes, een Rabelais, een de Coster. Onbegrijpelijk is het, dat de van leven trillende avonturen en narrenroman, welke het leven van Simplicius Simplicissimus tot stof heeft, hier te lande vrijwel onbekend bleef, waar Don Quichotte en Tyll Uylenspiegel zoo volop een eeuwenlange gastvrijheid mochten genieten.

Ten einde de goede ontvangst, die wij hopen, dat den beroemden zeventiende eeuwer door deze herbeleving, zij het ook laat, moge worden bereid, blijvender te maken, hebben wij gemeend aan het boek eenige gegevens te moeten toevoegen omtrent den schrijver en den tijd, waarin het verhaal speelt.

Ofschoon de figuur van Grimmelshausen nog slechts in uiterst vage trekken uit het duister van de geschiedenis is bekend geworden, mag wel als vaststaand worden aangenomen, dat Grimmelshausen omstreeks 1624 te Gelnhausen in Hessen werd geboren. Van eenige behoorlijke schoolopleiding is niets gebleken. Van 1635 tot den vrede in

1648 heeft hij waarschijnlijk deelgenomen aan den dertigjarigen oorlog, eerst als een der talrijke meeloopers, later als soldaat. In de jaren daarna schijnt hij buiten Duitschland op groote en verre reizen gezworven te hebben, totdat omstreeks 1660 zijn schrijversloopbaan en daarmede een meer regelmatige levenswijze begon. Van 1667 tot 17 Augustus 1676, zijn sterfdag, was hij in elk geval in administratieven dienst bij den bisschop van Straatsburg. Oorspronkelijk protestant, ging hij op lateren leeftijd tot het Katholieke geloof over. De hereeniging dezer beide geloofsrichtingen was een zijner idealen. Dat van het huwelijk heeft hij tweemaal gesmaakt. Zijn eerste origineele roman was de ons thans bezighoudende Simplicissimus, die in 1669 het eerst in definitieven vorm het licht zag; daarnaast staat de roman „Trutz-Simplex oder Courage" (± 1670), Springinsfeld (1670) en het tweedeelige „Vogelnest", welke allen zich zoowel naar vorm als naar inhoud aan den Simplicissimus aansluiten. Daarnaast schreef hij eenige romans in den meer heroïsch-galanten stijl van den tijd, de „Keusche Jozef (± 1667, „Dietwald und Amelinde" (1670) en „Proximus und Lympide" (1671). Ofschoon alleen op deze beide laatste de ware naam van den schrijver voorkomt en hij dien op zijn Simplicissimus-werken achter allerlei anagrammen heeft verscholen gehouden, zijn het juist deze welke hem de onsterflijkheid hebben bezorgd, en zulks terecht, daar zij zich verre verheffen zoowel boven al wat hij zelf als al zijn tijdgenooten geschreven hebben.

De schrijversfiguur Grimmelshausen is een der interessantste verschijnselen in geheel de westersche literatuurgeschiedenis. Al staat hij als een eenzame, bloeiende sterke boom tusschen de dorre landouwen der laagstaande duitsche literatuur in de 17e eeuw,

toch heeft ook hij zijn voorgangers en zijn bronnen als elke groote auteur.

Voornamelijk heeft hij zich gevormd aan de spaansche schelmenromans uit de zestiende eeuw, b.v. Lazarillo de Tormes en Garman van Alfarache, alsook fransche en italiaansche schrijvers uit dien tijd. Toen hij als een man, in de kracht zijns levens, zijn schrijversloopbaan begon, ontbrak hem weliswaar een door behoorlijk onderwijs verkregen ontwikkeling, maar de school zijner omzwervingen had hem tot een man gemaakt, rijk genoeg aan ervaringen en groot genoeg van talent, om als verteller het hoogste te presteeren. Zijn humor, eerste kenmerk van al zijn geschriften, is gelouterd door een religieuse, hoog-zedelijke en gezond-vaderlandsche zielshouding ; de helderheid en aanschouwelijkheid van zijn verhalen en beschrijvingen, zijn gave, zijn taal steeds geheel aan te passen aan het beschrevene, hoe ontstellend, afschuwelijk, ontroerend, komisch of belachelijk dit ook moge zijn, alsmede een voor dien tijd zuivere, handige en vlotte stijl maken hem tot een der grootste romanschrijvers, die ooit geleefd hebben. Zijn tijd, de dertigjarige oorlog, was ruw, vaak ontstellend wreed en afzichtelijk ; daardoor is ook zijn werk vol van de felste tooneelen van verval en ellende, zijn zegging naar onzen smaak weleens te drastisch, maar zonder deze eigenschappen zou hij niet zijn de oprechte en eerlijke croniqueur van de dingen en menschen, die hij ons vertoont. Reeds tijdens zijn leven werden zijn boeken door tallooze lezers verslonden. Behalve een aantal overdrukken en herdrukken, zagen niet minder dan vier uitgaven van zijn verzamelde werken tusschen de jaren 1683 en 1713 het licht, terwijl van de Simplicissimus alleen in de 19e eeuw meer dan zes wetenschappelijke uitgaven verschenen, ongeacht de talrijke her-

ziene, besnoeide, gefatsoeneerde of gemoderniseerde uitgaven. [1])

Wij gelooven dan ook als uitgevers een document van cultuurhistorische beteekenis door deze Nederlandsche publicatie voor ons Volk opnieuw te ontsluiten en de zware arbeid, die de naverteller zich met groote liefde voor het origineel heeft getroost, zoude niet schooner beloond kunnen worden dan dat tengevolge daarvan ook te onzent aan Grimmelshausen de plaats zou worden toegekend, die hem in de rij der allergrootsten toekomt.

De Uitgeefster.

Eenige, voor boek en schrijver, belangrijke jaartallen :

1618—1648....Dertigjarige oorlog.
1622 April....Tilly bij Wiesloch door Mansfeld verslagen.
1622—1623....Tilly zegeviert bij Wimpfen, Höchst en Stadtlohn.
1624.....Grimmelshausen te Gelnhausen als zoon van Johan en kleinzoon van den bakker Melchior von Grimmelshausen geboren. De familie woonde daar sinds 1566 en behoorde tot het luthersche geloof.
1625—1627....Oorlog met Denemarken.
1626.....Wallenstein slaat als bevelhebber der Keizerlijken Mansfeld, die naar Dalmatië vlucht en daar sterft.
1626 Aug.....Tilly slaat koning Christiaan IV van Denemarken bij Lutter.
1629.....Vrede van Lubeck.
1630.....Keurvorstenvergadering te Re-

[1]) Vooral de Insel-Verlag te Leipzig, bracht in de laatste jaren eenige zeer goed verzorgde en gedocumenteerde uitgaven.

gensburg. Klachten over Wallensteins militaire onderdrukking. Wallenstein wordt afgezet.

1630—1635....Oorlog met Zweden.

1630 Juli.....Landing van Gustaaf Adolf. Tilly verovert Maagdeburg. Slag bij Breitenfeld.

1632.....Slag bij Lützen.

1633.....De „kleine Jakob" (Jacob Mercier) te Lippstadt doodgeschoten.

1633—1634....Villingen tweemaal belegerd.

1634 25 Febr...Wallenstein vermoord.

1634 6 Sept...De vereenigde Keizerlijken en Beieren verslaan de Zweden bij Nördlingen.

1634 Sept.....De Keizerlijken bezetten Gelnhausen. Grimmelshausen schijnt korten tijd bij een van deze troepen te zijn.

1634—1635....Bijzonder strenge winter.

1635.....De Kroaten dringen Hessen binnen. De kleine Grimmelshausen wordt door de Hessen gevangen genomen en naar Kassel gebracht. Tweede belegering van Magdeburg. De Schans bij Werden a.d. Elbe door de Zweden veroverd.

1635—1648....Zweedsch-fransche oorlog.

1636.....Verovering van Magdeburg, Haselberg, de Werberschans en Perleberg.
Afmarsch der troepen voor Magdeburg. De Zweden zegevieren bij Wittstock.

1637—1638....Belegering van Breisach door Bernard von Weimar.

1638.....Graf von Götz wordt Veldmaar-

schalk. Hij wil Breisach ontzetten. Verovering van Breisach. Götz verdacht van samenspanning met Mansfeld en gevangen genomen, doch weer vrij gelaten. De graaf van Nassau verovert Hanau. Bernard van Weimar belegert Offenburg. Hier is Grimmelshausen als musketier aangetroffen, evenals in 1646 (nu katholiek) en 1648.

1639 ..... Ramsay sterft te Dollingen. Bernard van Weimar sterft. De Franschen maken zich van zijn leger en veroveringen meester.

1639 Sinds .... Philippsburg door de Zweden, Franschen, Keizerlijken (onder Götz) en weer door de Franschen veroverd.

1640 ..... De Keizerlijke generaal Jost Hermann von Schauenburg vermoord.

1641 ..... Forstensohn bevelhebber over het Zweedsche leger.

1642 ..... De Hertog van Enghien bevelhebber over het fransche leger in de Nederlanden.

1642—'43-1645 Belegeringen van Offenburg.

1644—'46 .... Overwinningen der Russen op de Tartaren.

1645 ..... Forstensohn verslaat de Keizerlijken bij Jankau in Bohemen. Götz sneuvelt. De hertog van Enghien zegeviert bij Allersheim.

1648 ..... Vrede van Westfalen.

1649 ..... Grimmelshausen, secretaris van het Eltersche Regiment te Offenburg, trouwt met de 21 jarige Katharina Henninger, dochter van Johann

Henninger uit Zabern. Spoedig daarop verschijnt de dichter te Gaisbach in het Reuchdal in dienst van graaf Hans Reinhard von Schauenburg.

1600.....Karel II landt in Schotland en wordt op 3 Sept. 1651 door Cromwell overwonnen.

1652.....Kruitontploffing te Zürich.

1659.....Grimmelshausen's eerste werk „Der fliegende Wandersmann nach den Monde."

1660.....„Traumgesicht von dir und mir u. s. w."

1665—1667....Grimmelshausen drijft de „Gastwirtschaft zum Silbernen Stern" te Gaisbach.

1666.....„Schwarz und weisz" oder „Der satyrische Pilgram."

1667.....Grimmelshausen als ambtenaar bij den Bisschop van Straatsburg te Renschen. Waarschijnlijk: „Der Keusche Joseph."

1667.....Paleisrevolutie tegen Alphons VI te Lissabon.

1668.....Eerste, verloren, uitgave van de Simplicissimus in 5 boeken.

1669.....Eerste authentieke uitgave, waarbij als extraband het 6e boek, met den titel „Des neu eingerichteten und vielverbesserten ganz umgegossenen abenteuerlichen Simplicissimus Fortsetsung und Schlusz oder sechstes Buch. Durch German Schleifheim von Sulsfort. Mompelgart. bei Johann Fillion 1669."

1670.....Grimmelshausen draagt zijn roman

Dietwald und Amelinde" op aan Philipp Hannibal von und zu Schauenburg.

Simpliciaansche Geschriften: „Courage", „Springinsfeld" „Des Simplicissimus ewigwährender Kalender. „Der zweiköpfigte Ratio Status." Waarschijnlijk ook: „Abbildung der wunderbaren Werkstatt des Weltstreichenden Arztes Simplicissimi, „Der ertse Bärenhäuter."

1671 ..... Twee nieuwe, vergroote Simplicissimus-uitgaven.

1672 ..... „Das wunderbare Vogelnest" 1e en 2e deel. „Proximi und Lymfida Liebsgeschichterzählung". „Ratstübel Plutonis" „Verkehrte Welt" „Der Stolze Melcher."

1673 ..... „Teutscher Michel" en „Galgenmümlein".

1676 17 Aug.. Dood van Grimmelshausen te Renchen.

1683 ..... Eerste authentieke uitgave van Grimmelshausens verzamelde werken.